

Voorjaarsnota 2025

Voorjaarsnota 2025

Aan de orde is het **debat** over de **Voorjaarsnota 2025 (36725)**.

De **voorzitter**:

Ik hervat de plenaire vergadering van de Tweede Kamer der Staten-Generaal van woensdag 18 juni 2025. Aan de orde is het debat over de Voorjaarsnota. Dat betekent dat wij het debat doen in begrotingsvolgorde, zoals dat heet, dus eerst de grootste ... O nee, we doen het op volgorde van grootte van een fractie; ik kijk niet goed. Dat betekent dat we zo beginnen met de bijdrage van de PVV en dat we vervolgens het hele pad aflopen. Nee, we doen het toch in begrotingsvolgorde; jongens, jongens. Eerst de grootste oppositiepartij. Ik weet dat de PVV zich die positie graag toedicht, maar dat is niet zo, meneer Van Dijck. Ik geef zo het woord aan de grootste oppositiepartij en daarna aan de grootste coalitiepartij en zo werken we de lijst af. Ik had het volgende bedacht. Let u alstublieft even op, leden. Ik moet beide bewindspersonen ook nog welkom weten. Ik had het volgende bedacht: zes interrupties in de eerste termijn van de Kamer en zes in de eerste termijn van het kabinet. We gaan proberen of u dat zelf kunt verdelen. Als u liever tien interrupties op Kamerleden heeft dan zes op het kabinet, dan kan dat. Maar in totaal krijgt u dus twaalf interrupties in de eerste termijn. U kent mij een beetje: ik ben streng op de lengte. Als het te lang duurt, dan tel ik ze gewoon dubbel.

Zo gaan we het doen. Ik zie geen bezwaren; da's mooi. Een hartelijk welkom aan de minister van Financiën, minister Heinen, en aan de staatssecretaris Fiscaliteit, meneer Van Oostenbruggen. We gaan beginnen met de bijdrage van de GroenLinks-PvdA-fractie, de grootste oppositiepartij, bij monde van de heer Van der Lee.

De heer **Van der Lee** (GroenLinks-PvdA):

Mag ik de voorzitter nog één vraag stellen? Wat is te lang?

De **voorzitter**:

De echte Voorzitter, die zich liet verontschuldigen, zegt dat dat 45 seconden is. Ik ga niet tot op de milliseconde kijken, maar u weet het best, meneer Van der Lee. Doe uw best.

De heer **Van der Lee** (GroenLinks-PvdA):

Dank u wel, voorzitter. In een zeer wanordelijk proces voorafgaand aan de Voorjaarsnota kwam de al heel wankel rechtse coalitie tot een tijdelijk politiek overlevingspakket. Bewindslieden werden gereduceerd tot stempelmachines. Het oplossen van grote maatschappelijke vraagstukken rond woningtekort, stikstof, klimaat en veiligheid werd driftig vooruitgeschoven, en met wat strooigoed betaald uit eigen zak probeerde men de grote onvrede onder de burgers van dit land af te kopen. Het nettoresultaat is nog meer stilstand, want er wordt geen enkele betekenisvolle vooruitgang geboekt.

De hele voorjaarsonderhandeling bleek niet meer dan een farce te zijn, waarbij het vooral ieder voor zich was en vandaag ver boven morgen werd gesteld. De verzwakte coalitiepartijen maken weliswaar goede sier met extra geld voor Defensie, geld dat Defensie eigenlijk al had, maar weet nog niet hoe de hoge NAVO-norm van 3,5% gefinancierd moet worden. Daar is een nieuw kabinet voor nodig. Dat nieuwe kabinet is ook nodig voor de noodzakelijke doorbraken op dossiers zoals stikstof, klimaat en de beschikbaarheid én betaalbaarheid van woningen. Dat laatste vraagstuk knelt des te meer nu in reactie op de vlucht van Wilders het minderheidskabinet vrijwel direct de huurbevriezing en boodschappenbonus heeft geschrapt.

De rekening van de overige plannen gaat naar de middenklasse, het onderwijs en de zorg.

Mensen met een gewoon inkomen gaan meer belasting betalen. Per saldo betekent de Voorjaarsnota een lastenverzwaring voor burgers van netto 400 miljoen euro in de komende vier jaar, terwijl de belastingverlaging voor bedrijven over diezelfde periode 1,6 miljard is. Wederom wordt de burger dus bedonderd. Snapt dit kabinet niet dat het gat tussen de winst en de arbeidsinkomensquote al te groot is? Of wil de minister dit gat bewust nog verder vergroten?

Ook superpijnlijk is dat er vanwege tegenvallers op de SZW-begroting gekort wordt op de aanpak van problematische schulden van mensen die totaal in de knel zitten. Zeer kwalijk is ook de ingreep in het budget voor de meest kwetsbare leerlingen. Hoezo gelijke kansen? Hoezo heeft de jeugd onder dit beleid de toekomst? Kwetsbare jongeren die jeugdzorg nodig hebben — als ze die überhaupt al krijgen — worden vervolgens ook nog geconfronteerd met een rekening, met een forse eigen bijdrage. Wil het kabinet een streep zetten door deze asociale voornemens?

Het is zonneklaar: PVV, VVD, NSC en BBB waren en zijn niet in staat om echte oplossingen te bieden voor de grote problemen in dit land. GroenLinks-PvdA heeft die oplossingen wel. Onze oplossingen vereisen echter wel dat een nieuw kabinet wordt geformeerd, want wij willen en zullen heel veel andere keuzes maken.

In dit debat wil ik de nadruk leggen op twee speerpunten: de betaalbaarheid van wonen en huren en het schrappen van de bezuiniging op het onderwijs. Over zorg kunnen we na Prinsjesdag nog flink met elkaar in debat gaan. De minister zegt in zijn brief dat hij de motie van de SP, die met onze steun is aangenomen, niet uitvoert. Nou, dat zullen we zien. Maar die motie is aangenomen, en daar komen we na Prinsjesdag op terug.

Ik ga in op wonen en de woonkosten. Door de val van dit kabinet en de direct daarop volgende inperking van de huurbevriezing staan huurders in de kou. Zij worden immers geconfronteerd met recordhuurstijgingen en krijgen geen compensatie. Daarom willen wij dat huurders die alsnog krijgen. Het motto is "belofte maakt schuld", en daarom willen wij dat er wél extra compensatie komt via een hogere huurtoeslag. Dat kan helaas pas per 1 juli 2026. Tegelijkertijd geldt dat de dekking die wij daarvoor willen inzetten, ook pas mogelijk is per 1 juli 2026. Ik heb ook gezien dat de ingreep om de bevriezing ongedaan te maken, heeft geleid tot een gat op de begroting van deze minister van een half miljard. Beide zouden gefinancierd kunnen worden door het inperken van de landbouwwijziging, een totaal ondoelmatige regeling. In tweede termijn zal ik dit in een motie voorstellen.

Ook de anti-onderwijscoalitie is gevallen. De christelijke partijen voelden zich, denk ik, genaaid — misschien is het onparlementair om het zo te zeggen — want zij hebben eerst een deal gesloten en worden vervolgens alsnog geconfronteerd met een extra half miljard aan bezuinigingen in de Voorjaarsnota. Lekker onderhandelen met deze ex-coalitie. Ik denk dat ze daar spijt van hebben. Maar goed, dat hoor ik straks.

Wij waren, zijn en blijven tegen de totale bezuiniging op onderwijs, want die brengt schade toe, juist aan de meest kwetsbare leerlingen. Vandaag wordt voor de deur nog deze actie gevoerd: u kunt zien wat op de flyer staat. We hebben op dit vlak een amendement ingediend. Het is goed gedekt en kent een aantal lastenverzwaringen op ondoelmatige regelingen. Ik hoop dat de minister het oordeel daarover aan de Kamer laat, want hij vertegenwoordigt een kabinet in demissionaire status, en wij vinden het cruciaal dat het onderwijs versterkt wordt in plaats van verarmd, zoals met dit beleid wordt beoogd.

En ik heb nog drie andere punten. De koppeling van het budget voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking ...

De voorzitter:

Voor u aan die drie punten begint, geef ik het woord aan mevrouw Aukje de Vries voor een interruptie.

Mevrouw Aukje de Vries (VVD):

Ja, want ik heb natuurlijk het amendement gelezen. Ik moet eerlijk zeggen: zo kennen we de GroenLinks-PvdA-fractie weer. De partij die staat te juichen ...

De heer Van der Lee (GroenLinks-PvdA):

U vindt ons consistent. Fijn!

Mevrouw Aukje de Vries (VVD):

De partij die staat te juichen als bedrijven uit het land vertrekken. En dit is denk ik ook wat Nederland te wachten staat als GroenLinks-PvdA de grootste partij wordt. Maar de vraag is wel: de dekking komt bij het bedrijfsleven vandaan. U heeft dat kunstje al eerder geflikt bij de vorige kabinetsval. De bedrijven werden in onzekerheid gedompeld. Nu gaat u nog een keertje verder. De vraag is wel: al die mensen voor het onderwijs, waar u nu voor pleit, waar moeten die straks een baan hebben? Waar moeten die straks werken? Want al die bedrijven zijn onzeker, gaan Nederland verlaten, en die banen gaan op de tocht staan.

De heer Van der Lee (GroenLinks-PvdA):

Ja, dit is weer de bekende VVD-riedel waarin ze de lobby van het bedrijfsleven klakkeloos napraten, terwijl de feiten gewoon anders zijn. Ik noemde al de winstquote; die is alleen maar gestegen, ten koste van wat mensen verdienen door noeste arbeid. Bovendien, een van deze maatregelen komt letterlijk uit het VVD-verkiezingsprogramma, het doorgerekende VVD-verkiezingsprogramma. Dit zijn hele fatsoenlijke dekkingen. Er wordt goed verdiend in het Nederlandse bedrijfsleven. Alleen zien we — dat doet deze Voorjaarsnota ook weer — dat de lasten verzwaard worden voor gewone burgers en verlicht worden voor het bedrijfsleven. Nou, dat vinden wij een verkeerde keus. En wij zijn heel consistent. Wij hebben deze dekking ook al het afgelopen jaar aangegeven, toen we bij Prinsjesdag over deze bezuiniging spraken en de noodzaak om die van tafel te halen; dus wij herhalen die voorstellen. En uit de doorrekening van ons vorige programma kwam er, ondanks die lastenverzwaringen, een prima beeld.

De voorzitter:

Mevrouw De Vries, in tweede instantie.

Mevrouw Aukje de Vries (VVD):

Mijn vraag wordt niet beantwoord waar die mensen dan straks allemaal moeten gaan werken. Maar zo kennen we GroenLinks-PvdA ook. Kijk, gisteren is het debat geweest over defensie. Volgens mij was de enige oplossing die GroenLinks-PvdA daar had om ook daarvoor de rekening bij het bedrijfsleven neer te leggen, door een of andere "solidariteitsheffing voor de veiligheid" of iets dergelijks. Komt dit daar nog bovenop? Of zegt u: nee, we gaan daar weer andere keuzes voor maken?

De heer Van der Lee (GroenLinks-PvdA):

Het is niet juist dat dat de enige dekking is. Bovendien is er ook nog een verschil met de bijdrage die we vragen van het Nederlandse bedrijfsleven, dat het toch ook belangrijk zal vinden om in een veilige omgeving actief te zijn. Overigens, bij ons, in ons doorgerekende verkiezingsprogramma, steeg de werkgelegenheid — zeg ik er maar even bij. Maar de solidariteitsheffing is breder; die gaat ook naar mensen, gewone burgers die rijk zijn en zich een extra bijdrage kunnen veroorloven. Daarnaast — en dat is een twistpunt met de VVD — vinden wij dat er op dit moment wel degelijk meer geld geleend kan worden. Daar is ook een Europese afspraak over gemaakt. En daar komt nog bij — die discussie moet ik er misschien niet bij slepen, maar dat doe ik lekker toch — dat het cruciaal is dat alle lidstaten

in een vergelijkbaar tempo die defensie-uitgaven verhogen. Er zijn lidstaten die nu al niet die 2% halen en al een schuld hebben van boven de 100%, dus dan heb je ook eurobonds nodig, ook in de vorm van gezamenlijk lenen voor giften. Wij kijken gewoon anders dan de VVD tegen de financiering van deze grote opgaven aan. Maar de karikatuur dat het "alleen maar weer ten koste van het bedrijfsleven gaat", slaat dus nergens op.

De voorzitter:

Mevrouw De Vries, in laatste instantie op dit punt.

Mevrouw Aukje de Vries (VVD):

Nou, dat weet ik nog niet, voorzitter. Zo kennen we echt de GroenLinks-PvdA wel: lasten bij het bedrijfsleven verhogen en dan ook nog eens een keer de rekening gaan doorschuiven. Maar de vraag is wel: heeft u wat geleerd van het vorige amendement? Er is toen een heel grote reactie geweest in het bedrijfsleven. Bedrijven zeiden: wij kunnen het hier niet meer volhouden. U kunt wel nee lopen schudden, maar dat is gewoon wel het geval. U heeft die reactie gezien: de onzekerheid; de gevolgen voor ons investeringsklimaat; de gevolgen voor ons vestigingsklimaat. Wat heeft u geleerd van de vorige keer?

De heer Van der Lee (GroenLinks-PvdA):

Nou, wat ik geleerd heb — dat is een les die ik al vele jaren in de politiek meedraag; volgens mij al 27 jaar — is dat ik dat dreigement van bedrijven al 27 jaar hoor bij iedere maatregel die hun onwelgevallig is. Ik kijk gewoon naar de cijfers en zie gewoon dat er goed verdiend wordt in Nederland en dat de winsten gestegen zijn, ook in verhouding tot wat mensen verdienen uit arbeid. En de werkloosheid is ook laag in Nederland. Dus het zijn allemaal dreigementen. Ik koop niks voor dreigementen. Ondertussen betalen gewone mensen de rekening en worden ze voortdurend door de VVD bedonderd, die roept dat ze opkomt voor de middenklasse. De feiten zijn anders. Ook deze Voorjaarsnota weer: de lasten worden verzwaaard voor de middenklasse en verlicht voor de bedrijven. Dat is niet de keuze waar GroenLinks-PvdA voor staat. Daar zal deze campagne over gaan. We zullen zien, na 29 oktober, wie het gelijk aan zijn zijde zal hebben.

Mevrouw Aukje de Vries (VVD):

Tot slot, voorzitter. U zegt dat het een dreigement is. Er zijn hoofdkantoren vertrokken. Je weet dat je, als de beslissingen hier niet meer worden genomen, gewoon op achterstand raakt. De GroenLinks-PvdA-fractie kiest hier weer voor lastenverzwaring, maakt het de bedrijven moeilijk, zorgt dat de banen op de tocht komen te staan en schuift de rekening ook nog eens door naar de toekomst door maar te zeggen: we laten het tekort wel oplopen. Zo kennen wij GroenLinks-PvdA, en dat is wat we krijgen als u de grootste partij zou worden. Wij zullen er alles aan doen om ervoor te zorgen dat dat niet gebeurt.

De heer Van der Lee (GroenLinks-PvdA):

Wat betreft het frame dat bedrijven zouden vertrekken: die hoofdkantoren zijn vertrokken. Bij Shell en Unilever gebeurde dit vanwege de dubbele-aandelenstructuur en vanwege het feit dat het management al jarenlang liever in Londen zat dan in Nederland. Dat is gewoon onomstreden. Je kunt het ook nalezen in boeken. Lees het boek van Jeroen Smit over Unilever, Het grote gevecht. DSM is vertrokken, maar waarom? Omdat het een Zwitsers bedrijf heeft overgenomen en in de onderhandelingen akkoord is gegaan met het verplaatsen van het hoofdkantoor. Dat had niets te maken met het fiscale klimaat in Nederland. Het idee dat het vestigingsklimaat in Nederland louter en alleen bepaald wordt door fiscaliteit is ook onzin. Men wil hier zitten, omdat we de gateway to Europe zijn, een uitstekende infrastructuur hebben, een van de meest interconnected digitale landen ter wereld zijn, een hoogopgeleide bevolking hebben en een prettige samenleving hebben, omdat we daar collectief in investeren. Dat zijn redenen waarom men in Nederland wil investeren.

De heer **Flach** (SGP):

De heer Van der Lee lijkt namens GroenLinks-PvdA tegen het bedrijfsleven te zeggen: gaat u vooral rustig slapen; u dreigt al 27 jaar, maar u heeft het hier beter dan waar ook ter wereld. En toch zien we bedrijven vertrekken uit de Rotterdamse haven. Dat zijn gewoon de feiten. Daar hebben we de laatste tijd behoorlijk wat berichten over gezien. Dat heeft te maken met een combinatie van een aantal factoren, die volgens mij echt heel gevaarlijk is voor de stand van onze economie. Dat heeft te maken met een gebrek aan voldoende goed opgeleide vakkrachten, hoge duurzaamheidseisen en zeer onvoorspelbare, wispelturige belastingen. GroenLinks-PvdA kan toch niet de ogen blijven sluiten voor dat gevaar en zeggen: de lasten kunnen nog wel verder verhoogd worden voor het bedrijfsleven en we zien wel wat er dan gebeurt? Dat is toch een gevaar dat we met elkaar onder ogen moeten zien? De banen komen dan echt op de tocht te staan.

De heer **Van der Lee** (GroenLinks-PvdA):

Uw analyse klopt gewoon niet. Kapitalisme is creatieve destructie. Je ziet in iedere markt dat nieuwe spelers opstaan, dat overproductie kan plaatsvinden in bepaalde markten. Je ziet bijvoorbeeld dat er wereldwijd een overproductie van hoogovens is. Dat gaat ergens betekenen dat hoogovens moeten sluiten. Het is echt niet zo dat louter het overheidsbeleid maakt en bepaalt of bedrijven in een land wel of niet investeren. Dat is gewoon marktwerking. Dat hoor ik helemaal niet in uw analyse. Ik vind dat heel vreemd, juist van de SGP, die het kapitalisme altijd in brede zin omarmt. Marktwerking leidt soms tot de keuze van bedrijven om te stoppen met een activiteit of die te plaatsen op een plek waar ze vanuit hun kostenstructuur denken dat er meer toekomst in zit. Soms profiteren wij daarvan. Zo zijn na de brexit bedrijven overgekomen uit Groot-Brittannië. Er zijn ook bedrijven uit andere delen van Europa, zelfs andere delen van de wereld, die in de gateway to Europe, Nederland, actief willen zijn. Dat is gewoon economie.

De heer **Flach** (SGP):

Dit is toch wel bijzonder. Kennelijk is de boodschap die de heer Van der Lee namens GroenLinks-PvdA geeft aan al die duizenden mensen die werken bij Tata Steel, de oude Hoogovens, of andere bedrijven: uw baan zal er op termijn aangaan, maar dat is nu eenmaal economie; dat is nu eenmaal zo. Maar ik sprak de heer Van der Lee niet aan op marktwerking ...

De heer **Van der Lee** (GroenLinks-PvdA):

U luistert niet. U luistert gewoon niet.

De **voorzitter**:

Meneer Flach is aan het woord.

De heer **Flach** (SGP):

Ik sprak de heer Van der Lee niet aan op marktwerking, ik sprak hem aan op overheidskeuzes die we maken. Die zijn onvoorspelbaar. Die bepalen op dit moment of bedrijven blijven of weggaan. Marktwerking is van alle tijden, maar wij maken hier als overheid keuzes die ervoor zorgen dat bedrijven massaal de grens over willen.

De heer **Van der Lee** (GroenLinks-PvdA):

Ja, maar dat zijn keuzes op terreinen als verduurzaming en de transitie, waarop een jobbeleid wordt gevoerd, ook onder invloed van rechtse partijen, die niet consistent Nederland en Europa op een duurzame koers willen zetten. Dat zijn echt langetermijntrajecten. Daar moet je consistent in zijn. In het fiscale beleid is het normaal en logisch dat je soms aanpassingen doet in tarieven of in ondoelmatige regelingen. Dat lijkt mij fatsoenlijke politiek.

De heer **Flach** (SGP):

Dit zijn algemeenheden. Daar kunnen we niks mee. Het gaat om realistisch duurzaamheidsbeleid. Dat zie ik juist niet terug bij GroenLinks-PvdA. Als er duurzaamheidseisen worden opgelegd op het gebied van waterstof, terwijl die waterstof er helemaal niet is, jaag je bedrijven de grens over. Ik denk dat het hoog tijd is voor een ondernemersakkoord, waarbij we over politieke lijnen heen voor de komende tien jaar gewoon zekerheid gaan geven aan bedrijven, en niet voortdurend maar aan die makkelijke knop van belastingverhoging draaien. Het gaat erom dat we afspreken wat we daar als overheid dan voor terug gaan doen. Gaan we de netcongestie dan oplossen? Gaan we dan vakkrachten opleiden enzovoorts? Het wordt tijd voor een eerlijke, betrouwbare overheid voor de ondernemers, in plaats van dat ze gebruikt worden als melkkoe, net zolang tot ze uitgemergeld de grens over gaan.

De heer **Van der Lee** (GroenLinks-PvdA):

Op één punt naderen we elkaar. U noemt het geloof ik een werkgeversakkoord en wij noemen het een loonakkoord, een Wassenaar 2.0. Wij zijn ook bereid om als overheid bepaalde afspraken te maken en bepaalde investeringen te doen, in ruil voor een aantal stappen die het bedrijfsleven moet zetten. Maar wat ik zie gebeuren de afgelopen jaren, is dat de lasten voor het bedrijfsleven alleen maar verlaagd worden en die voor de burgers verhoogd worden, elke keer met dezelfde riedel. Ik denk dat dat niet de route is waarmee we verder komen met Nederland.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):

Het is duidelijk weer campagnetijd. GroenLinks-PvdA sorteert voor op afschrikwekkende lastenverhogingen op het gebied van vermogen en op het gebied van bedrijven. Meneer Van der Lee wimpelt dit richting collega Flach af en weg, maar feit is dat al bij de vorige doorrekening — toen lag er nog niet een enorme opgave voor Defensie — het CPB bij de enorme verhoging van de vermogensbelasting door GroenLinks-PvdA, bij die enorme percentages die GroenLinks-PvdA opschreef, fijntjes opmerkte: door grondslagversmalling zal de opbrengst minder zijn dan ex-ante, dus initieel, door GroenLinks-PvdA werd ingecalculeerd. Een ander voorbeeld is de CO₂-boekhouding. Die was bij GroenLinks-PvdA zogenaamd fantastisch op orde; nationaal haalde GroenLinks-PvdA fantastische resultaten. Maar keek je onderaan de streep, netto, naar wat het voor de wereld opleverde, dan moest je constateren dat GroenLinks-PvdA een emissie-imperialist was die heel veel uitstoot buiten de grenzen organiseerde. Dat zijn de gevolgen als je te veel lastenverzwaringen doet op het gebied van de vpb en het vermogen, maar ook als het gaat om het aanscherpen van milieuregels en klimaatbeleid, omdat we hier nou eenmaal niet op een eiland zitten. Erkent GroenLinks-PvdA dat en leren ze van de fouten van de vorige doorrekening en van het vorige programma?

De heer **Van der Lee** (GroenLinks-PvdA):

Ik denk dat je dit soort dingen in proportie moet zien en ook weer op basis van de feiten. De zin van het CPB die u noemt, is een kwalitatieve zin. Die schreven ze op, terwijl ze geen doorrekening hadden geleverd over een langere periode. Dat kwam mede door de val van het kabinet, maar net als u zaten wij vast aan een doorrekening met een beperkte looptijd. Dan kun je zo'n kwalitatieve zin opschrijven, maar als je geen inzicht hebt in de effecten, kun je daar niets mee doen.

Als ik dan verder kijk naar wat er per saldo aan lastenverzwaringen werd voorgesteld, dan is dat nog geen half procent van onze economie. U moet dus niet doen alsof de wereld eindigt door een aantal van deze terechte lastenverzwaringen. Kijk alleen al naar de ondoelmatige fiscale regelingen. De Rekenkamer gaf het ook weer aan: we geven 30 miljard euro uit aan dingen die eigenlijk helemaal niet doen waarvoor ze bedoeld zijn. Dat is nog veel meer dan de nettolastenverzwaringen in onze doorrekening. Maak daar dus geen karikatuur van.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):

Het is meneer Van der Lee die hier in de overdrive gaat, niet ik. Wij als ChristenUniefractie hebben er helemaal geen moeite mee om sommige lastenverzwaringen op te schrijven, maar dan wel reëel, zonder dat je daarmee je grondslag uitholt en zonder dat je wegleffecten organiseert naar het buitenland. Want van klimaatdoelen halen door de-industrialisatie knapt de wereld niet op en daarvan zijn onze eigen werknemers, bedrijven en ondernemers de pisang.

Dan die grondslagversmalling. Nee, dat was niet een kwalitatieve zin; dat betekende dat het opbrengstbedrag minder was dan initieel op basis van sec de maatregel verwacht had kunnen worden. Het is dus niet alleen een kwalitatieve zin; het heeft gelijk doorwerking in de opbrengst die GroenLinks-PvdA daarmee ophaalt. Ik geef dus alleen maar mee: alsjeblieft, hou maat bij de noodzaak om geld te gaan schrapen voor onder andere de enorme Defensie-uitgaven — dat is nieuw ten opzichte van de vorige doorrekening — want anders schildert GroenLinks-PvdA zich toch een beetje naast de reële werkelijkheid. Is de heer Van der Lee dat met me eens?

De heer **Van der Lee** (GroenLinks-PvdA):

Nee, want u claimt hier zowat een monopolie op wat de reële werkelijkheid is. Ik bedoel: waarom hebben we dit parlement en waarom hebben dit debat met elkaar? Omdat we verschillend kijken naar de toekomst en omdat we verschillend kijken naar welke belangen nu prioriteit moeten krijgen. Dat betekent dat je bepaalde keuzes moet maken. Het klopt natuurlijk dat we niet alles tegelijkertijd kunnen doen. Er wordt veel te veel gratis bier beloofd, door veel partijen. De helft van dit parlement heeft het niet eens doorerekend of misschien nog wel meer dan de helft.

Ik zag bij deze coalitie bij de onderhandelingen rond de Voorjaarsnota ook idiote dingen gebeuren. Neem wat er rond de huurbefrozing gebeurde. Dat was een krankzinnige ingreep met enorme repercussies voor de woningbouw, als die was doorgegaan. Wij zijn verantwoord bezig. Wij komen altijd met doorrekeningen. Die doorrekeningen lopen rond en daar zitten scherpe politieke keuzes in. Maar het komt wel daar neer waar de sterkste schouders zitten; die gaan bij ons de lasten dragen. Wij roepen niet "we ontzien de middenklasse" of "we komen voor jullie op", terwijl ondertussen elke keer de middenklasse wordt gepakt. Want dat is wat deze coalitie voortdurend doet en ook in deze Voorjaarsnota. Daar kunt u toch niet voor weglopen?

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):

Sterker nog, ik denk dat het GroenLinks-PvdA zelf is geweest die de lont in het kruitvat heeft gestoken qua huurbefrozing met een initiatiefwetsvoorstel, maar dat terzijde.

De heer **Van der Lee** (GroenLinks-PvdA):

Maar wel met compensatie, hè.

De **voorzitter**:

Meneer Grinwis.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):

Ik ga met alle plezier de degens kruisen met de heer Van der Lee tijdens de verkiezingscampagne, op basis van doorerekende plannen. Ik ben het namelijk helemaal met hem eens dat elke partij die weigert met haar verkiezingsprogramma naar de CPB-dokter te gaan, in die zin geen knip voor de neus waard is. Dat ben ik dus helemaal met de heer Van der Lee eens ...

De **voorzitter**:

Nee, meneer Van der Lee. Meneer Grinwis is nog aan het woord.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):

Maar ik geef aan GroenLinks-PvdA mee: kies alsjeblieft voor realistische maatvoering. Anders maakt u zich ook wel een heel makkelijk mikpunt, niet alleen voor de VVD, maar zelfs voor mijn partij.

De heer **Van der Lee** (GroenLinks-PvdA):

Daar ben ik totaal niet bang voor. Als een van de partijen hier in het parlement een mikpunt is, dan is dat mijn partij. Daar zijn we trots op, daar zijn we fier op. Dat betekent namelijk dat we duidelijke keuzes maken, een herkenbare positie innemen en heel duidelijk aan Nederland laten zien voor welke belangen wij opkomen. Dat zijn niet de belangen van de bedrijfslobby, die altijd dreigt: als je dít doet, vertrekken we. Ja, jongens, daar komen we niet verder mee met elkaar.

Mevrouw **Aukje de Vries** (VVD):

Ik zou een hele boom op kunnen zetten over verantwoord financieel beleid, waar GroenLinks-PvdA twee moties heeft ondersteund die 5 miljard hebben gekost zonder enige dekking. Ik ga het op een andere manier proberen. Geconstateerd is dat GroenLinks-PvdA het niet erg vindt dat de hoofdkantoren van Shell en Unilever vertrekken, dat bedrijven uit de Rotterdamse haven vertrekken en niet investeren. Dat hebben we nu geconstateerd. Maar u heeft wel altijd een groot geloof in het rapport van Draghi. Dat gaat over de concurrentiepositie van Europa, van Nederland. Wat denkt u dat de voorstellen die u doet, betekenen voor het concurrentievermogen in deze hele onrustige wereld, waar heel veel gebeurt en waar we eigenlijk gewoon zekerheid aan bedrijven zouden moeten geven?

De heer **Van der Lee** (GroenLinks-PvdA):

Wij hebben dat rapport ook goed gelezen. Een van de dingen die Draghi zegt, gaat over het comparatieve voordeel, in economentermen. Oftewel: waar is Europa goed in en waar is een groeimarkt? Dat is in de verduurzaming. Daar moeten we veel meer tempo op maken. Dat geeft mondiaal mogelijkheden voor ons en onze bedrijven. Daar moeten we dan wel op doorpakken en niet op vertragen, zoals rechtse partijen bepleiten. Draghi heeft het ook over een investeringsgat van rond de 800 miljard, niet alleen in termen van verduurzaming, maar ook in het slaan van een digitale slag met elkaar. Dat geld moet ergens vandaan komen. Dat kan privaat, maar dan moeten we stappen maken in de kapitaalmarktunie. Maar het vraagt ook om publieke investeringen. Dan moet je ook die investeringspiek voor je rekening willen nemen. Maar dat wil men ook niet, want alles moet zuinig. En o wee als we iets lenen aan een andere lidstaat, want dan gaat het wel helemaal mis in Europa. Dan lees je Draghi niet op een goede manier. Dat doen wij wel, dus wij zijn pro-Europa. Ik was trouwens aangenaam verrast — ik was op het VVD-congres — dat mevrouw Zegerius op dit punt een stap lijkt te maken. "Yeşilgöz-Zegerius" moet ik inderdaad zeggen, de volledige naam, Dilan. Ik zag bij de VVD zelfs een verschuiving. Ik hoop dat dit er ook toe leidt dat we dit gezamenlijk oppakken in Europa en niet elke keer maar roepen: die zuidelijke landen moeten eerst hun begroting op orde krijgen voordat we gezamenlijk in Europa in de grote projecten investeren, zoals een Europese grid of een Europese chipindustrie. Dat is hoe we de toekomstige economie kunnen versterken en de concurrentie met China en de Verenigde Staten aan kunnen gaan.

De heer **Vermeer** (BBB):

De heer Van der Lee had echt niet naar het congres hoeven te gaan om te zien dat de VVD af en toe wat naar links opschuift, maar dat terzijde. In uw amendement geeft u heel duidelijk weer dat u ook de woningbouwcorporaties aan wil pakken. Uw voorstel van dekking voor de vennootschapsbelasting en het percentage voor de renteaftrek gaat gevolgen hebben voor de woningbouw en voor de corporaties. Waarom neemt u dat niet mee in uw afweging?

De heer **Van der Lee** (GroenLinks-PvdA):

Ik heb aangegeven dat willen we de echte uitdagingen oppakken, er een nieuw kabinet, een nieuwe formatie, nodig is. Een van onze plannen is om de corporaties uit de vpb te halen.

De heer **Vermeer** (BBB):

Dus u wilt ze nu eerst beperken in hun mogelijkheden en dan straks erop gokken dat u een meerderheid kunt vinden om ze vervolgens weer uit die vpb te halen en daarmee een gigantisch gat te creëren? Hoe gaat u dat gat, als u de vpb voor corporaties af wil schaffen, dan dekken? Dat moet eigenlijk in de overweging van het amendement meegenomen worden.

De **voorzitter**:

Hoe gaat meneer Van der Lee ...

De heer **Vermeer** (BBB):

Sorry, voorzitter.

De heer **Van der Lee** (GroenLinks-PvdA):

Meneer Van der Lee heeft daarover nagedacht. Deze belastingmaatregelen kunnen niet lopende het jaar worden ingevoerd. Dat kan op z'n vroegst per 1 januari 2026 en voor sommige kan dat misschien nog een jaar later. Dan zul je met een kasschuif moeten werken, maar dan hebben we al verkiezingen gehad, dan is er ruimte om in het Belastingplan al wijzigingen aan te brengen en dan is er mogelijk een nieuw formatieakkoord om de andere stappen die wij ook graag willen, te realiseren.

De heer **Vermeer** (BBB):

Nogmaals, ik krijg geen antwoord op de vraag hoe meneer Van der Lee dat nieuwe gat gaat dekken. Hoe rijmt hij dat met de woorden van de heer Timmermans, die hier gisteren zei dat het voor onze veiligheid en een ronkende economie nodig is dat de verduurzaming doorgaat, dat het bedrijfsleven geholpen moet worden en dat de defensie-industrie gestimuleerd moet worden? Ik heb terecht, in meerdere debatten, al opgemerkt: wanneer gaat GroenLinks-PvdA nou eens in elk debat hetzelfde verhaal vertellen, in plaats van in debat A te pleiten voor veiligheid en in debat B het hele bedrijfsleven af te breken?

De heer **Van der Lee** (GroenLinks-PvdA):

Dit is wederom een idiote karikatuur, en dat van een partij die nooit een programma heeft laten doorrekenen. Als u kijkt naar hoe wij onze plannen financieren, dan ziet u dat wij altijd komen met een compleet plaatje dat rondloopt. Dat zal ook bij de komende verkiezingen weer zo zijn. Ik zou zeggen: maakt u zich geen zorgen; wij zorgen ervoor dat zaken gefinancierd worden. Maar wij kiezen niet alleen maar voor de route van bezuinigen. Dat wordt altijd geroepen door partijen aan de rechterkant, maar dat wordt nooit helemaal ingevuld. Het loopt nooit rond in de zin dat alles wat men wil, alleen maar via bezuinigingen kan worden gefinancierd, maar dat terzijde; die strijd gaan we in de campagne voeren met elkaar.

Er zijn twee manieren om een gat te dekken. Dat is ten eerste door te bezuinigen op andere dingen en dat is ten tweede door de lasten te verzwaren voor hen die het kunnen dragen. En er is nog een derde manier; die gaat over schuld. Je kunt tijdelijk meer lenen. Zeker als het gaat om defensie zal dat ook Europabreed gebeuren; er zijn zeventien lidstaten die dat al gaan doen. Dat gaan wij ook doen.

De heer **Vermeer** (BBB):

Ik constateer alleen dat de heer Van der Lee wel ingaat op mijn vraag, maar er geen antwoord op geeft. Hij werpt allerlei rookgordijnen op. Als éénzetelpartij hadden wij niet de capaciteit om ons programma te laten doorrekenen in de zeer korte verkiezingsperiode van

vorige keer. Gelukkig staan we er nu anders voor en zullen we dat wel laten doen. Dat is dan nieuws voor u, namelijk dat zelfs rechtse partijen, zoals u dat noemt, een doorrekening laten maken. Maar doorrekening of niet, het gaat mij om het punt dat in debat A gezegd wordt dat de industrie gestimuleerd moet worden, maar dat in debat B door dezelfde partij wordt gezegd dat die moet worden afgebroken. Gaat de heer Van der Lee daar nu eens werk van maken? Gaat u gewoon eens in de fractie met elkaar praten en het beleid op elkaar afstemmen?

De heer **Van der Lee** (GroenLinks-PvdA):

Dat is helemaal niet nodig, want bij ons hebben we dat gewoon doordacht. Er zijn andere manieren om de industrie in Nederland te versterken dan alleen maar fiscaal dingen weg te geven. Dat is meestal ondoelmatig. Dat blijkt ook uit evaluaties, maar dan draaien we dat niet terug, want dat vinden we te eng, om de een of andere reden. Er is voor 30 miljard aan ondoelmatige fiscale regelingen, terwijl je veel gericht bepaalde vormen van activiteit, die hoogwaardig zijn in Nederland, kunt stimuleren. Wij hebben niet bezuinigd en wilden ook niet bezuinigen op het Groeifonds of op innovatie. Dit zijn allemaal keuzes die dit kabinet maakt. Daar is terecht kritiek op, van de Raad van State, van DNB, van het CPB, van het IMF: er wordt te weinig geïnvesteerd. Investeren kun je ook voorfinancieren, maar dan moet je wel iets meer willen lenen. Maar ja, die keuze wordt dan ook niet gemaakt. Dan maak je het jezelf wel moeilijk. Dat is het politieke meningsverschil dat al langer bestaat en in deze campagne zal worden uitgevochten.

De **voorzitter**:

Ik nodig u uit om verder te gaan met uw betoog.

De heer **Van der Lee** (GroenLinks-PvdA):

Dank u wel. Ik wil nog drie punten maken. De koppeling van het budget van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking is niet volledig hersteld, terwijl een motie uit de Eerste Kamer daar wel toe opriep. Wij vinden het echt schadelijk en onterecht dat een norm die we vele decennia hebben gevolgd en waar we ons altijd aan hebben gecommitteerd, niet wordt nageleefd. Wat ons betreft doen we daar iets aan, maar dat zal verder worden uitgediscussieerd bij de behandeling van de suppletoire begroting. Ik wijs trouwens op een dekking die wat mij betreft ook voor dit jaar zou kunnen worden ingezet: het verkopen van aandelen Air France-KLM. Daar kopen we helemaal geen zeggenschap voor. Nederland wilde de bonussen tegenhouden, maar 80% van de aandeelhouders stemde dat weg. Waarom hebben we die aandelen? Nou, goed, dat heb ik al eerder bepleit.

Dan wil ik toch ook nog iets zeggen over de begrotingsregels. Heel vaak krijgen wij als oppositie het verwijt dat we de begrotingsregels schenden. Ik wou er toch wel op wijzen dat het kabinet dat ook in forse mate doet. Alle drie de regels die bestaan over kasschuiven worden geschonden. Alle drie! Dat wordt door de Raad van State ook uitvoerig toegelicht. Er is ook een krankzinnige hoeveelheid aan kasschuiven omdat er toch behoorlijk sprake is van saldosturing. Daar kun je voor kiezen, maar wees er dan eerlijk over en erken ook dat je op die punten je eigen begrotingsregels niet volgt. Neem niet alleen de oppositie de maat als die iets voorstelt wat botst met begrotingsregels.

Tot slot wil ik nog wel een opmerking maken. Die wet over de 2% is gisteren aangenomen. Ik blijf toch wel zitten met de vraag hoe we daar nou in de toekomst mee omgaan, dus als we de 3,5% van de echte NAVO-norm moeten invullen en er geen nationale norm is vastgelegd in een 2%-wet. Hoe kijkt de minister daarnaar? Hoe gaan we ervoor zorgen dat er internationaal geen verwarring over ontstaat als wij op basis van onze eigen norm minder presteren op de NAVO-norm, waar we op afgerekend worden? Dat is toch superongelukkig? Ik ben wel benieuwd hoe de minister van Financiën daarnaar kijkt. Alleen al over het afgelopen jaar scheelde dat 6 miljard. Dat is het verschil tussen de berekeningswijzen. Daar kunnen we toch niet de toekomst mee in?

Dank u wel.

De voorzitter:

Dank u wel, meneer Van der Lee. Dan geef ik het woord aan de heer Tony van Dijck. Hij spreekt namens de fractie van de PVV.

De heer Tony van Dijck (PVV):

Voorzitter, dank je wel. De handschoenen zijn uit, dus het wordt vandaag een leuk debat.

Voorzitter, de Voorjaarsnota. Zoals jullie allemaal hebben kunnen zien, hebben we vorige maand keihard onderhandeld over deze nota. De PVV heeft zich ingezet om de Nederlander weer op één te zetten. Wij wilden dat de mensen meer geld te besteden hebben om de rekeningen en de dure boodschappen te kunnen betalen. Dat was onze inzet. Daarom hebben we zo hard onderhandeld. We hebben de hele nacht doorgehaald. Pas tegen het einde van de ochtend waren we eruit. Er lag een akkoord. De VVD kreeg meer geld voor Defensie, de BBB kreeg extra geld voor boeren en de Nedersaksenlijn, NSC kreeg extra geld voor sociale zekerheid en de WIA, en de PVV kreeg extra lastenverlichting door het bevriezen van de sociale huren en een boodschappenbonus. Iedereen blij, zou je denken. Zelfs de btw-verhoging op cultuur en kunst ging van tafel. Nou, applaus van de heer Grinwis is op z'n plaats; dank je wel.

Onze inzet was veel meer, maar dat zat er helaas niet in. Wij wilden bijvoorbeeld, samen met NSC en BBB, de meevallersformule inzetten, aangezien het overheidstekort in de afgelopen jaren tientallen miljarden lager uitkwam dan eerder werd begroot, de zogenaamde "onderuitputting". We hebben het allemaal gezien. Al die tijd kwam het tekort boven de -1% uit. Dat was de reden om de meevallersformule te gebruiken. Maar deze demissionair minister van Financiën dacht daar helaas anders over. Misschien kan hij hier nog een keer uitleggen hoe die meevallersformule precies werkt. Er was dus discussie over de vraag of we terug in de tijd of vooruit in de tijd kijken. Het lijkt me moeilijk om tekorten te voorspellen als je vooruitkijkt in de tijd. Maar goed, ik laat het aan de minister van Financiën.

Nederland heeft ook nog eens de laagste schuld in 30 jaar: 45% van het bbp. Het tekort blijft al jaren ruim onder de 3%. Ook in toekomstige jaren blijft het tekort ruim onder de 3%. Je zou denken dat dat dus extra ruimte biedt voor extra uitgaven of extra lastenverlichting. Maar het adagium van deze minister is: er worden geen begrotingsregels geschonden en de schulden worden niet doorgeschoven. Ook daar liepen we dus tegen de lamp. Wat bleef er nog over? We moesten in deze Voorjaarsnota alle tegenvallers zelf oplossen binnen de smalle marges van de begrotingsregels. Kortom, alles moest keurig worden gedekt. Dat is gelukt. Er kwam extra geld voor Oekraïne — 5 miljard — Defensie, gemeenten, asielopvang, Brussel, ontwikkelingshulp, stikstof en kinderopvang. En om de blunders van de rijksoverheid weg te poetsen kwam er extra geld voor de WIA, box 3 en Groningen. Cumulatief werden de overheidsuitgaven met meer dan 30 miljard opgeplust tot en met 2030. Dat is cumulatief; ik tel even de mutaties voor de komende vijf jaar op.

Als PVV hebben we geknokt voor juist de gezinnen, want die hebben grote moeite om rond te komen. Die zitten niet in die 30 miljard. Na de grootste huurstijging in 30 jaar, vorig jaar, kregen we het dus voor elkaar om de huren voor twee jaar te bevriezen — dat was toch wel het minste — en een extra bonus te regelen voor toeslagenontvangers, als tegemoetkoming voor de dure boodschappen. Een gezin zou er dan zo'n €100 per maand op vooruit kunnen gaan, maar de woningcorporaties zelf werden ook nog eens gecompenseerd met meer dan een miljard. Me dunkt.

Nou, ik heb het gezien: de wereld was te klein, met mevrouw Spies voorop. We moesten geloven dat de hele bouw zou stilvallen. Er zou geen huis meer worden geïsoleerd of worden

gebouwd als die huren zouden worden bevroren. Dat klonk haar vriendin, minister Mona Keijzer, als muziek in de oren, want zij zag dat plan helemaal niet zitten. Maar twee jaar geleden zijn de huren ook bevroren — niet met een wet, maar gewoon met een ministeriële regeling — en toen hoorde je niemand. Dat gebeurde zowel vier jaar geleden als twee jaar geleden. Als wij het doen, is de wereld te klein.

Voorzitter. Deze spin is natuurlijk pure bangmakerij. Het lijkt wel ingestoken. Volgens het Economisch Instituut voor de Bouw is deze reactie zwaar overdreven. Er kan gewoon doorgebouwd worden. Deze huurbevrozing kan makkelijk worden opgevangen en hoeft de bouwambities niet te raken. Lees de notitie Vele wegen naar Rome: reageren op huurbevrozing. Geld is niet het probleem waardoor de bouw stilvalt, maar eerder de stikstof. De investeringscapaciteit is weliswaar van 110 miljard naar 80 miljard gedaald, maar is nog steeds ruim voldoende om volop te kunnen bouwen tot 2030. Dus: in plaats van zich druk te maken over deze huurbevrozing, konden ze zich beter druk maken over de bouw en over de stikstof.

Maar toch, voorzitter. Met zo veel tegenwerking, zo veel tegenkracht, ging ons hele plan van tafel. De huren knallen over twee weken gewoon weer omhoog met 4,5%. En passant wordt ook nog even onze boodschappenbonus geofferd. Het is deze 1,5 miljoen gezinnen die het moeilijk hebben, niet gegund. Het is schandalig wat de PVV betreft: wel miljarden voor Oekraïne, Brussel, Afrika, Defensie, klimaat en stikstof, maar geen cent voor Henk en Ingrid. Ze worden doorverwezen naar de voedselbank. Tot zover de bestaanszekerheid.

De voorzitter:

Meneer Idsinga heeft een interruptie voor u.

De heer Idsinga (NSC):

De heer Van Dijck sprak net over de huurbevrozing en hij sprak over de boodschappenbonus. Hij sprak ook over tegenwerking. Nou zijn wij er weleens van beticht dat wij altijd tegenwerken. Door de PVV worden wij daar vaak van beticht. Is de heer Van Dijck het met mij eens dat wij hierbij niet hebben tegengewerkt?

De heer Tony van Dijck (PVV):

Over het algemeen is NSC wel de grootste tegenwerker die op ons pad is gekomen, maar misschien zou het in dit geval kunnen dat NSC ons niet heeft tegengewerkt; chapeau. Maar toen de Raad van State kwam met dat negatieve advies, kwam de rechtsstatelijkheid weer om de hoek kijken voor NSC. Ik weet niet wat dan uw reactie was geweest. Maar in principe kunnen we zeggen: deze keer niet.

De heer Idsinga (NSC):

Deze keer niet. Ik heb een persoonlijke vraag aan de heer Tony van Dijck. Ik hoor zijn betoog over het verlagen van de btw op de boodschappen naar nul.

De heer Tony van Dijck (PVV):

Daar heb ik het nog niet over gehad.

De heer Idsinga (NSC):

Dan komt u daar straks op. Dit is allemaal briljant, zou ik bijna zeggen. Waarom hebben we dat zelf niet bedacht?

De heer Tony van Dijck (PVV):

Dank je wel.

De heer Idsinga (NSC):

Daar wil ik eens een keer met de heer Tony van Dijck nader over praten. Daar wil ik gewoon

nader over praten. Ik zou hem willen uitnodigen om vanavond met mij naar een café hier in de buurt te gaan. Dat is een heel mooi café. Daar hebben ze namelijk gratis bier. Gaat de heer Tony van Dijck op mijn uitnodiging in?

De heer **Tony van Dijck** (PVV):

Ja, ik wil graag weten waar dat café is.

De **voorzitter**:

We doen niet aan terugvragen. U moet gewoon antwoord geven.

De heer **Idsinga** (NSC):

Ik lees het als een ja, maar ik wil wel een waarschuwing geven aan de heer Tony van Dijck. In dat café met gratis bier is de bediening heel erg slecht. Er staat een mevrouw achter de bar. Ze stapelt glazen op, die laat ze vervolgens uit haar handen vallen en dan geeft ze iemand anders de schuld. Dan komt de eigenaar aangesneld. Dan zou je denken "dan krijgt ze op haar donder", maar nee, de eigenaar steunt haar vervolgens ook nog. Dus het is best wel een merkwaardig café. De laatste keer dat ik er was, dacht ik: "Gratis bier? Fantastisch!" Toen ik mijn jas aan had en wilde weggaan, kreeg ik een rekening onder mijn neus geschoven van €150. Toen zei ik tegen de eigenaar: "Hoe kan dat nou? Want er stond 'gratis bier'?" Toen zei hij: "Ja, het bier is gratis, maar u heeft ook zes bitterballen gehad en u bent ook naar de wc geweest, dus wilt u even afrekenen? Want de kachel moet wel ergens van branden." Ik voelde me belazerd. Kan de heer Van Dijck zich dat voorstellen?

De heer **Tony van Dijck** (PVV):

Nou, dat ligt eraan. Als die ondernemer van tevoren goed heeft geventileerd richting zijn klanten dat het bier gratis is, maar dat de bitterballen €200 kosten, had u het kunnen weten. Dan is het gewoon een slimme ondernemer.

De **voorzitter**:

Dat verleidt meneer Idsinga toch tot een vierde interruptie.

De heer **Idsinga** (NSC):

Een slimme ondernemer, maar ik voelde me wel belazerd.

De heer **Tony van Dijck** (PVV):

Dat kan, maar dat ligt dan meer aan u dan aan de ondernemer.

De **voorzitter**:

Meneer Ergin heeft ook een vraag voor u.

De heer **Ergin** (DENK):

Eigenlijk is de vraag die ik wil stellen of er ook halal bitterballen zijn, maar volgens mij krijg ik daar geen antwoord op.

De heer **Tony van Dijck** (PVV):

Die lust ik niet.

De heer **Ergin** (DENK):

Vorig jaar stond ik ook hier. Vorig jaar hadden wij ook een Voorjaarsnota, die heel warrig, heel chaotisch was. Toen stelde ik de vraag aan de PVV: waarom peilt u voor de verkiezingen al die kiezers en waarom mijdt u na de verkiezingen al die kiezers? Ik sta hier een jaar verder opnieuw. De PVV zit niet meer in het kabinet. De heer Van Dijck kan grote woorden spreken: wij gaan het regelen, wij zitten nu in het kabinet, de zon gaat weer schijnen, Nederland is gered. Mijn vraag aan de PVV is: wat heeft u in die elf maanden tijd

voor de Nederlander betekend? Wat heeft u voor die mensen gedaan die moeite hebben om de boodschappen te betalen? Wat heeft u gedaan?

De heer **Tony van Dijck** (PVV):

Dat is een terechte vraag. Wij hebben inderdaad elf maanden lang gestreden om iets te doen aan de koopkracht van de burgers. We zien allemaal dat heel Nederland het gewoon heel zwaar en heel moeilijk heeft. Alles is veel te duur geworden en mensen trekken het gewoon niet meer. Dat ziet iedereen. Wij hebben inderdaad zo veel als we konden aan dat paard getrokken, maar wij kregen er ook niet veel beweging in. Dat is een van de redenen ... Wij hadden maar twee wensen. Dat is de asielinstroom stoppen en de koopkracht van de burgers verbeteren. Met deze Voorjaarsnota hadden we het voor elkaar: toch €100 extra per maand voor gezinnen die het moeilijk hebben. Dat is toch een kleine boodschappenkar. Dat ligt eraan, want als je naar Duitsland gaat, is het een grote boodschappenkar. Maar zelfs dat wordt nu van tafel geveegd, onder het motto van: nee, dat gunnen we de gezinnen niet. Maar ze komen niet aan de 5 miljard voor Oekraïne en de 3,7 miljard voor Defensie. Dat rijtje dat optelt tot 30 miljard, blijft allemaal in stand. Dat half miljardje dat wij er voor de burgers hebben weten uit te slepen, was ons en de burgers niet gegund. Kunt u zich voorstellen dat wij dan zeggen: genoeg is genoeg; wij zijn weg?

De heer **Ergin** (DENK):

Er is iemand geweest die het land veel meer een dienst heeft bewezen dan de PVV. Die heeft bijgehouden hoeveel verkiezingsbeloftes de PVV heeft verbroken. Dat zijn er 300. Dat zijn 300 beloftes. Ik heb hier een heel document. Pagina 1: de huren zouden omlaaggaan. Pagina 2: er zou geen eigen risico in de zorg meer zijn. Pagina 3: de brandstofprijzen in Nederland zouden lager worden. Nederland is het duurste land ter wereld. Pagina 4: boodschappen zouden goedkoper worden. Die zijn duurder dan ooit. Zo kan ik paginalang doorgaan. Waar zijn al die beloftes van de PVV, die de PVV tijdens de verkiezingen doet, tijdens verkiezingsdebatten, bij al die talkshows en bij alle bijeenkomsten die ze organiseren? Waar zijn al die beloftes, zou ik aan de PVV willen vragen.

De heer **Tony van Dijck** (PVV):

Ik weet niet hoelang u hier rondloopt, maar zolang wij geen 76 zetels halen, is het heel moeilijk om al die beloftes in te vullen. Maar het is een goeie oproep: stem 29 oktober allemaal op de PVV en zorg dat we meer dan 75 zetels halen. Dan worden al die 300 beloftes ingelost; maakt u zich geen zorgen. Uw stem heb ik volgens mij, zo te zien.

De heer **Ergin** (DENK):

Ik kom tot een conclusie, want de heer Van Dijck maakt hier natuurlijk allemaal grapjes. Dat mag hij allemaal doen. Dat laat zien in hoeverre de PVV de kiezer serieus neemt. De PVV bedondert de kiezer, de PVV belazert de kiezer en de PVV liegt de kiezer voor. De PVV heeft niets, helemaal niets gedaan in de afgelopen periode. De PVV heeft al die verkiezingsbeloftes verbroken. De PVV is dus niks anders dan een partij voor volksverraad. U verraadt het volk. U doet helemaal niks voor ze. Het enige wat u doet ... De banken daar zijn weer helemaal leeg; uw Kamerleden komen niet eens opdagen bij belangrijke debatten. U doet helemaal niets. De PVV is niets anders dan de partij voor volksverraad.

De heer **Tony van Dijck** (PVV):

Goed zo, dat was mooi ingestudeerd allemaal. De vertegenwoordiger van DENK weet toch ook dat je je verkiezingsprogramma schrijft in de veronderstelling dat je een meerderheid in dit huis hebt? Dat is je inzet. Vervolgens ga je in coalitieonderhandelingen maximaal realiseren wat je in dat verkiezingsprogramma hebt neergezet. Ik neem aan dat DENK ook bezig is met een verkiezingsprogramma en daarin niet schrijft wat ze denken te realiseren na coalitieonderhandelingen, maar wat ze denken te realiseren als DENK een meerderheid hier in dit huis zou hebben. Zo werkt het. Maar misschien kunnen we dat een keer bilateraal bespreken als u met uw verkiezingsprogramma begint.

De heer **Flach** (SGP):

Ik probeer iets meer rust terug te brengen in het debat. Iedereen die opkomt voor de belangen van gezinnen kan op steun van de SGP rekenen. Ik hoorde de heer Tony van Dijck zeggen: de PVV heeft geknokt voor de gewone gezinnen. Toch heeft de PVV tijdens de onderhandelingen in die nacht een bezuiniging op het kindgebonden budget geaccepteerd. Is dat dan een soort foutje door de slapeloosheid? Hoe is dat te verklaren?

De heer **Tony van Dijck** (PVV):

Dat zijn dus de keuzes. Er moest extra geld bij voor de kinderopvang. Er moest geld bij vanwege de veronderstelde tegenvallers bij de WIA. Dus dan zoeken we waar er nog iets te halen is. De WW was ook zo'n maatregel; die had voor ons ook niet gehoeven. Maar we hebben toch een gat dat gedicht moet worden en dan zoeken we het dáár, waar het het minst pijn doet. Het kindgebonden budget is de vorige keer flink verhoogd en nu een klein beetje verlaagd. Dat zijn de keuzes die je maakt in zo'n nacht. Het is niet voor iedereen rozengeur en maneschijn. Nu wordt dat kleine beetje rozengeur en maneschijn, namelijk het bevroren van de huren en de boodschappenbonus, er ook uit gesloopt. Dat is mijn grootste teleurstelling. Dan vragen we ons bijna af: wat hebben we die hele nacht zitten doen?

De heer **Flach** (SGP):

Dat vraag ik me in dit verband ook af, want ik vind het dan toch wel wat cynisch dat juist de gezinnen met middeninkomens kennelijk de rekening moesten betalen. Het knippunt is ergens bij de €60.000 terechtgekomen. Dat zijn de gezinnen die het juist heel erg lastig hebben, omdat ze buiten allerlei regelingen vallen. Misschien zijn dat wel de "werkende armen". Ik zie het dan maar als een bedrijfsongeval, maar ik hoop erop dat de PVV ook wil meewerken aan het herstel daarvan, om te kijken of we het knippunt niet hoger kunnen leggen. Mensen die een ton of meer verdienen, kunnen het beter missen dan juist de middenklasse, die overal buiten valt. Ik kom er graag op terug.

De heer **Tony van Dijck** (PVV):

Zeker, als u een amendement maakt, kijken we daar serieus naar.

De heer **Dijk** (SP):

Ik begrijp het verhaal van de PVV niet. Het is ook best een slecht verhaal. De halvering van het eigen risico treft met name mensen met een chronische ziekte, die arbeidsongeschikt zijn. Die worden heel erg gekort. Maar er stond een halvering van het eigen risico. De huren werden voor twee jaar bevroren, maar woningbouwcorporaties werden onvoldoende gecompenseerd om echt aan nieuwbouw te kunnen gaan doen. Voor de boodschappenprijzen werden voorstellen met meerderheden in de Kamer aangenomen, om te controleren, reguleren en, waar nodig, te blokkeren. Niemand werkte u tegen. Voor alle drie genoemde voorstellen waren er volle meerderheden, waarmee u had kunnen samenwerken om druk uit te oefenen. Sterker nog, deze drie voorstellen zijn allemaal van de SP. Daar waren meerderheden voor. U heeft de stekker eruit getrokken. U heeft ervoor gezorgd dat de huren niet worden bevroren, dat het eigen risico niet wordt gehalveerd en dat ook nog eens de boodschappenprijzen niet naar beneden gaan. Waarom heeft u dat toegestaan?

De **voorzitter**:

Waarom heeft de PVV dat toegestaan. Meneer Van Dijck.

De heer **Tony van Dijck** (PVV):

Gisteren kwam, geloof ik, nog naar voren bij de Raad van State dat het eigen risico ook geen goed idee was. De huren bevroren; ik weet niet onder welke steen u gezeten heeft, maar je kon geen krant openslaan of de huurbevrozing was "het slechtste idee dat in decennia voorbij was gekomen". En dat terwijl vier jaar geleden — maar ook twee jaar geleden — de huren ook werden bevroren. U zei het net zelf al. Toen hoorde je daar niemand over. Er ging

stilzwijgend een ministeriële regeling door de Kamer en toen waren de huren bevroren. En nu zou de wereld vergaan, het licht uitgaan en de bouw zou helemaal stilvallen. Met andere woorden, als u dat geen tegenwerking noemt, als u niet ziet dat alles uit de kast is gehaald: van mevrouw Spies tot en met mevrouw Keijzer tot en met de Raad van State tot en met Aedes ... Echt iedereen werd voor de camera getrokken om te zeggen dat het een slecht idee was. Dat noem ik tegenwerking. Dat hebben de huurders niet verdiend. Nu krijgen ze weer 4,5% voor hun kiezen. Zelfs de PvdA, die initiatieven heeft genomen om de huren te bevroren, was opeens tegen ons voorstel. Lag het dan aan het voorstel of lag het aan het feit dat de PVV het had ingediend? Ik weet het niet, maar ik vind het wel meer dan verdacht.

De heer **Dijk** (SP):

Dit is zo'n slachtofferrol. U bent de grootste partij. Ik zeg het net: er waren volle meerderheden. Toen de huren werden bevroren in 2021 was het op initiatief van de SP met volle compensatie voor de woningbouwcorporaties door de verhuurdersheffing te korten. Dat is een totaal ander verhaal. U had kunnen blijven zitten. U had dat voorstel kunnen verbeteren. U had het voorstel voor de halvering van het eigen risico kunnen verbeteren. Dat heeft u niet gedaan. U had het voorstel om de prijzen voor de boodschappen te verlagen, kunnen verbeteren. Dat heeft u niet gedaan. U loopt gewoon weg. U loopt gewoon weg als een dief in de nacht. Jullie zijn hier nooit en als het erop aankomt ... Potdorie! Dan worden jullie de grootste partij van al die mensen die jullie nodig hebben en dan loopt u weg, als een dief in de nacht. U merkt het aan mijn toon, daar word ik boos van, omdat u ze verraadt. En dan gaat u hier een zielig verhaal houden. Bent u een stoere kerel of bent u een beetje een mietje?

De heer **Tony van Dijck** (PVV):

Oké.

De **voorzitter**:

Meneer Tony van Dijck.

De heer **Tony van Dijck** (PVV):

Ik weet niet of ik hierop antwoord. Ga maar verder met de heer Vermeer, want ik laat me hier niet voor mietje uitmaken. Zeker niet door deze puntje, puntje, puntje.

De heer **Dijk** (SP):

Voorzitter, het niet-beantwoorden van deze vraag geeft eigenlijk al een antwoord.

De **voorzitter**:

Meneer Dijk, we doen het debat via de voorzitter, dus het is fijn als u ook via de voorzitter spreekt.

De heer **Dijk** (SP):

Voorzitter, het niet-beantwoorden van deze vraag is precies het antwoord. U loopt er steeds voor weg. U houdt hier een mooi verhaal. U loopt op X de hele tijd te zeggen dat u wordt tegengewerkt door van alles en iedereen. Het zijn allemaal grove leugens. Het is verraad naar de werkende klasse, naar mensen die u nodig hebben en hun vertrouwen in u hebben gesteld. Jullie lopen er allemaal bij weg. Of het nou mevrouw Agema, mevrouw Faber, u of meneer Wilders is, jullie lopen er allemaal bij weg. Ga er eens staan als een stoere kerel. Zorg er eens voor dat je iets voor elkaar krijgt. Roeptoeters!

De **voorzitter**:

Ik hoorde geen vraag.

De heer **Tony van Dijck** (PVV):

Goed zo. Ik hoorde ook geen vraag. Gelukkig.

De **voorzitter**:

Meneer Vermeer dan.

De heer **Tony van Dijck** (PVV):

Hij had mijn verhaal ook niet begrepen, dus ...

De **voorzitter**:

Meneer Van Dijck, ik heb net het woord aan meneer Vermeer gegeven.

De heer **Vermeer** (BBB):

Ik wil de heer Tony van Dijck graag meegeven dat niet alle kritiek op een regeling meteen als tegenwerking gezien moet worden, want dan zouden we hier ook niet meer hoeven debatteren. Maar even over de huurbevriezing. Wat vindt de heer Tony van Dijck ervan dat die huurbevriezing niet mogelijk was voor mensen die van een particuliere verhuurder een woning huren, omdat daar niet eens register van is, en dat er ook nog een alternatieve methode is voorgesteld om alles gewoon in de huurtoeslag te verwerken, zodat netto al die mensen die een woning huren op die manier gecompenseerd zouden worden en we ook geen grote structurele kosten zouden hebben? De PVV stelde die huurbevriezing namelijk vooral voor als tijdelijke maatregel, als incidentele maatregel. Kan de heer Van Dijck aangeven waarom dat voor de PVV niet bespreekbaar was, terwijl dat sowieso voor honderdduizenden extra mensen een oplossing had geboden?

De heer **Tony van Dijck** (PVV):

Zoals ik al zei, werd de huur twee jaar geleden en vier jaar geleden ook bevroren, via een ministeriële regeling. Die bevrozing gold voor alle sociale huurders. Dat kan dus gewoon in deze Kamer geregeld worden via een AMvB en dan waren de huren gewoon stilzwijgend bevroren. Mevrouw Keijzer was het vanaf dag één niet eens met deze huurbevriezing. Ik snap dat wel, want zij had bij de Woontop natuurlijk de afspraak gemaakt dat die huurstijging door zou gaan. Daar werd dus al een beetje op gerekend. Ik begrijp dat dus wel. Maar in plaats van dat mevrouw Keijzer vanaf dag één zei "dat ga ik niet uitvoeren, ga terug naar de onderhandelingstafel", heeft ze de schijn opgehouden dat ze het wel ging doen. Ze heeft wetgeving gemaakt, die niet nodig blijkt, want twee jaar geleden is het via een ministeriële regeling gedaan. Ook heeft ze erin gefietst dat er een vorm van differentiatie was tussen particuliere huurders en corporatiehuurders, wat voor ons ook niet de bedoeling was. We hebben daar tijdens die onderhandelingen — u zat daar zelf bij — helemaal niet over gesproken. Voor ons ging het over alle sociale huurders, maar de corporaties zouden worden gecompenseerd met 1,1 miljard. De particuliere sociale verhuurders zouden wij niet compenseren. Waarom zouden we die compenseren? Die hoeven niet te bouwen. Wij compenseren de corporaties omdat die een bouwopgave hebben. Dat is de reden voor de compensatie. Mevrouw Keijzer heeft dus a een wet erin gefietst en b een gedifferentieerde behandeling tussen particuliere huurders en corporatiehuurders. Daardoor loop je tegen de Raad van State en Aedes op. Ze heeft haar vriendin, mevrouw Spies, gebeld om te zeggen: maak een hoop herrie. Dat zijn allemaal redenen ... U hoeft dat geen tegenwerking te noemen, maar die huurbevriezing was er nooit gekomen, en als we hier in deze Kamer met de coalitie misschien een meerderheid hadden gehad, dan was die wel in de Eerste Kamer gesneuveld. Het was dus gewoon trekken aan een dood paard. Op een gegeven moment ben je doodmoe van het trekken aan een dood paard. Wij waren er klaar mee.

De heer **Vermeer** (BBB):

Ik denk dat dat het meest eerlijke antwoord was: dat de PVV er klaar mee was. Maar wat de heer Van Dijck hier even tussen neus en lippen zegt, dat particuliere verhuurders niet hoeven te bouwen, is natuurlijk ook echt volstreekte nonsens, want we hebben niet alleen corporaties nodig voor de extra woningbouw. We hebben alles en iedereen die wil investeren in woningbouw nodig. Maar nogmaals, ik krijg geen antwoord op mijn vraag: waarom was voor de PVV niet gewoon een compensatie van de huurverhoging via de huurtoeslag, een-

op-een, bespreekbaar? Want het gaat toch om de portemonnee van de burger en niet om welke constructie een PVV'er bedenkt?

De heer **Tony van Dijck** (PVV):

Die vraag heb ik dus beantwoord door te zeggen: mevrouw Keijzer heeft de schijn opgehouden dat ze dit ging uitvoeren. Dus waarom zouden wij met alternatieven komen als zij bezig is met wetgeving om de huren te bevriezen? Wij hebben afgesproken om de huren voor twee jaar te bevriezen. Wij hebben de boodschappenbonus afgesproken. We hebben afgesproken dat we de corporaties gaan compenseren. Zij zou dat allemaal in een pakket via wetgeving naar de Kamer brengen. Voor ons hoefde die wetgeving niet, maar zij wilde dat kennelijk graag. Ze heeft erbij verzonnen dat de particuliere huurders anders behandeld moesten worden dan corporatiehuurders. U zegt: natuurlijk wil ik dat particuliere verhuurders ook bouwen. Maar die hebben niet de bouwopgave zoals afgesproken tijdens die bouwtop. Met andere woorden, die compensatie geldt alleen maar voor de corporaties, zodat zij de bouwopgave kunnen vervolmaken. Dat is heel logisch. Ja, natuurlijk, de huurtoeslag had ook gekund. Dat was een heel andere maatregel. Maar dat was niet afgesproken. We hebben toch afgesproken om de huren te bevriezen? Daar zat u toch zelf bij? Waarom hebt u bij die onderhandelingen niet voorgesteld: laten we niet de huren bevriezen, maar de huurtoeslag verhogen? Dat heb ik u ook niet horen zeggen. Dit was de afspraak. Dit wordt uitgewerkt en nu sneuvelt het op de valreep vanwege alle tegenwerkingen, alle negatieve publiciteit.

De **voorzitter**:

Meneer Dassen heeft ook een interruptie voor u.

De heer **Dassen** (Volt):

18-jarigen verdienen op dit moment de helft van wat een 21-jarige verdient voor hetzelfde werk dat ze doen. Dat lijkt mij zeer oneerlijk. Nu zien we dat er in de Voorjaarsnota een klein stapje wordt gemaakt om te zorgen dat 18-jarigen iets meer gaan verdienen en dat het wat meer gelijk wordt getrokken, maar nog steeds veel te weinig. Voor elke €10 die een 21-jarige verdient, krijgt een 18-jarige er €6. Wat vindt de heer Van Dijck daarvan? Moeten we dat niet aanpakken om te zorgen dat dat meer rechtgetrokken wordt?

De heer **Tony van Dijck** (PVV):

U zegt het terecht: we hebben een eerste stap gezet. We hadden het liever ook helemaal rechtgetrokken, maar dat was gewoon drie stappen te ver. We moeten goed kijken welke consequenties dat heeft. Toevallig was ik gisteren bij de Albert Heijn. Wat een 21-plusser daar per uur verdient, is bijna €19. Dat is niet het minimumloon, maar wat de Albert Heijn ze betaalt. Dan lees je "kom hier werken" en zie je de prijzen die Albert Heijn betaalt. Dat zijn voor een 21-plusser of een 22-plusser best wel hoge bedragen. Dan snap ik ook wel die differentiatie tussen 18 en 22. Ik heb het dus niet over het minimumloon.

Ik heb het gewoon over wat bedrijven, zoals de McDonald's en de Albert Heijns van deze wereld waar veel jeugd werkt, betalen aan de jeugd.

De heer **Dassen** (Volt):

Een 21-jarige verdient dus inderdaad meer dan een 18-jarige die hetzelfde werk doet. Dat is precies mijn punt. Dat is volgens mij heel oneerlijk. De heer Van Dijck zegt ook terecht dat dat raar is. Het is ook een verdienmodel van supermarkten om dat op die manier te doen. Tegelijkertijd zien we dat één op de tien jongeren financieel gezond is. Dat betekent dat negen van die tien jongeren niet rond kunnen komen en dus ook moeite hebben om een kamer te vinden, de huur te betalen, de boodschappen zelf te kunnen betalen en dat ze levenskeuzes uitstellen. De werkdruk wordt hoger. Is de heer Van Dijck het niet met mij eens dat we nu ook een snellere stap met elkaar kunnen maken? Daar willen wij een voorstel voor doen. Ik hoor dat de PVV daar sympathiek tegenover staat, dat de heer Van Dijck daar sympathiek tegenover staat. Moeten we deze kans nu niet aangrijpen en zeggen: we kunnen

sneller die stap maken om te zorgen dat 18-jarigen ook een eerlijk loon krijgen voor hetzelfde werk dat ze doen als al die anderen?

De heer **Tony van Dijck** (PVV):

Zeker. Wij vinden dat ook. Wij vinden ook dat die differentiatie tussen 18, 19, 20 en 21 eigenlijk nergens op gebaseerd is. We hebben een eerste stap gezet, maar ik zeg wel: kijk goed naar de consequenties. Als daardoor die Bic Mac opeens een euro duurder wordt, dan heeft dat ook weer consequenties. Het is dus niet zomaar gezegd, zo van: losse flodder, dat doen we even. Je moet wel even goed doorrekenen en doordenken wat voor consequenties dit heeft voor Nederland, voor het bedrijfsleven, voor noem maar op. Maar ik ben het helemaal met u eens: dat onderscheid zou weg moeten.

De heer **Dassen** (Volt):

En die doorrekeningen zijn allemaal gemaakt, ook bij de vorige verhogingen. Toen waren deze zorgen er namelijk ook. Daaruit is gebleken dat de kosten voor de consument bijna niet omhoog zijn gegaan. Voor de supermarkten scheelt het namelijk niet zo veel in de totale omzet die zij maken. De hamburger waar u het over heeft, wordt voor de eindconsument dus geen euro duurder hierdoor. Daarmee weten we wel al die jongeren die nu financieel in zwaar weer zitten, uit de problemen te halen door ze een eerlijk loon te geven. Ik kom met een voorstel. Ik ben blij dat de heer Van Dijck daar serieus naar wil kijken, zodat we daadwerkelijk wat voor die jongeren kunnen doen.

De heer **Tony van Dijck** (PVV):

Geen probleem.

De **voorzitter**:

Ik zie meneer Dijk naar de interruptiemicrofoon lopen.

De heer **Dijk** (SP):

Ik ga het toch nog een keer proberen, omdat ik het belangrijk vind. U merkte net mijn irritatie wel en ook een beetje mijn boosheid. Waarom heeft de heer Van Dijck geen gebruik gemaakt van een meerderheid in deze Tweede Kamer die ook huurbevrozing wilde, met een fatsoenlijke compensatie voor woningbouwcorporaties, die lagere boodschappenprijzen wilde door prijzen te reguleren en te blokkeren indien nodig, en die het voorstel voor een halvering van het eigen risico wilde verbeteren, zodat chronisch zieken, gehandicapten en arbeidsongeschikten niet de dupe werden? Waarom heeft de PVV dat niet gedaan maar is ze weggelopen?

De heer **Tony van Dijck** (PVV):

Omdat het ons gewoon allemaal te mager was. Kijk, we hebben geknokt — ik zei het al in het begin — voor dat beetje extra koopkracht voor de burgers. Net bij de interruptie op de heer Van der Lee bleek ook dat de burgers geen lastenverlaging maar een lastenverhoging hebben gekregen. Wij wilden een asielstop. Wat hebben we gekregen in Nederland? Een asielrecord. Niet minder asielzoekers, maar meer asielzoekers. Wij zijn in dit kabinet met 37 zetels ... 2,5 miljoen mensen hebben op ons gestemd. Wat wilden die 2,5 miljoen mensen? Die wilden lagere lasten, dus meer koopkracht en minder asiel. Dat was onze insteek. Als wij na elf maanden erachter komen dat we meer asiel krijgen en hogere lasten voor de burgers, dan is het snel klaar. Wij hebben gevochten en wij hebben het eigen risico meer dan gehalveerd. Wij hebben de huren bevroren. Dat wordt allemaal teruggedraaid. Dat was allemaal niet welkom. Het wordt allemaal weer ... Dat moet u niet mij verwijten. Ik wilde het eigen risico naar nul. Daar heb ik voor geknokt. Dáár zitten mijn getuigen. Ik heb tot de laatste minuut gezegd: het eigen risico willen wij op nul, anders praten we niet verder. We kwamen tot meer dan de helft; we kamen uit op €165. En ja, dan tel je je zegeningen. Dat heb ik u de vorige keer ook gezegd: ben blij dat het in ieder geval €165 wordt. We hadden liever nul, maar het is €165 geworden in plaats van €385. En dat is nu nog maar de vraag,

want ik hoorde mevrouw Yeşilgöz gisteren zeggen: "Dat eigen risico, dat slopen we. Dat gaat naar Defensie." Met andere woorden: zelfs de vermindering van het eigen risico wordt de burgers in dit land niet gegund. Dat ligt niet aan de PVV. Dat ligt aan al die andere partijen. En dat ligt ook niet aan de SP, eerlijk is eerlijk. Maar het ligt wel aan al die andere partijen. U moet dus niet bij mij zijn met uw kritiek, behalve dan als u zegt dat de beloftes niet zijn waargemaakt. Maar dat is coalitieland, dat is water bij de wijn doen en dat is het niet hebben van 76 zetels.

De voorzitter:

Ook antwoorden mogen kort en compact.

De heer Dijk (SP):

Die 76 zetels waren er in de Kamer. U, meneer Van Dijk, heeft daar alleen nooit gebruik van gemaakt, niet voor het eigen risico, niet voor de boodschappenprijzen, niet voor het bevriezen van de huren. Want u bent weggelopen. Mijn vraag is: waarom heeft u daar nooit gebruik van gemaakt? Waarom ben u nooit naar de Kamer teruggekomen en heeft u hier niet gezegd "moet je horen, op een paar punten ..."? De halvering van het eigen risico is veel te weinig. Dat weet u. De belofte was: naar nul. Maar goed, nu noemt u de halvering. Ook dat heeft u niet geprobeerd aan te passen via de meerderheid die er in deze Kamer voor dit soort voorstellen gewoon is. Er is een overgrote meerderheid op het vlak van het eigen risico, de huren en de boodschappen. U heeft dat niet gedaan. U bent weggelopen. U heeft niet eens de moeite genomen om de plannen hier via die meerderheid beter te maken.

De heer Tony van Dijk (PVV):

Nou ja, ik zie al die moties van de SP voorbijkomen, maar die meerderheden zie ik niet. U dient elke week een motie in voor het verlagen van de huren en voor het eigen risico naar nul, maar u krijgt nooit een meerderheid. Dus ik weet niet waar u die meerderheden ziet. En als die meerderheid al een keer, incidenteel, in deze Kamer zou voorkomen, dan sneuvelt die wel in de Eerste Kamer. Dat hebben we gezien bij de Onderwijsbegroting. Wij hadden een paar puntjes wat betreft de Onderwijsbegroting, zoals de btw op kunst en de maatschappelijke dienstplicht. Nou, dat werd allemaal door de christelijke partijen teruggedraaid, omdat we anders in de Eerste Kamer tegen de muur waren aangelopen. Met andere woorden: u noemt het geen tegenwerking en u denkt "je had de meerderheden", maar zo makkelijk ligt het niet. We hadden geen meerderheden. De btw op kunst en cultuur: man, man, man, de wereld was te klein! En nu worden de belastingen verhoogd om die btw en de kunstliefhebbers uit de wind te houden. Nou, ik heb liever lagere belastingen voor iedereen dan een btw-verlaging voor de kunst- en cultuurliefhebbers.

De voorzitter:

Gaat u verder met uw betoog, meneer Van Dijk.

De heer Tony van Dijk (PVV):

Voorzitter. Dat de huurbevriezing is ingetrokken is niet alleen slecht nieuws voor anderhalf miljoen gezinnen, maar is ook slecht nieuws voor de schatkist. Deze minister van Financiën komt vanaf 2029 structureel 492 miljoen tekort. Minister Keijzer zoekt nog naar een dekking. Hoe staat het daarmee? Want dat hoefden wij niet te flikken. Als wij iets hadden ingediend en 500 miljoen tekortkwamen, dan had deze minister wel gezegd: ga je huiswerk doen. Maar en passant pakt hij dan wel eventjes onze boodschappenbonus, die daar niets mee te maken heeft, de eenmalige bonus die makkelijk kan worden betaald uit de compensatie van de woningcorporaties, van de mensen af. Ik stel dus voor om vanaf volgend jaar te zoeken naar die die 492 miljoen van mevrouw Keijzer en niet vanaf 2029 en die mensen de boodschappenbonus terug te geven. En als u een dekking zoekt: die vind je bij de eenmalige compensatie van de woningcorporaties, want die is overbodig geworden.

Ik heb meer dan eens het gevoel dat wij de enige partij zijn die zich echt bekommert om het

welzijn en de portemonnee van de gewone Nederlander. Dat in Nederland één derde van de huishoudens niet of nauwelijks rond kan komen, interesseert hier kennelijk niemand. Wij trekken aan een dood paard. Zelfs de halvering van het eigen risico staat nu ter discussie. Als ik de Raad van State moet geloven, dan staat die ter discussie. Als ik de VVD gisteren goed hoorde — die wilde daar vanaf het begin al niet aan — dan staat die ter discussie. Maar ondertussen wordt Nederland steeds duurder en kan een grote groep mensen de rekeningen niet meer betalen.

Voorzitter, ik zie dat het al tijd is. Ik weet niet hoe dat kan, maar ...

De **voorzitter**:

Tja ...

De heer **Tony van Dijck** (PVV):

Tellen die interrupties mee of zo?

De **voorzitter**:

Acht minuten had u, en die zijn nu op.

De heer **Tony van Dijck** (PVV):

Ik heb net twee blaadjes uitgesproken. Dat is echt geen acht minuten. Ik heb geoefend voor de spiegel.

De **voorzitter**:

Ik ga u vragen om af te ronden. Maar voordat u dat doet, geef ik de heer Eerdmans de gelegenheid voor een interruptie.

De heer **Eerdmans** (JA21):

Ik vind het zo stil vanuit de VVD en BBB op dit moment. Ik dacht dat ze dit niet over zich heen zouden laten gaan. Toch? Dus dat het de schuld is van ...

De heer **Tony van Dijck** (PVV):

Dat zou je denken.

De heer **Eerdmans** (JA21):

Dat de heer Van Dijck hier als enige staat om de koopkracht te bewaken. Ik dacht dat daar wel wat meer over te zeggen is. De partij van Van Dijck is weggelopen. We hadden een prachtig pakket volgens mij, en daar is niks meer van over. Dus ik hoopte dat daar ook een paar woorden aan zouden worden gewijd, aan wat ontzettend jammer het is voor Nederland dat dit kabinet is gevallen en dat we nu met de brokken zitten, met een deur die opengaat naar links in plaats van naar rechts; ga daar maar van uit. En daar geef ik ook de heer Van Dijck de schuld van. "Ja, potverdorie," zegt u dan. Of niet?

De **voorzitter**:

Ik zeg: gaat u door. Uw interruptietijd ...

De heer **Eerdmans** (JA21):

Maar nou even over dat eigen risico dan. Want ja, ik geloof ook niet dat de coalitiepartijen er heel erg rouwig over zijn dat die halvering verdwenen is. En waarom? Ik sta er wel achter dat die moet verdwijnen, omdat dat namelijk leidt tot een veel hogere premie. En dat gaat de gewone Nederlander juist geld kosten, omdat er daardoor veel meer vraag komt naar zorg. Die is er dan niet en dan komen er wachtlijsten bij. Kortom, alle deskundigen zeggen: doe dat nou niet, heel erg kortetermijndenken, PVV. Net als met die huurbevriezing, allemaal veel te korte termijn. Gelukkig gaat dat allemaal van tafel.

De **voorzitter**:

En uw vraag aan de heer Van Dijck?

De heer **Eerdmans** (JA21):

Mijn vraag is: waar denkt de heer Van Dijck de "hoop, lef en trots" vandaan te halen — laat ik het dan maar zo formuleren — dat er nog eens een regering komt die wél aan de portemonnee denkt van de gewone, normale Nederlander, die hard werkt maar ook eens wat in de portemonnee wil overhouden en niet met allerlei taksen wil worden geconfronteerd? En ik zal het maar vertellen: die zaten er al een weekje bij, met een vliegtaks, in het pakket van de PVV en Schoof I. Maar straks komt die vleugel dáár aan de macht, kijk maar, en dan vliegen de belastingen ons weer om de oren. Dus: is de heer Van Dijck daar niet, met JA21, een beetje bezorgd over?

De heer **Tony van Dijck** (PVV):

Nou, nee. Wij zijn er redelijk van overtuigd dat de Nederlanders straks in oktober de goeie keuze maken. Maar ik maak me wel bezorgd over uw opmerking, over de opmerking van JA21, als het gaat om het eigen risico en de huren bevroren. Want u zegt enerzijds dat u iets wil doen voor de burgers, maar anderzijds dat dat van het eigen risico een slecht idee was en dat de huren bevroren een slecht idee was. Met andere woorden, u krijgt twee goede ideeën die veel doen voor de portemonnee van de burgers en u laat zich leiden door wat de instituties zeggen en wat de spin is dat het zogenaamd een slecht idee is. U weet zelf ook dat wij het eigen risico halveren, meer dan halveren, maar dat dat 5 miljard kost. En als dat de premies zou verhogen, dan had het geen 5 miljard gekost. Met andere woorden, wij verlagen de lasten voor burgers en compenseren die verhoging van die premies volledig, zowel via de loonbelasting als via de toeslagen. Met andere woorden, niemand voelt straks dat die premie omhooggaat. Maar u laat zich weer leiden door het spinnen van de mensen die het niet willen, en dan krijg je dit soort interrupties.

De heer **Eerdmans** (JA21):

Als je zuinig bent op je eigen risico, dan ga je weer meer betalen, tuurlijk: we gaan 200 euro premie bijbetalen. Dus dit is een fabel. Dit zijn dus domme plannen zonder daarover na te denken. Daarom vinden deskundigen en instituten dat ook "domme plannen" — ja, dat wordt er dan inderdaad bij gezegd. Als je dat eigen risico niet terugdraait, heb je 5 miljard over en kan je die vervelende accijnsverhoging aan de pomp zo meteen achterwege laten. Want vanaf januari gaan we weer een kwartje bijbetalen; de "Barrybonus", zeg maar. Of dat zeiden we altijd vroeger; de "minister van Verkeer", zeg ik er maar bij. Dat kun je dan doen, ja. Dan kun je accijnzen verlagen, de btw verlagen. Dat zijn structurele maatregelen om ons wat meer geld te geven. Dat simpele snijden in het eigen risico gaat voor een deel van de mensen dan inderdaad wat opleveren, voor mensen die heel vaak naar het ziekenhuis gaan, maar de gezonde mensen gaan daar zéker voor betalen. Daar denkt de PVV gewoon niet over na. En die huurbevrozing is allang afgeschoten door allerlei mensen eigenlijk, die zeiden: jongens, dat leidt tot een totale verstopping, of meer, van die hele woonsector; daardoor gaan we dus gewoon geen huizen meer bouwen. Dat zeggen de corporaties ook. Daarvoor kun je allemaal je kop in het zand steken, maar het is wel de waarheid. Dus, kortom: ja, we staan denk ik aan dezelfde kant waar het gaat over meer geld in de portemonnee, minder accijnzen, minder btw en minder belastingen, maar dan niet door kortetermijnmaatregelen, die even heel leuk lijken voor de huiskamer. Zoals die vraag van die mevrouw in dat programma, en met Wilders toen: ja, dat gaan we nu regelen, nú regelen. Nu regelen is heel dom, want de mensen gaan daar uiteindelijk meer voor betalen.

De **voorzitter**:

Meneer Van Dijck.

De heer **Eerdmans** (JA21):

Meneer van Dijck, wat vindt u daarvan?

De heer **Tony van Dijck** (PVV):

Dat moet u dan tegen die mevrouw zeggen, dat ze heel dom is en dat ze het eigen risico lekker moet betalen. U kunt het makkelijk betalen, maar wij zijn ervan overtuigd dat het eigen risico naar nul moet. Wij vinden het eigen risico een schandig iets. Een schandalige maatregel, een boete op ziek zijn. Mensen die ziek zijn en het toch al krap hebben, laat je gewoon €385 betalen, terwijl ze het niet kunnen betalen. Als u dat een mooie maatregel vindt, is dat uw probleem. Wij blijven ervoor knokken om het eigen risico van tafel te krijgen, zolang we hier zitten.

De **voorzitter**:

Heel kort, meneer Eerdmans, in derde instantie.

De heer **Eerdmans** (JA21):

Hoezo kort?

De **voorzitter**:

Ik heb aan het begin van het debat gezegd dat de interrupties kort horen te zijn, maar ik geloof dat u iets later binnenkwam. Ik heb er al eentje van u dubbel geteld. Gewoon kort, zodat er ook een beetje vaart in het debat blijft.

De heer **Eerdmans** (JA21):

Dat is de nieuwe lijn. Die is gisteravond ingegaan. Als je iets te lang praat, geldt dat als dubbele interruptie. O, geldt het al langer? Oké. Mijn punt is: die mevrouw heeft dus helemaal niets gekregen. Wilders zei tegen Timmermans: het moet nú geregeld worden. Maar die mevrouw staat nu ook te kijken van: we gaan weer naar de stembus.

De heer **Tony van Dijck** (PVV):

Een halvering.

De heer **Eerdmans** (JA21):

Nee, dat is dus allemaal mislukt, omdat jullie weggelopen zijn en er niet uitgekomen zijn met elkaar. Dat is gewoon ontzettend jammer, in dat opzicht. Maar nou even het volgende. De verkiezingen komen eraan. De PVV wordt uitgesloten door de VVD, D66, de Partij van de Arbeid, door heel links. Kortom: met wie moet de PVV straks nog regeren?

De heer **Tony van Dijck** (PVV):

Ik ga daar niet op vooruitlopen. De vorige keer werden we ook uitgesloten. We haalden 37 zetels en gingen regeren. Als wij nu 50, 60, 70, 80 zetels halen ... Met 80 zetels hebben we zelfs niemand nodig. Met 50, 60 zetels zijn er altijd mensen die met ons willen praten en noem maar op. Je kunt niet 2,5 miljoen, 3, 4, 5 miljoen mensen in dit land in de steek laten en zeggen: jullie doen er niet toe. Dat kan niet. Dus dan neem ik aan dat de democratie gewoon haar werk doet. Iedereen die nu zegt "we willen niet meer met die en we willen niet meer die" ... Ze hebben een grote mond over de democratie, maar als iets ondemocratisch is, is het wel iemand van tevoren uitsluiten.

De heer **Eerdmans** (JA21):

Daar ben ik het van harte mee eens. Laten we ervan uitgaan dat jullie geen 76 zetels halen. Er zal dus altijd iets bij moeten. Dan denk ik dat het steeds lastiger wordt. Hier vertrouw ik de VVD dan wel in, dat ze liever met links gaan praten dan met jullie. Dat vind ik als rechtse kiezer en vertegenwoordiger een probleem. Dus ik sluit me er niet bij aan. Ik vind dat je met alle partijen moet praten en afhankelijk van de uitslag gewoon het gesprek moet voeren. Maar ik vrees wel dat het heel erg lastig wordt. Ja, ik hoop ook dat het niet nog lastiger gaat worden. Maar goed, JA21 zal zijn uiterste best doen om zo veel zetels binnen te slepen dat we mogelijk toch nog wat zonlicht gaan zien na oktober, voor de rest van Nederland.

De **voorzitter**:

Ik hoorde geen vraag. Ik weet niet of meneer Van Dijck erop wil reageren.

De heer **Tony van Dijck** (PVV):

Laten we het hopen. Maar ik heb nog één puntje.

De **voorzitter**:

U heeft geen tijd meer.

De heer **Tony van Dijck** (PVV):

Maar het is wel een heel belangrijk puntje.

De **voorzitter**:

Dan had u daarmee moeten beginnen, misschien.

De heer **Tony van Dijck** (PVV):

Als u mij toestaat, zal ik het heel kort ...

De **voorzitter**:

Ik geef u nog een paar seconden.

De heer **Tony van Dijck** (PVV):

Het gaat erom dat we toch iets kunnen doen voor de boodschappen. Het probleem zit 'm in de etikettering. Dat kost niks. Ik zie de minister van Financiën opfleuren, want het kost niks. Kunnen we niet iets verzinnen met etikettering? In Nederland hebben we een nationale kop gezet op de EU-verordening dat een etiket in begrijpelijke taal moet worden opgesteld. Nederland heeft gezegd dat dat in het Nederlands moet, terwijl we allemaal weten dat heel Nederland ook Engels, Duits en Frans kan. Als ze het niet kunnen, heb je er heel handige tools voor. Dus laten we die nationale kop schrappen, zodat we in ieder geval de Duitse en Engelse producten, met een etiket in een andere taal, ook kunnen verkopen in de Nederlandse supermarkt, want dat scheelt namelijk heel veel geld. Ik zal geen namen noemen, maar er is nu al een supermarkt die alles gaat omverpakken om er een Nederlands etiket op te plakken.

De **voorzitter**:

Dank u wel, meneer Van Dijck.

De heer **Tony van Dijck** (PVV):

Dat scheelt euro's per product.

De **voorzitter**:

Dank u wel, meneer Van Dijck. Dank u wel.

De heer **Tony van Dijck** (PVV):

Dus ik hoop op een ...

De **voorzitter**:

Neenee, ik ga daar geen interrupties op toestaan. We zijn echt toe aan de bijdrage van meneer Vijlbrief.

De heer **Van der Lee** (GroenLinks-PvdA):

Ik wil echt nog een interruptie plaatsen. Het is mijn eerste interruptie in het debat, en graag aan de heer Van Dijck.

De **voorzitter**:

Nou, meneer Van Dijck, loopt u nog even terug naar de katheder, alstublieft? Want meneer Van der Lee heeft heel lang gewacht om een interruptie te plegen, maar ik gun het hem.

De heer **Van der Lee** (GroenLinks-PvdA):

Ik dacht: ik luister tot de laatste letter. Ik heb echt nog nooit zo'n huiliehuilieverhaal gehoord van de PVV.

De heer **Tony van Dijck** (PVV):

Over die etiketten?

De heer **Van der Lee** (GroenLinks-PvdA):

Het ligt allemaal aan anderen. "Wij hebben keihard onderhandeld." Ze hebben ingestemd met begrotingsregels die ze niet kenden, met een meevallerregel die zo vaag is dat er niks staat. En nu achteraf klagen. U heeft helemaal niet keihard onderhandeld. U heeft echt heel dom onderhandeld. Dat zien we op allerlei terreinen terug. Neem daar eens verantwoordelijkheid voor. Ik ben benieuwd waar de PVV nu staat. Voordat u ging regeren, zei u: we hebben geen financieel anker voor het tekort. Heeft de PVV dat nu weer niet meer? Gaat de PVV doorrekenen? Gaat de PVV aan Nederland laten zien dat ze wat ze allemaal roepen, blaten, ook waar kunnen maken? Of gaat u gewoon door op de oude voet en komt er weer helemaal niets van terecht?

De heer **Tony van Dijck** (PVV):

Tja, ik weet niet goed wat precies de vraag is. De PVV heeft allerlei plannen. We hebben onderhandeld, keihard onderhandeld. De onderhandelaars kunnen dat beamen. Maar ik zei het al: nu de huurbefrozing van tafel is ... We liepen gewoon een doodlopende weg op, in de zin van: wij wilden minder migratie en we kregen meer migratie, en we wilden minder lasten en we kregen meer lasten. Met andere woorden, wat is er dan nog het nut van om in dit kabinet te blijven zitten? De heer Van der Lee trekt een hele grote broek aan, maar hij heeft het zelf ook meegemaakt toen hij een keer met de VVD in een kabinet ging zitten. Toen ging hij volgens mij van 38 zetels naar 9 zetels, omdat hij toen het VVD-programma heeft uitgevoerd. Met andere woorden, wij willen dat voor zijn. Wij gaan niet viereenhalfjaar lang het VVD-programma uitvoeren. Wij zeggen: genoeg is genoeg, dus laat de kiezer maar weer spreken. Dat had de PvdA toen ook moeten doen.

Dank u wel.

De **voorzitter**:

Dank u wel, meneer Van Dijck. We gaan luisteren naar de bijdrage van de heer Vijlbrief. Hij spreekt namens de fractie van D66.

De heer **Vijlbrief** (D66):

Voorzitter, dank u wel. Het voorjaar is mijn favoriete seizoen: de dagen worden dan langer en na de val van dit kabinet is de zon echt gaan schijnen. Dat hebben we allemaal kunnen zien. Het voelt alsof alles beter wordt.

Vooruitgang was de drijfveer achter mijn wens om de politiek in te gaan. Acht maanden geleden hield ik op deze plek mijn maidenspeech. Ik zei toen: ik wil opkomen voor mensen met een zachte stem, voor mensen die geen grote mond hebben en worden verdrukt door een almachtige overheid, maar ook voor mensen die het volgens anderen zogenaamd wel niet begrepen zullen hebben en voor mensen in de toekomst die nog helemaal geen stem hebben. En je zou het misschien niet denken, maar het debat van vandaag gaat over deze mensen: mensen die hun leven op pauze zetten omdat ze geen woning kunnen vinden, mensen die moeite hebben met lezen en schrijven, mensen die zich iedere maand weer afvragen hoe ze de energierekening moeten betalen, ondernemers die verdwaald raken in

regels en bureaucratie en steeds minder goed kunnen concurreren. Dat zijn de mensen waarvoor ik hier sta. Die mensen kijken naar de politiek voor oplossingen.

Dan ligt er nu een Voorjaarsnota waar zij eerlijk gezegd helemaal niks mee opschieten. Ik ga het toch zeggen: er is broddelwerk afgeleverd. Dat bleek net ook al uit het debat. Ik citeer hoogleraar Jacobs: "Het kabinet heeft meer maatregelen genomen die de economie schaden dan maatregelen die de economie vooruithelpen." Hij doelt daarbij ongetwijfeld op die opnieuw hele grote bezuiniging op het onderwijs, op leerlingen in het basisonderwijs, het mbo en het hoger onderwijs, op jonge kinderen op het vmbo, op kinderen die dit het hardste nodig hebben, op mbo- en hbo-studenten. Dat is onverstandig, niet alleen omdat ieder kind het beste onderwijs verdient, maar ook omdat het getuigt van economische roekeloosheid. Dat heb ik al eerder gezegd. In een tijd van krapte op de arbeidsmarkt, technologische veranderingen en onzekerheid op de financiële markten zet het kabinet opnieuw het mes in de kenniseconomie. We hebben het hier eerder over gehad, maar ik wil toch nog een keer aan de minister vragen hoe hij als VVD-minister ons zo terug in de tijd kan werpen op dit punt. Zou hij daar wat over willen zeggen?

Voorzitter. Alles begint bij dat onderwijs. Daarom doet D66 vandaag met een aantal andere partijen voorstellen om die fikse onderwijsbezuiniging in de Voorjaarsnota terug te draaien. Dat doen we niet alleen, maar met een samenwerking die eerder heeft gefunctioneerd: D66, CDA, ChristenUnie, SGP en JA21. We hebben een keurig gedekt voorstel ingediend dat deze bezuiniging terugdraait. Ik roep partijen in deze Kamer op om daaraan mee te werken, partijen die de economie hoog in het vaandel hebben staan en de kenniseconomie belangrijk vinden. Gisteren in het NAVO-debat kwam het een aantal keren terug: het is ook belangrijk dat je economisch op je eigen benen staat. Ik roep de Kamer dus op: laten we dit met z'n allen terugdraaien. Ik wijs er ook nog een keer op — zo werkt dat in een democratie — dat er ook nog een Eerste Kamer is waarin allerlei andere partijen zitten die dit ook weer tegen zullen houden als dit nu niet van tafel gaat.

Zoals u weet, zal D66 geen enkele bezuiniging op het onderwijs accepteren. Er ligt dus ook een voorstel om, naast de half miljard die het kabinet extra bezuinigd heeft, de hele bezuiniging op onderwijs terug te draaien. Want onderwijs, leerlingen en studenten zijn geen kostenpost, maar vragen om investeringen.

Ik zie een interruptie, voorzitter.

De voorzitter:

Inderdaad, die zie ik ook. Mevrouw Aukje de Vries.

Mevrouw Aukje de Vries (VVD):

Ik stel het altijd op prijs als er wel een poging gedaan is om dekking te zoeken voor voorstellen die men graag anders zou willen zien. Maar ik was toch een beetje teleurgesteld in de dekking in het amendement. Wij hebben natuurlijk eerder over de begroting van OCW gesproken. Toen heeft de flexibilisering van de AOW ook op tafel gelegen. Ook het andere voorstel, de kartelboetes, heeft op tafel gelegen. Daar is toen van gezegd: dat kan niet. Waarom denkt D66 nu dat het wel kan? Dat komt op mij dan ook wel over als broddelwerk. Als u dat wilt plakken op de Voorjaarsnota, dan vind ik dit amendement eigenlijk ook wel broddelwerk.

De heer Vijlbrief (D66):

Toch nog een keer over waarom we dit doen, voordat ik inga op de dekking. Het gaat om een bezuiniging, 150 miljoen op de onderwijskansenregeling, die het onderwijs voor de kinderen in het vmbo die de meeste moeite hebben, ondergraaft. Dan even naar de dekking. Van die kartelboetes is volgens mij nooit gezegd dat het niet kan. Sterker nog, het staat in alle verkiezingsprogramma's, dus ik vermoed ook in dat van de VVD, voor dit bedrag. Het zal

straks ook weer voor datzelfde bedrag in de boeken staan. Wanneer het gaat om de flexibilisering van de AOW: op lange termijn een nul, maar de lange termijn is dan 2050. Ik durf dit broddelwerk wel te vergelijken met wat dit kabinet tot nu toe heeft opgeleverd. In 2035 levert het namelijk gewoon het bedrag op dat daar staat. Ik zie het broddelwerk hier dus niet.

Mevrouw **Aukje de Vries** (VVD):

U mag natuurlijk altijd iedereen de maat nemen, ook over de Voorjaarsnota. Daar staan we hier ook voor. Maar dan wel even serieus. De flexibilisering van de AOW levert inderdaad structureel niks op, maar u wilt er wel 200 miljoen mee dekken. Dat klopt dan volgens mij niet. Wat betreft de boetes van de ACM geloof ik dat er de afgelopen jaren nog minder dan €100.000 aan boetes geïnd is. Men moet zich daar gewoon aan de regels houden. Het is een onafhankelijke toezichthouder. Er zijn ook Europese richtlijnen voor hoe je dat moet doen. Ook daarvan wordt gezegd, nog even afgezien van wanneer je het allemaal zou kunnen uitvoeren, dat het niet klopt. Dus als u zegt dat u inderdaad als doel wilt om de bezuiniging op die regeling te schrappen, dan zou ik willen voorstellen om opnieuw naar de dekking te kijken, want dit kan echt niet.

De heer **Vijlbrief** (D66):

Ik ben het hier gewoon niet mee eens. Mevrouw De Vries en ik zijn het hier niet over eens. Kartelboetes staan voor 200 miljoen in de doorrekening van het CPB bij de verkiezingsprogramma's van bijna alle partijen. De flexibilisering van de AOW levert inderdaad in 2050 nul op, maar in 2035 dit bedrag, dus ik begrijp uw punt niet.

De heer **Vermeer** (BBB):

Ik zou graag willen dat de heer Vijlbrief even uitlegt waar dat geld dan vandaan gehaald wordt. Als iets op termijn niets oplevert, dus gewoon op nul staat, maar voor de korte termijn dekking oplevert, dan gaat er iemand geld betalen. Kan de heer Vijlbrief uitleggen wie dat gaan betalen en wanneer?

De heer **Vijlbrief** (D66):

Ja, dat is heel eenvoudig. Bij de flexibilisering van de AOW werkt het zo dat mensen langer doorwerken en dus langer premie afdragen. Daarom is het saldo op de hele lange termijn nul, maar tot 2035 kan het dit makkelijk dekken.

De heer **Vermeer** (BBB):

Ik heb het dus goed begrepen dat de mensen die langer doorwerken dit betalen?

De heer **Vijlbrief** (D66):

Jazeker. Zij betalen namelijk langer premie en krijgen later ook een hogere AOW-uitkering, en daarom valt dat tegen elkaar weg in 2050. In 2035 levert dit dus geld op, ja.

De **voorzitter**:

Meneer Van der Lee heeft ook een vraag voor u.

De heer **Van der Lee** (GroenLinks-PvdA):

Vooropgesteld dat we het eens zijn over het doel: die maatregel moet van tafel. Daarom loopt die ook mee in ons bredere amendement, gedekt uit een aantal specifieke lastenverzwaringen. Ik heb ook wel een probleem met wat er gezegd wordt over de flexibilisering van de AOW. Ik heb namelijk nog eens goed gekeken naar de doorrekening en daar staat structureel een tegenvaller van 100 miljoen. Dat loopt niet rond, omdat de AOW-rechten die men opbouwt groter zijn en per saldo niet volledig worden gedekt uit de premies die worden betaald. Feitelijk gaat het op termijn geld kosten. Ik wou dat toch gezegd hebben, omdat ik denk dat ons amendement veel beter is, omdat daarmee de hele bezuiniging van

tafel gaat, inclusief de maatregel die D66 ook graag van tafel wil. Laten we elkaar daar dan op vinden.

De heer **Vijlbrief** (D66):

Nog één keer. Ik denk dat de heer Van der Lee en ik aan dezelfde kant van het touw trekken wanneer het gaat om wat we hier proberen te doen. Deze flexibilisering van de AOW levert tot 2035 — 2035 vind ik structureel genoeg, als ik zie wat dit kabinet allemaal in elkaar geflanst heeft — dit geldt op. Maar als die dekking het grote probleem wordt, dan kan de heer Van der Lee altijd met mij praten over een andere dekking, alleen niet over wat hij voorstelt. Dit is een prachtige gelegenheid om dat even te zeggen. Ik ben het met de dekking die GroenLinks-PvdA in haar amendementen aanbrengt, totaal oneens. Ik vind het onverstandig om de verdien capaciteit van Nederland aan te tasten. Ik vind dat geen verstandige dekking, maar er zijn voldoende andere bronnen. In de hele btw-discussie hadden we er wel twintig. Ik heb ook het eigen risico altijd genoemd. Dat gebruiken we voor het grote amendement, maar dat kan ook hiervoor ingezet worden. Wat dat betreft: geld vinden we hier wel voor, maar het gaat mij erom dat de bezuiniging op de onderwijskansenregeling van tafel gaat.

De **voorzitter**:

Gaat u verder.

De heer **Vijlbrief** (D66):

Voorzitter. Een echte doorbraak is ook nodig voor een bloeiende nieuwe economie. Als het kabinet serieus zou hebben ingegrepen en zou hebben geïnvesteerd in het net, hadden mensen straks misschien de energierekening weer kunnen betalen. Dat net piept en kraakt namelijk. Het vergt een investering van — hou je vast! — 200 miljard om dat op orde te krijgen. Dat is een van onze grootste investeringen sinds de Deltawerken. Wij zijn daartoe bereid. D66 vindt — daarover hebben wij eerder dit debat gehad — dat wij hier als rijksoverheid direct in moeten investeren. Zo verlagen we de maatschappelijke kosten en versnellen we de transitie. Zo worden de kosten van deze investering eerlijk verdeeld over de huidige generatie en de komende generatie. Mijn vraag aan de minister blijft — we hebben het hier eerder over gehad — waarom hier niet naar wordt gekeken in de Voorjaarsnota.

Ten slotte defensie. Heel kort daarover, want daar is gisteren een groot debat over geweest. Daarin is een grote investering nodig en ik geloof dat de Kamer het daarover behoorlijk met elkaar eens is. Ik vind het heel goed dat het kabinet naar 3,5% wil, maar er staat geen begin van een dekking in het voorstel van het kabinet. Daarom zou ik toch aan de minister willen vragen: wat is deze belofte eigenlijk waard en hoe ziet hij dat voor zich in de toekomst?

Ik begon mijn bijdrage met te zeggen dat ik hier sta voor mensen. Dat vraagt om een andere politiek, voor vooruitgang en voor doorbraken. Dat vraagt niet om stilstand en kortzichtige bezuinigingen, maar om investeringen in onderwijs, woningbouw, veiligheid en klimaat, zodat mensen het beter krijgen. Daarvoor zit ik in de politiek. Ik hoop dat ik dat mag blijven doen.

Dank u wel.

De **voorzitter**:

Dank u wel, meneer Vijlbrief. Dan zijn we toe aan de inbreng van de VVD-fractie, bij monde van mevrouw Aukje de Vries.

Mevrouw **Aukje de Vries** (VVD):

Dank u wel, voorzitter. De Voorjaarsnota van een demissionair kabinet behandelen is natuurlijk uitdagend. De VVD vindt het belangrijk dat we ook in deze demissionaire periode onze verantwoordelijkheid nemen, zodat het kabinet kan doorwerken en kan doen wat nodig is voor de mensen en bedrijven in ons land. De VVD vindt dat we als Tweede Kamer de rust

moeten bewaren en geen onverantwoordelijke dingen moeten doen. De VVD neemt verantwoordelijkheid om ook in een demissionair kabinet door te werken. Daar hoort wat de VVD betreft bij dat we er geen financiële gatenkaas van maken, dat er geen ongedekte cheques worden uitgedeeld en dat gratis bier — daar hebben we het net al over gehad — niet aan de orde kan zijn. De VVD wil niet nu geld uitgeven zonder na te denken over hoe we dat in de toekomst zouden moeten gaan betalen. Wij willen de rekening niet doorschuiven. Ook willen wij niet allerlei voorstellen doen en aannemen die goed voelen, maar die vooral aangeven dat er geen lef is om moeilijke beslissingen te nemen. We moeten de rust ook behouden voor onze ondernemers. Zij hebben behoefte aan zekerheid.

Voorzitter. Bij de vorige kabinetsval is flink verbouwd aan de begroting, het Belastingplan. In een handomdraai werden financiële maatregelen genomen met grote gevolgen, maatregelen die onze bedrijven keihard raken en die ons vestigings- en investeringsklimaat schade berokkend. De VVD heeft dit bij de onderhandelingen over het hoofdlijnenakkoord terug kunnen draaien. Vorige week gebeurde er iets vergelijkbaars met een motie om enkele voorstellen in de zorg te schrappen. SP, GroenLinks-PvdA, PVV, JA21, Volt, Partij voor de Dieren en DENK steunden een voorstel met een ongedekte cheque van 3,1 miljard. Afgelopen dinsdag kwam er nog weer eentje bij, voor 2 miljard. Allemaal gratisbiermoties van partijen op de flanken. We zien het ook weer aan de amendementen die nu voorliggen bij de Kamer. Is dit hoe we het de komende tijd gaan doen? De VVD vindt dat onverantwoord. Terughoudendheid is gepast.

Voorzitter. Terug naar de Voorjaarsnota. De VVD staat voor een solide financieel beleid dat werkt voor de mensen in ons land. De prioriteiten voor de VVD bij deze Voorjaarsnota zijn allereerst veiligheid en weerbaarheid.

De voorzitter:

Voor u verdergaat, is er een interruptie voor u van meneer Dijk.

De heer Dijk (SP):

De partijen die voor dat goede voorstel stemden om die bezuiniging op de zorg te schrappen, hebben er allemaal hun commitment aan geven om er de komende tijd voor te zorgen dat die bezuiniging geschrapt wordt. Wil de VVD ook dat commitment geven?

Mevrouw Aukje de Vries (VVD):

Wij hebben tegen die motie gestemd. Ik vind ook niet dat je dit soort commitment kunt geven zonder te kijken naar waar het uit betaald wordt. Ik vind dat onverantwoord; mijn partij vindt dat ook onverantwoord. Wij zullen dat soort voorstellen, die niet goed onderbouwd zijn en die niet passen binnen de prioriteiten die wij hebben — dan kijk ik naar de dekkingen bij een aantal amendementen die nu door andere partijen wél voorgesteld worden — dus niet steunen.

De heer Dijk (SP):

Ik zal vandaag met een voorstel komen om daar een dekking bij te leveren. Ik vind inderdaad dat dat goed is en dat dat zo hoort. Maar er is hier gisteren een debat gevoerd, iets meer dan 12 uur geleden, waarin ook uw partij een commitment gaf van twee keer 16 tot 19 miljard euro. Dat is geen flesje gratis bier. Dat is geen krat gratis bier. Dat is geen fust gratis bier. Dat is een hele gratis bierfabriek! Dus effe een beetje dimmen als het gaat om gratis bier, zou ik tegen de VVD willen zeggen. U heeft echt een boel boter op uw hoofd. Een commitment van 16 tot 19 miljard — twee keer! — dat is pas echt gratis bier. Ga hier nou niet de draak lopen steken met andere mensen. U maakt andere keuzes; dat kan. Maar wij kiezen voor de zorg en u niet.

Mevrouw Aukje de Vries (VVD):

Wij hebben met deze Voorjaarsnota natuurlijk al een stapje gezet. Wij denken ook dat we dit

ook stapsgewijs moeten doen. Het is niet zo dat we volgend jaar al dat hele percentage en al dat geld moeten overmaken. Dat is nog niet het geval. We hebben gisteren volgens mij ook een aantal richtingen aangegeven waarin wij dat willen zoeken. Dat zijn waarschijnlijk niet de richtingen die de heer Dijk aantrekkelijk vindt. Het gaat dan bijvoorbeeld om het terugdraaien van het eigen risico. Je zou ook nog een aantal besparingen kunnen doen, bijvoorbeeld op niet-effectieve zorg. Je zou nog kunnen prioriteren met ontwikkelingshulp. Dat gebeurt ook in het VK met de zogenaamde Starmernorm. Wij staan voor een kleine overheid. Dat vinden wij belangrijk. Wij vinden dus ook dat we daar heel kritisch naar moeten kijken en dat we die moeten verkleinen.

De heer **Dijk** (SP):

Dat kan de VVD allemaal doen. Dat kan de VVD allemaal zeggen. Maar ik heb geen voorstel gezien, dus het is allemaal gratis bier. Het is allemaal luchtfietserij. Ik kom vandaag met een voorstel om de 350 miljoen euro die nu wordt bezuinigd op de ouderenzorg, gehandicaptenzorg en ggz te gaan schrappen, mét een dekking. Ik kom met iets heel concreets. We kunnen stapsgewijs de bezuinigingen in de zorg in 2026 afschaffen, maar de VVD kiest gewoon voor iets heel anders. Stop dus even met het valse frame neerzetten dat partijen hier met moties zonder dekking komen. Dat is namelijk echt ongelofelijk flauw.

Mevrouw **Aukje de Vries** (VVD):

Volgens mij had u een motie met 3 miljard aan bezuinigingen op zorg terugdraaien. Volgens mij is er gisteren ook nog een motie aangenomen van uw partij met zo'n 2 miljard, als ik het allemaal bij elkaar optel, voor de gemeenten. Het gaat dan om 5 miljard. Ik hoor nu een voorstel voor dekking om dingen stapsgewijs te doen. Ik kijk naar het amendement, maar ik denk niet dat wij dat zullen steunen, want ik denk dat ik wel ongeveer weet waar de dekking gezocht gaat worden. Ik moet eerlijk zeggen dat ik het ook wel heel bijzonder vind dat de amendementen ons op dit moment om de oren vliegen. Waar praten wij nu over? We praten over de Voorjaarsnota en over de begrotingswijzigingen die zien op dit jaar. Ik zie allemaal voorstellen om in 2027 wat terug te draaien of in 2026; daar gaan de begrotingswijzigingen die nu voorliggen niet over. Die gaan over het lopende jaar. U weet zelf dat we al moeite genoeg hebben om in het lopende jaar de budgetten die nu in de begroting zitten uit te geven. Ik vind het dus ook wel een bijzondere discussie worden met elkaar.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

De VVD merkt altijd op dat het belangrijk is om dekking te vinden en dat we geen gratis bier moeten uitdelen. Ik wil hier toch wel op doorgaan. Er is die steun aan Oekraïne; die valt buiten het uitgavenkader. Daar is dus eigenlijk geen dekking voor. De VVD wil nu ook die NAVO-norm verhogen. Dat gaat om tientallen miljarden. Ik zou dus weleens een betoog van de VVD willen horen over hoe die partij dat denkt te gaan financieren.

Mevrouw **Aukje de Vries** (VVD):

Volgens mij heb ik dat net opgenoemd. Ik kan het nog een keertje herhalen, maar dat lijkt me een beetje tijdsverspilling.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Dat telt dus niet op tot het benodigde bedrag van tientallen miljarden euro's. Dat is waarschijnlijk een van de redenen dat de staatsschuld gaat oplopen. Bij de stukken zit het advies van de Raad van State. Daar zou ik graag een reactie van de VVD op willen hebben. Die zegt: de staatsschuld gaat stijgen de komende tien jaar, van ongeveer 43% van het bbp nu naar de helft, naar 50%. Hoe kijkt de VVD daar nou tegen aan?

Mevrouw **Aukje de Vries** (VVD):

Volgens mij heb ik zonet een aantal voorstellen opgenoemd. Je kunt kijken naar het terugdraaien van de verlaging van het eigen risico. Dat gaat om 4,3 miljard. Een minder harde stijging van de bijstandsuitkeringen gaat om 800 miljoen. Het prioriteren van

ontwikkelingshulp met de Starmernorm gaat om 1,6 miljard. Ik noem een overheid die focust op kerntaken met taakstellingen wat betreft ambtenaren en subsidies. Daar kun je ook wel een bedrag achter zetten. Ik denk dat dat wel in de richting van 1 miljard komt. Natuurlijk vraagt dit om moeilijke keuzes, maar ik denk echt dat we van een koude kermis thuiskomen als we nu niet bereid zijn om die moeilijke keuze te maken om te investeren in onze defensie en onze veiligheid. We zien wat er in de wereld gebeurt. We zien wat er aan de grenzen van Europa gebeurt in Oekraïne. We zien wat er in het Midden-Oosten gebeurt. De onzekerheid en onveiligheid zijn gigantisch. Het vraagt dan om moeilijke keuzes. Wij zijn bereid om die keuzes te maken. We laten dat dan niet maar ergens in een saldo lopen. We laten dan niet de staatsschuld maar gigantisch oplopen. Wij willen dat op een verantwoorde manier doen. U mag ervan uitgaan dat we dat ook stapsgewijs, in de begroting, richting het eindmoment waarop wordt afgesproken dat we op die 3,5% moeten zitten, doen. We gaan dat met elkaar op een nette manier doen.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Dat is niet waar. Het telt niet op tot 20 miljard euro. Dat zou ook helemaal niet kunnen. De Raad van State, een adviescollege dat de VVD altijd hoog heeft zitten, zegt zelf — reageer daar nou eens op, vraag ik via de voorzitter aan de VVD — dat de staatsschuld langs dit pad oploopt naar 50%. Dus het loopt toch op? De VVD doet toch alles op de pof? Dat is toch de waarheid? Dan kan mevrouw De Vries toch niet zeggen dat het niet waar is? De VVD doet dit juist en maakt geen keuzes.

Mevrouw **Aukje de Vries** (VVD):

Nou, ik denk dat wij een heleboel keuzes maken. Ik denk dat dat in het verkiezingsprogramma ook duidelijk zal zijn. Inderdaad, de staatsschuld loopt op. We blijven nog wel degelijk binnen de 60%, waar u waarschijnlijk helemaal niks mee heeft, dus binnen de begrotingsregels voor staatsschuld die wij met elkaar hebben afgesproken in Europa. Dat vinden wij belangrijke ijkpunten. Dat moet verantwoord zijn. Het begrotingstekort moet ook verantwoord zijn. Daarvoor heb je keuzes nodig. Nee, dit telt inderdaad nog niet op — dat ben ik met u eens — maar ik denk dat we ook nog wel even de tijd hebben om dit met elkaar op een goede en verantwoorde manier te doen, zodat er wel een fatsoenlijke dekking is voor die voorstellen. Dat gaat pijn doen. Dat betekent keuzes maken. Wij zijn bereid om die keuzes te maken, omdat wij gewoon in een veilig land willen wonen. Dat is de basis van alles. Wij moeten bereid zijn om daarin te investeren. Daarvoor moet je keuzes maken.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Heel fijn dat de VVD in ieder geval erkent dat de staatsschuld gaat oplopen. Nog één vraag over de omvang van de overheid. We lezen ook in het advies van de Raad van State dat die nu ongeveer hetzelfde blijft: 43% of 44% van het bruto nationaal inkomen. Dat gaat stijgen naar 50% van het bruto binnenlands product in 2030 of 2033, zeker als je die extra defensie-uitgaven, die 2% die dit gaat kosten, erbij optelt, wat we natuurlijk moeten doen. Dat is hoger dan het was onder Den Uyl. De Staat gaat dus enorm groeien in omvang. Nou is mijn vraag natuurlijk via de voorzitter aan mevrouw De Vries: hoe denkt de VVD er dan over als liberale partij dat de Staat en de overheid zo veel groter gaan worden?

Mevrouw **Aukje de Vries** (VVD):

Ik heb volgens mij aangegeven dat wij voor een kleinere, maar wel krachtige overheid zijn, die doet wat ze moet doen, maar niet de oplossing is voor elk probleem in het land. Ik heb volgens mij ook een aantal voorstellen opgenoemd die vooral over de uitgaven gaan en die de uitgaven ook beperken. Dat zou wat ons betreft ook de juiste weg zijn. Laten we niet allemaal lasten verhogen of dat soort zaken, maar echt heel kritisch kijken naar wat de overheid allemaal doet binnen verschillende onderdelen en taken. Wij willen daarin echt keuzes gaan maken.

De voorzitter:

Meneer Van Houwelingen in vijfde instantie op dit onderwerp. Zesde, zelfs.

De heer Van Houwelingen (FVD):

Ja, ik rond af. Dat is dus het probleem: mevrouw De Vries zegt, zeg ik via de voorzitter, voor een kleine overheid te zijn, maar dat gebeurt dus niet. De overheid wordt onder de VVD steeds groter en groeit langs dit groeipad dus naar de helft van het bruto nationaal inkomen toe. Dat is groter dan de overheid was onder Den Uyl. De VVD — dat is mijn punt, voorzitter — zegt dus steeds het een, maar doet het ander.

Mevrouw Aukje de Vries (VVD):

Ik kijk uit naar het doorgerekende verkiezingsprogramma van Forum voor Democratie.

De heer Vijlbrief (D66):

Er zijn zo veel dingen waar je wat over kunt vragen, maar laat ik met het volgende beginnen. Mevrouw De Vries zegt net: ik ben voor een niet zo grote, maar wel krachtige overheid. Toch even terug naar de schade die nu wordt aangericht in het onderwijs. Die extra bezuiniging wordt natuurlijk door de partijen die eerder gesproken hebben met deze coalitie beschouwd als verraad, denk ik, want daar waren afspraken over gemaakt. Maar goed, laat dat maar even. Waarom heeft de VVD nou, als ze zo voor een krachtige overheid is, ingestemd met een bezuiniging op kinderen in het vmbo die moeilijk kunnen meekomen? Als er nou ergens een overheidsrol is, is het wel daar. Ik ben ook een liberaal, maar ik zie daar een overheidsrol in. Ik vraag me af: waarom heeft de VVD hier nou mee ingestemd? Ik heb het niet begrepen.

Mevrouw Aukje de Vries (VVD):

Omdat wij ook keuzes moeten maken. Wij hebben ook wel gekeken waar wij denken dat het op een redelijk verantwoorde manier kan. We hebben ook gezien dat de begroting van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap de afgelopen jaren fors gestegen is, van 39 miljard euro in 2019 naar 60 miljard nu, meen ik. Dat is een fors bedrag. Wij kunnen daar niet echt uit afleiden dat de leerresultaten er zo veel beter van zijn geworden. Er blijven op het gebied van kansongelijkheid echt nog wel een aantal regelingen intact om leerlingen te kunnen ondersteunen. In het grotere plaatje moet je inderdaad keuzes maken. Daarbij hebben wij er als VVD bij de onderhandelingen over de Voorjaarsnota voor geknokt om een eerste stap te zetten naar meer geld voor Defensie. Dat is nog niet genoeg, maar wel degelijk 1,2 miljard euro. Daar moeten wij keuzes voor maken, omdat wij het ook financieel verantwoord vinden. Dat betekent dus dat je ergens moet gaan schrappen.

De heer Vijlbrief (D66):

Dat begrijp ik. Ik doe ook wat langer Financiën, dus ik begrijp dat. Maar u bent nu van de PVV af, met allemaal eisen die niet gedekt zijn en allemaal gedoe. U kunt nu gewoon weer VVD-beleid voeren. U kunt nu gewoon zeggen wat u wilt. Waarom bezuinigt u nou op deze groep? Ik begrijp dat er keuzes moeten worden gemaakt. Ik begrijp dat de OCW-begroting groot is. Maar de VWS-begroting is ook groot en de SZW-begroting is ook groot. Maar waarom nou bezuinigen op deze groep? Mevrouw De Vries is niet tevreden met de dekking die nu in het amendement zit. Dan ga ik naar de dekking kijken. Kan ik mevrouw De Vries uitnodigen om mee te doen met het amendement om deze bezuiniging terug te draaien? Jacco Vonhof, voorzitter van MKB-Nederland, zegt: doe dit niet. Het zijn precies de mensen waar mevrouw De Vries normaal gesproken op wijst. Luister naar die mensen; het gaat over ons vestigingsklimaat. Zij zeggen: doe dit niet. Waarom deze regeling? Ik begrijp er echt niks van.

Mevrouw Aukje de Vries (VVD):

Omdat je wel keuzes moet maken als je wilt investeren in bijvoorbeeld een defensie, in die weerbaarheid van de samenleving. Ik denk dat de heer Jacco Vonhof ook niet blij zou zijn als

wij zeggen "we gaan het nou wel in de fiscaliteit zoeken", dus als we de lasten gaan verhogen. Er moeten uiteindelijk keuzes gemaakt worden, wil je een aantal investeringen doen in onze veiligheid. Wij denken dat dit cruciaal is. Dan zul je andere keuzes moeten maken. Gaat dat pijn doen? Ja, dat gaat op sommige punten pijn doen, maar ik denk dat dit verantwoord zou kunnen zijn. Als er nog een keer een nieuw voorstel voor een dekking komt van de kant van D66 of andere partijen, zijn wij natuurlijk altijd bereid om daarnaar te kijken, maar dan moeten het wel dekkingen zijn die ook realistisch zijn. Ik vind deze niet realistisch. Ze moeten ook passen bij waar onze prioriteiten liggen. Ik daag D66 wat dat betreft dus uit.

De heer **Vijlbrief** (D66):

Die handschoen pak ik graag gelijk op: de halvering van het eigen risico. Daar is de VVD altijd tegen geweest. U heeft daarvan heel weinig geld nodig. Er is 5 miljard. U kunt met een heel klein beetje voor het eigen risico dit probleem oplossen. U had het over een kleine, krachtige overheid. Dat kunt u hier doen.

Mevrouw **Aukje de Vries** (VVD):

Ja, maar we hebben wel afspraken met elkaar gemaakt in het hoofdlijnenakkoord. Daarvan zijn er nog drie partijen over. We hebben afgesproken dat wij er wel voor staan zolang één partij nog steeds hecht aan het doorvoeren van een voorstel. Ik kan u zeggen dat dit voorstel niet terug te vinden zal zijn in ons verkiezingsprogramma, maar wij zijn goed voor onze handtekening onder de afspraken die wij nog hebben staan met NSC en BBB.

De **voorzitter**:

Meneer Vijlbrief, nog een keer?

De heer **Vijlbrief** (D66):

Dat nodigt toch uit tot nog een interruptie. Ik wilde het volgende al aan mevrouw De Vries vragen. Ik wilde dat ik apart doen, maar dit is zo'n prachtige aanleiding. Was dit het nou eigenlijk allemaal waard, in dat jaar waarin er helemaal niks is opgeschoten? De stikstofproblematiek: geen voortgang. De woningbouw: geen voortgang. De koopkracht: geen echte voortgang. Het bedrijfsleven: geen voortgang; bedrijven rennen weg. Dan gaat u nu "we zijn goed voor onze handtekening" zeggen, terwijl u bezuinigt op een regeling die bedoeld is — ik zeg het nog één keer, zodat iedereen die dit debat volgt, het begrijpt — voor vmbo-leerlingen die moeilijk kunnen meekomen, terwijl de VVD altijd de mond vol heeft van het belang van de vakkrachten. Was deze coalitie het waard, met al die fijne afspraken, die nu verbroken is doordat er iemand wegloopt? Was dat het dan waard? Ik begrijp de afweging niet.

Mevrouw **Aukje de Vries** (VVD):

Er was natuurlijk een heel duidelijke verkiezingsuitslag. De reden waarom de VVD in dit kabinet is gestapt, was de mogelijkheid om een aantal dingen in gang te zetten op asiel en migratie, die we met uw partij nooit hadden kunnen realiseren. Dat heeft helaas niet zo mogen zijn, omdat de PVV uiteindelijk weggelopen is. Maar ik vind het heel belangrijk om daarop te blijven inzetten. Dat zult u in ons verkiezingsprogramma natuurlijk terugzien. Wij blijven nu, in dit kabinet, ook knokken om daar echt nog stappen op te zetten.

Ik werp echt verre van mij dat er helemaal niks gebeurd is. Ik denk dat we op het gebied van Defensie een aantal goede dingen hebben kunnen doen, met extra investeringen. Zo zijn er nog een aantal punten op te noemen waarop we echt stappen hebben gezet. Is dat genoeg geweest? Nee, dat is na een jaar nog niet genoeg geweest. Daaraan zullen we verder moeten werken. Ik hoop ook dat het kabinet die handschoen oppakt, want er zijn nog grote problemen. Daarom vind ik het ook belangrijk dat wij nu de verantwoordelijkheid nemen om dat op een goede manier te doen en dat wij nu bij deze begrotingswijzigingen voor het jaar 2025 geen al te zotte dingen gaan doen, en allemaal gaten in begrotingen gaan schieten, die in de toekomst vervolgens opgelost moeten worden of die niet gedekt zijn.

De heer **Vijlbrief** (D66):

Je moet wel heel dapper zijn om een voorstel van ons, waarmee u het niet helemaal eens bent wat betreft de dekking, "een zot ding" te noemen terwijl het kabinet een voorjaarsnota heeft opgeleverd waar die huurbetalingen in zaten. Sorry, dit kabinet heeft helemaal niks geleverd, ook niet op asiel en migratie. Er is helemaal niks en er is anderhalf jaar verspild.

Mevrouw **Aukje de Vries** (VVD):

Ik begrijp dat de heer Vijlbrief dat op zichzelf betreft. Dat zegt misschien ietsje meer over hem dan ik bedoeld heb. Ik heb het in generieke zin bedoeld. Ik heb richting de heer Vijlbrief ook aangegeven dat ik waardeer dat er voorstellen worden gedaan waarbij er gezocht is naar dekking. Deze dekking vind ik persoonlijk broddelwerk. Maar goed, ik ben benieuwd wat het kabinet daar straks over zegt. Eerder hebben wij hierover namelijk al met elkaar gesproken. Toen hebben wij geconcludeerd: het kan niet. Dan daag ik de heer Vijlbrief uit om wel met een degelijke dekking te komen.

De **voorzitter**:

Uw zesde interruptie, meneer Vijlbrief.

De heer **Vijlbrief** (D66):

Ik constateer gewoon dat het voor de VVD belangrijker is om hier te zeggen dat deze dekking "broddelwerk" is. Dat is blijkbaar leuk om te zeggen. Ik heb al gezegd dat ik best naar een andere dekking wil zoeken. Wat betreft de kinderen die in die onderwijskansenregeling zitten, zegt mevrouw De Vries: ach, het zit in een begroting van vele miljarden, dus het is helemaal niet zo erg. Dat is blijkbaar de VVD.

Mevrouw **Aukje de Vries** (VVD):

Ik ben zelf niet over broddelwerk begonnen; de heer Vijlbrief begon zelf over broddelwerk bij de Voorjaarsnota. Dan is het niet zo raar dat ik, als ik vind dat de dekking niet deugt ... Nou ja, dat stelt mij teleur; laat ik het dan zo zeggen.

De **voorzitter**:

Ook meneer Ergin heeft een vraag.

De heer **Ergin** (DENK):

Ik heb even een vraag over een ander onderwerp. Als wij kijken naar onze socials, naar de beelden die uit Palestina binnenkomen, zien we dat er vandaag weer kinderen zijn vermoord.

De **voorzitter**:

Meneer Ergin, even, hoor. Dit debat gaat over de Voorjaarsnota.

De heer **Ergin** (DENK):

Ja, voorzitter. Het gaat over de Voorjaarsnota.

De **voorzitter**:

Kunt u dan ook een vraag stellen over de Voorjaarsnota?

De heer **Ergin** (DENK):

Het gaat over de Voorjaarsnota met een mutatie over de situatie in Palestina. Dus volgens mij mag ik er dan een vraag over stellen, omdat het in de Voorjaarsnota staat. Dat mag toch gewoon?

De **voorzitter**:

Gaat u even door, maar ik wil er geen Midden-Oostendebat van maken, want dat was er vorige week al.

De heer **Ergin** (DENK):

Voorzitter, u kunt het teruglezen. In de Voorjaarsnota is er een mutatie over noodhulp. Daar wil een vraag over stellen, als dat mag.

De **voorzitter**:

Dat is heel goed. Als u die vraag dan even wil stellen.

De heer **Ergin** (DENK):

Ik was bezig met mijn inleiding.

De **voorzitter**:

Ja, maar die inleidingen zijn zo lang. Maar dat geldt niet alleen voor u.

De heer **Ergin** (DENK):

Ik was bezig met mijn eerste zin, voorzitter.

De **voorzitter**:

Gaat u verder, meneer Ergin.

De heer **Ergin** (DENK):

De situatie is ongekend wreed. Als mensen en kinderen al niet doodgaan door de bommen die vallen, gaan ze wel dood van de honger. Wat ik dan niet begrijp, is hoe de VVD kan instemmen met een Voorjaarsnota waarin een bezuiniging staat ingeboekt op noodhulp. Een bezuiniging op medicijnen, een bezuiniging op brood, een bezuiniging op tenten; hoe kan de VVD daar nou mee instemmen, zou ik aan mevrouw De Vries willen vragen.

Mevrouw **Aukje de Vries** (VVD):

We hebben afspraken met elkaar gemaakt in het hoofdlijnenakkoord. U heeft overigens ook ons verkiezingsprogramma kunnen lezen, waarin we zeggen dat we minder willen uitgeven aan ontwikkelingshulp. Dat wil niet zeggen dat we noodhulp niet belangrijk vinden. We vinden dat wel degelijk nog belangrijk, maar er zijn keuzes gemaakt in de beleidsbrief die daarover gestuurd is. U koppelt dat nu direct weer aan Gaza. We hebben ook gezegd dat we humanitaire hulp voor Gaza belangrijk. We vinden het ook belangrijk dat erkend wordt, wat de aanleiding is geweest en dat Israël de mogelijkheid heeft om zichzelf te verdedigen. Ik denk dat DENK daar wat anders in staat.

De **voorzitter**:

Meneer Ergin, in tweede instantie op dit onderwerp.

De heer **Ergin** (DENK):

Mevrouw De Vries van de VVD zegt: wij vinden noodhulp belangrijk voor de mensen die dat nodig hebben. Tegelijkertijd steunt ze een Voorjaarsnota waarin er 2 miljoen wordt bezuinigd. Het gaat niet om een gigantisch bedrag. Het gaat niet om honderden miljoenen. Het gaat niet om miljarden, waar het net over ging. Het gaat om 2 miljoen: een druppel op een gloeiende plaat. De broodjes en de koffie op het ministerie kosten zelfs meer. Al die onderzoeken, al die consultants die we hier in Den Haag inschakelen, kosten al meer dan die 2 miljoen euro. Ik wil antwoord op een simpele vraag; niet over wat er in het hoofdlijnenakkoord is afgesproken. Zijn de beelden van de mensonterende situatie in Gaza, in Palestina, niet voldoende voor de VVD om te zeggen: weet je wat, die bezuiniging van 2 miljoen laten we even voor wat het is; we gaan daar niet op bezuinigen, we gaan die mensen juist extra helpen?

Mevrouw **Aukje de Vries** (VVD):

Ik denk dat het belangrijk is dat er noodhulp geleverd kan worden op dit moment, als de Israëli's dat toestaan. Daar wordt ook druk op uitgeoefend. We hebben inderdaad keuzes

moeten maken, ook keuzes om aan het aantal wensen van de Kamer tegemoet te komen. Dat betekent dat er ook een aantal maatregelen is genomen, die bij alle onderwerpen neerslaan. Ik kan dat uitleggen, omdat er ook nog voldoende budgetten beschikbaar blijven voor noodhulp.

De heer **Ergin** (DENK):

Dan kom ik tot de conclusie dat we te maken hebben met een regering die wegkijkt; die wegkijkt van de genocide. Het enige dat ik hier aan de VVD vraag is: maak die noodhulp mogelijk. Zorg er nou voor dat mensen brood kunnen krijgen, zorg ervoor dat mensen voldoende water krijgen. Zorg ervoor dat al die vaders die moeten vechten voor een noodpakket, voor een voedselpakket, dat gewoon kunnen krijgen. Bezuinig daar niet op. Als je ondanks alle beelden, ondanks alle instituties, ondanks al het nieuws dat ons bereikt nog steeds gierig doet over 2 miljoen euro voor noodhulp, dan kijk je niet alleen weg, maar dan ben je gewoon harteloos. Harteloos! Ik heb daar geen ander woord meer voor.

Mevrouw **Aukje de Vries** (VVD):

Ik denk dat het belangrijk is om aan te geven dat er een heleboel andere factoren zijn, waardoor de noodhulp moeilijk naar Gaza komt op dit moment. De heer Ergin zegt dat wij wegkijken bij dingen. Dat is zeker niet het geval. U heeft een heleboel ondersteuning van ons gekregen voor humanitaire hulp. Dat vinden wij ook belangrijk. Maar dan vind ik het ook belangrijk dat DENK niet wegkijkt bij de reden, namelijk dat er ook een veroordeling is van wat Hamas doet en wat Hamas heeft gedaan, en daar hoor ik DENK dan weer nooit over.

De heer **Van der Lee** (GroenLinks-PvdA):

Dat mevrouw De Vries geen spat wil veranderen aan de Voorjaarsnota verbaast mij niet. Totaal geen verrassing. Daar ga ik ook geen energie in stoppen. Maar wat mevrouw De Vries zegt over de wijze waarop de VVD de NAVO-norm wil gaan invullen, vind ik echt schaamteloos. Dat gaat ten koste van mensen die weinig geld hebben, ongezond zijn en dan toch een hoog eigen risico voor de kiezen gaan krijgen. Het gaat ten koste van mensen die aangewezen zijn op de meest basale basisvoorziening in Nederland, de bijstand. Om daarop te gaan korten! Om te korten, nadat er miljarden zijn bezuinigd op ontwikkelingssamenwerking, daar nu nog een keer de kaasschaaf over te gaan halen! Dat is geen solidariteit, dat is de allerzwaksten laten opdraaien voor de noodzakelijke investeringen in defensie. Hoe kan de VVD dit nou in godsnaam verantwoorden?

Mevrouw **Aukje de Vries** (VVD):

Ik vind dit altijd weer zo'n verhaal waarvan ik denk: wat moet ik hier nu mee? Dat komt vooral omdat ik allemaal voorstellen voorbij zie komen van GroenLinks-PvdA, of het nu om defensie gaat of om allerlei andere gebieden, nu over onderwijs, waarbij de lasten worden neergelegd bij bedrijven. Waar wordt uiteindelijk de verzorgingsstaat, die ons beiden dierbaar is, van betaald? Dat begint wel bij bedrijven. Die hebben mensen in dienst en die betalen weer inkomensbelasting. Daar begint het wel. Dan vind ik het wel wrang om te horen dat GroenLinks-PvdA juist daar de bijl aanzet, want ik denk dat we groei nodig hebben. Ik kom daar straks in mijn verhaal ook nog op terug. Ik denk ook dat we goede bedrijven nodig hebben, die kunnen zorgen dat ons verdienvermogen groter wordt, zodat we die verzorgingsstaat uiteindelijk ook in de benen kunnen houden. Ik denk dat dát het fundamentele verschil is tussen GroenLinks-PvdA en de VVD.

De heer **Van der Lee** (GroenLinks-PvdA):

Dat zie ik toch net een slag anders. Het fundamentele verschil is dat wij de lasten willen leggen op de sterkste schouders. De sterkste schouders dragen de zwaarste lasten. Dat is niet alleen het bedrijfsleven, dat zijn ook de mensen die het meest verdienen. Kennelijk haalt de VVD uit dat soort voorstellen de legitimatie om te zeggen: nee, wij gaan helemaal aan de andere kant zitten; wij gaan het betalen door de allerzwaksten te benadelen; op het eigen risico, op de bijstand, op ontwikkelingssamenwerking. Dat is onze toekomst. Dan is het

helder en gaan wij in deze campagne strijden om de vraag of je een asociaal Nederland wilt of een sociaal Nederland. Dat is dan kennelijk de keuze die voorligt, maar dat lijkt mij echt een totaal verkeerde route als het gaat om het draagvlak voor de benodigde defensie-uitgaven.

Mevrouw **Aukje de Vries** (VVD):

Ik denk dat het belangrijk is dat mensen ook een baan hebben, werk hebben. Het gaat niet alleen om hun salaris, om hun inkomen, maar ook om een heleboel andere dingen die ze daaraan kunnen ontleen. Ik denk dat dat belangrijk is. Als je kijkt naar de kritiek die er nu ligt op bijvoorbeeld het voorstel van het verlagen van het eigen risico, dan is het wel degelijk zo dat dan ook de premies omhooggaan. Wij waren daar in ons vorige verkiezingsprogramma geen voorstander van en ik denk dat we dat in ons toekomstige verkiezingsprogramma evenmin zullen zijn. Maar het getuigt van een rare werkelijkheid om te zeggen dat dan alleen maar de allerarmsten daaronder te lijden hebben. Ik denk dat wij netjes omgaan met zaken zoals de zorgtoeslag voor mensen. Die gaat vaak omhoog als de premie ook omhooggaat. Ik vind de weergave van de heer Van der Lee dan ook een hele rare weergave van de werkelijkheid.

De heer **Van der Lee** (GroenLinks-PvdA):

We worden het daarover niet eens en dat komt ook doordat de financiering van de verlaging van het eigen risico in die premie is gezocht. Dat hoeft helemaal niet. Wij hebben daarin een heel andere keuze gemaakt in onze doorrekening. Maar dat doet niets af aan het feit dat de VVD ervoor kiest om de cruciale investering die nodig is om ons land veilig te houden, te laten dragen door de mensen die het het minst kunnen opbrengen. Dat is toch ten diepste asociaal? Dat is toch een volstrekt gebrek aan solidariteit, terwijl Nederland nu de handen ineen moet slaan om samen deze opgave aan te gaan? Ik snap niet dat de VVD zo veel riskeert als het gaat om onze eigen veiligheid maar ook het op orde houden van onze beschaving en het in stand houden van onze weerbaarheid.

Mevrouw **Aukje de Vries** (VVD):

Ik denk dat hier echt een ander wereldbeeld achter zit. Wij denken dat wij de koek groter moeten maken. Ik denk dat de heer Van der Lee zegt: joh, we gaan het nog wat meer nivelleren. Daar zijn wij geen voorstander van. Wij zijn er wel voorstander van dat wij ons concurrentievermogen op orde hebben, dat wij kunnen concurreren met andere landen en dat we bedrijven die wij heel belangrijk vinden, Nederland niet uitjagen en de Europese Unie niet uitjagen. Ik hoor mensen bij andere debatten de hele tijd zeggen: wij moeten onze autonomie weer terugkrijgen; we moeten strategische sectoren hier in Nederland én in Europa hebben. Dan moet je daarin ook wel keuzes maken, zodat ze hier gewoon blijven. Je moet ook zorgen voor banen en zorgen dat de koek uiteindelijk groter wordt. Ik denk dat dat de belangrijke keuze is die we voor de toekomst moeten maken, zodat wij de verzorgingsstaat en alle voorzieningen die we hier in Nederland hebben opgebouwd, op een goede manier in stand kunnen houden, ook met een vergrijzende bevolking in de toekomst.

Mevrouw **Inge van Dijk** (CDA):

De campagne is begonnen. De ideeënstrijd gaat hier alweer door de zaal. Dat is ook goed, want verkiezingen gaan natuurlijk om ideeën. Wie heeft de beste ideeën en waar wil ik achter gaan staan? Maar het gaat ook over het nakomen van afspraken. Oftewel: is dit nou de partij waar ik mijn portemonnee aan toevertrouw en gaat die de afspraken nakomen die we met elkaar gemaakt hebben? Ik snap dat er kritiek is op de dekking van het amendement over onderwijs dat we hebben ingediend. Daar willen we heel graag over doorpraten. Maar er staan ook een paar onderdelen in waar ook de handtekening van de VVD onder stond om daar niet op te bezuinigen. Dat waren namelijk het praktijkleren en de kolom doorstroom. Ik hoorde mevrouw De Vries net zeggen: ik sta voor de handtekeningen die ik met de coalitiepartners heb gezet. Dat vind ik goed. Maar wij hadden ook een afspraak met elkaar,

breed. Dan zou ik het wel chic vinden als we die afspraak óók netjes met elkaar nakomen, zodat de buitenwereld ziet dat een afspraak in Den Haag ook echt een afspraak is.

Mevrouw **Aukje de Vries** (VVD):

Ik denk dat het belangrijk is om te weten dat wij in het totale pakket natuurlijk ook hebben moeten kijken hoe we bijvoorbeeld een verhoging van de btw op sport, cultuur en media — dat was ook wens van een aantal partijen in deze Kamer — hebben kunnen terugdraaien. Daar hebben we een aantal keuzes in gemaakt. Dat zijn de wat meer technische keuzes, zeg maar. Die landen dan ook wel bij aantal andere onderwerpen. Is dat ideaal? Nee, dat is wat mij betreft niet ideaal. Ik heb richting de heer Vijlbrief ook al aangegeven dat wij altijd kunnen kijken naar voorstellen met een deugdelijke dekking, als wij daar ook inhoudelijk achter kunnen staan, maar ook de dekking daarvan kunnen dragen. Ik vind de voorgestelde dekking, die ook door het CDA nu is ingediend, niet fatsoenlijk, omdat die volgens mij niet oplevert wat er staat. Maar goed, daar horen we straks ook de minister nog wel over. Ik zou de uitdaging dan bij mevrouw Inge van Dijk neer willen leggen.

Mevrouw **Inge van Dijk** (CDA):

Die uitdaging pak ik graag op, want wij willen ook een fatsoenlijke dekking. Het is fijn dat het woord "fatsoen" nu ook door de VVD in de mond genomen wordt. Maar het is natuurlijk niet zo dat je de ene afspraak voor de andere afspraak kunt inruilen. We zijn echt blij dat het gelukt is met de btw. We hebben in het debat zorgen uitgesproken. We hebben in het debat zorgen uitgesproken, maar we hebben een afspraak met elkaar gemaakt en we vertrouwen erop dat die nagekomen wordt. Maar dat geldt dus ook voor die andere afspraken. Als we om wat voor reden dan ook vinden dat we die niet meer moeten nakomen, ga dan van tevoren met elkaar in overleg en probeer dat gewoon netjes met elkaar te fiksen. Dat is vooral het punt dat ik wil maken. Daarom hoop ik dus ook dat de VVD constructief zal nadenken over dit amendement.

Mevrouw **Aukje de Vries** (VVD):

Volgens mij heb ik gezegd dat ik de indienende partijen wil uitdagen om daarnaar te kijken. Het is overigens niet zo dat we met elkaar uitgesproken hebben dat er nooit, never, te nimmer en niet meer op onderwijs bezuinigd zou kunnen worden. We hebben echt moeilijke keuzes moeten maken. Wij hebben er bijvoorbeeld heel nadrukkelijk voor gekozen dat wij bij deze Voorjaarsnota nu een stap wilden zetten als het ging om extra investeringen in defensie. Dan kom je soms ook op keuzes uit die inderdaad niet makkelijk zijn. Laat dat ook helder zijn. Maar wij vinden dat je dat als verantwoordelijke partij wel moet doen en dan ook moet uitleggen waarom je die keuzes zo gemaakt hebt.

Mevrouw **Inge van Dijk** (CDA):

"Nooit ofte nimmer" bestaat in de politiek gewoon niet, want de wereld verandert. Wij snappen heel goed dat je daarop moet meebewegen. Maar "nooit of te nimmer" of "binnen een paar maanden" vind ik al echt een andere discussie.

Mevrouw **Aukje de Vries** (VVD):

Ja, maar dan vraag ik ook aan het CDA om een onfatsoenlijke dekking wel te regelen met een fatsoenlijke dekking.

De **voorzitter**:

Gaat u verder.

Mevrouw **Aukje de Vries** (VVD):

Ik ga even opzoeken waar ik was gebleven. O ja. De prioriteiten voor de VVD bij de Voorjaarsnota waren allereerst veiligheid en weerbaarheid, gelet op alles wat er gebeurt in de wereld, aan de grens van Europa in Oekraïne en in het Midden-Oosten, maar ook de onzekerheid over de importheffingen voor de handel, de economie en de banen in

Nederland. De VVD is daarom blij dat er een eerste stap is gezet om extra geld voor defensie vrij te maken: 1,2 miljard extra voor veiligheid en weerbaarheid. Ook de zorg van mensen in het land over hun portemonnee was en is een speerpunt van de VVD. Er is onzekerheid bij mensen of ze het wel redden tot het einde van de maand. Daarom wilde de VVD de bezuiniging op de kinderopvangtoeslag van 300 miljoen euro terugdraaien en een lagere energiebelasting. Is dat allemaal al voldoende? Nee, maar wel weer een stap in de goede richting.

Voorzitter. Met het uitstel van de bijna gratis kinderopvang is de VVD natuurlijk niet blij, maar de planning van de invoering was helaas niet meer realistisch vanwege arbeidsmarkttekortingen. Gelukkig wordt een fors deel van het geld nog wel ingezet voor lagere kinderopvangkosten. De VVD wil dat het gericht wordt ingezet voor de middengroepen. Dat staat ook zo en dat is ook zo afgesproken in de onderhandelingen. Hoe gaat het demissionaire kabinet dit doen? Voor de Miljoenennota 2026 wil de VVD sowieso inzetten op de middengroepen en op het feit dat werkenden er meer op vooruitgaan dan mensen met een uitkering, conform onze voorstellen en onze agenda voor werkend Nederland die we hebben gepresenteerd.

Voorzitter. De VVD kiest radicaal voor groei. Groei is wat ons betreft geen vies woord, zoals sommige partijen wel impliceren, maar is nodig voor een veilig en welvarend Nederland, zodat generaties na ons het beter krijgen dan wij het hebben. Ja ... Ik wil ook wel doorgaan, maar ...

De voorzitter:

Ik vind het altijd fijn als de zin afgemaakt wordt. Maakt u die rustig af, dan geven we daarna de gelegenheid aan meneer Flach.

Mevrouw Aukje de Vries (VVD):

Ik had net een punt gezet, dus ik wou aan een nieuw blokje beginnen.

De heer Flach (SGP):

Ik denk dat het mijn laatste interruptie is, dus ik hoop op een heel goed antwoord, waardoor ik weer kan gaan zitten.

De voorzitter:

U heeft er twaalf in totaal, maar dit is inderdaad uw zesde. Dan mag u zelf kiezen hoe u verdergaat.

De heer Flach (SGP):

Dat is waar. Dat is een vrijheid waar ik nog even aan moet wennen. Ik heb een vraag aan mevrouw De Vries. Ze zei net: de VVD staat voor de middengroepen. Ik heb dan toch een vraag bij de bezuiniging op het kindgebonden budget, die ik ook net aan de heer Van Dijk heb gesteld. Er wordt een extra knikpunt ingevoerd in het kindgebonden budget dat juist de middengroepen treft. Het is een besparing van 300 miljoen. Ik heb net geconstateerd dat dat eigenlijk niet iets is wat de PVV wilde. Is het iets wat ook de VVD eigenlijk niet wilde? Hoe is het dan in de Voorjaarsnota terechtgekomen?

Mevrouw Aukje de Vries (VVD):

Het is niet iets waarbij wij staan te springen. Laat dat helder zijn. Ik denk ook dat het heel goed is dat wij natuurlijk nog naar alle koopkrachtplaatjes gaan kijken. Dat is gebruikelijk bij de augustusbesluitvorming. Wij vonden het nu wel heel belangrijk — ik denk dat onze partijen daar een beetje in verschillen — dat wij de bezuiniging op de kinderopvangtoeslag zouden terugdraaien, omdat we denken dat dat voor werkende ouders heel veel zal schelen. Daarbij kijken we vooral ook naar de middeninkomens. Dat is een keuze die we hebben gemaakt. Ik denk dat we daarin iets verschillen van de SGP.

De **voorzitter**:

De heer Grinwis heeft ook nog een vraag.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):

Die bezuiniging op de kinderopvangtoeslag was eerst natuurlijk doorgevoerd door dit kabinet, deze coalitie. Dus ze herstelden een fout. Daarmee hoef je nog niet 300 miljoen van het kindgebonden budget bij de middeninkomens weg te halen door een extra knikpunt te introduceren. Daarom heb ik een vraag. Ik vraag niet om deze maatregel van tafel te halen. Ik vraag wel of mevrouw De Vries en de VVD-fractie zouden kunnen steunen dat de inzet bij het Belastingplan 2026 moet zijn dat de extra belastingdruk, de marginale belastingdruk, voor deze middengroepen per saldo niet hoger wordt.

Mevrouw **Aukje de Vries** (VVD):

Op deze manier ga ik dat niet zeggen, want dan gaan we wel weer heel erg als micromanagers aan de knoppen draaien. Ons belangrijkste uitgangspunt richting het Belastingplan — dat zal de heer Grinwis ook niet verbazen — is dat werkenden er meer op vooruit moeten gaan dan mensen met een uitkering. Wij willen natuurlijk uiteindelijk een evenwichtig koopkrachtbeeld hebben. Ik denk dat dat de belangrijke inzet is. Ik ga nu niet specifiek voor deze groep iets zeggen. Wij hebben ervoor gekozen de kinderopvangtoeslagbezuiniging terug te draaien, omdat wij ook zagen dat het niet realistisch was om de invoering van het nieuwe systeem in het tijdpad te doen dat wij voor ogen hadden. Wij vonden het dan wel slecht uitlegbaar dat je daar ook nog een bezuiniging overheen gooit.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):

Het principe van de VVD is zo algemeen. Dan ga je misschien wel harde maatregelen treffen, zoals een bezuiniging op de bijstand, wat niet onze keus zou zijn, gelet ook op het advies van de Commissie sociaal minimum. Maar dat terzijde. Het punt is dat het principe van de VVD zo algemeen is dat middeninkomens vanaf €60.000 — als je met z'n tweeën werkt, heb je dat al snel — gewoon niet veilig zijn bij de VVD. De marginale druk gaat gewoon omhoog en dus wordt het minder aantrekkelijk om meer te werken. Dat is de afstraffing die in deze Voorjaarsnota zit met die maatregel die de heer Flach ook al ter discussie stelde. Mijn enige vraag is: zullen we ervoor zorgen dat werken, en meer werken, voor deze gezinnen niet minder aantrekkelijk wordt? Dat doe je door de marginale druk niet te laten toenemen.

Mevrouw **Aukje de Vries** (VVD):

Ik denk dat we voor het probleem van de marginale druk een grotere oplossing zouden moeten vinden in het hele belasting- en toeslagenstelsel, want wij zien wel degelijk ook die problemen. U vindt ons altijd aan de zijde van het principe dat werken meer moet lonen. Maar ik ga het nu niet specifiek op deze groep pinpointen, want ik denk dat er nog heel veel andere groepen zijn. Ik wil eerst gewoon de totaalplaatjes zien van hoe mensen eruit komen met de maatregelen, want ook het terugdraaien van de bezuiniging op de kinderopvangtoeslag van 300 miljoen heeft wel degelijk effect voor deze groep. Ik heb ook specifiek gevraagd naar het inregelen van het bedrag dat wel nog geïnvesteerd wordt in de kinderopvangtoeslag, vooruitlopend op het systeem. Daar willen we vooral de middengroepen van laten profiteren. Daar zullen wij het kabinet ook zeer kritisch op volgen.

De **voorzitter**:

Gaat u verder.

Mevrouw **Aukje de Vries** (VVD):

Ik eindigde met: zodat generaties na ons het ook beter krijgen dan wij het hebben. Daarom zijn meer investeringen nodig in de toekomst, ons verdienvermogen en onze infrastructuur. De staatsschuld staat op een historisch laag niveau, maar met het begrotingstekort wordt wel

strak aan de wind gezeild. Vorige week noemde ik dat in het Verantwoordingsdebat "bijna kafkaësk" en een "catch-22-situatie". Het kabinet heeft eerder toegezegd bij de Miljoenennota 2026 te komen met een economische structuuranalyse. De VVD vraagt het kabinet of hierin ook concreet gekeken wordt naar welke investeringen nodig zijn voor ons verdienvermogen en de structuurversterking, zoals investeringen in Invest-NL en Invest International, het energienetwerk en onze infrastructuur, inclusief het achterstallig onderhoud, want onze infrastructuur brokkelt aan alle kanten af. Kan het kabinet toezeggen dat aan de economische structuuranalyse ook voorstellen en potentiële oplossingen voor dit probleem worden toegevoegd?

Voorzitter. Er is ook een heroriëntatie op de rol van de overheid nodig. Het aantal ambtenaren lijkt wel zelfrijzend bakmeel. Op dit moment lijkt meer overheid de panacee voor alles te zijn, maar op termijn is dat niet houdbaar. Wat gaat het kabinet nog doen om de doelen "minder ambtenaren" en "minder regels" te realiseren?

Voorzitter. De VVD staat voor een solide financieel beleid. Het geld voor onze veiligheid, voor de portemonnee van mensen in het land en investeringen in de toekomst van ons land moet ergens vandaan komen. We kunnen niet blijven werken met kasschuiven en kaasschaven. Er zullen keuzes gemaakt moeten worden. We moeten in begrotingen ook geen onrealistische ambities meer opnemen, maar een kleine en krachtige overheid realiseren.

Lastenverzwaringen voor mensen en bedrijven wil de VVD niet. De VVD vindt dat we de stijging van de uitgaven van de overheid moeten beteugelen. De zorguitgaven groeien jaar op jaar zeer fors. In 2024 groeiden die met maar liefst 8,4%, terwijl de economie in dat jaar groeide met 1%. Dat is onhoudbaar. De uitgaven voor de sociale zekerheid nemen tussen 2025 en 2030 toe met circa 10 miljard. De begroting van OCW steeg van 39 miljard in 2019 naar 60 miljard in 2025, terwijl de onderwijsresultaten er niet echt beter op werden. Elk voorstel op het gebied van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, van Sociale Zaken en van Onderwijs zorgt voor een ontzettende commotie. Dat hebben we hier zonet weer gezien. De VVD zou er een voorstander van zijn om weer een traject van brede heroverwegingen te volgen. Kan de minister dat toezeggen?

We staan voor de enorme uitdaging om meer te investeren in onze veiligheid en defensie — daar hebben we het zonet ook al over gehad — in ons verdienvermogen en in structuurversterking, zodat we kunnen blijven groeien en de overheidsuitgaven ook in de toekomst kunnen blijven betalen. Dat zal om keuzes vragen van de politiek en om lef, want er is geen gratis geld.

Voorzitter. Tot slot wil ik graag nog melden dat ik de motie in stemming wil brengen die ik heb ingediend tijdens het Verantwoordingsdebat, waarin werd gevraagd om, in navolging van de annual technology summary in het Verenigd Koninkrijk, een verantwoording in de vorm van een jaarlijks bericht aan de belastingbetaler vorm te geven en in te voeren. De staatssecretaris is hier aanwezig. Dus ik hoop dat hij die nu van een appreciatie kan voorzien, zodat wij daar volgende week dinsdag over kunnen stemmen.

Dank u wel, voorzitter.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Voordat u het spreekgestoelte verlaat, geef ik het woord aan de heer Dassen voor een interruptie.

De heer **Dassen** (Volt):

Er worden natuurlijk veel mooie woorden gesproken over toekomstig verdienvermogen, over investeren in innovatie en over keuzes maken, maar ik denk dat de VVD in het afgelopen

kabinet wel de bijl aan de wortel van ons toekomstige verdienvermogen en onze innovatie heeft gelegd: grote bezuinigingen, onder andere op onderzoek en wetenschap, op de sectorplannen en op kwantumcomputers, die we juist nodig hebben om dat toekomstige verdienvermogen te realiseren. Is de VVD van mening dat we dat moeten terugdraaien en dat we dat, zeker als we dat op dit moment kunnen, moeten voorkomen, juist om ervoor te zorgen dat we dat toekomstige verdienvermogen kunnen waarborgen?

Mevrouw **Aukje de Vries** (VVD):

Ik werp verre van mij dat het allemaal helemaal kapot is gegaan doordat een aantal bezuinigingen en verminderingen in de uitgaven hebben plaatsgevonden. Kijk, het demissionaire kabinet investeerde de afgelopen tijd nog iets van 1 miljard in Invest-NL en in Invest International. We hebben 9,5 miljard gereserveerd voor kernenergie. De Kamer heeft de Wbso, voor innovatie bij kleine bedrijven, verruimd. We hebben het SecFund, een innovatiefonds voor Defensie, opgericht. Het is dus echt niet dat een aantal zaken niet meer gebeurt. En er worden ook keuzes gemaakt. Ik denk dat we daar voor de toekomst nog meer aan moeten doen. Ik heb ook gevraagd naar de economischestructuuranalyse, die het kabinet al heeft aangekondigd. Maar dat zal ook wel weer om keuzes vragen, want ook dat moet wel weer fatsoenlijk en netjes worden gedekt vanuit het solide financiële beleid waar wij voor staan.

De heer **Dassen** (Volt):

Als ik het goed begrijp, hoor ik mevrouw De Vries dus inderdaad zeggen dat zij daar een voorstander van is, maar dat het goed gedekt moet worden.

In haar spreektekst heeft zij het ook over toekomstige generaties. We moeten ook voor hen investeren, zodat zij ook profiteren van hetgeen wij nu met elkaar investeren. Zou het een idee zijn om de bezuinigingen op de sectorplannen terug te draaien, en dat te dekken met het rekenforfait op de schenk- en erfbelasting? Dat is al 50 jaar niet geactualiseerd en voldoet niet meer. Het is gebaseerd op de leeftijdsverwachting, die inmiddels flink omhoog is gegaan. Daarbij geldt een rekenrente van 6%, terwijl je die op dit moment nergens krijgt. Daarmee zouden we de bezuinigingen op onderzoek en wetenschap kunnen terugdraaien. Is de VVD van mening dat we dat inderdaad zouden moeten doen? Daarmee zorgen we voor solidariteit tussen generaties en daarmee investeren we in de toekomst.

Mevrouw **Aukje de Vries** (VVD):

Nee, daar zou ik geen voorstander voor zijn. Dat gaat ervan uit dat alle investeringen in innovatie eigenlijk bij de overheid vandaan zouden moeten komen. En daar ben ik het gewoon niet mee eens. Ik denk dat het grootste deel van de investeringen in innovatie bij het bedrijfsleven vandaan moet komen. Twee derde daarvan wordt ook gedaan door het bedrijfsleven, en niet door de overheid. Dat is ook de reden waarom wij zeggen: "Jongens, laten we nu ook het bedrijfsleven die zekerheid geven en niet allemaal lastenverzwaringen daar neerleggen. Laat het bedrijfsleven doen waar het goed in is; dat is innoveren. En laten we daarbij de ondernemers vooral ook de ruimte geven." Dat zie ik eigenlijk bij Volt vaak weer niet.

De **voorzitter**:

U heeft in totaal in uw hele eerste termijn twaalf interrupties. U heeft er nu vijf gedaan. U mag kiezen of u die zeven nu op mevrouw De Vries af gaat vuren, of dat u ze nog een beetje bewaart voor straks.

De heer **Dassen** (Volt):

Nou, voorzitter, misschien zou dat wel mooi zijn. Maar ik vind het jammer dat er op het einde een jii-bak moest komen, terwijl er geen antwoord op de vraag komt. Kijk, dit zie je namelijk in Nederland. Mevrouw De Vries zegt dat dit niet alleen uit de overheid moet komen. Nee, tuurlijk niet. Daarvoor hebben wij ook verschillende voorstellen gedaan om te zorgen dat juist

die private investeringen flink verhoogd worden. Maar we hebben daar ook afspraken over gemaakt. Je ziet nu met die Lissabondoelen dat Nederland daar niet aan voldoet. En zeker als je kijkt naar wat de Nederlandse overheid investeert, zie je dat dat juist naar beneden gaat. Dat lijkt me toch ook niet helemaal wenselijk. De overheid kan daar namelijk ook een aanjagende functie bij hebben, zeker bij nieuwe technologieën, bij innovaties waar de markt nog niet helemaal klaar voor is, om te zorgen dat we daar vooruitstrevend in zijn en we straks niet die innovaties uit China of de Verenigde Staten moeten halen, maar daar zelf toe in staat zijn. Dus is mevrouw De Vries het ook niet met mij eens dat die sectorplannen, die jaren geleden door deze overheid zijn afgesproken met de universiteiten en die de overheid vervolgens heeft teruggetrokken waarmee ze ook onbetrouwbaar is gebleken, juist een kans zijn om te zorgen dat we voorop blijven lopen in nieuwe technologieën zoals quantum computing? Dat zou de VVD toch ook moeten willen, juist die innovaties van de toekomst? En dan ben ik ook nog even benieuwd naar waarom deze dekking volgens mevrouw De Vries geen goede dekking zou zijn, aangezien die nu al 50 jaar niet geactualiseerd is.

Mevrouw Aukje de Vries (VVD):

Volgens mij heb ik daar nog helemaal niks over gezegd. Maar ik ben het met het voorstel niet eens, omdat dat er echt van uitgaat ... Ik heb volgens mij uw vraag beantwoord, want u vroeg naar uw voorstel en ik zei dat ik het daar niet mee eens was. Dan kunt u nog heel lang zeggen dat ik die vraag niet heb beantwoord, maar ... Kijk, ik vind het belangrijk dat het bedrijfsleven kan innoveren. Ik denk ook dat de belangrijkste innovaties vaak bij het bedrijfsleven plaatsvinden. Het is belangrijk dat het daar de ruimte voor krijgt. Wij denken meer — en dat is ook een voorstel van de VVD geweest dat nu in deze Voorjaarsnota zit — aan werknemersparticipaties bij start-ups en scale-ups, kleine, innovatieve bedrijven die door willen groeien, om daarvoor de ruimte te bieden. Dat zijn dan meer de keuzes die wij als eerste zouden maken.

De voorzitter:

We gaan luisteren naar de bijdrage van mevrouw Van Dijk namens het Christen Democratisch Appèl.

Mevrouw Inge van Dijk (CDA):

Dank je wel, voorzitter. Je zult maar minister van Financiën zijn in dit kabinet. Je zult maar de ambitie hebben om een nette begroting neer te leggen, maar de begrotingsdiscipline moeten opofferen voor kiezersgunst voor de partijen namens welke je in het kabinet zit. Dat moet knap ingewikkeld zijn. Deze Voorjaarsnota is een 100%-afspiegeling van hoe dit kabinet werkt. Want allereerst: een voorjaarsnota is bedoeld voor een lange doorkijk en is een integraal besluitvormingsmoment om rust, reinheid en regelmaat te borgen. Maar in plaats daarvan zien we een potje armpjedrukken van politieke partijen, inclusief dreigementen tot opstappen, met als doel om op korte termijn iets leuks te kunnen laten zien aan de achterban. We zien dat dit kabinet op een paar budgettaire punten knopen heeft doorgehakt. Dat vinden we goed, maar over de thema's waarover het echt zou moeten gaan, defensie, veiligheid, stikstof, economische groei, blijft het stil, terwijl iedereen ziet dat op de middellange termijn de groei vertraagt tot minder dan 1%, waardoor de staatsschuld harder stijgt dan de economie kan bijbenen. Iedereen, behalve deze coalitie, verblind door het hier en nu. CPB, OESO, IMF, DNB, Raad van State, ze doen allemaal min of meer dezelfde oproep: hervorm en investeer voor een op lange termijn houdbare schuld. Ik heb een paar vragen daarover.

De Raad van State is kritisch op de kabinetsplannen en adviseert het kabinet om in de toegezegde economische structuuranalyse bij de Miljoenennota aandacht te besteden aan de verdere stijging van de consumptieve en overheidsuitgaven tegenover de zeer beperkte groei van de overheidsinkomsten. Mijn vraag is: kan de minister al een vooruitblik geven op wat de maatregelen in de Voorjaarsnota gaan betekenen voor groei, inflatie, werkgelegenheid en overheidsfinanciën? De Raad van State adviseert vervolgens ook om in

de komende Miljoenennota de urgente thema's van langjarige investeringen — defensie, veiligheid, weerbaarheid en economie — van een beschouwing te voorzien, in samenhang met de belofte visie op de economie. Is de minister van plan dit te gaan doen?

Voorzitter. Als je dan kiest voor de korte termijn, boek het dan in ieder geval netjes in. Kan de minister, die het altijd heeft over prudent begroten en het volgen van de regels, uitleggen waarom hij zelf zo veel uitglijders maakt? Uitgaven lopen weer verder op, de energiebelastingverlaging wordt gedekt uit het Klimaatfonds en het uitgavenkader wordt aangepast tijdens de wedstrijd, om over de kasschuiven nog maar niet te spreken. Waarom schuift hij de rekening en moeilijke opgaven door naar de toekomst?

Voorzitter. Ik wil ook nog inzoomen op een paar specifieke thema's. Ik wil beginnen bij het UWV. Het is onvermijdelijk dat geld vrijgemaakt moet worden voor de enorme puinhoop bij de WIA, waar heel veel mensen de dupe van zijn. De put van ellende lijkt iedere week dieper te worden: steeds nieuwe fouten en alsmaar langer wachten op een keuring. De 200 miljoen die het kabinet nu vrijmaakt, is veel geld, maar ik mis het plan erachter. De maatregelen lijken vooral gericht op het wegwerken van achterstanden bij het UWV, want voor een stelselwijziging is het veel te weinig. En inderdaad, we kunnen ook op korte termijn zaken bij het UWV verbeteren. Hoe kan het bijvoorbeeld dat extern ingehuurd keuringsartsen dubbel zo productief zijn als artsen in dienst bij het UWV? Waarom weigert het kabinet pertinent meer regie te nemen bij het oplossen van de puinhoop bij het UWV? Het CDA blijft hierop aandringen, want ze zijn niet in control en iedere keer geld storten in een onbestuurbaar vehikel is onzorgvuldig omgaan met ons gemeenschapsgeld.

Nog zo'n onbegrijpelijke keuze is de extra onderwijsbezuiniging. Het schrappen van de onderwijskansenregeling gaat zorgen voor minder begeleiding van scholieren en meer schoolverlaters. Het zet kinderen dus verder op achterstand en is daarmee typisch zo'n bezuiniging die de maatschappij veel meer gaat kosten dan het op korte termijn oplevert. Daarom hebben wij het amendement met meerdere partijen samen ingediend. We gaan met elkaar nadenken over een betere dekking.

Dan ons verdienvermogen. In de commissie EZK is Q3 inmiddels hét moment geworden dat allerlei strategieën uitgewerkt naar de Kamer komen, zoals productiviteitsagenda's en de uitwerking van de Nationale Technologiestrategie. Maar een uitgewerkte strategie zonder investeringen is gewoon niet meer uit te leggen. Dat bepleitten wij ook al in onze initiatiefnota over ruimte voor investeren in de toekomst van Nederland. Ik snap dat de Miljoenennota beleidsarm zal worden, maar toch zal ik de minister in de tweede termijn oproepen om wel geld te gaan reserveren om te investeren in ons verdienvermogen. Ik hoop dat de motie hier in de Kamer breed gedragen gaat worden en dat de minister zich daardoor ook gesteund gaat voelen.

Voorzitter. Nu de coalitie zich in een motie heeft uitgesproken voor het afschaffen van een Europese kop op nationaal beleid, wil het CDA het kabinet verzoeken door te pakken met het afschaffen van de CO₂-heffing voor de industrie. Een belangrijke voorwaarde voor het afschaffen van de CO₂-heffing was dat de industrie de mogelijkheid moest hebben om de uitstoot te vermijden, zoals door voldoende CO₂-opslagmogelijkheden. Als we een gezonde industrie willen behouden voor Nederland, dan moeten we het oneerlijke speelveld iets minder oneerlijk maken en dus de CO₂-heffing afschaffen. Ik zal er in de tweede termijn een motie voor indienen.

Voorzitter. Dan onze veiligheid. Over noodzakelijke defensie-investeringen sprak de Kamer gisteravond al uitgebreid. Ik hoor coalitiepartijen terecht roepen dat de veiligheid van onze inwoners een topprioriteit is. Hoe kan het dan dat het kabinet voorstelt om nog eens 50 miljoen te bezuinigen bij de politie, die al grote tekorten heeft? Vindt de minister dat verantwoord?

Tot slot. We moeten weer gaan bouwen aan veiligheid, verdienvermogen en gemeenschappen, zodat de samenleving weer ruimte krijgt. We moeten laten zien dat we met samenwerking wél moeilijke keuzes kunnen maken. Niet alles kan, maar sommige dingen moeten. Iets afbreken is niet zo moeilijk. Iets opbouwen vraagt commitment, niet weglopen als het moeilijk wordt en rust, reinheid en regelmaat.

Dank je wel, voorzitter.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Mevrouw De Vries heeft een vraag voor u.

Mevrouw **Aukje de Vries** (VVD):

Ik wil toch nog even terug naar het amendement dat namens het CDA is ingediend. Wij hebben vorig jaar natuurlijk al een discussie met elkaar gehad over de begroting van Onderwijs. Daar hebben we ook deze dekkingen wel degelijk aan de orde gehad. Op zich zijn wij als VVD inhoudelijk niet tegen een flexibilisering van de AOW, maar het moet wel uitvoerbaar zijn. Het moet wel het geld opbrengen dat er staat. Eigenlijk is geconcludeerd dat dat niet zo is. Vindt u het dan netjes dat dat nu weer in het amendement staat, terwijl we eerder al hebben geconcludeerd dat het geen goede dekking is?

Mevrouw **Inge van Dijk** (CDA):

Ik vind het netjes als wij gewoon constateren dat we een betere dekking gaan zoeken met elkaar, omdat we een probleem hebben dat we volgens mij samen willen oplossen. Wij nemen die handschoen graag op. Wij zullen daar met andere voorstellen voor gaan komen.

De **voorzitter**:

Uw negende interruptie.

Mevrouw **Aukje de Vries** (VVD):

Ja. De vraag is dan wel of mevrouw Inge van Dijk kan erkennen dat dit de vorige keer ook al op tafel heeft gelegen en dit eigenlijk destijds geen deugdelijke dekking was. Dat was de conclusie die we volgens mij gezamenlijk, met een heel grote groep partijen, hebben getrokken. Dan vind ik het wel een beetje van cynische politiek getuigen als dit dan nu weer als een dekkingsmogelijkheid neergezet wordt.

Mevrouw **Inge van Dijk** (CDA):

Ik ben absoluut niet van de cynische politiek. Ik heb inmiddels al meerdere keren aangegeven dat wij gewoon naar een betere dekking gaan zoeken. Ik vind dat de VVD een punt heeft. Wij hebben inderdaad vaker over een dekking gesproken. Het is inderdaad moeilijk om een dekking te zoeken. We gaan die handschoen gewoon met elkaar oppakken. Ik wil niet jij-bakken, want daar houd ik niet van, maar de reden dat we dit doen, is ook omdat er afspraken in staan die terughandeld zijn. Dat is ook geen nette politiek.

De **voorzitter**:

Dank u wel, mevrouw Van Dijk. Ik stel voor dat we het woord nog geven aan de heer Idsinga namens Nieuw Sociaal Contract en dat we daarna de lunchschorsing doen. Meneer Idsinga, het woord is aan u.

De heer **Idsinga** (NSC):

Dank u wel, voorzitter. Vandaag spreken wij over de Voorjaarsnota, een update van de begroting van 2025 en de daarop volgende jaren. We zijn er als Nieuw Sociaal Contract blij mee dat we een aantal van onze ingebrachte politieke wensen, met name op het gebied van bestaanszekerheid, in deze nota terugzien. Aan de ene kant zien we resultaten, maar aan de andere kant zit er ook een haar in de soep.

Want ja, we zijn blij dat we een oplossing hebben gevonden voor de btw op cultuur, boeken en sport. Ja, voor de hervorming van het arbeidsongeschiktheidsstelsel wordt structureel geld uitgetrokken. Ja, er wordt geld vrijgemaakt voor herstel en de problemen bij het UWV. Ja, er komt extra geld voor sociale advocatuur en groepen in de knel. Ja, het minimumjeugdloon gaat omhoog, een belangrijke stap voor meer bestaanszekerheid voor jongeren. Ja, er gaat geld naar gemeentes. Ja, een bezuiniging op de kinderopvangtoeslag wordt teruggedraaid. En ja, er komt een verlichting van de energielasten. Enzovoorts.

Maar dan de haar in de soep. Een tweetal grote beloften aan Nederlanders is niet nagekomen. Ik doel dan op de boodschappenbonus, in feite een verhoging van de huurtoeslag, en de huurbevriezing. En dat waren niet eens zozeer punten die door ons zijn ingebracht en waar we ook best kritisch op zijn geweest, maar die wel, ook door ons en de andere twee overgebleven coalitiepartners, als onderdeel van een totaalpakket werden gesteund en ondertekend, en die positief zouden uitpakken voor met name groepen mensen die dat goed hadden kunnen gebruiken. En als er dan tegen die beloftes in niet wordt geleverd, is dat zuur.

Alhoewel deze twee punten door de PVV waren ingebracht, steunden wij die op zich wel vanuit de gedachte van bestaanszekerheid, maar we waren kritisch. We hebben met name altijd bedongen dat de huurbevriezing niet ten koste mocht gaan van de investeringscapaciteit van woningbouwcorporaties. Dat was achteraf terecht, want na de beruchte nacht van de onderhandelingen is er veel commotie ontstaan rondom de haalbaarheid van deze huurbevriezing. Na de val van het kabinet op 3 juni is de huurbevriezing geschrapt. Dat snap ik nog. Dit betekent dat er automatisch meer huurtoeslag betaald zal worden. Uiteindelijk is er een gat van structureel 492 miljoen euro ontstaan. Dat is nu nog ongedekt. Dit is doorgeschoven naar de augustusbesluitvorming. Waar denkt de minister aan, vraag ik hem alvast.

Maar dan die boodschappenbonus, die 1 miljard extra huurtoeslag ...

De **voorzitter**:

Meneer Idsinga, ik probeer telkens een momentje te vinden waarop u een punt zet, maar het is telkens een komma. Er zijn namelijk twee mensen die interrupties willen doen, allereerst de heer Flach.

De heer **Flach** (SGP):

Het gaat weer over bestaanszekerheid. Ik wil het graag hebben over de stellen waarbij de een bij de politie werkt en de ander voor de klas staat of ambtenaar is bij een ministerie. Kortom, mensen die samen rond de €60.000 verdienen. Ik heb in dit debat wat onderzoek gedaan naar waar die rare maatregel rondom het kindgebonden budget nou vandaan komt, dat extra knikpunt. Ik heb geconstateerd dat die niet bij de PVV vandaan komt en niet bij de VVD vandaan komt, en van BBB weet ik dat ze dit ook geen goed voorstel vinden. Dus waarom heeft NSC maatregel 31 voorgesteld in die onderhandelingen, om dat extra knikpunt voor het kindgebonden budget in te zetten als dekking voor de bezuinigingen? En op welke manier draagt dat bij aan bestaanszekerheid? Dit is toch gewoon een rechtstreekse aantasting van die bestaanszekerheid van middengroepen?

De heer **Idsinga** (NSC):

Een terecht punt van de heer Flach, wil ik zeggen. Tegelijkertijd wil ik ook tegen de heer Flach zeggen dat wij keuzes hebben moeten maken. Er moest ook binnen de begroting van SZW nog een behoorlijk bedrag bezuinigd worden. Ik meen dat het ging om iets van 800 miljoen, zeg ik uit m'n hoofd. Er is toen gekeken: wat zijn daarvoor de dekkingsopties en welke dekkingsopties raken de echte onderkant het minst, de mensen met de allerkleinste portemonnee? Tegelijkertijd zijn er later in de onderhandelingen over de Voorjaarsnota ook

weer een aantal maatregelen getroffen die weer voor verruiming zorgden. Helaas is politiek soms keuzes maken in schaarste. Dit was een van de pijnlijke keuzes — dat geef ik toe — die we hebben moeten maken.

De voorzitter:

Uw achtste interruptie, meneer Flach.

De heer Flach (SGP):

Die zet ik hier graag voor in, voorzitter. De heer Idsinga weet namelijk heel goed hoe het werkt, maar hij heeft hier toch mee ingestemd of er wellicht zelfs willens en wetens voor gekozen om dat knikpunt bij die €60.000 te leggen. Het is goed dat we kijken naar de mensen aan de onderkant van het inkomensgebouw, maar juist deze middengroep, die veel buiten allerlei regelingen valt, heeft het zwaar in Nederland. Waarom heeft u er niet voor gekozen om het knikpunt veel hoger te leggen, zodat het bij mensen terechtkomt die het prima kunnen missen? Als dat een foutje is geweest, kunnen we dat alsnog doen.

De heer Idsinga (NSC):

Mijn antwoord heb ik net gegeven. We hebben een keuze moeten maken. We hebben al moeten kiezen in een situatie onder druk, waarin hele grote bedragen nog gedekt moesten worden. Tegelijkertijd zijn er op bestaanszekerheidsgebied een aantal andere keuzes gemaakt. Die hebben wel een positieve bijdrage geleverd. Ik ben het met de heer Flach eens dat dit geen fraaie maatregel is. Maar nogmaals, politiek is helaas kiezen in schaarste. Dit was de uitkomst van dat proces.

De heer Grinwis (ChristenUnie):

Mijn klomp breekt wel. Juist oud-collega Omtzigt en ikzelf hebben ons met een motie ingespannen om de marginale druk voor middeninkomens te verminderen. Hiermee wordt de marginale druk juist enorm verhoogd. We moeten de precieze maatvoering nog teruglezen, maar het gaat om 300 miljoen, dus het zal geen gering afbouwpad worden. Misschien kan de staatssecretaris daar nog inzicht in geven.

Het punt waarop ik nu een interruptie wil plaatsen, is de huurbevriezing. Daar breekt mijn klopt helemaal. Ik heb samen met collega Welzijn uit de NSC-fractie, een zeer gewaardeerde collega, altijd gestreden voor betaalbare woningbouw. Collega Welzijn verwoordde het zeer terecht in haar reactie op LinkedIn: huurbevriezing is bouwbevriezing. De compensatie die door de NSC-fractie is uitonderhandeld, met 1,1 miljard, was bij lange na niet voldoende om ook maar enigszins tegemoet te komen aan het gat van 35 tot 49 miljard dat werd geslagen. Hier gaan zeggen dat de huurbevriezing eigenlijk wel een goede maatregel was, verhoudt zich niet met de inzet van collega Welzijn, de collega van meneer Idsinga, in de VRO-commissie. Ik begrijp werkelijk niet wat de heer Idsinga hier staat te vertellen. Dat is alsof hij het erg vindt dat de huurbevriezing van tafel is, terwijl hij juist de vlag zou moeten uitsteken en de huurders op een andere manier zou moeten helpen, namelijk met een structurele verhoging van de huurtoeslag. Dat is een veel betere methode.

De heer Idsinga (NSC):

De heer Grinwis doet het voorkomen als een enorme tegenstelling, maar volgens mij zijn wij het wel eens. Ik was ook nog niet aan het einde van mijn verhaal, want ik ga zo meteen iets zeggen over de huurtoeslag.

Even voor de goede orde: wij hebben in die onderhandelingen weliswaar ingestemd met een huurbevriezing, maar er stond wel een sterretje bij. Achter dat sterretje stond: wij stemmen alleen in met deze huurbevriezing als wij op het moment dat mocht blijken dat er onvoldoende geld is voor de woningbouwcorporaties om te investeren in nieuwbouw en verduurzaming de minister van Financiën vragen op zoek te gaan naar extra geld om de

woningbouwcorporaties te compenseren. Dat is precies de lijn die mevrouw Welzijn heeft uitgedragen, ook in dit parlement. Dat weet de heer Grinwis ook.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):

Dit is toch werkelijk bizarre politiek. Ik zal geen beledigend woord gebruiken, maar dit is wel de meest naïeve onderhandelingsstrategie die ik ooit heb gehoord. Deze minister van Financiën let alleen op wat er in de tabellen staat en niet op wat er in eventuele al dan niet opgeschreven bijsluiters bij een onderhandelingsproces staat. Omdat 1,1 miljard te weinig is en je eigenlijk 49 miljard nodig hebt, hoop je dat er in toekomst iets aan middelen wordt gevonden om de woningbouwcorporaties alsnog te compenseren. Zo werkt het niet in politiek Den Haag, meneer Idsinga. Je moet de knaken keihard in de tabel hebben staan, anders is het er niet. De NSC-fractie is op onverantwoorde wijze in het diepe gesprongen door de huurbevriezing alvast te accepteren, maar de compensatie niet te regelen. Van inspanningen en mooie woorden kunnen we niet leven.

Ik ben heel blij dat het nu is teruggedraaid. Gisteren hebben we, gelukkig ook met de steun van de NSC-fractie, een motie aangenomen omdat de structurele bezuiniging van 492 miljoen niet mag terugslaan naar de huurtoeslag en de VRO-begroting, woningbouw en woningzoekenden. Daar ben ik u ook erkentelijk voor. Maar met deze manier van onderhandelen heeft u wel buitengewoon veel risico genomen en het komt maar ternauwernood op z'n pootjes terecht. Is de heer Idsinga dat met mij eens?

De heer **Idsinga** (NSC):

De heer Grinwis claimt nu een monopolie te hebben op hoe het hier werkt in Den Haag. Hoe het hier werkt of zou moeten werken in Den Haag, is dat een afspraak een afspraak is. Als wij tijdens de onderhandelingen met de minister van Financiën, met de partijen, een afspraak maken over het sterretje dat ik net noemde, vind ik dat we uit moeten kunnen gaan van het adagium "een man een man, een woord een woord", tenzij ik in een andere werkelijkheid leef, namelijk misschien iets meer de werkelijkheid van buiten Den Haag, want daar kom ik vandaan; dat weet de heer Grinwis. We staan nu een hele leuke, theoretische discussie met elkaar te voeren over vertrouwen en "afspraak is afspraak", maar door externe omstandigheden is het resultaat nu uiteindelijk dat de huurbevriezing is ingetrokken. Zoals ik al zei, begrijp ik dat.

De **voorzitter**:

Meneer Grinwis nog? Dat is dan uw achtste interruptie.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):

Ik luister hier met stijgende verbazing naar. Het gaat hier niet om "afspraak is afspraak" of over woorden; het gaat hier om hele grote bedragen. Er is slechts 1,1 miljard opzijgezet. Dit bedrag waren we al kwijt, omdat de huurverlaging bij de particuliere verhuur al niet doorging. Het ging potentieel om 49 miljard aan investerend vermogen, aan investeringskapitaal, dat was verdampt door dit ene besluit van twee jaar huurbevriezing. Ik kan er met mijn hoofd niet bij dat je probeert om dat te regelen met zo'n apostrofje in de zin van "als, dan". Laten we het daar dan maar bij houden: de NSC-fractie en de ChristenUniefractie kijken op een andere manier aan tegen dit soort onderhandelingen, tegen de Voorjaarsnota en tegen bedragen in een tabel.

Feit is dat de huurders nu in de kou staan. Er is hun een huurbevriezing in het vooruitzicht gesteld. Die komt er gelukkig niet. De eenmalige huurtoeslagverhoging is ook van tafel. Hoe ga je nou structureel huurders daadwerkelijk helpen? Want zij hebben dat wel nodig. Daar is de ChristenUniefractie het mee eens. Wij hebben eerder een slimme huurbevriezing voorgesteld, in de zin van: doe die huurtoeslag dan iets omhoog. Gaat de NSC-fractie zo'n voorstel doen?

De heer **Idsinga** (NSC):

De heer Grinwis be vraagt mij op een punt waar ik eigenlijk net aan wilde beginnen in mijn bijdrage. Hij verwijt ons naïviteit en daar wil ik toch nog wel even op reageren. Een keiharde afspraak is gewoon een keiharde afspraak. Ik neem dit dus niet voor mijn kap. Dat wil ik toch nog even gezegd hebben. Het is allemaal mosterd na de maaltijd, want we zijn inmiddels ingehaald door de realiteit. Laten we ons dus focussen op die realiteit, en dat is inderdaad die extra huurtoeslag, de boodschappenbonus.

De **voorzitter**:

Gaat u verder.

De heer **Idsinga** (NSC):

De boodschappenbonus staat kennelijk ook ter discussie. Die gaat wat de minister van Financiën betreft niet door, omdat ze aan elkaar gekoppeld zouden zijn. De boodschappenbonus zou gekoppeld zijn aan de huurbevriezing. Het resultaat is dan dat twee beloften van de Voorjaarsnota om mensen met een kleine portemonnee tegemoet te treden, niet worden nagekomen, als het aan het kabinet ligt. Ik wil graag van de minister horen op basis waarvan hij deze een-op-eenkoppeling maakt, aangezien die naar mijn stellige overtuiging nooit zo is afgesproken tussen partijen. Daarover staat ook niets in de toelichting op de Voorjaarsnota zelf.

Nu worden de huurders dubbel gefopt, want ze krijgen een huurverhoging en ze krijgen niet de beloofde extra huurtoeslag. Voor veel mensen gaat dat toch om veel geld. Wat doet dit met het vertrouwen van de burger in de politiek? Natuurlijk moet er dekking voor zijn. Dat is het gebruikte argument: dat er geen dekking voor zou zijn. Ook NSC staat voor financiële degelijkheid en geen gratis bier. Welke opties heeft het kabinet daartoe onderzocht?

Waarom is er geen oplossing gevonden? Is er tot het uiterste gezocht, en zo ja, waar? Wat was in dit kader de dynamiek tussen de ministeries van Financiën en het ministerie van Wonen? De ambtelijke nota van 12 juni onthult immers dat er nog geen overeenstemming is bereikt met VRO over het verzenden van een nota van wijziging waarin de gevolgen van het niet doorgaan van de huurbevriezing zijn verwerkt, inclusief de investering in sociale huur en de boodschappenbonus. Wat is ...

De **voorzitter**:

Sorry, meneer Idsinga. Meneer Van Dijck heeft een vraag voor u.

De heer **Tony van Dijck** (PVV):

Helemaal mee eens. Het sluit aan bij mijn betoog dat mensen dubbel gepakt worden. Dat is redelijk asociaal. De boodschappenbonus wordt nu geofferd vanwege het feit dat die huurbevriezing niet doorgaat. Ik heb toevallig een amendement gemaakt waarin die boodschappenbonus weer nieuw leven wordt ingeblazen, met als dekking de compensatie voor de woningcorporaties. Die hoeven nu niet meer gecompenseerd te worden, omdat die huurbevriezing niet doorgaat. Dat is allebei 1 miljard, dus ik neem aan dat er steun is van NSC. Misschien kan ik hem zelfs wel laten meetekenen?

De heer **Idsinga** (NSC):

Dank u wel, zeg ik tegen de heer Van Dijck. Interessant, interessant. Wij realiseren ons natuurlijk heel goed dat we als overgebleven weeskindjes van deze coalitie meerderheden zullen moeten zoeken. Dat zeg ik ook alvast tegen de heer Vijlbrief, die mij zo meteen ongetwijfeld ook iets gaat vragen over onderwijs. Ik doe er nu nog geen uitspraken over of ik dat wel of niet kan en wil gaan steunen. Dat kan ik nu nog niet zeggen. Ik wil alle amendementen rustig een keer naast elkaar gaan leggen. Ook vandaag, terwijl we hier leuk met elkaar aan het debatteren zijn, komen die allemaal binnen. Ik wil daar rustig een gewogen afweging in kunnen maken, want het spel verandert nu continu. Ik zeg tegen de heer Van Dijck: u weet dat wij niet van het gratis bier zijn. Ik zeg ook niet dat de heer Van

Dijck dat nu voorstelt, maar ik wil het op een gewogen manier kunnen bekijken. Ik vraag ook aan de minister, via de voorzitter, om te reflecteren op dit amendement. Dat gaat hij denk ik sowieso doen. Hoe zit het met die dekking?

De voorzitter:

Meneer Van Dijck, in tweede instantie.

De heer Tony van Dijck (PVV):

Nou ja, prima. Ik hoop dat we dan nog iets kunnen repareren van alles wat wordt teruggedraaid.

Ik wilde nog een andere vraag stellen. Er wordt constant gezegd dat de huur bevroren 50 miljard kost en noem maar op. Ik neem aan dat de heer Idsinga ook weet dat dat pure bangmakerij is, want woningcorporaties lopen geen 50 miljard mis als de huren bevroren worden. Dat is nog geen half miljard. Ze hebben het steeds over de bouwcapaciteit, over wat ze ermee kunnen lenen. Daar wordt dus een ontzettende bangmakerij mee bedreven. Van het halve miljard dat ze mislopen compenseren wij twee jaar. Daarna moeten ze het weer zelf opvangen. Dat het bevroren van de huur zo'n slecht idee zou zijn, is pure framing.

De heer Idsinga (NSC):

Ik hoorde geen vraag. Ik kan het antwoord ook niet geven, omdat ik geen deskundige ben op dit gebied. Ik wil alleen meegeven aan de heer Tony van Dijck dat wij niet aan bangmakerij doen.

De voorzitter:

Gaat u verder.

De heer Idsinga (NSC):

Mijn laatste vragen aan de minister. Wat is het verwachte koopkracht- en armoedebeeld voor groepen zonder deze bonus? Kan hij daar al iets over zeggen? Wanneer krijgt de Kamer de laatste cijfers daaromtrent? Welke rol speelt het niet doorgaan van deze maatregelen bij de aanstaande augustusbesluitvorming? Er wordt ook een andere rekening doorgeschoven, namelijk die van 500 miljoen structureel. Hoe zit het dan met deze rekening? Welke maatregelen gaat het kabinet verder mogelijk treffen om te verzekeren dat de armoede niet toeneemt of zich verdiept? In mijn tweede termijn heb ik nog een motie. Die zal ik straks toelichten.

Dank u wel.

De voorzitter:

Daar is de tweede termijn ook voor. Dank u wel. Meneer Vijlbrief heeft nog een vraag voor u.

De heer Vijlbrief (D66):

Ik ga binnenkort samen met de heer Idsinga wedden, want hij heeft voorspellende gaven. Ik wil hem wat vragen over het amendement dat wij hebben ingediend over de extra onderwijsbezuinigingen, samen met een brede groep christelijke partijen en JA21. Het gaat om het terugdraaien van die bezuiniging van 500, 400 miljoen. Daar zit ook die rare en nare onderwijsbezuiniging op de onderwijskansenregeling in. Vanuit het NSC-gedachtegoed over bestaanszekerheid et cetera zou ik eigenlijk verwachten dat hij ons gaat helpen bij dat amendement. Klopt dat?

De heer Idsinga (NSC):

Ik denk dat wij hier als volwassen mensen met elkaar tot de conclusie moeten komen dat de coalitie, or what's left of it, in goed Nederlands, geen meerderheid heeft in dit huis. Wij zullen moeten kijken op welke punten we eventueel een constructieve samenwerking met de

oppositie kunnen aangaan. Dan is dat amendement — ik heb het even niet over de dekking, maar over de beleidsvoorstellen die de heer Vijlbrief verdedigt — er toevallig eentje waarvan ik denk: daar zal mijn collega die over onderwijs gaat, Aant Jelle Soepboer, heel blij mee zijn. Dat kan ik u alvast meegeven. Maar ik vind het te vroeg om nu al toe te zeggen bij welke amendementen we wel en geen zaken kunnen doen, met dien verstande dat ik dit politiek gezien, sprekend vanuit onze fractie, een sympathiek amendement vind.

De voorzitter:

De heer Dijk, uw negende interruptie. Er blijft weinig over voor straks.

De heer **Dijk** (SP):

Ja, ik probeer toch dingen voor elkaar te krijgen. Daarom probeer ik het bij de Kamer in plaats van bij het kabinet.

Ik stond drie weken geleden met 2.500 mensen die werken naar vermogen op het Malieveld. Die zijn allemaal slachtoffer van een nieuwe belastingmaatregel, de afbouw van de heffingskorting. Het gaat over mensen uit sociale werkplaatsen, werkontwikkelbedrijven, die er nu €45 per maand op achteruitgaan. We kunnen vandaag regelen dat zij gecompenseerd worden, zodat zij er niet €45 op achteruitgaan. Dat is slechts een bedrag van 40 miljoen euro. Als we 1% op de externe inhuur zouden korten, kunnen we dat daarmee in ieder geval voor dit jaar regelen voor die mensen. Ik wil de heer Idsinga van Nieuw Sociaal Contract vragen of hij bereid is dat amendement met ons in te dienen, zodat deze mensen bestaanszekerheid hebben in plaats van €45 per maand minder.

De heer **Idsinga** (NSC):

Dank u wel voor de moedige poging, zou ik tegen de heer Dijk willen zeggen. Het is een sympathiek verhaal, wil ik ook tegen hem zeggen. Nogmaals, we zullen hier met elkaar, met de coalitie, zonder kleerscheuren, uit moeten komen in het belang van dit land. Dat gaat niet zonder kleerscheuren. Ook hier zullen wij heel constructief naar gaan kijken. Alleen, ik ga onze steun nu nog niet toezeggen.

De voorzitter:

Dank u wel, meneer Idsinga.

De beraadslaging wordt geschorst.

De voorzitter:

Ik had al aangekondigd: als meneer Idsinga geweest is, dan ga ik schorsen voor de lunch. Ik schors tot 14.05 uur. Dan vangen we eerst aan met het tweeminutendebat Zorgverzekeringsstelsel, dat definitief doorgaat.

Ik ga ook nog een heel klein woordje spreken ten behoeve van mijn persoonlijk medewerker. Dit is namelijk mijn laatste dag in de Kamer, als alles goed gaat. Die spendeer ik heel graag op dit rostrum, maar voor de Handelingen is het wel heel fijn als ik mijn persoonlijk medewerker Ineke Uitterhoeve heel erg bedank. Ze had zich er eigenlijk op verheugd om vandaag de dag met mij door te brengen, maar ik zit hier. Dus: Ineke, dank je wel. Je staat in de Handelingen.

Iedereen een fijne lunch. Om 14.05 uur gaan we verder. Dag.

De vergadering wordt van 13.25 uur tot 14.07 uur geschorst.

Voorjaarsnota 2025

Voorjaarsnota 2025

Aan de orde is de voortzetting van het **debat** over de **Voorjaarsnota 2025 (36725)**.

De **voorzitter**:

Ik heropen de vergadering. Aan de orde is de eerste termijn van het debat over de Voorjaarsnota. Ik heet van harte welkom de minister van Financiën, de heer Heinen, en de staatssecretaris van Financiën, de heer Van Oostenbruggen. Ik heb begrepen dat mijn voorganger heeft afgesproken om twaalf interrupties toe te staan. Ik kan u vertellen dat een aantal van jullie al flink op weg is met de interrupties. De heer Van Dijk moet lachen, want hij is daar een van. Maar weet, ik heb het briefje gekregen van mevrouw Tielen, dus ik weet precies hoeveel interrupties jullie nog hebben staan.

Dat gezegd hebbende wil ik graag verder met de eerste termijn van de Kamer. Ik geef het woord aan de heer Dijk, die zijn inbreng zal leveren namens de SP.

De heer **Dijk** (SP):

Dank u wel, voorzitter. In aanloop naar de Voorjaarsnota zijn heel grote en hoge verwachtingen gewekt. De nacht van de Voorjaarsnota, zoals ik 'm heb genoemd, verliep rommelig en chaotisch. We kunnen heel lang terugkijken, maar volgens mij is het beter om vooruit te kijken. Daarom kom ik met zes voorstellen om het beter en socialer te maken.

Maar laat ik toch kort op een paar punten terugkijken. Huurders worden nu drie keer gepakt. Er komt geen huurbevriezing, die wel beloofd was. Er komt geen boodschappenbonus, wat een gekke naam was voor meer huurtoeslag. Die was ook beloofd. Er kwam wel een versoepeling van de Wet betaalbare huur, waardoor de huren nog verder verhoogd werden. Huurders worden door rommelende en ruziënde partijen op rechts drie keer gepakt. Nu ligt er ook nog eens een tekort van 500 miljoen. Huurders is huurbevriezing beloofd.

De afgelopen weken is de SP in meer dan 100 buurten en dorpen in gesprek gegaan met huurders. De reacties zijn niet mals. Mensen kregen eerst een brief van de woningbouwcorporatie dat hun huur zou stijgen. Vervolgens kregen ze een brief waarin stond dat er een huurbevriezing zou komen, want ja, dat was beloofd. Afgelopen weken hebben veel huurders weer een brief op de mat gehad, waarin staat dat er toch een huurverhoging komt. Ze vóélen zich niet alleen bedonderd, dat zijn ze ook. Huurders betalen nu voor de wooncrisis die is veroorzaakt door politici, niet door hen.

Voorzitter. Gelukkig komen er verkiezingen. Het moet beter en socialer. De huren kunnen bevroren worden. Door het schrappen van de winstbelasting op de woningbouwcorporaties en de zogenaamde ATAD kun je geld vrijmaken, zodat de huurbevriezing door kan gaan en woningbouwcorporaties wel extra geld krijgen voor nieuwbouw. Dat is ook een onderdeel van het SP-woonplan Wonen zonder winst. Dat is veel socialer voor huurders en voor woningzoekenden, die nu drie keer gepakt worden. Het mag dan ook niet verbazen dat er nu al 50.000 steunbetuigers zijn die al deze eisen steunen.

Voorzitter. Dan waren er nog bezuinigingen op de zorg: 350 miljoen op de ouderenzorg, de gehandicaptenzorg en de ggz. We hebben de afgelopen weken gesproken met mensen in de gehandicaptenzorg: dat lukt niet. Volgend jaar staat er nog eens een bezuiniging ingeboekt van 500 miljoen op de ouderenzorg, 150 miljoen op de gehandicaptenzorg en de ggz, en 450 miljoen op de jeugdzorg. Gelukkig is er vorige week een voorstel aangenomen in de Tweede Kamer om deze bezuinigingen te schrappen.

Voorzitter. Er komen verkiezingen aan. Het kan beter en socialer. De minister heeft

aangegeven dat hij het aangenomen voorstel om deze bezuinigingen te schrappen, niet wil en niet gaat uitvoeren. Dan komen wij, de SP, dus met een eigen voorstel, met een dekking, om ervoor te zorgen dat deze bezuinigingen op de zorg definitief geschrapt worden. We dekken het met de honderden miljoenen die overblijven op de zorgbegroting, de meevallers, voor 2025, dus voor dit lopende jaar nog. Verder zien we voor het volgende jaar een bankenbelasting en we maximeren de fiscale pensioenvoordelen voor de topinkomens. Ik neem aan dat alle partijen die onze motie hebben gesteund voor het schrappen van de bezuinigingen op de zorg, dit ook kunnen doen. Als dat het geval is, hebben we 76 zetels. Dat zou mooi zijn.

Dan de halvering van het eigen risico. Het was al een half voorstel, dat slecht uitpakte voor chronisch zieken en gehandicapten. In het debat hiervoor heb ik samen met de Partij van de Arbeid een voorstel ingediend om dat probleem op te lossen, met name voor chronisch zieken en gehandicapten en voor mensen met een arbeidsbeperking.

Voorzitter. Er komen verkiezingen aan. Dat halve voorstel voor het halveren van het eigen risico moet veranderen in het volledig afschaffen van het eigen risico. De SP heeft door het CPB laten doorrekenen dat je, wanneer je een inkomensafhankelijke zorgpremie invoert, het eigen risico kan afschaffen en dat dan 80% van alle inkomens, oftewel de lagere en de middeninkomens, erop vooruitgaat, en dat de 20% hoogste inkomens dan iets meer gaan betalen. Dat noem je solidariteit.

Er zijn verschillende voorstellen ingediend om de bezuinigingen op het onderwijs te schrappen. Die steunen wij. Het voorstel van de Partij van de Arbeid is een voorstel waar onze naam onder staat. Daar ga ik dus even snel aan voorbij.

Voorzitter. Er komen verkiezingen aan. De boodschappenprijzen blijven stijgen en de inflatie ook. Er was weer een hogere inflatie in mei, met name als het ging om de prijzen van boodschappen. Eerder werd een voorstel van de SP aangenomen om die prijzen te gaan controleren, reguleren en, indien nodig, blokkeren. Wij zullen komen met een anti-inflatievoorstel naar Frans voorbeeld, met prijsplafonds voor duizenden producten, druk op grote voedselproducenten om de prijzen te verlagen en afspraken met supermarkten om een anti-inflatiemandje met goedkopere basisproducten te maken.

Voorzitter, tot slot. Een van de allereerste acties die ik ooit heb ondernomen met de SP, was bij de poorten van de sociale werkplaatsen. Ik kan het me nog goed herinneren. Die werden gesloten, de toegang werd beperkt en mensen gingen thuiszitten in plaats van dat zij naar vermogen mochten werken. Nu zien we dat deze mensen, die werken naar vermogen, er door een belastingmaatregel die heel negatief voor hen uitpakt, €45 per maand op achteruitgaan. Dat is een grove schande voor een kabinet dat heeft gesteld dat het bestaanszekerheid hoog in het vaandel heeft. Ook daar hebben wij een voorstel voor gemaakt, om dat belastingnadeel voor juist deze groep te voorkomen, zodat zij, als ze werken naar vermogen, een fatsoenlijk inkomen krijgen.

Voorzitter, tot zover. Zes voorstellen van de SP die de vooruitgang dienen, in plaats van rechtse, ruziënde partijen.

De voorzitter:

Dank u wel. Dan wil ik graag het woord geven aan de heer Vermeer, die namens BBB zal spreken.

De heer Vermeer (BBB):

Dank u wel, voorzitter. Ik sta hier vandaag wel met een raar gevoel, want begin april hebben we vol goede moed onderhandeld over de Voorjaarsnota, tot zonsopkomst en daarna. Ik had niet gedacht dat ik me nu, medio juni, zou richten tot een demissionair kabinet. Dat doet pijn,

maar tegelijkertijd is er ook nog ontzettend veel om voor te vechten. Dit soort begrotingsdebatten zijn toch momenten waarop we misschien meters kunnen maken voor onze voedselzekerheid, ons verdienvermogen en onze weerbaarheid.

Voorzitter. De onderhandelingen over de Voorjaarsnota waren niet eenvoudig — laat ik daar helder over zijn — want alle vier de partijen hadden een uitgebreide lijst met wensen. Ook de beschikbare bestedingsruimte was voer voor discussie. Op zich hoor ik ook vaak: jullie hebben zo veel gedoe in het kabinet en tussen de coalitiepartijen. Maar dat komt gewoon omdat we alle vier steeds strijden voor ons eigen verkiezingsprogramma en voor onze achterban. Het zou dus eigenlijk heel raar zijn als we daarmee niet aan de slag zouden gaan. Tijdens de onderhandelingen heeft BBB geknokt voor de Nederlandse burger, voor de regio en voor bedrijven. BBB heeft geknokt voor lastenverlichting voor burgers, voor infrastructurele projecten en voor de toekomst van boeren. Ook hebben we geleverd op het gebied van het Gemeentefonds. In de Voorjaarsnota is er 3 miljard bij gekomen voor gemeenten om de gevolgen van het ravijnjaar zo goed mogelijk te beperken. Wij laten lokale overheden in Nederland niet kapotbezuinigen.

De voorzitter:

U heeft een interruptie van de heer Eerdmans.

De heer Eerdmans (JA21):

Ja, die ontlokte de heer Vermeer mij toen hij zei: we waren het met z'n vieren best wel over dingen eens, maar het lukte niet; we gingen voor eigenlijk voor ons eigen doel in de coalitie. Dat is op zich heel prima; ik vind het goed dat je kleur bekent omtrent je eigen stokpaardjes en paradepaardjes. Maar ik heb nooit begrepen van de afgelopen coalitie, van het afgelopen kabinet, dat jullie zo vaak elkaars ballonnen aan het leegprikken waren. Dat is iets wat ik altijd geleerd heb: in een coalitie ...

De voorzitter:

Via de voorzitter.

De heer Eerdmans (JA21):

Ja, voorzitter. Ook meedoen? Een coalitie beschermt elkaar juist voor elkaar. Je wordt natuurlijk alleen maar zwakker als je elkaar de hele tijd gaat zitten bestoken en elkaar vliegen afvangt. Ik zou daar dus wel een reactie op willen hebben. Vinden jullie nou niet achteraf dat jullie als vier partijen jezelf in de etalage hebben gezet, maar ook heel veel je best hebben gedaan om elkaars ruiten in te gooien?

De heer Vermeer (BBB):

Daar ben ik het niet mee eens. Als de heer Eerdmans een concrete luchtballon heeft waarvan hij vindt dat we die van elkaar doorgeprikst hebben, hoor ik dat graag. Sowieso zou de term "luchtballon" betekenen dat er lucht in zit en verder niks. Volgens mij hebben wij steeds wel hele concrete, inhoudelijke voorstellen gedaan.

De heer Eerdmans (JA21):

Het gaat ook vaak meer om de toon, om de muziek. Jullie waren gratis bier, het constitutioneel hof was onzin, de asielwetten van Faber waren weer helemaal niks, dat mocht niet: jullie waren dus constant elkaar aan het bestrijden. We zeiden heel vaak in de oppositie: je hebt ons helemaal niet nodig om jezelf kapot te maken, want dat gaat hartstikke goed. Jullie gunden het elkaar niet, terwijl je volgens mij beter kan zeggen als coalitie: wij weten dat dit heel belangrijk is voor NSC, dit is voor ons belangrijk en de PVV heeft dat asielbeleid beloofd; daar gaan we voor, want we zijn sterker met z'n vieren als we elkaar die ruimte geven. Maar jullie vingen elkaar de hele tijd maar die vliegen af, of op X of via de televisie. Daar word je volgens mij alleen maar zwakker van.

Ik richt dit dus niet als verwijt aan alleen de heer Vermeer, maar ik richt het wel als verwijt aan de coalitie. Het is ook een les voor een nieuwe coalitie, denk ik, dat je elkaar daar veel meer in gaat steunen. Het was hier vaak eenzaam. Er stond een minister. Die werd door de rest eigenlijk gewoon alleen gelaten. Kijk naar mevrouw Wiersma, van jullie eigen partij: die stond helemaal alleen. Ik geloof dat de SGP op een gegeven moment als enige nog ter plaatse hulp bood. De rest liet haar gewoon stikken, liet haar letterlijk stikken in de stikstof. Het was gewoon triest om te zien. Dan denk ik: dan moet je toch even bedenken — en elkaar daar eerlijk op aanspreken — dat het zo niet meer moet.

De heer **Vermeer** (BBB):

Ik vind het een prima referaat van de heer Eerdmans, maar ik heb geen enkel voorbeeld gehoord dat over ons gaat. Want het gaat niet over ons. Wij hebben aan dat spel niet meegedaan. Wij zijn steeds uitgegaan van eigen kracht. Wij hebben voorstellen ingebracht en ons trouw aan het hoofdlijnenakkoord gehouden en dat gesteund. Als u het toch heeft over samenwerking en goede ideeën steunen, dan had ik heel graag gehad dat u de 10 miljoen Nederlandse pensioendeelnemers en gepensioneerden gesteund had in ons voorstel om de pensioenwet een nieuwe richting te geven. Misschien heeft u het over uzelf, maar wij hebben gewoon tijdens deze periode volledig gewerkt aan het uitvoeren van het hoofdlijnenakkoord en daar waar ruimte zat geprobeerd om ons eigen verkiezingsprogramma waar te maken. Dat is volgens mij wat je als volksvertegenwoordiger hoort te doen.

De **voorzitter**:

Meneer Eerdmans, wilt u nog een interruptie? Dan graag wat korter.

De heer **Eerdmans** (JA21):

Ik hoef mezelf niet te herhalen. Ik zat niet in de coalitie. Het gaat mij erom hoe je beweegt in een coalitie. Misschien heeft de heer Vermeer best gelijk dat je als BBB nog redelijk de verbinder was tussen de vier, maar het is denk ik wel een belangrijke les dat je dus niet alleen jezelf in de etalage kunt zetten zonder de anderen ook te steunen in hun paradepaardjes. Anders wordt het gewoon niks. Het bleek dat het daardoor ook uit handen is geglipt, van alle vier, omdat er gewoon geen cement tussen zat.

De heer **Vermeer** (BBB):

Ik ben blij dat de heer Eerdmans ook volledig vanuit onze principes hier aan het spreken is en dat ondersteunt, dus wellicht betekent dat voor de toekomst een mooie samenwerking. Wij hebben in ieder geval de verantwoordelijkheid genomen om in een coalitie deel te nemen en ook moeilijke besluiten te nemen.

Er is extra geld bij gekomen voor stikstofmaatregelen. We hebben de realisatie weten af te dwingen van de Nedersaksenlijn en de Lelylijn op de lijst van nog openstaande projecten weten te houden, in plaats van die voorgoed in de Zuiderzee te laten verdwijnen. Een vraag aan de minister: hoe garanderen we dat ook in de toekomst de regio's structureel op het netvlies blijven staan bij grote infrastructurele beslissingen? Regio's aangehaakt houden is immers cruciaal voor het verdienvermogen van Nederland.

Ook de Raad van State onderstreept dat de eerdergenoemde gemeentefinanciën een belangrijk thema zijn. Volgens de raad is er onvoldoende overzicht wat betreft door het Rijk aan gemeentes gedelegeerde taken en uitgaven die gemeentes voor deze taken doen. Hoe voorkomt het kabinet dat gemeenten en provincies opnieuw taken moeten uitvoeren zonder voldoende middelen? Zij zeggen steeds: geen taken, geen knaken. Dan zou het prima wezen, maar tot nog toe is het vaak: wel taken, maar geen knaken. Dit vergroot de kloof tussen Den Haag en de regio alleen maar. Wat kan de minister daarover toezeggen?

Een ander punt uit de onderhandelingen waarvoor BBB zich sterk heeft gemaakt, is de

backpay voor Indische weduwen. BBB is, overigens naast de SP, die daar ook al jarenlang voor strijdt, een pleitbezorger geweest om de weduwen in Nederland eindelijk te compenseren voor het werk dat hun echtgenoten hebben verricht voor de Kroon ten tijde van de Japanse bezetting van Nederlands-Indië. Het is ons altijd een doorn in het oog geweest dat achtereenvolgende kabinetten-Rutte dit naar onze mening niet afdoende hebben willen regelen. Na die lange nacht onderhandelen in april maakt de regering daar eindelijk 50 miljoen euro voor vrij. Mijn fractie is in gesprek met het ministerie van Volksgezondheid over hoe we deze regeling zo goed mogelijk kunnen uitvoeren, zodat zo veel mogelijk nog levende, hoogbejaarde betrokkenen die zo broodnodige erkenning eindelijk kunnen krijgen.

Voorzitter. In de antwoorden van de minister op de feitelijke vragen lezen we dat de boodschappenbonus wordt opgeschort. Door de huurbevriezing niet door te voeren, zo schrijft de minister, zijn de ingeboekte opbrengsten niet te realiseren. Volgens de minister kunnen deze opbrengsten daarom niet worden ingezet voor het verhogen van de huurtoeslag, de zogenaamde boodschappenbonus. Mijn vraag is waarom uitgerekend deze inkomensondersteuning zonder overleg moet sneuvelen. Ik ben heel goed wakker geweest, tot in de laatste uurtjes, maar ik kan me niet herinneren dat de onderhandelende partijen de inverdieneffecten van de huurtoeslag ooit expliciet aan de boodschappenbonus hebben gekoppeld. De minister had net zo willekeurig met het terugdraaien van extra defensie-investeringen kunnen komen. Ik ben daar trouwens ook geen voorstander van. Ik wil heel graag een reflectie van de minister op dat proces. Hij was er tenslotte af en toe bij en wij zijn er de hele tijd bij geweest. Is de minister alsnog bereid in overleg te treden en met dekkingsopties te komen?

De voorzitter:

Voordat u verdergaat, zie ik dat de heer Van Dijck naar de interruptiemicrofoon loopt. Aan u het woord, meneer Van Dijck.

De heer Tony van Dijck (PVV):

Ik ben blij dat de heer Vermeer toen wakker was. De collega van NSC en ikzelf waren ook wakker. Wij hebben die koppeling ook niet gezien. Die tovert de minister nu uit de hoge hoed door te zeggen: als de huurbevriezing niet doorgaat, dan verlies je ook de boodschappenbonus. Is de heer Vermeer bereid om te kijken naar ons amendement waarbij we het geld ter compensatie aan de woningcorporaties gebruiken om alsnog de boodschappenbonus te heractiveren?

De heer Vermeer (BBB):

Nu is de heer Tony van Dijck van de PVV iets soortgelijks aan het doen: hij koppelt dingen aan elkaar die totaal niet aan elkaar gekoppeld zijn. Het lijkt mij een zeer onverstandig actie om er op deze manier voor te zorgen dat er minder woningen gebouwd worden, zodat je wel extra geld hebt voor boodschappen maar geen woning. Wij kijken overigens naar alle amendementen met interesse. Wij zullen in overleg treden met de indieners als wij het met de dekking niet eens zijn, om te kijken of we daarvoor een oplossing kunnen verzinnen.

De heer Tony van Dijck (PVV):

Volgens mij ben ik niet goed begrepen. Het gaat erom dat je de woningcorporaties niet hoeft te compenseren voor gederfde huurinkomsten als de huren niet bevroren worden. De huren worden namelijk niet bevroren. Dat geld schiet dus over. Dat overgeschoten geld zou je als dekking kunnen gebruiken. Ik wil het niet koppelen, maar dat geld valt vrij doordat de huurbevriezing niet doorgaat. Dat geld kun je gebruiken voor elk doel, maar ik wil dat graag gebruiken om de boodschappenbonus te heractiveren.

De heer Vermeer (BBB):

We hebben in de Voorjaarsnota een zorgvuldig bouwwerk gemaakt. Ik ben er niet voor om daar weer stenen tussenuit te gaan trekken. Daarom stel ik deze vragen. We hebben het bij

de start van het overleg over de Voorjaarsnota van tevoren zo afgesproken: er is nooit een tussentijds akkoord, er is altijd pas een akkoord als het totaal is afgetikt met z'n vieren, over alle onderdelen. Eén steen ertussenuit halen, is gewoon het bouwwerk omvertrekken. Dat is feitelijk ook niet conform de afspraken die we met vier partijen hebben gemaakt.

De heer **Tony van Dijck** (PVV):

Ik ben daar ook niet voor, want die stenen hebben we heel bewust, steen voor steen, gestapeld. Maar ik ben niet degene die de stenen eronderuit trekt. Het niet doorgaan van de huurbevriezing is een steen die eruit wordt getrokken door het kabinet, door mevrouw Keijzer. Het feit dat ze die eruit trekt, brengt het hele bouwwerk aan het wankelen. Daardoor verliezen we de boodschappenbonus en schiet geld ter compensatie aan de woningcorporaties over. Met andere woorden, ik probeer van het bouwwerk nog te redden wat er te redden valt. Daarom leg ik wel de koppeling tussen die twee. Maar ik ben het helemaal met u eens: de huurbevriezing zou eigenlijk gewoon moeten doorgaan.

De heer **Vermeer** (BBB):

Maar we hebben al tijdens de onderhandelingen duidelijk gemaakt dat er in de maatregel die door de PVV werd voorgesteld, een groot risico zit richting de woningmarkt en woningbouwpotentie. Vervolgens is dat geparkeerd onder het mom "dat gaan we nog oplossen". De heer Grinwis noemde het naïef om dat zo te doen. Ik kan hem vertellen: het alternatief was dat het kabinet direct zou vallen. Dat vonden wij onacceptabel. We hebben daar een paar weken mee gewonnen, zo blijkt achteraf. Maar ik had liever gehad dat ik dat niet op deze manier zou hoeven te vertellen.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Gaat u verder met uw betoog.

De heer **Vermeer** (BBB):

Er is nog iets dat wij ook graag in de Voorjaarsnota hadden willen regelen, maar waar wij helaas mee moeten wachten tot na de verkiezingen. Dat wil zeggen: als de kiezer het ook wil, want dan moeten ze ons in grote getalen gaan steunen. We wilden de tarieven van de volstrekt onrechtvaardige belasting op een extra woning veel redelijker maken. Het gaat dan om het zogenaamde box 3-probleem. Daarvoor is inmiddels helaas een wet aangenomen.

Wij wilden ook aan de slag met de CO₂-heffing. Die reduceert wel CO₂ in Nederland. Maar door het sluiten van bedrijven die de heffing niet kunnen of willen betalen, stijgt de CO₂-footprint van de Nederlandse consument alleen maar. Per saldo hebben we dan alleen ons eigen straatje schoongeveegd.

Natuurlijk hadden we ook nog wat meer willen doen aan het Gemeentefonds. Denk aan de hardwerkende Nederlander die liever geen hogere ozb heeft en wel lagere parkeerlasten, zoals sommige partijen hier ook wensen. Wij hadden steun gewild voor ons voorstel om extra geld in het Gemeentefonds te doen, zodat die belofte van ons, en van andere partijen, waargemaakt had kunnen worden. Helaas hadden we daar geen steun voor.

Dank u wel.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Dan is nu het woord aan de heer Ergin van DENK.

De heer **Ergin** (DENK):

Voorzitter, dank u wel. Wat heeft de PVV de Nederlanders verraden. Wat heeft de PVV de Nederlanders voorgelogen. Wat heeft de PVV de Nederlanders belazerd.

Voorzitter. De laatste Voorjaarsnota van het meest racistische kabinet ooit, is een bewijs van

de leugenachtige PVV-politiek. Want iedereen werd tijdens de campagne door Wilders lekker gemaakt met prachtige beloftes. De boodschappen zouden goedkoper worden. Het eigen risico zou verdwijnen. De huren zouden omlaag gaan. De benzine zou goedkoper worden. De zorgpremie zou omlaag gaan. Wilders heeft al die beloftes van de PVV bij het grofvuil geplaatst of hij heeft het verprutst. Want de boodschappen zijn duurder geworden, de benzineprijs stijgt, de huren stijgen en de zorgpremie gaat omhoog.

Voorzitter. De erfenis van het PVV-kabinet is: gouden bergen beloven en uiteindelijk niets leveren. Ik ben zo ontzettend blij dat Nederland op 29 oktober kan afrekenen met de xenofobe en populistische bedrogpolitiek van de PVV en kan afrekenen met de PVV. Tekenend voor het faalbeleid van dit kabinet is de brief die ik gisteren kreeg. Die brief kreeg ik van een vrouw uit Rotterdam. Ze woont in een sociale huurwoning en is altijd bezig voor haar wijk, voor haar buurt, voor de jongeren en de kinderen in haar buurt. Zij woont overigens in een sociale huurwoning met een gaskachel en vol met schimmel. Zij kreeg eerst het nieuws dat de huren bevroren zouden worden. Ze danste van vreugde, want ze heeft niet heel veel te makken. Een paar weken later kreeg ze weer een brief. Die brief heb ik bij me. Daarin staat: sorry, de huren gaan toch omhoog, want minister Keijzer heeft het wetsvoorstel ingetrokken.

Voorzitter. Toen realiseerde deze mevrouw dat ze keihard is belazerd, in de steek is gelaten, besodemieterd door de PVV. Nu de racistische en extreem-rechtse PVV het kabinet uit is en de coalitie is gevallen, kunnen we afscheid nemen van hun afbraakbeleid en hun faalbeleid. We kunnen die pijnlijke bezuinigingen op het onderwijs van tafel vegen. We kunnen stoppen met het afknippen van investeringen in ons talent. Dat kunnen we allemaal stoppen. Die vreselijke bezuiniging op ontwikkelingshulp, het pakken van de meest kwetsbare mensen in de wereld: dat kunnen we allemaal stoppen. De asociale bezuiniging op de jeugdzorg, de verschrikkelijke korting op de gemeentefinanciën, de bezuinigingen op diversiteitsbeleid: we kunnen dat allemaal stoppen en wat DENK betreft moeten we dat vandaag nog doen.

Voorzitter. Dan een punt over de brandstofprijzen, want wie in Nederland tankt, voelt zich bestolen bij daglicht. Het is niet meer normaal hoe duur het is om te tanken in Nederland. Belasting op belasting op belasting zorgt ervoor dat zelfs Zwitserland goedkoper is als het gaat om brandstof. Gekker moet het niet worden. Ik spraak laatst iemand uit Rotterdam die zei: ik werk vijf dagen per week en moet nu kiezen tussen tanken of mijn kind naar zwembles brengen. De PVV liet al deze mensen in de steek en het kabinet blijft dat doen, want de Nederlanders worden gewoon verwaarloosd. Ik vraag aan de regering wanneer ze er eindelijk mee gaat stoppen om de automobilist te zien als melkkoe. Wanneer gaan we zien dat bijvoorbeeld de accijnsverlaging die dit jaar nog geldt, ook volgend jaar verlengd wordt?

Voorzitter. Mijn laatste punt is de bezuiniging op noodhulp. Afgelopen week gingen 150.000 mensen de straat op in Den Haag. Zij vroegen aan de regering: trek een rode lijn. Zij vroegen aan de regering: voorkom genocide. Maar wat zien we in de stukken die de regering naar ons heeft toegestuurd? Een bezuiniging van 2 miljoen op noodhulp! Het gaat niet eens om tientallen of honderden miljoenen, het gaat om een paar miljoen. Zelfs de koffie, de broodjes en de noten op de ministeries kosten meer dan deze bezuiniging. Al die consultants, al die onderzoeken die wij hier keer op keer vragen en waarmee de coalitiepartijen de regering dekken om tijd te winnen, kosten veel meer geld dan dat. Het is schandalig — schandalig! — dat wij aan de ene kant zien dat kinderen meel van de grond moeten rapen en aan de andere kant hier een ordinaire bezuiniging doorvoeren.

Voorzitter. Daarom heb ik een amendement ingediend om ervoor te zorgen dat we niet meer gaan bezuinigen op noodhulp aan de Palestijnen. Als we dat namelijk wel gaan doen, heb ik geen ander woord meer dan dat het beleid hier harteloos is.

Voorzitter, dank u wel.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Dan wil ik graag het woord geven aan het lid Kostić, die namens de Partij voor de Dieren het woord zal voeren.

Kamerlid **Kostić** (PvdD):

Ik wacht even tot de mannen zijn uitgepraat.

Voorzitter. Dit kabinet is een ramp geweest, voor de dieren, het klimaat, de natuur en dus voor onze veiligheid: niets voor elkaar gekregen, wel heel veel kapotgemaakt. De onderhandelingen over de Voorjaarsnota waren tekenend. Alles in één nacht, ministers buitenspel, regio's boos en grote beloftes aan kwetsbare mensen, die dan toch niet worden nagekomen. De Voorjaarsnota werd trots gepresenteerd als een pakket dat de schuld niet naar volgende generaties doorschuift. Maar alle kortzichtige en ondoordachte besluiten zorgen er juist voor dat jongeren, dieren, kwetsbaren en toekomstige generaties de rekening moeten betalen, terwijl grote bedrijven en vervuilers met miljardenwinsten worden ontzien. Zo wordt het onderwijs uitgekleeft, met de bizarre hulp van christelijke partijen zoals het CDA overigens. Het ov wordt duurder en betaalbaar groen wonen blijft een illusie. Door het totale gebrek aan natuur- en klimaatmaatregelen lopen de echte kosten voor jongere generaties in sneltreinvaart op. Ondertussen pampert dit kabinet de vee-industrie, die de burger jaarlijks 7 miljard euro kost. Deze minister van Financiën gaat dus juist roekeloos om met belastinggeld.

Voorzitter. Volgende week is de NAVO-top. Maar terwijl we discussiëren over de Trumpnorm, vergeten we waar onze veiligheid echt begint: bij een leefbare aarde en toegang tot basisvoorzieningen. De klimaat- en natuurcrisis zijn de grootste bedreigingen voor onze veiligheid van deze eeuw. Ja, bepaalde investeringen in de Europese defensie zijn nodig, maar niet investeren in onze ecosystemen is echt het stomste wat je kan doen. Dan zet je onze veiligheid alsnog op het spel. Terecht wil een meerderheid van de burgers actie voor klimaat en natuur. Maar dit kabinet schuift alles door en overtreedt zelfs zijn eigen wetten, die de natuur moeten beschermen.

Voorzitter. De staatssecretaris herijkt het belastingstelsel. Vergroening moet daarin worden meegenomen, anders heb je bij voorbaat geen toekomstbestendig systeem. En hoe dan? Nou, de vervuiler laten betalen. Dit levert ook heel veel geld op. Dat laten de maatregelen uit de Groene Belastinggids van Oxfam en Milieudefensie zien, waarmee 85 miljard kan worden opgehaald. Kan de staatssecretaris toezeggen om dit rapport mee te nemen in de hervorming van het belastingstelsel en het Belastingplan 2026?

Voorzitter. De Partij voor de Dieren heeft een aantal amendementen ingediend om dit kabinetsbeleid minder slecht te maken. Als we echt kiezen voor een gezonde toekomst, dan begint dat bij compassie. De manier waarop we met dieren omgaan, is daar de graadmeter voor. Daarom als eerste amendement: afbouw van belastinggeld voor proeven op apen. De Kamer wil al sinds 2016 dat het aantal proeven met apen zo snel mogelijk naar nul gaat. Vandaag gaan we dat eindelijk regelen en richten we ons op innovatieve alternatieven.

Dan geld voor opvangcentra voor wilde dieren. Zij vervullen een belangrijke maatschappelijke rol, maar door geldgebrek zijn er de afgelopen jaren al twaalf omgevallen. De overheid moet nu haar eerlijke deel aan financiering leveren. Dat is precies wat ons amendement regelt, in lijn met het advies van de Raad voor Dierenaangelegenheden en de wens van deze Kamer, van PVV en VVD tot en met DENK.

Voorzitter. Terwijl bommen in Gaza vallen en kinderen worden uitgehongerd, wil Nederland de steun voor UNRWA bijna volledig afbouwen, de enige levenslijn voor miljoenen Palestijnse vluchtelingen. Dit gaat niet over politiek, maar over medemenselijkheid. Kinderen zitten straks zonder voedsel, medicijnen en onderwijs. Als we UNRWA laten vallen, kiezen

we voor medeplichtigheid. Zo mogen we niet de geschiedenisboeken ingaan. Daarom stellen we een herstel van de financiering van UNRWA voor en dus een herstel van compassie.

Voor een effectieve aanpak van de klimaatcrisis en voor een gezond Nederland is het beschermen van onze natuur ook van levensbelang. Daarom hebben we samen met onder andere Volt een voorstel ingediend om de vernietigende bezuinigingen op onze nationale parken en natuureducatie terug te draaien.

Ten slotte dienen we samen met onder andere GroenLinks-PvdA een voorstel in om de bezuinigingen op onderwijs terug te draaien. Wie rammelt aan onderwijs, rammelt aan de fundamenteën van onze gezonde samenleving.

Voorzitter. Maar dit is allemaal natuurlijk verre van genoeg. Wat nodig is, is een fundamentele herinrichting van onze economie. Ecocentraal aan de slag in plaats van egocentraal. Het kabinet mag dan gevallen zijn, maar de planeet kan niet wachten. Mensen snakken naar duidelijkheid, naar eerlijk beleid, naar een overheid die de ecologische realiteit en de grenzen van de natuur onder ogen durft te zien.

Dank u wel.

De voorzitter:

Dank u wel. Dan is het woord aan de heer Van Houwelingen namens Forum voor Democratie.

De heer Van Houwelingen (FVD):

Dank u, voorzitter. Er staat weinig in de Voorjaarsnota waar wij vrolijk van worden. Zo lezen we dat er 2,5 miljard extra wordt uitgegeven aan steun voor Oekraïne. 2,5 miljard euro, extra. In totaal geeft het kabinet alleen al dit begrotingsjaar voor 6 miljard euro steun, zowel militair als niet-militair, aan Oekraïne. Een kolossaal bedrag, bijna net zo veel als we jaarlijks in totaal aan de bijstand uitgeven in Nederland. Terwijl veel Nederlanders met moeite de eindjes aan elkaar kunnen knopen, terwijl meer dan een half miljoen van onze landgenoten onder de armoedegrens moeten leven, terwijl jongeren zich geen woning meer kunnen veroorloven kiest dit kabinet ervoor dit jaar vele miljarden te stoppen in een oorlog die helemaal niet onze oorlog zou moeten zijn en waarvan het grote slachtoffer Oekraïne zelf is. 6 miljard euro, net zoveel geld dus als dit jaar naar alle Nederlanders gaat die van een bijstandsuitkering moeten rondkomen.

Voorzitter. We lezen verder in deze Voorjaarsnota dat Nederland meer dan verwacht moet betalen en afdragen aan allerlei internationale en supranationale organisaties, waaronder de Europese Unie, de NAVO, de OESO en de Verenigde Naties. Dit wordt onder andere veroorzaakt doordat zowel de VS als Rusland, heel verstandig, ervoor kiezen om zich uit dit soort internationale gremia terug te trekken en daarmee een financieel gat achterlaten in de begroting, dat onder andere door Nederland moet worden opgevuld.

Ondertussen — dit is voor ons een groot punt van zorg — blijft de overheid, blijft de Staat maar groeien, ook of misschien wel juist onder dit zogenaamd rechtse kabinet. De collectieve uitgaven, dat wil zeggen het percentage van ons nationaal inkomen dat wordt uitgegeven door de Staat, gaat naar verwachting stijgen van 43,5% in 2024 naar 46,3% in 2033. Maar daar zijn de extra uitgaven die dit kabinet wil gaan spenderen aan Defensie nog niet in verrekend. Als we dat wel doen, is de verwachting dat in 2033 bijna de helft, de helft van ons bruto binnenlands product zal worden uitgegeven door de overheid, door de Staat. Zelfs in het tijdperk-Den Uyl bleven de collectieve uitgaven als percentage van ons nationaal inkomen onder de 50%. In het kielzog van deze sterke stijging van de overheidsuitgaven die dit decennium verwacht wordt, zal ook onze staatsschuld gaan stijgen van 43% van het bruto binnenlands product nu naar 50% tegen het eind van dit decennium. Deze regering begroot

dus op de pof en schuift de rekening door naar toekomstige generaties, generaties die ook steeds meer kwijt zullen zijn aan rentelasten, aangezien niet alleen de staatsschuld, maar ook de rente op de staatsschuld naar verwachting op zal lopen.

En dit alles, nogmaals, onder leiding van een zogenaamd rechts kabinet. Mijn vraag aan de minister van Financiën is dan ook wat hij hiervan vindt. Is deze minister, die zegt een liberaal te zijn, er blij mee dat onder zijn leiding de omvang van de Staat zo sterk stijgt? Is hij er trots op dat onder zijn verantwoording de Staat straks groter is dan in het tijdperk-Den Uyl? Vindt hij het wenselijk dat de staatsschuld stijgt naar 50% van ons nationaal inkomen? Maakt hij zich geen zorgen over het feit dat we een steeds groter deel van ons inkomen kwijt zijn aan het betalen van de rente over onze staatsschuld?

Tot slot, en in het verlengde hiervan, zou ik de minister graag nog willen vragen hoe het staat met het voornemen van dit kabinet om het ambtenarenapparaat af te slanken. Dit kabinet wil structureel 1 miljard euro bezuinigen op het ambtenarenapparaat. Met hoeveel fte is het aantal rijksambtenaren — dit is een concrete vraag aan de minister — inmiddels gedaald sinds het aantreden van dit kabinet? En waarom lukt het alsmaar niet om aan de Roemernorm van maximaal 10% externe en dus dure inhuur te voldoen? De externe inhuur bedraagt als percentage van de totale loonkosten voor het ministerie van Financiën — dat is dus het ministerie van deze minister — maar liefst 20%, het dubbele dus van wat is toegestaan. Hoe kan dit, zou ik de minister van Financiën tot slot willen vragen, en wat gaat hij hieraan doen.

We kijken uit naar de antwoorden van de minister.

De voorzitter:

De heer Dijk heeft nog drie resterende interrupties en hij wil er graag één aan u wijden. Het woord is aan u, meneer Dijk.

De heer Dijk (SP):

Ik heb eerder met de heer Van Houwelingen contact gehad over die huurbevriezing. Ik weet dat Forum voor Democratie niet per definitie een voorstander is van prijsregulering en huurbevriezing, maar ik wil het toch even anders insteken. Er zijn verschillende partijen die ook aangegeven hebben dat dit wel aan mensen is beloofd. Is Forum voor Democratie vatbaar voor dat argument? Ik heb zitten tellen en daarom heb ik ook gebeld. U kunt wel de doorslaggevende stem zijn als het gaat over het toch regelen van een huurbevriezing met compensatie voor woningbouwcorporaties. Ik wil u dus vragen: bent u vatbaar voor het argument dat heel veel huurders de belofte hebben gekregen dat er een huurbevriezing is? Forum voor Democratie kan die belofte nog waarmaken ook.

De heer Van Houwelingen (FVD):

We hebben hier inderdaad contact over gehad. Bedankt voor de vraag. Ik vind het ook een heel sympathiek initiatief. Ik zei net al: heel veel mensen hebben moeite om rond te komen. Het probleem is alleen — dat heb ik u ook laten weten — dat wij niet geloven in nog meer Staat. We zijn heel kritisch tegenover huurbevriezingen en prijsbevriezingen in het algemeen, want die leiden vaak tot nog meer staatsingrepen. U kent het boek van Hayek vast wel, *The Road to Serfdom*. De ene interventie van de overheid lokt de andere uit. Daarom zijn we heel huiverig voor prijsbevriezingen. Dat neemt niet weg dat mensen met een laag inkomen het heel moeilijk hebben; dat heb ik ook betoogd. Het geld — dat zijn we denk ik met elkaar eens — wordt aan allerlei dingen verspild in dit land waar het niet aan zou moeten worden verspild, bijvoorbeeld die enorme grote uitgaven die dit kabinet wil gaan doen aan defensie; daar zijn we het volgens mij ook over eens.

De voorzitter:

Dank u wel. Dan is het de beurt aan de heer Flach namens de SGP.

De heer **Flach** (SGP):

Voorzitter. Het kabinet is gevallen en dat is teleurstellend. Nederland wacht namelijk op oplossingen voor tal van problemen. Het kabinet heeft op veel dossiers helaas niet geleverd. De SGP blijft, zoals altijd, constructief, hoewel onze steun ook de komende tijd niet gratis is. Vandaar dat de SGP de handschoen heeft opgepakt en vandaag een groot aantal voorstellen doet. Natuurlijk zitten er in de Voorjaarsnota ook mooie investeringen. Ik noem bijvoorbeeld de investeringen in defensie en veiligheid, in de jeugdzorg en in de infrastructuur. Maar de SGP mist ook een heel aantal zaken. Als eerste noem ik dan het gezin. Het kindgebonden budget voor middeninkomens wordt fors ingeperkt. Waarom kiest het kabinet er niet voor om, als er dan zo nodig bezuinigd moet worden, de rekening bij de allerrijksten te leggen? In sommige gevallen krijgen gezinnen die meer dan een ton verdienen, nog steeds toeslag. Of leg het bijvoorbeeld bij gezinnen met een hoog vermogen. Dan richt je het kindgebonden budget toch beter op de groep die het echt nodig heeft?

Ook de belastingkloof tussen een- en tweeverdieners is de SGP al jaren een doorn in het oog. Vorig jaar is er door een amendement van de SGP 100 miljoen vrijgemaakt voor deze groep. In het najaar komen we erop terug, maar alvast de volgende vragen aan het kabinet. Is het kabinet bereid extra maatregelen te nemen om de belastingkloof te verkleinen? Wil het daarbij specifiek kijken naar een uitbreiding van de overdraagbare heffingskorting?

Voorzitter. Vanaf de start van het kabinet had de SGP weinig hoop dat er iets goeds zou gebeuren op het terrein van de medische ethiek. Helaas is dat ook waarheid geworden, ondanks de extreme stijging van het aantal abortussen. Samen met Diederik van Dijk heb ik daarom een amendement ingediend om een moeder-en-kindfonds op te richten. Daarmee kan ondersteuning worden geboden aan vrouwen die onverwacht zwanger zijn geraakt en zich in een sociaal kwetsbare situatie bevinden. We reserveren 20 miljoen euro, waarmee duizenden moeders en kinderen geholpen kunnen worden. Het eigen risico verlagen we met één euro minder dan in de plannen staat. U hoort het goed: één euro. Graag hoor ik een reactie op dit amendement.

We hadden ook meer actie verwacht op de landbouw. Soms gaat het om kleine bedragen die veel betekenen voor de sector. Ik heb drie amendementen ingediend om geld vrij te maken, bijvoorbeeld voor gewasbescherming. Belangrijke subsidieregelingen hiervoor lopen dit jaar af. Onze voedselzekerheid wordt bedreigd door ziekten en plagen. Ik roep de collega's op om serieus naar onze voorstellen te kijken.

Voorzitter. Vorig jaar heeft de SGP een duidelijke winstwaarschuwing afgegeven: de koppeling tussen onze economische groei en het budget voor ontwikkelingshulp moest worden hersteld. Het kabinet heeft maar deels naar ons geluisterd. Er komt nog niet genoeg geld bij. Natuurlijk, onze eerste taak ligt in Nederland, maar als we meer welvaart krijgen, zouden ook de naasten ver weg dat moeten merken. Ik heb een amendement ingediend om nog dit jaar extra geld te reserveren. Volgend jaar kan de koppeling dan weer volledig hersteld worden. Anders wordt het voor de SGP heel lastig om voor de begroting van 2026 te stemmen.

Voorzitter. Het kabinet is voornemens om de verbruiksbelasting op alcoholvrije dranken aan te scherpen, zodat een maas in de wet wordt aangepakt. Heel goed. Die 36 miljoen wordt nu echter ingezet om de stelpost fiscale regelingen in te vullen. Waarom wordt dat geld niet ingezet om een heffing op toegevoegde suikers een stap dichterbij te brengen?

In de Voorjaarsnota worden ook enkele bezuinigingen op de Onderwijsbegroting voorgesteld, waaronder de onderwijskansenregeling. Vorig jaar hebben we met een aantal partijen een groot deel van de bezuinigingen weten te voorkomen. Waarom kiest het kabinet nu toch weer voor bezuinigingen? Het kabinet ziet toch dat daar geen politieke meerderheid voor is?

Voorzitter, tot slot. De gevangenissen puilen uit. In de Voorjaarsnota is daar niets voor geregeld. Vandaar dat wij samen met JA21 de handschoen opgepakt hebben met diverse amendementen. We hebben een voorstel gedaan om 25 miljoen euro vrij te maken om sluiting van nog eens 4.100 detentieplekken te voorkomen.

Tot slot, voorzitter. Het kabinet is demissionair, de Kamer niet. De SGP doet vandaag tal van voorstellen om problemen aan te pakken. Ik hoop op een kabinet dat met open vizier naar de voorstellen kijkt en op een Kamer die de noodzaak van deze amendementen ook inziet.

Dank u wel.

De **voorzitter**:

Hartelijk dank voor uw bijdrage. Dan wil ik de heer Grinwis uitnodigen om naar voren te komen. Hij zal spreken namens de ChristenUnie.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):

Voorzitter, dank u wel. Bij het aantreden van het kabinet zei Geert Wilders dat de zon weer zou gaan schijnen in Nederland. Toen voelde mijn fractie al nattigheid en recent waren we allemaal getuige van een politieke wolkbreuk van jewelste. Nu staan we hier dus alweer met een demissionaire minister en een demissionaire staatssecretaris van Financiën over hun eerste Voorjaarsnota te debatteren.

Politiek is kiezen in schaarste. Deze minister weet dat als geen ander, maar had daar toch wel een eenzijdige taakopvatting bij, namelijk die van een bijkans nihilistische bewaker van het begrotingskader. Vooropgesteld: oprecht complimenten voor het gegeven dat de begrotingskaders zijn bewaakt door deze minister en dat de druk van de toenmalige coalitiepartners is weerstaan om op basis van ramingssprookjes ongedekt meer geld uit te geven. Maar uiteindelijk is het bewaken van de kaders niet een doel, maar een middel. Het is niet: houdbare overheidsfinanciën, punt. Het gaat om het laten floreren van ons mooie land. Dat vraagt om goede keuzes en het goede doen met het geld dat je verschuift. Dat laatste perspectief was te weinig in tel. De begrotingshavik in deze minister prijs ik. De begrotingsnihilist bekritiseer ik.

Er waren allerlei instantioplossingen die even een warm gevoel gaven, maar op lange termijn ijskoud uitpakken. Ons land zit na dit kabinet nog meer op slot dan toen het kabinet aantrad. Vooral op het gebied van stikstof is de ramp compleet. Dat is deels echt onnodig, maar daar gaan we het later vanmiddag over hebben met de minister van LVVN.

Een pijnlijke illustratie hiervan is de Lelylijn, waar de coalitie de koektrommel heeft geplunderd en er slechts een schraal mariakaakje in heeft achtergelaten, in plaats van dit project van nationaal belang weer een stapje verder te brengen.

De klap op de vuurpijl was natuurlijk de huurbevriezing, waarbij de rekening op het bordje van woningcorporaties en woningzoekenden werd gelegd. Dat was niet alleen een domme, kortzichtige maatregel, maar ook eentje die opnieuw getuigt van het nihilisme dat ik bekritiseer. Het leverde namelijk een fijn inderdieneffect op in de begroting. Die structurele 492 miljoen euro kon deze minister mooi richting Defensie verschuiven. Gelukkig is het voorstel teruggedraaid. Gisteren hebben we als Kamer met mijn motie helder uitgesproken dat de nu niet gerealiseerde besparing niet op het bordje van VRO, oftewel bij onze volkshuisvesting, mag worden neergelegd. Ik neem aan dat de minister — netjes, volgens deze minister — het nog openstaande probleem voor 2030 en verder oplost en dat ik mijn amendement dat er nog ligt, met een gerust hart kan intrekken. Graag een reactie.

Voorzitter. De begrotingsregels zijn iedere keer grotendeels gevolgd. De financiële kaders

staan fier overeind. De minister van Financiën heeft als handhaver van die kaders getriomfeerd, maar is dit nu het goede financiële bestuur geweest waar ons land van opbloeit? Hoe kijkt de minister daar nu zelf op terug? Eerst het zoet en daarna niet toegekomen aan het zuur; te veel consumptieve uitgaven en te weinig geïnvesteerd. Neem IenW, ooit de trots van de VVD, nu stiefmoederlijk behandeld, terwijl we allemaal weten dat we daar over tien à twintig jaar spijt van krijgen als haren op ons hoofd.

Voorzitter. Dat brengt me als vanzelf bij de bezuiniging van dit kabinet op het ov, in totaal 335 miljoen per jaar. Voor de ChristenUnie is dit een onacceptabele aanslag op ons ov. Bovendien staat dit in schril contrast met de Bikkergelden. Ik heb het al eerder aangekondigd: als dit niet wordt opgelost in de begroting van IenW voor 2026, stemmen wij tegen die begroting. Voor nu heb ik samen met collega De Hoop alvast een amendement ingediend om de dit jaar te ontvangen eerder te veel uitgekeerde beschikbaarheidsvergoeding van 65 miljoen euro aan te wenden om de bezuiniging op het ov van dit jaar en de gevolgen daarvan voor het schrappen van buslijnen en het extra verhogen van de ticketprijzen te dempen.

Voorzitter. Wat me als lid van een constructieve fractie minstens net zo dwarszit, is hoe na de moeizame deal over de Onderwijsbegroting van afgelopen najaar nu weer hard op de OCW-begroting wordt bezuinigd, ruim 400 miljoen structureel, dwars tegen afspraken van toen in, bijvoorbeeld op het mbo en het praktijkleren. Het treurige dieptepunt is de 177 miljoen op de onderwijskansenregeling. Wat een botte bezuinigingsbijl, toegepast op het onderwijs aan kansarme kinderen. Hoe dan ook, het monsterverbond strikes again om de bezuinigingen op OCW terug te draaien. Hoe wil de minister zo meteen eigenlijk een meerderheid voor deze begroting krijgen?

Voorzitter. Eenzelfde kritische opmerking zou ik kunnen maken over de bezuinigingen op onze nationale parken, maar soit, ik wil niet zuur worden vandaag. Daarom een andere vraag. De kabinetsval levert onzekerheid op. Wat gebeurt er bijvoorbeeld met de middelen die gereserveerd staan op de aanvullende post? Kan de minister daar uitsluitsel over geven per post? Een voorbeeld daarvan zijn de middelen voor agrarisch natuurbeheer voor 2026 en verder. Agrarische collectieven hebben geïnvesteerd in professionalisering en hebben zich voorbereid op uitbreiding, maar nu is onbekend of het geld op tijd bij de provincies is en of de provincies op tijd zekerheid geven aan deze boeren en natuurcollectieven en de deelnemende agrariërs. Wil de minister samen met zijn collega's nog voor de zomer helderheid bieden over de doorgang en voortgang van beleid dat gekoppeld is aan de middelen op de aanvullende post?

Het stuk over het Noodfonds Energie kort ik even in. Daar heb ik een mooi amendement op ingediend met wat collega's. Gaarne aanbevelen.

Mijn oproep aan de minister is ten slotte: maak van de halve koppeling bij ontwikkelingshulp gewoon een hele koppeling en let op de marginale druk bij het kindgebonden budget. Dan verwijs ik naar de interruptiedebatten die we hebben gevoerd.

Ik kijk uit naar de antwoorden in eerste termijn, ook al zal ik die niet allemaal live kunnen bijwonen, want er wacht ook een debat over stikstof.

Tot zover.

De **voorzitter**:

Dank u wel voor uw inbreng. U heeft nog een interruptie. Blijft u nog even staan? Dan wil ik graag het woord geven aan de heer Van Dijck.

De heer **Tony van Dijck** (PVV):

De heer Grinwis doet mee aan die hele framing van: "Woningcorporaties lopen 50 miljard aan investeringscapaciteit mis. Er kan geen huis meer gebouwd worden. Er kan geen huis meer geïsoleerd worden." De heer Grinwis vond het bevroren van de huren de domste maatregel ooit. De heer Grinwis heeft alle kennis en wetenschap in pacht. Maar het EIB, het Economisch Instituut voor de Bouw, zegt: "Niks aan het handje. Woningcorporaties kunnen gewoon doorgaan met investeren. Er ligt een investeringscapaciteit op de plank van 100 miljard. Tot 2030 hebben ze geld zat om te bouwen." Dit zijn allemaal excuses om deze maatregel van tafel te krijgen. Waarom gaat de heer Grinwis hierin mee? Een andere vraag is: hoeveel lopen woningcorporaties eigenlijk mis als we de huren zouden bevriezen dit jaar?

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):

Halve waarheden zijn hele leugens. Wat de heer Tony van Dijck hier staat te beweren, klopt gewoon van geen kant. Ik wil een paar punten even demonteren. Ten eerste is het verhaal van de EIB over de investeringscapaciteit gedebunkt door professor Johan Conijn. Hij heeft zwart-op-wit op papier uitgerekend wat de gevolgen zijn van de tweejarige huurbevriezing. Andere instituten hebben dat ook gedaan. Daaruit blijkt ten eerste dat de investeringscapaciteit van woningcorporaties door die tweejarige huurbevriezing met 49 miljard achteruit zou kachelen. 49 miljard. Er was een klein overschot op de investeringsopgave van de woningcorporaties. Het investeringstekort op de opgave van de woningcorporaties zoals afgesproken in de prestatieafspraken zou met 35 miljard achteruit kachelen. Ja, dan zou er nog 75 miljard aan investeringscapaciteit resteren. Dat klopt. Maar de corporaties opereren niet in een soort leeg universum. Zij hebben zich te houden aan de regels die zwart-op-wit in de regelgeving staan van de autoriteit die toezicht houdt op de woningcorporaties. Ongeveer 60%, dacht ik, van de corporaties zou subiet in de problemen komen qua investeringstempo en -capaciteit, en zou dus hun investeringstempo omlaag moeten schroeven.

Dus nee, het zou niet pas na 2030 impact hebben gehad op de investeringen. Het zou per direct impact hebben gehad op de investeringen, de investeringen in nieuwbouw en de investeringen in isolatie en het verbeteren van woningen. Dus ja, de gevolgen van dit besluit van het kabinet, van de coalitie met name, van de PVV met name, zouden desastreus zijn geweest voor onze woningzoekenden, ook al omdat er slechts een schamele compensatie van 1,1 miljard was afgesproken, die bovendien nog eens op zou gaan aan de huurders in de particuliere sector, die niet zouden profiteren van de huurbevriezing. Kortom, de heer Van Dijck vertelt hier een half verhaal. De consequenties zouden echt verschrikkelijk zijn geweest. De huurbevriezing was de domste maatregel van dit kabinet en van deze eeuw.

De heer **Tony van Dijck** (PVV):

Aardig gebrainwasht, zou ik zeggen. Maar hoeveel — dat was eigenlijk de belangrijkste vraag — inkomsten lopen de woningcorporaties mis als ik dit jaar de huren bevries? U hebt het over getallen van 49 miljard en 75 miljard. Het licht zou uitgaan. De bouw zou stilvallen. Maar hoeveel lopen ze feitelijk mis als ik één jaar de huren bevries?

De **voorzitter**:

Meneer Grinwis, een kort antwoord graag.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):

De huurbevriezing zou voor twee jaar gelden en zou in totaal ongeveer een kleine 10% hebben gescheeld op de inkomsten van de woningcorporaties; dat heeft de heer Mooiman, een collega van de heer Van Dijck, vaak gezegd. Dus als je twee jaar de huren bevriest, dan is dat niet alleen een huurbevriezing van twee jaar, maar dan telt dat ook structureel door. Het heeft daadwerkelijk direct dit jaar al honderden miljoenen minder inkomsten tot gevolg voor de woningcorporaties, maar dat telt structureel door. Dat is één. Twee: voor iedere euro die je aan inkomsten binnenkrijgt als woningcorporatie kun je op de kapitaalmarkt bij de bank

€32 lenen om te investeren. Dat betekent dus niet dat er met huurinkomsten gebouwd wordt voor woningzoekenden. Nee, de huurpenningen die ze binnenkrijgen zijn al te weinig om het onderhoud van de woningen en de woningverbeteringen voor de bestaande woningen bij te houden. Dus het is niet zo dat de huurpenningen werden gebruikt voor nieuwbouw. Maar die huurpenningen kun je dus wel gebruiken om op de kapitaalmarkt €32 per euro te lenen, om te kunnen investeren in bijvoorbeeld nieuwbouw. Dus dat zou echt desastreus zijn. De compensatie was ook gewoon ten enenmale onvoldoende. Bovendien heb je het schrappen van de vennootschapsbelasting voor woningcorporaties al nodig om in de toekomst de krachtigere instrumenten en organisaties te behouden die kunnen blijven investeren in woningbouw. Want woningbouw hebben we niet alleen nodig tot 2030, maar ook tot 2040 en 2050.

De heer **Tony van Dijck** (PVV):
Ik weet niet of ik hierdoorheen kom ...

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Ik denk het niet.

De heer **Tony van Dijck** (PVV):
... want de heer Grinwis is zo gebrainwasht door al die lobbyisten en die invloedrijke Aedessen en mevrouwen Spies van deze wereld. Maar waar het om gaat, is dit. Er ligt 75 miljard op de plank. Tot 2030 kunnen ze bouwen. Het is echt niet zo dat de bouw stilvalt als je een jaartje de huren bevriest waardoor je nog geen half miljard aan inkomsten misloopt. Dat heeft u zich laten wijsmaken. Dat is wat ik bedoelde te zeggen. De huurbevrozing betekent een half miljard minder inkomsten en daardoor zou ineens "de bouw stil komen te vallen". Dat is grote BS — om het maar netjes te zeggen. Ik vind dat u zich veel te veel heeft laten leiden door de gedachtes en de ideeën en het niet willen uitvoeren van die huurbevrozing. Vier jaar geleden hebben we de huren bevroren en toen stonden ze hier niet met dat hele verhaal. Toen ging dat gewoon door met een algemene maatregel van bestuur, dus niet eens met wetgeving, niet eens langs de Raad van State. Iedereen happy. En nu is de wereld te klein. U heeft zich voor het karretje laten spannen van mevrouw Spies cum suis, en dat had u niet moeten doen.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Voorzitter ...

De **voorzitter**:
Kort, kort.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Ik mag de heer Van Dijck, oprecht, graag. En nog complimenten voor het feit dat hij de btw-maatregelen op die manier van tafel heeft gehaald. Bij dezen nog applaus. Dat had hij gevraagd; nou, bij dezen. Maar verder is dit gewoon een sprookje. Ik kan er niks van maken. Ik zeg niet dat de woningbouw stilvalt. Ik zeg dat het een enorme impact heeft op de investeringscapaciteit en dat je dat wel direct bij heel veel woningcorporaties zou gaan merken in de investeringen in onderhoud en nieuwe woningbouw. Ik ga geen grote woorden gebruiken over "stilvallen" of wat dan ook. Maar door twee jaar huurbevrozing verdampen er gewoon structureel inkomsten bij woningcorporaties, en die hadden jullie onvoldoende gecompenseerd in de begroting. En ik voorspel je: op lange termijn heb je de compensatie die je als compensatie had bedacht, bijvoorbeeld het schrappen van de vennootschapsbelasting voor woningcorporaties, sowieso nodig omdat er op lange termijn gewoon een enorme investeringsopgave blijft liggen voor die woningcorporaties en de inkomsten uit huur te weinig zijn om het te organiseren. Dus er is gewoon op langere termijn collectief meer geld nodig voor volkshuisvesting in plaats van minder. Wat deze coalitie

deed, is geld uit de volkshuisvesting trekken, terwijl wonen en woningbouw en woningnood probleem nummer één zijn in onze samenleving volgens de kiezers, en ook volgens mij.

De voorzitter:

Hartelijk dank. De heer Dassen staat al een tijdje klaar en te wachten tot hij het woord mag voeren. De heer Dassen namens Volt.

De heer Dassen (Volt):

Voorzitter. Ik heb eerst nog even genoten van het college van Pieter Grinwis. Je ziet dat hij dit vol passie uitdraagt, dus dank daarvoor.

Wat doen we voor de toekomst? De Voorjaarsnota hoort een serieuze tussenbalans te zijn, een moment waarop we kijken of de begroting op koers ligt richting die toekomst. Maar wat we hier voor ons hebben, is niet een plan voor volgende generaties. Nee, het is meer een verzameling van kortetermijnmaatregelen voor de eigen achterban. De grote vraagstukken van klimaat, wonen en bestaanszekerheid vragen om structurele keuzes. Maar in plaats daarvan zien we symboliek, incidentele gebaren, maatregelen die alweer achterhaald zijn voordat ze zijn ingevoerd. En ondertussen zien we een sluipend koopkrachtverlies, want de tabelcorrectiefactor wordt in 2026 slechts deels toegepast. In gewone taal: werkenden gaan meer belasting betalen dankzij dit kabinet. De arbeidskorting en de algemene heffingskorting worden niet volledig verhoogd. Deze sluipbelasting kost een gezin al snel meer dan €100 per jaar. Een klap in het gezicht van iedereen die gelooft dat werken meer zou moeten lonen. En dat terwijl het kabinet in het hoofdlijnenakkoord beloofde om transparanter te worden en juist minder via kortingen en meer via belastingschijven te werken. Kan de staatssecretaris reflecteren op het voornemen om niet te indexeren in relatie tot die zin uit het hoofdlijnenakkoord? "Werken moet lonen", hoorden we vaak vanuit het kabinet, maar waarom is er dan nu een lastenverzwaring? Zijn dan de 30 miljard aan ondoelmatige fiscale regelingen niet een veel logischere dekking? Ik zie de minister al knikken, dus dat is mooi.

Voorzitter. Nu het kabinet gevallen is, moet de Kamer kiezen voor de lange termijn. Volt presenteert daarom een reparatiekit in vijf punten, gericht op de toekomst.

Repareer de bezuinigingen op nationale parken. Een week voor deze Voorjaarsnota ondertekende de minister nog een manifest over het belang van nationale parken en een paar dagen later werd erop bezuinigd. Deze gebieden zijn echter cruciaal voor educatie, recreatie, biodiversiteit en de regionale economieën. Dus wat levert deze bezuiniging volgens de minister eigenlijk op en wat doet het voor de betrouwbaarheid van bestuur als de ene week iets ondertekend wordt en het de week daarna wegbezuinigd wordt? Erkent de minister dat dit op termijn juist tot hogere kosten gaat leiden? Wij zullen een voorstel doen om deze bezuiniging van tafel te krijgen. Dat is gelukkig al door een groot gedeelte van deze Kamer ondertekend.

Repareer de bezuinigingen op onderzoek en wetenschap. Nederland investeert te weinig in onderzoek en innovatie en het kabinet bezuinigt op onderzoek en wetenschap. We stellen voor deze bezuiniging terug te draaien en ervoor te zorgen dat elk kind toegang heeft tot digitale leermiddelen, voor de digitale weerbaarheid later. We willen dit dekken via het rekenforfait in de erf- en schenkbelasting, dat al 50 jaar niet meer is aangepast. De minister en staatssecretaris moeten het met me eens zijn dat dit wel de meest rechtvaardige belasting is die je kan verhogen voor toekomstige generaties. Graag een reactie. Kan de staatssecretaris ook uitleggen waarom dit al 50 jaar niet geactualiseerd is?

Repareer de ongelijkheid voor jongeren: verhoog het minimumjeugdloon. Jongeren worden geconfronteerd met hoge woonlasten, dure boodschappen en studieschulden en krijgen daarbovenop ook nog een lager loon voor hetzelfde werk. Het is goed dat het kabinet een eerste stap zet in de richting van het verhogen van het minimumloon, maar het is niet

genoeg. Volt stelt: verhoog het loon in 2026 meer en schaf het vervolgens af. Zoals mevrouw Van Vroonhoven na de presentatie al zei: bestaanszekerheid kan niet wachten. Daar zijn wij het hartgrondig mee eens. Ik ben blij dat de heer Van Dijck vandaag ook aangaf dat dat moet gebeuren. Waarom zou een hoger loon voor jongeren moeten wachten, vraag ik aan de minister.

Repareer Oekraïne en het veiligheidsbeleid in plaats van aan symboolpolitiek te doen aan de grens. Het kabinet reserveert tot 2030 624 miljoen voor intensivering van grensbewaking, terwijl Schengen juist onze kracht is en deze maatregel de economie 75 miljoen euro per maand kost. Ondertussen zijn er 1.600 vacatures bij de marechaussee en is structurele steun nodig voor Oekraïne. Wat draagt dit werkelijk bij aan de veiligheid van Nederland en Europa, vraag ik aan de minister. Ik weet dat de minister Oekraïne hoog in het vaandel heeft staan en het belang onderstreept van de steun daaraan, dus waarom niet beter dat geld in echte veiligheid steken in plaats van in deze schijnveiligheidsmaatregel?

Voorzitter, als laatste. Repareer de kansen voor start-ups om talent aan te trekken. Grote werkgevers kunnen via de werkkostenregeling studieschulden van personeel aflossen. Kleine werkgevers hebben daar geen ruimte voor. Volt pleit voor een gerichte vrijstelling, zodat ook start-ups en het mkb jong talent een eerlijke kans kunnen geven. Kan het aflossen van de studieschuld een gerichte vrijstelling zijn voor start-ups en mkb, vraag ik aan de staatssecretaris. Is de staatssecretaris bereid te onderzoeken of kleine werkgevers fiscaal mogen bijdragen aan de aflossing van studieleningen via de werkkostenregeling, en hierover voor de Miljoenennota met een voorstel te komen?

Voorzitter. Laten we inzetten op de toekomst en daarin met elkaar investeren. Juist nu, nu het kabinet gevallen is, hebben we de mogelijkheid om het een en ander te repareren. We hebben vijf voorstellen gedaan. Ik hoop dat we die met deze Kamer verder kunnen brengen. Dank u wel.

De **voorzitter**:

Hartelijk dank. Dan wil ik de heer Eerdmans vragen, namens JA21.

De heer **Eerdmans** (JA21):

Voorzitter. Het meest van alles heb ik mij de afgelopen anderhalf jaar verbaasd over het klimaatbeleid van het meest rechtse kabinet ooit. Ik heb zitten zoeken, maar het beleid van de PVV was in feite een-op-een gelijk aan het beleid van Jetten. Het enige echte verschil dat ik heb kunnen vinden, was de niet meer verplichte warmtepomp. Maar de rest, de miljarden, de uitgaven, de ambitie van aardgasvrij, de vliegtaks, milieuzones, windturbines in je achtertuin, bleef ook met de PVV overeind. Het doel is dan klimaatverandering, maar ik heb altijd gezegd dat we ons juist moeten aanpassen aan het klimaat, in plaats van dat we in Nederland proberen om het wereldklimaat aan te passen. We weten namelijk wat we ervoor terugkrijgen, 0,0000 ... Al die nullen en dan een 7. Dat is het antwoord. En nee, wij zijn geen klimaatwappies, zeg ik maar. Wij zien de opwarming van de aarde. Maar als je de doelen van Parijs voor 2030 wilt halen, moet je óf geen zakelijk verkeer meer toestaan op de weg, óf de accijnzen op fossiel verder omhoog doen, óf Tata Steel sluiten, óf de veestapel halveren. Maar waarschijnlijk moet je zelfs een combinatie van die dingen doen. Dat kan dus gewoon niet, simpelweg. Hoe kijkt het kabinet hiernaar?

Voorzitter. Een aantal beleidsvoorstellen kan met de val van het kabinet wat ons betreft de prullenbak in. Dat is dan het goede nieuws. Elk nadeel heb zijn voordeel. Denk aan de verlaging van het eigen risico en de huurbevriezing. Maar één ding blijft overeind, zelfs demissionair, namelijk dat de autorijder gewoon de sjaak is. De minister heeft gezegd: ik wil niet automobilistje pesten. Maar een kabinet dat de hoogste accijns op benzine in Europa heeft, voert natuurlijk niet een autovriendelijk beleid. De minister hield een bord omhoog met "we mogen weer 130". Ja, op een paar opritten in Groningen, geloof ik. De gemiddelde

benzineaccijns in Europa is €0,53. In Nederland is die €0,79.

Op de Afsluitdijk mag je ook 130, hoor ik de heer Dijk zeggen. Nou, gefeliciteerd!

Voorzitter. Als wij niet ingrijpen — meneer Dijk, luister mee — gaat de benzineaccijns per 1 januari €0,25 omhoog. Omhoog, er nog eens bij! Weet waar we aan toe zijn. Dat is het kwartje van Barry, €0,25 erbij. Dat is "pijn als ik rij" in plaats van "blij dat ik rij". Die accijnzen gaan namelijk altijd omhoog; ze gaan nooit omlaag. Het begon met het kwartje van Kok. Ik zeg altijd: het is een sluipmoordenaar. 75% van de mensen die in een auto rijden, rijdt op brandstof. Het aantal benzineauto's blijft stijgen. Mijn vraag is dus: gaat het kabinet nou wel of niet die accijnsverhoging per 1 januari tegenhouden? Gaat de VVD daarvoor liggen in dit kabinet? Namens 8 miljoen autobezitters krijg ik graag een helder antwoord.

Voorzitter. Er kwamen vorig jaar netto 130.000 migranten naar Nederland. Dat zijn er natuurlijk te veel. We hebben gelukkig nog de twee strenge wetten van Faber, waarvan we er volgende week eentje gaan behandelen. Maar als wij strenger willen zijn — en dat willen we — hebben we meer capaciteit nodig bij de IND. Heel simpel. Want je wilt het kaf van het koren scheiden. De gemiddelde wachttijd voor een asielaanvraag is nu zeventien maanden. Je kunt niet én voor een streng asielbeleid zijn, én er geen geld voor uittrekken. Dat kan niet. Als je voor een streng asielbeleid bent, versterk je dus de IND en de rechtspraak. Daarvoor liggen twee amendementen van ons voor.

Voorzitter. Dan snel naar de koopkracht. De hardwerkende Nederlander — u weet het — is een kwart van zijn inkomen kwijt aan woonlasten. Dat is ver boven het Europees gemiddelde. We betalen hier meer voor gas dan in de meeste andere landen. Over de supermarkt zullen we het maar even niet hebben. De vaste lasten voor een gemiddeld gezin in Nederland zijn met €500 gestegen in het afgelopen jaar. Het kleine plusje op de loonstrook is dus alweer weg. Het is code zwart voor het koopkrachtplaatje, net als voor het gevangeniswezen. We weten het: 4.000 criminelen lopen vrij rond in Nederland en er zijn bonussen voor gevangenen die nog wel vastzitten. Er is dus ook geld nodig bij het gevangeniswezen. Hiervoor liggen vier amendementen voor van JA21, ingediend met de SGP. Het gevangeniswezen is geen politieke keuze, mensen. Het is een principe: je voert straffen die criminelen zijn opgelegd uit. Punt.

Voorzitter, tot slot. Het plaatje is voor JA21 vrij eenvoudig, zoals u hoort. JA21 wil meer geld voor lastenverlichting, een lagere accijns op benzine en meer geld naar gevangenen en defensie. Gisteren hebben we een uitgebreid debat over de NAVO-norm gehad. En ja, dat betalen wij ook door het een en ander.

De heer **Vermeer** (BBB):

De heer Eerdmans begon net in een interruptie al over het verlagen van het eigen risico. Hij zei dat het een heel slecht idee is om het eigen risico te verlagen, terwijl hij het heeft over de portemonnee van de burger. Er zijn gewoon mensen die zorg mijden omdat ze bang zijn voor de rekening van het eigen risico. In zijn interruptie zei hij: dat leidt tot premieverhoging en tot extra wachtlijsten, want er is geen personeel. Maar het kan niet beide waar zijn. Of er zijn wachtlijsten en dan leidt dat niet tot premieverhoging, omdat het niet tot extra zorg leidt, of het leidt tot premieverhoging voor de korte termijn, omdat er meer mensen geholpen worden op de korte termijn, maar dan leidt het op de lange termijn tot premieverlaging, omdat die mensen gezonder zijn. Hoe zit dat volgens de heer Eerdmans?

De heer **Eerdmans** (JA21):

Als we iedereen gezond maken, dan zal de premie omlaag kunnen, maar dit moet ergens van betaald worden, toch? Je kunt niet het geld weggeven en het eigen risico met de helft verlagen en dan denken dat het zich wel oplost. Daar gaat de premie dus door omhoog. Dat geldt voor iedereen: iedereen die premie betaalt, zal meer gaan betalen. Zoals ik zei, zal het

tot meer vraag naar zorg leiden, dus er zullen langere wachtlijsten komen, want die mensen zijn er niet. Het personeelstekort is er al, maar als je de zorgvraag dan ook nog aanwakkert, wat natuurlijk gebeurt als mensen meer zorg vergoed krijgen, dan gaan er meer mensen naar het ziekenhuis en dan gaan ze meer zorg vragen. Dat leidt dus absoluut tot meer kosten. Dat is al door heel veel deskundigen aangegeven. Dat leidt dus ook tot een hogere premie. Het zal gunstig zijn voor een x-aantal mensen — dat geef ik onmiddellijk toe — maar voor de grote gemene deler onder de premiebetalers zal het een verslechtering zijn.

De heer **Vermeer** (BBB):

Heeft de heer Eerdmans zich hier weleens echt in verdiept? Dan zou hij namelijk weten dat tien fysiotherapiebehandelingen goedkoper zijn dan een nieuwe knie. Als je mensen op tijd kunt helpen, bespaart dat kosten voor de lange termijn. Juist als de heer Eerdmans bang is dat er te weinig personeel is, moet hij nu dus actie ondernemen, zodat mensen hun zorg niet uitstellen, zodat we straks minder personeel nodig hebben. Ik zou de heer Eerdmans dus echt willen vragen om hierover niet de algemene modelletjes te volgen, maar gewoon eens met gezond verstand na te denken over wat het effect van zorgmijding is, wat dat veroorzaakt en hoe we dat kunnen voorkomen.

De heer **Eerdmans** (JA21):

Dat is echt een goede vraag. Alleen het omgekeerde is ook waar. Als je het eigen risico verlaagt, weet je zeker dat veel meer mensen zorg gaan vragen; die bal kan ik gewoon terugleggen bij de heer Vermeer. Natuurlijk is het waar dat mensen, als ze meer preventieve fysiotherapie krijgen, geen knieoperatie nodig zullen hebben, maar het zal ook weer niet voor alle gevallen waar zijn. Ik ga uit van wat de meeste gezondheidseconomen zeggen: het halveren van het eigen risico leidt tot die gevolgen, waaronder een premiestijging en meer zorgvraag. Ik denk dus dat je een heel beperkte groep helpt, die dus echt heel veel zorg nodig heeft, maar dat je de grote groep mensen die minder zorg nodig hebben, opzadelt met een hogere premie. Die mensen stellen geen zorg uit omdat ze het niet kunnen betalen, maar hebben die gewoon niet nodig.

De **voorzitter**:

U heeft ook nog een interruptie van de heer Dijk.

De heer **Dijk** (SP):

Ik stoer mij een beetje aan de discussie over het eigen risico die al lange tijd steeds gevoerd wordt. Dat heeft ermee te maken dat ook het CPB dit soort modellen hanteert. Dat is ook vaak de reden waarom de SP haar plannen niet laat doorrekenen door het CPB. Er zit namelijk een heel wantrouwend, negatief mensbeeld in dat heel veel problemen heeft veroorzaakt, bijvoorbeeld het toeslagenschandaal. Dat is het wantrouwende beeld — het is trouwens een neoliberal mensbeeld — dat mensen zelfzuchtige wezens zijn en zichzelf zo veel mogelijk willen toe-eigenen. U zegt het nu zelf ook: dan gaan mensen extra zorg consumeren. Het is echt kolderiek; alsof mensen voor hun lol naar het ziekenhuis gaan, voor hun lol ziek worden. Het is echt flauwekul.

De keerzijde is waar. Een op de acht mensen mijdt zorg. 84% daarvan komt terug met zwaarder leed en hogere kosten. Dat stond vandaag uitgebreid in de krant. Het wordt dus een keer tijd dat liberale partijen in deze Kamer dit rare beeld over het eigen risico en dit vreemde mensbeeld dat tot schade leidt, gaan loslaten. Ik wil de heer Eerdmans vragen of hij zich weleens heeft verdiept in het eigen risico. Is hij weleens met zorgverleners, met huisartsen en met mensen die in ziekenhuizen werken in gesprek gegaan? Lees boeken van zorgverleners. Ze zeggen allemaal: stop hier nu mee.

De heer **Eerdmans** (JA21):

Ik zou willen vragen: waarmee? Want ik lees juist precies het omgekeerde. De meeste, eigenlijk alle, gezondheidseconomen zeggen: daar moet je dus niet aan beginnen. Het beeld

van de SP is: wij gaan eens lekker naar het ziekenhuis. Niemand gaat voor zijn lol naar het ziekenhuis; natuurlijk niet. Daar gaat het ook niet om. Het gaat erom dat mensen uiteindelijk meer zorg gaan gebruiken. Dat is wel zeker zo. Je kunt wel blijven zeggen dat het maar zorggeconomen zijn, maar daarmee tast je dus gewoon de expertise aan van mensen die daar verstand van hebben.

De voorzitter:

Even wachten. De interruptiemicrofoon staat niet aan, meneer Dijk. U heeft nog één interruptie over. Dus: of u kiest ervoor die interruptie in te zetten of u laat de heer Eerdmans uitspreken.

De heer Eerdmans (JA21):

De analyse van zorggeconomen is nou net: ja zeker, dat leidt tot meer zorgvraag. De vraag is natuurlijk: in welk opzicht zal het uiteindelijk voor de mensen die onder de huidige omstandigheden geen zorg gebruiken, tot hogere kosten leiden als zij hun bezoek hebben uitgesteld? Andersom is het heel gerechtvaardigd dat je denkt dat mensen, als ze extra zorg kunnen inkopen omdat ze er niet voor hoeven te betalen, dat ook zullen doen. Dat is uiteindelijk dan toch gewoon een extra behandeling; die kost geld. De SP kan daar wel iets van zeggen, maar die moet wel betaald worden. Het gaat om structureel 5 miljard per jaar. Ik heb daar meer wensen voor dan alleen het helpen van een beperkte groep mensen die extra zorg gaat inkopen.

Kan ik verder, voorzitter?

De voorzitter:

Zeker.

De heer Eerdmans (JA21):

Ik was bij het totaalplaatje aangekomen. Dat is voor mij dus eenvoudig: JA21 wil meer geld naar lastenverlichting, lagere accijns op benzine, en meer geld voor gevangenen en defensie — we hebben het gisteren over de NAVO gehad — en wil dat betalen door de halvering van het eigen risico te schrappen, door te snijden in de klimaatmiljarden en ontwikkelingssamenwerking weer terug te brengen naar de OESO-norm, naar het OESO-gemiddelde. Als het nodig is, zullen we misschien ook iets moeten doen om onze sociale zekerheid te moderniseren. Maar zoals u ons, JA21, kent en zoals we de vorige keer ook hebben laten zien, zullen wij ons verkiezingsprogramma wederom laten doorrekenen door het CPB, zodat u ook kunt zien of onze wensen betaalbaar zijn.

Voorzitter. Realistisch en uitvoerbaar beleid is wat we nodig hebben. Dat is het juiste antwoord op de val van het kabinet.

Dank je wel.

De voorzitter:

Hartelijk dank. Wij zijn aan het einde gekomen van de eerste termijn van de Kamer. Ik wil graag de vergadering tien minuten schorsen. Om 16.40 uur komen wij hier weer samen; dan gaan we stipt van start. Dan gaan we verder met de eerste termijn van de zijde van de regering.

De vergadering wordt van 16.28 uur tot 16.41 uur geschorst.

De voorzitter:

Ik heropen de vergadering. Aan de orde is de eerste termijn van de kant van de regering. Ik zou als eerste het woord willen geven aan onze minister van Financiën, de heer Heinen.

Minister **Heinen**:

Voorzitter, dank u wel. Gezien de klok zal ik proberen om het tempo erin te houden. Als de leden van uw parlement zeggen dat het te snel gaat, hoor ik dat vanzelf wel van u.

Allereerst dank voor alle vragen. Laat mij een paar inleidende woorden spreken en dan zal ik daarna doorgaan naar de onderwerpen waar allemaal vragen over zijn gesteld.

Laat ik beginnen met het volgende. In heel Den Haag werd naar deze Voorjaarsnota uitgekeken als een van de moeilijkste opgaves sinds tijden. De wensen waren immers eindeloos en elk twitterbericht voegde zo'n beetje een miljard toe aan het wensenlijstje. De druk om de kaders los te laten was zeer groot en het uitdelen van gratis geld leek voor sommigen toch wel een aantrekkelijk perspectief, terwijl we juist aan het werk waren om die geest weer wat terug in de fles te krijgen. De verwachtingen waren vooral hooggespannen omdat velen ervan overtuigd waren dat het kabinet over deze Voorjaarsnota zou vallen. Na lang vergaderen en een lange nacht is het toch gelukt om een Voorjaarsnota op te stellen. Dat vind ik belangrijk, want de problemen waar we voor staan, zijn groot, dus we moesten gewoon door. Je regeert voor vier jaar en niet voor een paar maanden. Het was ook gelukt om belangrijke wensen van partijen in te passen en rekeningen netjes te betalen, zodat het kabinet kon doorregeren.

Toch sta ik de Voorjaarsnota hier nu te presenteren als demissionair minister, namens een demissionair kabinet, omdat het kabinet alsnog is gevallen. Dat is echt spijtig, want de Voorjaarsnota verschijnt wel tegen de achtergrond van toenemende onzekerheid — dat lijkt men nog weleens te vergeten — want onze veiligheid verslechtert in rap tempo en onze welvaart staat echt onder druk; ook dit lijken we maar niet te beseffen. De risico's wat betreft de overheidsfinanciën nemen als gevolg daarvan toe. Daarom is het goed dat we nu, in goede tijden, vasthouden aan het trendmatig begrotingsbeleid, met sluitende uitgaven- en inkomstenkaders. Het is goed om te zien dat ook de Raad van State hierop wijst en erkent dat het is gelukt, maar de Raad van State heeft natuurlijk ook gelijk wanneer hij wijst op stijgende uitgaven op de middellange termijn, waardoor de overheidsfinanciën weer lijken te verslechteren, en op het belang om die met het oog op de toekomst te matigen. Daar kom ik zo verder over te spreken.

Het is gelukt om de staatsschuld en het begrotingstekort in de jaren zelf te doen dalen, maar dan in verticaal opzicht. In de stand van de Voorjaarsnota ten opzichte van de Miljoennota komen het tekort en de schuld dus beide lager uit in elk jaar. Dat is best een prestatie, al zeg ik het zelf, gezien alle wensen. Horizontaal gezien zien we het tekort echter wel oplopen op de middellange termijn. Ik wees er al op dat dat zorgelijk is. Dat noopt dus tot behoedzaamheid, zodat we de rekeningen niet doorschuiven en vooral voorkomen dat de belastingen in de toekomst weer omhoog moeten.

De vragen over de keuzes die hierbinnen zijn gemaakt, zal ik beantwoorden langs de volgende drie onderwerpen. Ik zal beginnen met de overheidsfinanciën. Dan zal ik kort stilstaan bij de economie en de inkomsten; daar zijn ook wat vragen over gesteld. De meeste vragen zijn gesteld over de beleidskeuzes die het kabinet en de coalitie hebben gemaakt. Daar zal ik dan bij stilstaan. Met uw toestemming ga ik daarnaar door.

Ik begin bij de heer Grinwis. Ik dacht: ik begin bij hem, omdat hij aangaf weg te moeten naar een ander debat. De heer Grinwis vroeg of goed financieel bestuur gehandhaafd is door het volgen van de begrotingsregels. Ik heb daar in mijn inleiding al wat over gezegd. De maatregelen zijn conform de gemaakte afspraken van het kabinet en passen binnen het trendmatig begrotingsbeleid. Nogmaals, dat was best een opgave, gezien de druk die hierop stond. We hebben geen rekeningen doorgeschoven naar volgende generaties. De Voorjaarsnota zet een stap om de overheidsfinanciën te beheersen, het tekort te beperken en de budgettaire kaders te behouden.

Nogmaals, we zouden dit jaar op zo'n 2,8% afstevenen. Dat wordt weleens vergeten. Dat buigen we nu ietsje bij, naar 2,6%. Volgend jaar zou het begrotingstekort ver door de 3% schieten, naar 3,7%. Dat hebben we weten om te buigen naar 3%, gewoon binnen de Europese normen. Als je kijkt naar de periode die dan de kabinetsperiode zou zijn, zie je dat het tekort na 2029, op basis van de standen die wij in onze begroting hebben, zelfs naar 1,9% gaan. Dan zouden we het tekort gewoon reduceren tot onder de 2%. De staatsschuld zou daarmee niet boven de 50% komen, maar loopt wel iets op. In Europees perspectief zijn dat gezonde overheidsfinanciën: een staatsschuld onder de 50% en een tekort onder de 2%. Ook economen zouden erkennen dat met gezonde economische groei en een tekort van 2% de overheidsfinanciën op zichzelf wel houdbaar zijn. Gegeven de opgave waarvoor we staan is het, denk ik, nog steeds wat aan de hoge kant, maar is er wel een voldoende buffer naar de -3%. Ik denk dat dat ons een goede uitgangspositie geeft voor de toekomst, maar ik wees er al op dat de risico's zich wel opstapelen. We kunnen niet achteroverleunen. We zullen echt aanvullende maatregelen moeten nemen, maar dat is dan voor een volgende coalitie, na de verkiezingen. Eerst is natuurlijk de kiezer aan zet.

Dan had mevrouw Van Dijk een aantal vragen over kasschuiven. Ik was het niet helemaal eens met de kwalificatie die mevrouw Van Dijk daaraan gaf, want zij zei: daarmee zijn de begrotingsregels geschonden. Dat is allerm minst waar, want wij hebben naar aanleiding van de expertgroep ramingen gezegd: we gaan de uitgaven in een realistischer kasritme zetten. Ik heb met mijn collega's het gesprek gevoerd welke uitgaven later in het jaar kunnen plaatsvinden. Dat zijn die kasschuiven. Na de kasschuif van zo'n 7 miljard hebben we vervolgens de kadercorrectie toegepast om te voorkomen dat de lucht die ontstaat door de kasschuif, niet uitgegeven wordt. We hebben dus eerst gezegd: we gaan het in een realistischer kasritme zetten, dan doen we een kadercorrectie en vervolgens houden we die uitgavenkaders om te voorkomen, nogmaals, dat er allemaal meevallers worden ingezet.

De heer **Van der Lee** (GroenLinks-PvdA):

Ik heb hier ook iets over gezegd. Ik zal het even voorlezen: "De som van de kasschuiven komt niet op nul uit. Kasschuiven vinden ook plaats buiten de reguliere meerjarenperiode van t+5. Kasschuiven zijn dit keer niet volledig ingepast in het uitgavenkader." Alle drie de regels zijn dus niet gevolgd. Ik heb dit trouwens op basis van analyses van anderen ...

Minister **Heinen**:

Nee, daarom.

De heer **Van der Lee** (GroenLinks-PvdA):

... namelijk van de staf van de commissie. Het is helemaal niet erg om dat te erkennen, want de Raad van State gaf dat ook toe. Die zei dat het grotendeels trendmatig is. Er is natuurlijk sprake geweest van enige saldosturing. Hier en daar zijn de regels niet helemaal gevolgd. Het is toch mooi om dat gewoon even te erkennen? Daar is toch niks mis mee?

Minister **Heinen**:

Dan moet het wel kloppen. Het klopt dat uitgaven naar latere jaren zijn geschoven. Het kan dan zo zijn dat die buiten de regeerperiode vallen. Maar de uitgavenkaders op zichzelf zijn behouden. De Raad van State, als begrotingsautoriteit, wijst daar ook gewoon op. Ik weet dus niet waar de heer Van der Lee op wijst. Ik wil het echt niet bagatelliseren. Tegelijkertijd houd ik me aan de officiële begrotingsautoriteit, de Raad van State, die zegt: het trendmatig begrotingsbeleid is gevolgd; zowel de uitgaven- als de inkomstenkaders zijn behouden.

De heer **Van der Lee** (GroenLinks-PvdA):

Maar dit is toch vervelend? We hebben het gewoon ... In het stuk van de Raad van State staat letterlijk "grotendeels gevolgd". Er staat dus niet "volledig". Er zijn namelijk een paar afwijkingen. Het zijn er niet veel, maar die komen wel voor. Ik vind het vervelend dat de

minister dan doet alsof dat niet zo is. Nadat het advies was uitgekomen, heb ik dat ook nog mondeling besproken met de Raad van State. We zien het gewoon in de stukken die onafhankelijk zijn opgesteld, ook vanuit de staf van de commissie. Erken dat nou gewoon en doe daar niet moeilijk over.

Minister Heinen:

Ik vind het een beetje flauw. Ik hoorde de heer Van der Lee ook over saldosturing. Dat klopt, want zodra je door de 3% gaat, houd je niet meer vast aan het trendmatig begrotingsbeleid, maar moet je gaan saldosturen. Het trendmatig begrotingsbeleid wordt dus begrensd door de Europese afspraken die we met elkaar hebben gemaakt: tussen de 3% en de 60%. Als je daarvan afblijft, kun je trendmatig begroten. Zodra je door de 3% gaat, ben je genooddaakt op saldo te gaan sturen. Dat wil je dus niet. Dat is ook de reden waarom je een gezonde buffer tot -3% wil houden.

Dan had de heer Van Dijck een vraag over de meevallerformule. Daar is natuurlijk veel discussie over geweest. In het verleden is de meevallerformule als volgt toegepast. Je hebt een plan voor de toekomst. Je kijkt of je meer kunt uitgeven of meer aan lastenverlichting kunt doen. Je wilt dan ook weten hoe het saldo zich naar de toekomst toe ontwikkelt. Daarvoor is nu in dit hoofdlijnenakkoord een meevallerformule afgesproken van 1,5 procentpunt. Er is afgesproken dat je de extra ruimte kunt uitgeven die ontstaat als het structureel daaronder zakt.

Er is door een aantal partijen aangegeven dat ze vooral terugkijken. Ik snap dat, omdat het saldo achteraf meeviel. Dat was natuurlijk in het voordeel van de partijen die daarvoor pleitten. Tegelijkertijd vond ik het zeer onverstandig om de formule op die manier te interpreteren. Ik heb weleens de volgende vergelijking gemaakt. Als je extra wilt uitgeven, zet je eigenlijk extra je voet op het gaspedaal. Als je op de snelweg rijdt en je trapt het gaspedaal in, dan kijk je toch echt door de voorruit en niet door de achterrauit. Je zegt dan niet: nou, de weg achter mij zag er lekker rustig uit, dus ik kan planken. Je wilt dan toch ook weten wat voor obstakels er in de toekomst op je afkomen? Dat is volgens mij, om het wat minder technisch uit te leggen, hoe de meevallerformule ook in het verleden is toegepast. Nogmaals, je kijkt vooruit.

De voorzitter:

Dank u wel. De heer Tony van Dijck wil aan de slag met die anekdote.

De heer Tony van Dijck (PVV):

Inderdaad, je kijkt vooruit. De discussie was inderdaad of je voor- of achteruit kijkt. Maar achteraf weet je pas wat het saldo feitelijk is geweest. Vooruitkijken is alleen maar een predictie van wat het eventueel zou kunnen worden. Aangezien wij al jaren achter elkaar veel te royaal begroten, waardoor het saldo altijd veel lager uitvalt dan verwacht, is vooruitkijken eigenlijk geen optie. We zijn dan eigenlijk een meevallerformule aan het definiëren die nooit tot uiting kan komen, want met vooruitkijken weet je niet zeker wat het wordt.

Minister Heinen:

Als ik door de voorruit kijk, weet ik in ieder geval hoe de weg eruitziet. Ik vind het een risicovolle strategie om achteruit te kijken en te denken: in mijn achterrauit zie ik een snelweg, dus ik denk dat ik 130 kan rijden. Ik erken dat het saldo is meegevallen in de afgelopen jaren. Het is dus heel verleidelijk om te zeggen: nou, dan verwacht ik dat het zich in de toekomst ook zo zal voordoen. Tegelijkertijd is het heel verstandig om, als je beleid maakt, een onafhankelijk ramingsinstituut te laten ramen en je daarop te baseren. Dat is precies wat je doet om te voorkomen wat er dreigde te gebeuren in die nacht van de Voorjaarsnota. We waren toen namelijk op zoek naar extra ruimte. Hoe verleidelijk is het dan om te denken dat het in de toekomst ook wel zal meevallen? Je moet dan kijken naar wat er in je begroting

staat. Ik ga er dan van uit dat dat ook wordt uitgegeven. Je ziet dat het tekort en de uitgaven dan stijgen. Het is dan dus zeer onverstandig om te zeggen: ik gooi er nog wat bovenop en ga ervan uit dat het niet wordt uitgegeven.

Ik heb daarbij ook aangegeven — de heer Van Dijck zat er ook bij — dat ik best kan begrijpen dat je naar het verleden kijkt en zegt: "Hoe realistisch is het dat ook in de toekomst alle uitgaven worden gedaan? Kan je in kaart brengen waar er eventueel lucht in de begrotingen zit?" Dat heeft geleid tot de kasschuiven die ook in de Voorjaarsnota staan. Dat betreft die 7 miljard. Daarvan hebben we gezegd: laten we het nou realistischer ramen en beter plannen in de tijd. Dat is om te voorkomen dat je op het punt komt waar, denk ik, de heer Van Dijck naar verwijst en waarop het toch weer meevalt. Dat leidt tot wantrouwen in de cijfers. Dat hebben we geprobeerd op te lossen door die expertgroep op te zetten en realistischer te begroten. U heeft de hele expertgroep kunnen horen over alle acties die zij hebben geïnventariseerd en die wij kunnen doorvoeren om dit nog beter te doen.

De heer **Vermeer** (BBB):

We hebben in gesprekken natuurlijk al veel discussie gehad over de meevallerformule. Voor mij is het volgende in ieder geval duidelijk. Daarover doe ik een oproep aan iedereen hier in de Kamer die ooit coalitieonderhandelingen moet doen. De heer Van Dijck zegt: trap er niet in. Maar hij was er zelf bij, dus dat mag je een ander nooit verwijten. Je moet alleen naar jezelf kijken. Zorg dat er een goede omschrijving komt van de meevallerformule, want een meevaller is per definitie iets onverwachts. Die kun je dus niet vooraf voorspellen. Dat kun je altijd alleen maar achteraf vaststellen. De heer Heinen gaat naar Luxemburg voor een vergadering. Als hij met zijn dienstauto gaat en in Luxemburg tankt, dan zal de Staat straks een meevallertje hebben ten opzichte van het geval waarin hij in Nederland getankt had. Dat kun je alleen maar achteraf constateren. Daar kun je niet op voorsorteren, want je weet niet of je dat tankstation zult halen. De heer Van Oostenbruggen begint er al op te anticiperen. De kern van de meevallerformule is dat er blijkt dat er al jarenlang geld overgebleven is en dat je dat geld dat incidenteel beschikbaar komt dan ook incidenteel in gaat zetten. Tijdens de Voorjaarsnota hebben we met bijna de helft van de mensen aan tafel goed moeten bepraten wat incidenteel is en wat structureel is. Dat is weer een hele andere discussie. Zoals die meevallerformule hier nu uitgelegd wordt, dan gaat hij alleen toegepast worden wanneer Pasen en Pinksteren op één dag vallen. Dat is nooit. Ik wil hier toch even markeren dat de meevallerformule in de huidige staat een stukje tekst op een papiertje is en nooit tot uitdrukking zal komen in geld om te investeren in Nederland.

De **voorzitter**:

Ik hoorde eerder een opmerking dan een vraag. Als u wilt, mag u daarop reageren, maar kort.

Minister **Heinen**:

Ik zal het kort houden, voorzitter. Of er een meevallerformule wordt afgesproken, is aan formerende partijen. Er is geen wet die het voorschrijft. Als econoom zou ik zeggen: de echte meevallerformule is het trendmatig begrotingsbeleid waarin meevallers naar de staatsschuld gaan in goede tijden, zodat je een buffer opbouwt voor slechte tijden. Dan ademt de inkomstenkant mee met de economie. Daarmee heeft het trendmatig begrotingsbeleid een macro-economische stabilisatiefunctie. Een meevallerformule laat zich dus lastig verhouden tot het trendmatige begrotingsbeleid. De reden waarom ik wel in kan stemmen met een meevallerformule is vanuit behoedzaamheid, om te voorkomen dat meevallers, als ze er zijn, 100% worden uitgegeven. Je moet afspraken maken dat die meevallers teruggaan naar de staatskas, dat kan 50% zijn of 75%. Dat hangt natuurlijk af van de politieke afspraken die je met elkaar maakt. In die zin zou je de meevallerformule nog als een meer disciplinerend instrument kunnen zien. Ik constateer dat hij in deze coalitie vooral gezien is als een formule om op het moment dat er een meevaller is extra uit te geven. Ik denk dat het in de tijd waarin wij leven een zeer onverstandige keuze is om hem op die manier te interpreteren, omdat het

tekort al hoog is. We hebben veel krapte, de inflatie is hoog, dus als je meevallers hebt en je extra gaat uitgeven, denk ik dat je al deze elementen versterkt in plaats van oplost. Dat pleit ervoor om hem niet op deze manier te interpreteren, maar nogmaals: elke politieke partij gaat er uiteindelijk zelf over. Het trendmatig begrotingsbeleid staat in de Wet Hof, maar meevallerformules niet. Dat zijn dus interpretatiekwesties, maar als econoom zou ik een andere oproep doen.

Dan over de staatsschuld. De heer Van Houwelingen vraagt naar de toename van de staatsschuld en de rentelasten. Hij vraagt eigenlijk wat ik ervan vind. Het antwoord zal zich wel laten raden, denk ik. Ik ben daar geen voorstander van. In slechte tijden kan de Staat natuurlijk wel een deel van de klap opvangen, mensen helpen aan de keukentafel of ondernemers helpen om een deel te compenseren. Dan zal je zien dat de staatsschuld wat oploopt, maar dan is het wel heel belangrijk dat je, als de economie weer goed gaat, die buffers weer opbouwt. Ik constateer wel het volgende. Ik denk dat de heer Van Houwelingen dezelfde analyse maakt. In slechte tijden wordt vooral de oproep gedaan om meer uit te geven en in goede tijden is de oproep: nu is er geld, dus nu moeten we meer uitgeven. De krachten gaan dus altijd naar "meer uitgeven". Daarom is het ook zo belangrijk dat er politieke partijen zijn, voor een daarvan ben ik actief, die tegen die automatische kracht probeert te drukken en zegt: jongens, we kunnen niet altijd meer uitgeven, we moeten ook minder uitgeven, die staatsschuld omlaag brengen. Ik zeg dat ook vanuit het belang van een kleinere overheid. Ik ben geen fundamentalist die zegt: de kleinste overheid is de beste overheid. Ik denk wel dat je tegendruk moet geven aan die krachten, want als je dat niet doet, heb je uitdijende molochs en ik denk niet dat dit goed is voor de samenleving als geheel en de economie in het bijzonder.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Dank voor de beantwoording. Ik blijf toch met een vraag zitten. Als we op de Raad van State afgaan — en ik denk dat dit voor deze minister een gezaghebbend instituut is — stijgt de staatsschuld richting het eind van het decennium langzaam maar zeker richting die 50%, zeker als we de extra NAVO-uitgaven, die er toch komen, meerekenen. Dat geldt ook voor de collectieve uitgaven. De overheid wordt veel groter en de staatsschuld wordt veel groter. En dat gebeurt onder deze liberale minister in wat toch wordt gezien als een heel rechts kabinet. Hoe kan dat? Het blijft toch vreemd dat dit gebeurt in dit kabinet met deze minister.

Minister **Heinen**:

De defensie-uitgaven zijn nog niet op mijn begroting gezet. Er zijn nog helemaal geen uitgaven. Er is een politiek commitment afgegeven. Vervolgens gaat de discussie over de vraag waar de dekking vandaan moet worden gehaald. Als je de dekking niet vindt, kan je het ook niet uitgeven. Er is geen geld opgeplust op de Defensiebegroting. De heer Van Houwelingen heeft gelijk: als je de defensie-uitgaven er bovenop zet en je zou die niet dekken, maar de staatsschuld laten oplopen, of je zou die door lasten dekken, dan heb je een grotere collectieve sector. Ik denk dat het verstandig is dat als je deze uitgave in de begroting gaat inpassen en je meer uitgaven gaat doen, je dan ook de keuze moet maken wat betreft waar minder moet worden uitgegeven. Dat gaat samen op wat mij betreft.

Daar gaat een groot politiek debat aan vooraf, want partijen maken andere keuzen. Ik hoor partijen zeggen "laat de staatsschuld maar oplopen", terwijl andere partijen zullen kiezen voor de lasten. Ik denk dat het verstandig is om eerst naar de uitgaven te kijken. Maar nogmaals, we staan nog aan het begin van die discussie, dus je kunt hier nog geen conclusies aan verbinden over waar het heengaat. Ik constateer wel dat het tekort nu nog steeds aan de hoge kant is; als gevolg daarvan loopt de staatsschuld op. Dat is de trend die je nu ziet. Als we nu op onze handen blijven zitten, zal de staatsschuld stijgen naar 49,5% in 2029 en zal die uiteindelijk door die 50% heen schieten. Tenzij we hier politiek besluiten om minder te gaan uitgeven; dan kunnen we die trend weer keren.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Fijn dat de minister zo eerlijk is. Inderdaad loopt de staatsschuld behoorlijk op. De Staat zelf wordt ook groter. Er komt een grotere overheid. Ik wil het toch nog een keer proberen, want het is nog niet helemaal helder. Wat vindt deze minister van Financiën er nou zelf van dat dit de prognoses zijn?

Minister **Heinen**:

Ik denk dat je op meer manieren kunt kijken. Nogmaals, zeker in de economische situatie waarin wij nu zitten — er is economische groei, er is lage werkloosheid en de inflatie is aan de hoge kant — zou ik niet pleiten voor een expansievere begroting. Ik zou eerder pleiten voor behoedzaamheid en minder uitgeven. Het demissionaire kabinet zet hier extra stappen voor. Dat zie je ook terug als je de begroting verticaal leest, want dan zie je het tekort verder teruglopen. In goede tijden moet je zeker voorkomen dat het tekort te hoog is. Dat delen we met elkaar. Meer principieel zal de economie, als je naar een langere termijn kijkt, omhoog en naar beneden gaan. Met die conjunctuur beweegt een begroting mee. Dat is het trendmatige begrotingsbeleid. In slechte tijden zal je het tekort en de staatsschuld wat zien oplopen en in goede tijden, mits wij hier behoedzaam opereren, zul je die naar beneden zien gaan. Dat heeft een dempende functie, ook in de economie. Dat is macro-economische stabiliteit en dat is zeer verstandig. Je kan niet zeggen dat ten principale de staatsschuld nooit mag stijgen, want als er een economische klap komt, kan de overheid die deels opvangen. Nogmaals, dat moet altijd tijdelijk zijn en in goede tijden moet je dan wel die buffer opbouwen.

Voorzitter. Als laatste bij het onderwerp overheidsfinanciën was er nog één vraag van mevrouw De Vries. Zij vroeg of het kabinet kan toezeggen om voor de structuuranalyse in de Miljoenennota ook te kijken naar investeringsvoorstellen. Dat zal ik doen.

Dan wilde ik naar het onderwerp economie en inkomsten gaan. De heer Dassen vraagt waarom de lasten worden verzwwaard als werken moet lonen. Hij verwees naar de tabelcorrectiefactor. De staatssecretaris zal daar straks nader op ingaan. In meer algemene zin hebben wij deze discussie precies gevoerd toen ik hier bij de Algemene Financiële Beschouwingen stond, en later bij de bespreking van het Belastingplan, die ik moest waarnemen. Toen ging het over de btw-verhoging. We hebben elke keer gezegd dat die btw-verhoging het niet-leuke onderdeel is van een pakket. Maar de opbrengsten daarvan worden teruggesluisd naar latere lasten op arbeid. Dat is onderdeel van een bredere wens in deze Kamer om te schuiven van directe naar indirecte belastingen om de lasten op arbeid te verlagen. We hebben toen ook aangegeven dat als de Kamer bij meerderheid besluit om de btw-verhoging niet te steunen, dat gevolgen zal hebben voor de lasten op arbeid. Dat zie je nu ook terug in de Voorjaarsnota. Ik had natuurlijk liever de lasten nog lager gemaakt. Ik wijs er wel op dat de lastenverlichting die wij aan het begin van de kabinetsperiode hebben doorgevoerd, in de sommen zit. Dat zie je terug in het positieve koopkrachtbeeld.

Mevrouw Van Dijk vroeg naar de vooruitblik op de economische effecten van de Voorjaarsnota. Op basis van de motie-Grinwis heeft het kabinet de effecten op inflatie al besproken in de Voorjaarsnota. Die staan omschreven. Het gaat om een heel klein effect. Een neerwaarts effect is waarschijnlijk dominanter dan een opwaarts effect. Het beleid in de Voorjaarsnota is verspreid over de jaren en budgetneutraal, dus een exact effect van individuele beleidsmaatregelen. De economische groei en werkgelegenheid is niet vast te stellen. Maar het Centraal Planbureau komt nog met de cMEV, de concept Macro Economische Verkenning. Dan komt het met een nieuw economisch beeld waarin ook het beleid van de Voorjaarsnota meegenomen is, net als eventuele wijzigingen die hier nog plaatsvinden. Dan zal mevrouw Van Dijk ook zien wat de gevolgen zijn voor bijvoorbeeld koopkracht, tekort en schuld.

Maar ik denk dat mevrouw Van Dijk deze vraag stelt tegen de achtergrond van een

verslechterende economische situatie en dat zij die risico's ook ziet. Die zullen we ook in de cMEV terugzien. Het CPB houdt ook rekening met de internationale verslechtering. Dat zal denk ik een afboeking op de groeiprojecties betekenen. Ik denk dat we ons klaar moeten maken voor iets minder goede tijden. Dat wil niet zeggen dat we gelijk naar een recessie schieten; dat vind ik te somber. Maar we zullen zeker zien dat we op een iets lager economisch groeipad komen als gevolg van de handelstarieven, alle discussies daaromheen en voornamelijk door de onzekerheid, die impact heeft op de groeiramingen. Dat heeft natuurlijk ook weer gevolgen voor het saldo.

Mevrouw Van Dijk vroeg ook of ik van plan ben om een visie op de economie op te nemen in de komende Miljoenennota. Daar ben ik graag toe bereid. Ik probeer dat met wat terughoudendheid te doen. Als ik helemaal vanuit mijn klassiekere economische kijk de pen laat vloeien, komt er misschien een visie uit die mevrouw Van Dijk niet helemaal deelt. Ik denk wel dat dat heel verstandig is voor de hele economie. Ik zal proberen er een visie op te geven, maar gezien onze demissionaire status zal ik proberen er zo neutraal mogelijk vorm aan te geven.

De heer Van der Lee had nog een vraag over de arbeidsinkomensquote. Dat is zo'n standaardplaatje dat langskomt op elk fuifje dat we samen hebben. Ik snap dat de heer Van der Lee ernaar vraagt. Tegelijkertijd is de arbeidsinkomensquote slechts een deel van de totale som in de economie. De heer Van der Lee vraagt ernaar omdat hij ziet dat de arbeidsinkomensquote terugloopt. Daarmee kan hij het politieke punt maken dat arbeid aan het kortste eind trekt in vergelijking tot kapitaal. Maar ik moet er wel op wijzen dat die daling uiteraard het gevolg is van de hoge inflatie van de afgelopen jaren. Je ziet met de inhaalgroei op lonen dat de loonontwikkeling nu hoger ligt dan de prijsontwikkeling en dat er een correctie op de arbeidsinkomensquote plaatsvindt. Maar het is waar — we hebben dit debat best wel vaak gevoerd — dat de algemene trend een neerwaartse is. Waar dat precies vandaan komt, is lastig te zeggen. Je ziet dat in de hele westerse wereld. Het is een vraagstuk waar veel economen zich over buigen. Het kan te maken hebben met de structuur van de economie, die zich meer verplaatst naar een winsteconomie. Ik heb in het verleden al aangegeven dat ik hier in de Miljoenennota nader op inga, zodat we dit debat kunnen vervolgen met alle feiten die we dan hebben. Ik zal de economische literatuur daarin meenemen.

De voorzitter:

Het debat met de heer Van der Lee over dit onderwerp gaat verder.

De heer Van der Lee (GroenLinks-PvdA):

Ja, niet in de volle breedte. Ik erken zonder meer dat er allerlei factoren een rol spelen. Mijn punt was gekoppeld aan het directe effect van de Voorjaarsnota. Per saldo stijgen de lasten voor burgers in de periode die in de Voorjaarsnota wordt beschreven met 400 miljoen, terwijl ze voor bedrijven met 1,6 miljard dalen. Daardoor neemt het gat tussen de winstquote en de arbeidsinkomensquote weer verder toe. Daar spreek ik de minister op aan. Dat is het gevolg van zijn beleid. Erkent hij dat en is dat niet precies de verkeerde kant op bewegen?

Minister Heinen:

Ja. Tegelijkertijd werken natuurlijk ontzettend veel krachten in op deze quote. Daarom heb ik gezegd: laat me er in de Miljoenennota op terugkomen. Dan kan ik in kaart brengen wat alle effecten zijn op die arbeidsinkomensquote: loonontwikkeling, prijsontwikkeling et cetera. Dan kunnen we dat debat meer geïnformeerd voeren met elkaar. Dan zal ik, ook naar aanleiding van het verzoek van mevrouw Van Dijk om een visie op economie in de Miljoenennota te zetten, in het licht van de aiq schetsen dat we een heel debat kunnen hebben over de verdeling van de koek, maar dat we uiteindelijk ook moeten werken aan het vergroten van de koek. Dat is een wat klassieker debat tussen liberalen en socialisten. Maar zeker in het licht van waar wij nu staan, is het zeer belangrijk dat wij werken aan economische groei en het

vergroten van de welvaart. Er zit natuurlijk altijd een politieke discussie onder over de vraag hoe je die welvaart verdeelt, maar ik denk wel dat je hem in die volgorde moet voeren: eerst hoe we de welvaart groter maken, en vervolgens hoe we die verdelen. Als we beginnen met verdelen, vergeten we soms dat we ook moeten groeien.

De heer **Van der Lee** (GroenLinks-PvdA):

Ik begin helemaal niet met verdelen. Ik constateer gewoon dat het effect van beleid is dat een gat dat al groot was, door dit kabinetsbeleid wordt vergroot. We gaan het in de campagne natuurlijk veel met elkaar uitwisselen, maar je moet ook investeren om te kunnen groeien en die koek groter te maken. Wat constateren de Raad van State, het CPB, De Nederlandsche Bank en het IMF? Dat dit kabinet desinvesteert. Je ziet het ook in de doorrekening van ons verkiezingsprogramma. Daar waar wij die investeringen deden, groeide bij ons de economie harder dan bij de VVD. Er zijn andere keuzes mogelijk en dat weet deze minister ook. Hij kiest voor een bekend verhaal, maar je moet wel durven investeren en daarvoor het juiste moment kiezen. Ik geef zonder meer toe dat er een groot verschil zit tussen echte investeringen en consumptieve uitgaven. Maar dat doet niets af aan het feit dat met dit beleid het gat tussen de winstquote en de arbeidsinkomensquote wordt vergroot; dat is echt de verkeerde kant op.

Minister **Heinen**:

Ik deel natuurlijk dat je ook moet investeren in een economie. Tegelijkertijd: als er hier in de politiek wordt gesproken over investeren, dan leidt dat vaak tot consumeren. Dat loopt nog weleens door elkaar heen. Ik zie vooral de wensen voor hogere consumptieve uitgaven. Als je macro-economisch kijkt, zie je dat natuurlijk op korte termijn terug in een hoger bbp, omdat je de consumptie ziet toenemen. U kent ook de macro-economische formule: als je investeert, verhoog je op de lange termijn de vraag. Dat heeft ook te maken met — zonder hier nu als twee economen het hele debat te gaan voeren — het verschil of je redeneert vanuit de vraagzijde of de aanbodzijde van de economie. We weten dat als je vanuit de aanbodzijde economie bedrijft, je op de lange termijn de welvaart verhoogt. Ik wijs dan op wat het CPB heeft aangegeven. Het CPB gaf aan dat zij bij de doorrekening van de verkiezingsprogramma's — ik noem dat omdat de heer Van der Lee daarnaar vraagt — nu ook de langetermijneffecten zal meenemen. Bij de vorige verkiezingsprogramma's keek het CPB alleen naar de korte termijn, waardoor er winst te behalen viel door de uitgaven op de korte termijn te verhogen, zonder dat je op de lange termijn de kosten zag, zoals een hoger tekort, een hogere schuld en oplopende werkloosheid. Het CPB zal dat nu in volledige integraliteit gaan presenteren. Ik denk dat we daardoor ook een meer geïnformeerd debat met elkaar kunnen voeren.

Voorzitter. Ik ga naar het derde en laatste onderwerp. Daar waren de meeste vragen over. Het gaat dan om de keuzes die het kabinet heeft gemaakt en hoe de Kamer zich daartoe verhoudt.

Ik begin bij de huurbevriezing en de boodschappenbonus. Daarover zijn veel vragen gesteld. Ik heb uw Kamer afgelopen vrijdag een brief gestuurd, waarin ik in een tabel heb weergegeven wat precies de mutaties zijn. Het is goed om allereerst te beseffen dat de mutaties allemaal zien op dezelfde regeling, namelijk de huurtoeslag. Het blijft dus binnen dat domein. In de Voorjaarsnota is niet vanuit de zijde van het kabinet, maar vanuit de zijde van de coalitie de wens geuit om de huren te bevriezen. Dat heeft een inverdieneffect op de huurtoeslag. Omdat ervoor is gekozen om de huren voor twee jaar te bevriezen, is besloten het inverdieneffect in het eerste jaar terug te sluizen voor een compensatie voor de sociale woningbouw. Het inverdieneffect van het tweede jaar wordt teruggesluisd in een hogere huurtoeslag. Dat is in de volksmond de "boodschappenbonus" gaan heten. Dat zijn dus allemaal verschuivingen binnen de huurtoeslag. Het vergt overigens ook twee aparte wetsvoorstellen. Dat wordt nog weleens vergeten. Het vergt een wetsvoorstel voor de huurbevriezing en een wetsvoorstel om de huurtoeslag aan te passen. De huurtoeslag is nu

namelijk gebaseerd op inkomen, huren, prijsontwikkelingen et cetera. Dat is dus een rekenregel en een resultante, geen politieke, sturing.

Mijn collega in het kabinet, mevrouw Keijzer, de minister voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening, heeft naar aanleiding van het advies van de Raad van State geconcludeerd dat zij, mede ingegeven door een coalitiepartner die zei: "de mazzel", het wetsvoorstel voor de huurbevriezing niet doorzet in het kader van de woningbouwopgave. Vervolgens vinden de inverdieneffecten ook niet plaats in de huurtoeslag, dus kunnen wij die ook niet terugsluizen. De compensatie van de woningcorporaties hoeft sowieso niet plaats te vinden, omdat de huurbevriezing niet doorgaat.

Maar ook de tweede terugsluis, binnen de huurtoeslag, kan niet plaatsvinden, simpelweg omdat de bevriezing niet plaatsvindt. Het kabinet zal dus ook niet met een wetsvoorstel komen om de huurtoeslag verder te verhogen, want dat vergt een dekking van 1 miljard euro en dat geld hebben wij niet. De Kamer kan alsnog de huurtoeslag verhogen, want het budgetrecht ligt bij de Kamer. Ik ben dan wel benieuwd waar de dekking vandaan komt. Het kost 1 miljard euro. Toen ik politiek actief werd, praatten wij in miljoenen. Dan was er een hele fractievergadering als je 10 miljoen wilde uitgeven. Je kreeg de financieel woordvoerder op je dak als je bedragen als 100 miljoen in de mond durfde te nemen. En nu spreken we over miljarden. Iedereen die weleens een verkiezingsprogramma heeft moeten doorrekenen, beseft hoe ongelooflijk veel geld dit is en hoe moeilijk het is om dat geld te vinden.

Ik snap, zeker in een politieke context, heel goed dat je voor de mensen thuis graag wat wilt betekenen en dat je de huurtoeslag wilt verhogen. In het vak dat wij hebben, gaat het echter ook altijd om de dekkingsvraag, want het gaat om belastinggeld. Geld is niet gratis. Dat is het moeilijke deel van ons vak, namelijk waar je het geld vandaan haalt, dat je keuzes maakt en dat je voor die keuze gaat staan. Ik constateer dat men op dit moment wel een hogere huurtoeslag wil, maar ik zie niet de keerzijde van deze discussie, namelijk de vraag waarvan we dat gaan betalen. Dat is meer een punt dat ik terugleg bij het parlement. Als er geen dekking is, zal het kabinet het niet voorstellen. Wij kunnen namelijk geen gat in de begroting slaan.

De heer **Van der Lee** (GroenLinks-PvdA):

Ik wist dat de minister dit ging zeggen. Hij had het trouwens al aangegeven in de brief die ik had gevraagd. Nogmaals bedankt voor de brief. Daarom heb ik in mijn inbreng gezegd: kijk naar de landbouwwijziging. Daar zit 2 miljard euro in en het is ondoelmatig. Daar ligt echt een financieringsbron voor partijen die iets willen doen voor mensen die met een heel grote huurstijging worden geconfronteerd. Ik ga het ook in een motie gieten, maar misschien kan de minister toch even reageren, omdat dit echt een potentiële dekking is voor dit probleem.

Minister **Heinen**:

In omvang van bedragen matcht het. In die zin zou het een dekking zijn, ware het niet dat ik u dan bij de appreciatie — ik geef alvast een primeurtje weg — zal wijzen op de scheiding van inkomsten en uitgaven. De landbouwwijziging zit in het lastenkader, terwijl de huurtoeslag in het uitgavenkader zit. Als dit de dekking is, zou ik het moeten ontraden vanuit de regels over begrotingsdiscipline die we in het hoofdlijnenakkoord met elkaar hebben afgesproken.

De heer **Tony van Dijck** (PVV):

Het hele pakket van de Voorjaarsnota was inclusief het bevriezen van de sociale huren voor twee jaar. Nu wordt er een steen uitgetrokken. De maatregel wordt om zeep geholpen. En nu moeten wij een dekking gaan zoeken voor hetgeen wat gebeurd is, doordat die steen uit het pakket getrokken is? Met andere woorden, als de minister 500 miljoen nodig heeft voor het niet willen bevriezen van de huurtoeslag, dan vraag ik me af wat de dekking is voor het niet-bevriezen van de huurtoeslag.

Minister **Heinen**:

Misschien een kleine correctie: u moet natuurlijk niks. De Kamer is het hoogste orgaan. U gaat zelf over de acties die u onderneemt, uiteraard binnen de begroting. Ik wijs erop dat door het niet doorgaan van de huurbevriezing, wat een besluit was van mijn collega, een dekking binnen de huurtoeslag vervalt. Ik kan ook niet binnen de huurtoeslag een schuif doen voor de boodschappenbonus, waarvoor het smaldeel van de PVV in het kabinet, toen ze daar nog deel van uitmaakte, heeft gepleit. Als de Kamer nog steeds hecht aan de wens om de huurtoeslag te verhogen, wijs ik erop dat er dekking gevonden moet worden voor 1 miljard euro. Het kabinet heeft gezegd dat het die dekking niet ziet en daarom geen wetsvoorstel kan maken. Als de Kamer wel een dekkingsmogelijkheid ziet, dan is dat uiteraard aan de Kamer. Ik hoor de heer Van der Lee de landbouwwijziging noemen. Ik wijs erop dat dit op gespannen voet staat met de scheiding van inkomsten en uitgaven. Dat oordeel is ook aan de Kamer.

De heer **Tony van Dijck** (PVV):

Wij hadden een dekking, namelijk het bevriezen van de huren. Iemand wil die huren niet bevriezen. Dan moet die persoon de dekking zoeken en niet wij. Onze dekking was het bevriezen van de sociale huren, zoals het opgenomen is in het hele pakket. Mijn vraag is nogmaals: wat is de dekking van de minister van Financiën nu hij de sociale huren niet wil gaan bevriezen? Wat is uw dekking? Niet onze dekking, maar uw dekking. Want u wilt die sociale huren kennelijk niet meer bevriezen en wij willen dat wel.

Minister **Heinen**:

Als u het had gewild, had u in het kabinet moeten blijven. U kunt niet weglopen uit een kabinet en vervolgens zeggen: ik verwacht wel dat iedereen mijn cadeautjes nog uitpakt. Zo werkt het niet. Als de hele Kamer zegt: wij willen graag een huurbevriezing, dan wijs ik erop dat je een inverdieneffect hebt waar je wat mee kunt doen. Als je zegt: dat willen we niet, dan is er ook geen dekking voor het verhogen van de boodschappenbonus.

De heer Van Dijck heeft gezegd dat alles wat ik nu zeg gaat om incidentele middelen. Je hebt ook nog een structureel effect. Daar zit inderdaad nog een gat tussen van 500 miljoen. Dat zal gedekt moeten worden. Dat zal ik bij de Miljoenennota netjes dekken. Dat ziet namelijk niet op het lopende jaar. De Voorjaarsnota en de suppletoire begroting die we nu bespreken, zien op het lopende jaar. Ze gaan over 2026. Dit zal in de Miljoenennota gewoon gedekt moeten worden. Anders laat ik aan mijn opvolgers een gat van een half miljard na. Dat zou mijn eer te na zijn.

De **voorzitter**:

Meneer Van Dijck, dit is uw laatste interruptie.

De heer **Tony van Dijck** (PVV):

Het is een principekwestie. Als ik iets wil, is het eerste wat deze minister van Financiën zegt: wat is je dekking? Nu wil deze minister van Financiën, in de persoon van Mona Keijzer, de huren niet bevriezen. Zij slaat daarmee een gat van 492 miljoen in de begroting. Ik vraag dan nu als simpel Kamerlid: wat is uw dekking? En wat geeft deze minister als antwoord? "Daar kom ik straks in de Miljoenennota nog mee." Dat kunnen wij ook niet doen. Als je iets wil, moet je met een dekking komen. Jullie hebben geen dekking, dus bevriezen we de sociale huren. Want dat was de dekking.

Minister **Heinen**:

Ik ben het ermee eens dat het niet doorgaan van de huurbevriezing een gat slaat. Dat zadelt mij met een probleem op en dat zal gedekt moeten worden. Dat ben ik met de heer Van Dijck eens. En inderdaad: als de huurbevriezing wel doorgaat, heb je die dekking. Aangezien die dekking wegvalt, kan ik de boodschappenbonus en de compensatie voor de woningcorporaties niet geven. Dat laatste probleem lost zichzelf op, want compensatie heb

je niet nodig als je niet bevriest. Maar nogmaals, met een verhoging van de huurtoeslag is ook de dekking vervallen. Vanuit prudent begrotingsbeleid kan dan dus ook die verhoging niet doorgaan. Daarmee is het op de korte termijn gedekt, maar structureel niet. Daar wijst de heer Van Dijck terecht op. Dat zal in de Miljoenennota dus gedekt moeten worden.

De voorzitter:

Meneer Vermeer, dit is ook uw laatste interruptie.

De heer Vermeer (BBB):

Ja, voorzitter, maar wel een heel belangrijke. Er zijn hier een aantal partijen die heel graag de landbouw willen pesten. Gaat de minister in zijn beantwoording alleen begrotingsregels meenemen, of ook het feit dat wanneer je iets met de landbouwwijstelling zou doen, dit de vrijwillige bedrijfsbeëindigingsregels, die diezelfde partijen zo graag willen, in de wielen rijdt? Ook is er het feit dat er bij bedrijfsoverdrachten binnen familieverband faciliteiten gelden waardoor dat bedrag van 2 miljard wellicht een luchtkasteel blijkt te zijn. Gaat de minister ook dat soort argumenten nog meenemen in zijn beantwoording?

Minister Heinen:

In deze interruptie hoor ik een kleine aansporing. Ik dacht de heer Vermeer te helpen door hem ook een formele grond aan te reiken, namelijk de scheiding van inkomsten en uitgaven en de regels over begrotingsdiscipline. Die kan de heer Vermeer richting de collega's in het parlement gebruiken om erop te wijzen dat dit strijdig is met het hoofdlijnenakkoord. Ze helpen hem in het afwijzen van deze motie. Ik zal er in de appreciatie op wijzen dat dit ook in politieke zin spannend is. Een belangrijk smaldeel dat onderdeel is van de coalitie en in het kabinet zit zal dit, denk ik, niet steunen. Ik zal dat benoemen. In formele zin zal ik u ook argumentatie aanreiken die u verder helpt.

De heer Dassen (Volt):

Een korte vraag. Ik hoorde de minister net tegen de heer Van der Lee zeggen dat de landbouwwijstelling een goede dekking is, maar dat die in dit geval niet doorgaat door de scheiding tussen inkomsten en uitgaven. Nou gaf ik net aan dat we de landbouwwijstelling volgens mij kunnen gebruiken voor de heffingskorting en de arbeidskorting. Als ik de minister goed begrijp, kunnen we dat op die manier regelen en steunt hij dat volledig. We zullen daar straks een motie over indienen. Ik verwacht dan dat die oordeel Kamer krijgt.

De voorzitter:

We zijn benieuwd. De minister.

Minister Heinen:

De appreciatie van een motie die nog niet is ingediend doe ik in de tweede termijn, zodra die is ingediend. Ik heb hier niet gezegd dat dit een goede dekking is. Ik heb gezegd dat de optelsom in numerieke zin klopt. Een miljard in de min en een miljard in de plus is per saldo nul. In numerieke zin klopt die som dus. Tegelijkertijd heb ik aangegeven dat er in de regels over begrotingsdiscipline een scheiding is tussen inkomsten en uitgaven en dat dit in die zin geen goede dekking is. Daarmee help ik natuurlijk de heer Vermeer, die ook wel ziet dat dit een voorstel is dat hem een beetje pest. De landbouwwijstelling is namelijk een gevoelig punt voor een coalitiepartner.

De heer Dassen (Volt):

Mijn vraag was als volgt. Als we die landbouwwijstelling gebruiken om de arbeidskorting en de heffingskorting te indexeren, dan is het inkomsten-inkomsten. Dan zou het dus wel een goede dekking zijn volgens de minister.

Minister Heinen:

Dat vind ik een hele mooie. Dan klopt de motie niet alleen in numerieke zin, maar ook

volgens de regels over begrotingsdiscipline. Maar dan zal ik 'm toch ook nog moeten toetsen aan het hoofdlijnenakkoord en daarvoor moet ik echt even de tekst van de motie hebben. Naast het financiële oordeel is er natuurlijk ook altijd een politiek oordeel over hoe moties zich verhouden tot afspraken die in een coalitie zijn gemaakt. Die moet ik hier natuurlijk verdedigen. Maar ik vind het een mooie vondst, dus ik daag u uit om met een scherpe tekst te komen om het mij nog moeilijker te maken. Dan ga ik kijken of ik me daar in politieke zin staande bij kan houden.

De voorzitter:

Heel mooi. Gaat u verder.

Minister Heinen:

Hiermee heb ik alles gezegd over de huurbevriezing en de opgaves die daarbij horen.

In het verlengde hiervan had de heer Idsinga ook een vraag. Hij vroeg naar het koopkrachtbeeld voor augustus. Ik denk dat hij dat spannend vindt. Hij wil graag weten wat het beeld is en of ik daar al iets over kan zeggen. Maar ik moet echt aangeven dat ik daarvoor moet wachten op de cMEV, de concept Macro Economische Verkenning, van het Centraal Planbureau. Op 10 juli wordt de MEV gepubliceerd. Daarin zal dus ook een koopkrachtbeeld worden gepubliceerd. Nogmaals, dan hebben we ook een volledig beeld van de prijsontwikkeling en de loonontwikkeling. Die werken natuurlijk in op de koopkracht en daarom kan ik daar nu dus nog geen beeld van geven.

Voorzitter. De heer Vijlbrief vraagt naar de verantwoording voor de ombuigingen op het onderwijs. Ik snap dat hij daarnaar vraagt, want de heer Vijlbrief vraagt vaak aandacht voor het onderwijs. Elke ombuiging daarop verhoudt zich natuurlijk lastig tot de politieke overtuiging van de heer Vijlbrief. Tegelijkertijd denk ik dat een aantal ombuigingen prima hadden gekund, bijvoorbeeld de langstudeermaatregel. Maar die kon niet op politiek draagvlak rekenen, dus die is ook geschrapt in de deal rond de Onderwijsbegroting, waar de heer Vijlbrief uiteindelijk geen onderdeel van was, geloof ik. Dat vuiltje is opgeruimd door andere partijen in dit parlement.

Het enige antwoord dat ik hier kan geven, is dat de specifieke maatregel in de Voorjaarsnota over de onderwijskansenregeling geen voorstel van het kabinet was. Die kwam voort uit de onderhandelingen tussen de coalitiepartijen. Er waren dure wensen en daar zit natuurlijk ook een dekkingsopgave bij. In die dekkingszoektocht is gekeken naar alle begrotingen. Er is gekeken naar de begroting van VWS, SZW en OCW. Dat is ook logisch, want als je die allemaal samenneemt, heb je zo'n beetje twee derde van de rijksbegroting. Als je een dekking zoekt en meer wil uitgeven, dan moet je volgens de regels over begrotingsdiscipline elders minder uitgeven en dan kom je dus al heel snel bij deze begrotingscategorie. Dat is de reden waarom de Voorjaarsnota deze vorm heeft gekregen.

De heer Vijlbrief (D66):

Ik kan de minister volgen. Ik begrijp wat hij zegt als minister van Financiën, maar ik spreek hem ook even aan als econoom. Ik las net een stuk over de ontwikkeling van de concurrentiekracht van Nederland, dat we van plaats 5 naar plaats 9 naar plaats 10 zijn gegaan. Ik weet dat de minister zich daar ook zorgen over maakt. Als je dan naar deze ombuiging kijkt, dan begrijp ik de keuze van de minister eigenlijk niet. Hij zegt: ja, de fractieleiders hebben dat gedaan. Maar hij is toch geen speelbal? Hij vindt zelf toch ook dingen? Ik ben erg benieuwd hoe hij daar zelf naar kijkt.

Minister Heinen:

Dat klopt. Ik kijk hier natuurlijk naar met een budgettaire bril en ik verhoud me ook tot een politieke werkelijkheid. Dan constateer ik dat deze ombuiging in die periode op tafel is gekomen. Maar ik zal er nooit voor weglopen en sta deze hier ook te verdedigen. Ik ben als

laatste in Den Haag de Voorjaarsnota nog aan het verdedigen; dat moet ik er ook bij zeggen. Het zoet wil iedereen graag verdedigen, maar voor het zuur sta ik hier toch wel alleen. Maar ik doe dat wel, omdat ik ook niet weg wil lopen voor de keuzes die zijn gemaakt.

Geïsoleerd bezien snap ik wat de heer Vijlbrief zegt, maar tegelijkertijd doet hij daarmee de werkelijkheid en mijn collega's in het kabinet die werken om het onderwijs verder te versterken, tekort. Dan wijs ik bijvoorbeeld op het Masterplan basisvaardigheden, het programma School en Omgeving, de brugfunctionaris en de investering in schoolmaaltijden om kwetsbare kinderen te helpen. Er gebeurt dus meer dan nu naar voren wordt gebracht. Dat is wat ik erover kan zeggen.

De heer **Vijlbrief** (D66):

Dat wordt ook gewaardeerd. Maar erkent de minister dat die onderwijskansenregeling ... Ik had daar net een interruptiedebat met mevrouw De Vries over. Zij zei: ik ben een liberaal en ik wil een krachtige overheid. En dit is nou typisch zo'n maatregel die in bijna alle boekjes van liberalen hoort bij de overheidstaken. Het gaat namelijk over kinderen op het vmbo, kinderen met achterstanden die het soms thuis niet zo goed hebben getroffen. En op dat pakket van ruim 400 miljoen wordt nu 115 miljoen bezuinigd. Daar zit ons grote bezwaar en daarom strijden we daar ook voor.

Minister **Heinen**:

Ik begrijp dat. Tegelijkertijd wijs ik erop dat er in het kabinet natuurlijk wel wordt gewerkt aan het breder versterken, ook voor kwetsbare kinderen, van de onderwijskwaliteit en de basisvaardigheden. Ik wijs er daarom nogmaals op dat er echt hard wordt gewerkt om de onderwijskwaliteit te verbeteren. Maar als je er geïsoleerd een bezuiniging uit neemt, dan is dat natuurlijk nooit leuk. Dat geef ik ook direct toe. Ik vind alleen wel dat je naar het onderwijs in zijn totaliteit moet kijken en niet geïsoleerd naar één maatregel. Ik constateer dat de heer Vijlbrief deze maatregel niet steunt. Volgens mij komt de heer Vijlbrief ook nog met voorstellen. Ik zal daar bij de appreciatie van de amendementen nader op ingaan.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Gaat u verder.

Minister **Heinen**:

Ik pak mijn aantekeningen er even bij, want ik schakel nu door naar de defensie-uitgaven. Daar zijn ook een aantal vragen over gesteld. Ik begin met een vraag van de heer Van der Lee.

De heer Van der Lee vroeg naar de defensie-uitgaven en dan specifiek naar de norm. Vorige week hebben we daar bij het Verantwoordingsdebat natuurlijk al uitgebreid over gedebatteerd. Er gaan verschillende normen rond en daar is ook een verklaring voor. We gebruiken gewoon de Nederlandse norm en de basis van de Nederlandse ramingen, dus die van het CPB van de ontwikkeling van de economie, en de uitgaven op onze begroting. Dan weten we wat het percentage is van de uitgaven aan defensie. Daar zetten we ook bij: inclusief en exclusief Oekraïne. Dan kunnen wij aan het parlement aangeven of we aan die 2% voldoen en waar we staan met die defensie-uitgaven.

Tegelijkertijd zoekt de NAVO naar een onderlinge vergelijkbaarheid tussen landen en daarbij kijkt ze terug. De NAVO gebruikt daarvoor de OESO-cijfers. De OESO maakt geen ramingen, maar kijkt terug en constateert wat het bbp is. Daarbij gebruiken ze andere deflatoren en daardoor komt de OESO tot andere uitkomsten bij die norm. Wij hebben geprobeerd om alle drie aan te geven, dus zowel de NAVO-norm als de Nederlandse norm, in- en exclusief Oekraïne.

Vorige week hebben wij hier al een interruptiedebatje over gehad. Daarin constateerden we

dat dit tot verwarring leidt en dat dat nooit de bedoeling kan zijn. Ik heb daarover contact gehad in het kabinet. Wij constateerden daarbij dat onze ambitie om hierover transparant te zijn, leidde tot aanvullende vragen. De minister van Defensie zal daarom met de NAVO in gesprek gaan om te verkennen of die verschillende berekeningswijzen naar elkaar toe gebracht kunnen worden om te voorkomen dat we hier elke keer weer deze discussie hebben.

Ik wijs er wel op dat verschillende basisstatistieken ten grondslag liggen aan die normen. De raming van de OESO is bijvoorbeeld een andere dan die van een centraal planbureau en daardoor is de vergelijkbaarheid altijd lastig. De NAVO gebruikt niet alle ramingsinstituten van alle verschillende landen om die vergelijking te maken. De NAVO moet één ramingsinstituut als basis nemen en dat is dan de OESO.

De voorzitter:

Ik ga jullie beiden nu aansporen om heel kort en krachtig te vragen en te antwoorden, want we lopen uit de tijd. We beginnen in het gedrang te komen met de dinerpauze!

De heer Van der Lee (GroenLinks-PvdA):

Het is goed om te horen dat die stappen worden gezet. Maar tegelijkertijd is het wel zo dat wij, zeker de partijen die verantwoordelijk willen zijn, weer aan de vooravond van een doorrekening staan. En dan maakt het nogal uit welke norm we gaan hanteren om te bepalen hoe we eraan kunnen voldoen. De NAVO-norm is 3,5% en daarbij wordt een berekening gehanteerd die de minister net heeft uitgelegd. Maar die berekening wijkt af van de eigen nationale berekening. Vorig jaar scheelde dat 6 miljard euro. 6 miljard, hè! Daarmee kun je ruimschoots naar een minimumloon van €16, als je die keuze zou willen maken. Het gaat echt over groot geld. Hoelang gaat zo'n traject duren en vindt het kabinet niet ook dat het beter is die verwarring te voorkomen door voorlopig alleen te sturen op het voldoen aan de NAVO-norm in plaats van aan andere normen?

Minister Heinen:

Voorzitter, ik zal het kort doen. Ik denk dat dat onmogelijk is, omdat de NAVO geen meerjarencijfers publiceert. Daarmee is het gewoon niet bruikbaar, want je wilt natuurlijk laten zien in hoeverre je in de toekomst aan de norm voldoet. De NAVO publiceert die simpelweg niet en, nogmaals, daarom moet je echt terugvallen op de nationale begrotingsinstituten, in ons geval het Centraal Planbureau. Als laatste: de NAVO kijkt dus terug en gebruikt een andere basisstatistiek. Daarmee kom je ook tot andere normen.

Voorzitter. De heer Vijlbrief heeft ook nog gevraagd naar de dekking van de verhoging van de defensie-uitgaven. Dat is een terechte discussie. Sterker nog, hier ligt een flink fundamenteel politiek debat aan ten grondslag. Ik wil erop wijzen dat er niet is besloten tot hogere uitgaven, want dan zou je die ook moeten dekken. Wel is er een politiek commitment uitgesproken om hiernaartoe te gaan werken. Dat is echt een groot verschil. Vanuit mijn rol en mijn verantwoordelijkheid zou ik natuurlijk nooit toestaan dat we 16 miljard tot 19 miljard op een begroting bijplussen zonder dekking. Dat kan natuurlijk niet. Dus nogmaals — ook deze discussie hebben wij vaker met elkaar gevoerd — het begint met een analyse van het dreigingsbeeld en het verslechteren van de veiligheidssituatie. Die analyse maakt de NAVO. De NAVO vertaalt die door naar het bondgenootschap en zegt waar we extra in moeten investeren om de veiligheid te borgen. Daar wordt een nationale vertaling van gemaakt. De heer Brekelmans, in zijn verantwoordelijkheid als minister van Defensie, maakt vervolgens die vertaling naar Nederland. Daarin wordt duidelijk wat het in euro's betekent; dat is die 16 tot 19 miljard.

Vervolgens zegt de NAVO ook, maar dat is meer een politiek commitment ... Althans, de NAVO vindt niks, maar het bondgenootschap besluit gezamenlijk, en de sg van de NAVO heeft daar een voorstel voor gedaan, dat we eigenlijk een minimum zouden moeten

garanderen in onze uitgaven. Dan gaat het om die 3,5% en die 1,5%. Dat is een politiek commitment dat internationaal wordt afgegeven. Daar zitten nog geen euro's achter. Vervolgens begint de discussie hoe je dat in gaat passen. Alle lidstaten gaan die discussie voeren. Ik kan die nu niet voeren, want ik weet nog niet wat de uitkomst wordt van dat politieke commitment. Ik weet niet wat het tijdpad wordt waarin dat bedrag behaald moet worden en wat het precieze percentage is. Het lijkt er wel op uit te komen dat je uitkomt op die 3,5% en die 1,5%. Het tijdpad weet ik niet; ik denk dat dat enigszins flexibel is, maar eerder richting 2032 gaat, of misschien iets daarboven, dan dat het later wordt.

Daarnaast heb je natuurlijk ook nog het vraagstuk of je er lineair naar toegroeit of via een ander groeipad. Als u mij had gevraagd hoe ik dat in de huidige kabinetsperiode zou hebben ingepast, zou ik het volgende hebben gezegd. In een lopend kabinet had ik het nu stap voor stap ingevoerd. Dan had ik elk jaar bij voorjaarsnota de stap voor het volgende jaar in de boeken gezet, zoals we dat nu hebben gedaan voor 2026. We hebben namelijk in deze Voorjaarsnota gezegd dat in 2026 de stap moet worden gezet van 2% naar 2,2%. Dat is gewoon netjes gedekt. In het voorjaar van 2026 zou je dan de stap voor 2027 moeten zetten. Zo kan je in een kabinetsperiode stap voor stap die norm verhogen. Omdat er nu verkiezingen tussendoor komen en uiteindelijk ook een nieuwe formatie, is het zinvoller om die discussie niet stap voor stap te doen, maar het meteen voor die vier jaar in te passen. Dat voorkomt moeilijke politieke discussies gedurende de kabinetsperiode.

"Gezondheid", zeg ik tegen de staatssecretaris, die ik hier bijna verlies aan een enorme hoestbui. Maar er liggen nog wat vragen voor hem. Blijf dus nog even leven tot het einde van het debat.

Ik denk dus dat je aan het begin van een formatie bekijkt hoe je het de komende vier jaar gaat doen, ook gegeven het groeipad naar die 3,5%. Omdat deze discussie in deze kabinetsperiode kwam, heb ik het stap voor stap ingevuld bij de Voorjaarsnota. Ik wijs erop dat we nu een eerste stap naar 2,2% hebben gezet. Je zou dus de volgende stap naar bijvoorbeeld 2,4% kunnen zetten. Dat zou je dan in 2026 in de Voorjaarsnota moeten vormgeven. Het is aan onszelf of ik hier dan nog sta, want dat hangt af van hoe snel de formatie gaat.

Mevrouw Van Dijk had vragen over de politiebegroting en de ombuigingen die zij daar zag staan. Ik moet erop wijzen dat dat geen ombuigingen zijn. Ik pel het even af. Het kabinet heeft de afgelopen periode juist geïnvesteerd in politie. Bij de Miljoenennota 2025 is er 50 miljoen in 2025, oplopend tot 100 miljoen, structureel beschikbaar gesteld voor de politie. Ongeveer 200 miljoen voor de nationale veiligheid uit het regeerprogramma is aan JenV toegerekend, waarvan dus het grootste deel aan de politie. De 50 miljoen waar mevrouw Van Dijk op wijst, is een gevolg van de prijsbijstelling die ik deels heb moeten inhouden. Dat raakt natuurlijk de politie wel, maar per saldo gaat er wel nog steeds geld heen.

Het is terecht dat mevrouw Van Dijk erop wijst dat de departementen een prijsbijstelling natuurlijk wel voelen op hun begroting. In het verleden is die vaak naar voren gebracht door politieke partijen, als een dekkingsbron die wat minder pijn doet. Maar je ziet dat die uiteindelijk wel gaat knellen op de begroting. Dat moeten er we er ook bij zeggen. Maar dit verklaart die 50 miljoen.

Dan had mevrouw De Vries vragen over het terugdringen van het aantal ambtenaren en van regelgeving. Wij hebben vorige week bij het Verantwoordingsdebat ook dit debat gevoerd. Toen wezen leden van het parlement er terecht op dat het aantal ambtenaren is gegroeid. Dat zag toe op 2024. De ambitie van dit kabinet en deze coalitie om de overheid weer wat kleiner te maken en de groei te reduceren, zag toe op 2025 tot 2028. Dat beleid wordt nu dus uitgevoerd. Ik wijs erop dat dit kabinet er nog geen jaar heeft gezeten: elf maanden. We zijn voor de zomer geïnstalleerd. Je bent de eerste maanden bezig met het opstellen van een

regeerprogramma, het vaststellen van de budgettaire kaders en het opstellen van de begrotingen. Goed en wel is dit kabinet enkele maanden effectief geweest. De verwachtingen zijn dan groot, en dan verwachten we ook gelijk dat de heilige vrede is uitgebracht en dat iedereen gratis rijk is geworden. Dat gaat natuurlijk veel te snel. Daar is beleid voor nodig, en bloed, zweet en tranen. Het is dan belangrijk dat je de hele periode demissionair blijft, om al je doelstellingen ook te kunnen bereiken. Dat is dan mijn antwoord aan mevrouw De Vries: de ambitie blijft staan, maar tegelijkertijd zijn we pas net op weg.

Wij hebben nu de taakstelling vormgegeven als een budgettaire taakstelling. Ik denk wel dat op het moment dat we constateren dat die taakstelling in fte's te weinig terugloopt, we dan ook moeten gaan kijken of daar geen dubbel slot op moet. Maar ik denk dat het goed is om het eerst in budgettaire zin in te vullen, ook omdat in de uitwerking de taakstelling wel ruig was, als je kijkt naar kerndepartementen. De uitvoeringsdiensten zijn uitgezonderd, waardoor de taakstelling naar de kerndepartementen vrij groot werd, een kwart. Als je dan niet minder op het gebied van beleid doet, dan ga je echt naar een kaalslag. Het gaat dus wel samen op. Ik ben bereid om te kijken naar een dubbel slot als het onvoldoende terugloopt, maar dan ga ik de Kamer uitdagen om wat minder aan beleid te doen en te zorgen dat de taken worden verminderd. Dan wijs ik wel op de 5.000 moties die jaarlijks in dit parlement worden aangenomen, waarvan de helft zegt "zoek eens uit", "doe eens onderzoek" et cetera. Dat moet door diezelfde, ontzettend goede, ambtenaren uitgevoerd worden.

De voorzitter:

Dank. Een vraag van mevrouw De Vries.

Mevrouw Aukje de Vries (VVD):

We zien dat in de praktijk natuurlijk niet alle uitvoeringsorganisaties zijn uitgezonderd. Dat baart mij op zich wel zorgen, want het idee was om echt te schrappen, ook in de kerndepartementen, maar daarbij ook te kijken naar de taken die uitgevoerd worden. Ik heb bij het Verantwoordingsdebat ook gezegd: laten we ook naar onszelf kijken. Daar kunnen we elkaar in vinden, maar ik hoop wel dat hier niet te lang mee gewacht wordt en dat dit niet weer een verloren jaar gaat zijn waarin we die stappen niet kunnen zetten.

Minister Heinen:

Dat is een terecht punt. Het is ook goed dat mevrouw De Vries de druk erop houdt, want het risico is natuurlijk dat we in deze ambitie verslappen en dat de overheid blijft uitdijen. Ik ben ook blij met de oproep van mevrouw De Vries om te kijken naar de taken die we minder doen. We hebben uiteindelijk wel de flexibiliteit geboden dat als in een kerndepartement de taakstelling te ruig zou zijn zonder het schrappen van taken, je ook kan kijken naar wat er wél bij uitvoeringsdiensten kan plaatsvinden. In mijn zoektocht zag ik dat er ook bij de uitvoeringsdiensten nog wel flinke beleidskernen zaten, waardoor het nog wel te rechtvaardigen was om daar een deel van de taakstelling te laten verlopen.

De voorzitter:

Dank. Dan heeft de heer Dijk zijn laatste interruptie.

De heer Dijk (SP):

Voorzitter, die is goed bewaard; ik heb nog één vraag. Die gaat over externe inhuur. Daar wordt 3,7 miljard aan uitgegeven. Dat is 15% van het totale personeelsbudget, en 5% boven de Roemernorm. Denkt de minister van Financiën dat daar iets op de besparen valt en, zo ja, wat zou een realistisch beeld zijn om dat voor elkaar te krijgen? Het liefst wil natuurlijk iedereen dat het morgen gefikst is en dat we op die Roemernorm zitten. Maar wat is het beeld van de minister? Wat is reëel om te verwachten?

Minister Heinen:

Dat is bijna een gewetensvraag. Ik vind dit een lastige. Laat ik de hand in eigen boezem

steken en naar mijn eigen ministerie kijken. De heer Van Houwelingen had daar ook naar gevraagd. Je ziet dat in mijn geval de Roemernorm van 10% ook wordt overschreden. Sterker nog, in 2024 was de externe inhuur 19,5%. Die norm is dus zwaar overschreden. De belangrijkste oorzaak daarvan is ook weer de externe inhuur, die tijdelijk is, voor het toelagenherstel. Daarom zeg ik dat ik het lastig vind. We moeten ook de nuance niet verliezen. We willen denk ik allemaal de externe inhuur reduceren. Tegelijkertijd wil ik ook de hersteloperatie nou eens met elkaar afronden, en ik denk dat de heer Dijk dat omarmt. Dat bedoel ik in zakelijke zin, maar ik wil ook voor de mensen thuis dat hun zaken worden behandeld en dat er rechtsherstel plaatsvindt. Dat lukt gewoon niet met het aantal ambtenaren dat we nu hebben; we hebben externe inhuur nodig. Ik wijs er wel op dat de ambitie is dat dat stopt — daar is de staatssecretaris mee bezig — zodat de externe inhuur weer naar beneden gaat. Dat is het eerlijke antwoord als het gaat om die Roemernorm. Het ligt soms genuanceerder dan we denken.

De heer Dijk vraagt terecht hoe het zit buiten Financiën. Met zijn goedkeuring geleid ik de vraag door naar mijn collega, de minister van Binnenlandse Zaken. U zou een wetgevingsoverleg hebben geloof ik, maar dat is niet doorgegaan. Ik zal haar vragen om een overzicht te geven van wat nu de stand van zaken is, zodat de Kamer het kan monitoren en daar kritisch over kan blijven, om zo wel de druk erop te houden. Want als je het aantal ambtenaren in vaste dienst reduceert, denk ik dat het risico is dat we die vervolgens gaan inhuren, en die zijn dan vaak ook duurder.

De voorzitter:

Dan de heer Van Houwelingen. Excuses, ik had de microfoon nog niet aangezet.

De heer Van Houwelingen (FVD):

Dank u wel. Ook over dit onderwerp, voorzitter. Het punt is natuurlijk dat we de discussie over de Roemernorm al jaar na jaar na jaar hebben gehad. Er is altijd wel een reden te geven voor het feit dat die norm niet gehaald wordt. Dus wat ons betreft is dit een structureel probleem. Wij zijn ook heel erg voor die norm. Ik zou de minister dus willen vragen wat hij nou gaat doen, ook op zijn eigen ministerie — het gaat niet goed zoals het nu gaat — om die norm te halen. Elke keer is er weer een excuus, dus over tien jaar hebben we hetzelfde debat hier.

Minister Heinen:

Mijn ambitie zou zijn om dat te voorkomen. Tegelijkertijd is het risico er natuurlijk wel. Daar wijst de heer Van Houwelingen terecht op. Ik denk dat het belangrijkste is dat we het transparant maken, daarop monitoren en aangegeven aan de Kamer hoe we het terugbrengen. Ik zal dat opnemen met de minister van Binnenlandse Zaken. Tegelijkertijd vind ik dat we als het gaat over de inhuur van externen niet alleen de discussie moeten voeren over "er is externe inhuur en dat is fout", maar dat we ook onszelf een spiegel moeten voorhouden wat betreft de vraag waarom die worden ingehuurd. Vaak is dat wel omdat de expertise binnen de rijksoverheid ontbreekt of we simpelweg de mankracht niet hebben in de operaties die we moeten uitvoeren. Ik wees bij het ministerie van Financiën, als ik de hand in eigen boezem steek, op het rechtsherstel voor het toelagenschandaal. Ik denk dat we daarin wel eerlijk moeten zijn. Ik denk dat we niet alleen moeten zeggen "ja, we willen naar die 10% en coûte que coûte moeten we dat halen", maar dat we altijd rekenschap moeten geven van waarom er wordt ingehuurd. Ik zal meegeven aan de minister van Binnenlandse Zaken dat daar ook wat meer inzicht in gegeven moet worden, zodat we ook dat debat meer geïnformeerd kunnen voeren met elkaar.

De heer Van Houwelingen (FVD):

Ik ben er niet door gerustgesteld. Misschien mag ik zelf een suggestie doen. Die norm wordt continu overschreden. Zou het wellicht niet een idee zijn — tenzij de Kamer een uitzondering wil maken, want de Kamer heeft die regel gesteld — om het volgende te zeggen? Als een

ministerie, bijvoorbeeld het ministerie van Financiën, dat overschrijdt — daar is een bedrag aan verbonden — wordt het daar volgend jaar op gekort op het ministerie. Dat betekent dat je een bezuiniging op het kerndepartement moet uitvoeren, dat je als het ware wordt gestraft voor die overschrijding. Als dat de standaardregel wordt over alle ministeries, zou dat niet veel beter werken dan wat vrijblijvend te zeggen, zoals we nu ook weer horen, "ja, we gaan kijken"? Dat werkt blijkbaar niet, want de afgelopen tien jaar zijn we daar niks mee opgeschoten.

Minister Heinen:

Allereerst dank voor het meedenken over een oplossing, voor niet alleen de problemen adresseren, maar ook denken in oplossingen. Dat waardeer ik zeer. Tegelijkertijd raakt de heer Van Houwelingen mij wel een beetje kwijt in de oplossing die hij voorstelt. Als ik die dan projecteer op mijn eigen organisatie, zou ik dat wel een hard gelag vinden. Dat zou namelijk betekenen dat ik op de hersteloperatie moet gaan korten, omdat ik in de ambitie om het op te lossen het jaar erop wordt gekort en de hersteloperatie nog verder achter de horizon verdwijnt. Dus nogmaals alle waardering voor het meedenken over oplossingen. Ik weet alleen niet of de oplossing hier ligt, omdat dit voorbijgaat aan het vraagstuk waarom die externe inhuur er is. Als daar een goede reden voor is, zouden we elkaar ook moeten uitdagen om daar misschien een uitzondering op toe te staan. Dat moet natuurlijk altijd tijdelijk zijn. Daarom denk ik dat die monitoring zo ontzettend belangrijk is.

De heer Van Houwelingen (FVD):

Tot slot. Zou het dan niet een idee zijn, als er dan een uitzondering nodig is — dat heb je ook bij een suppletoire begroting — dat de Kamer eerst op de hoogte wordt gesteld, dus dat een ministerie, bijvoorbeeld het ministerie van Financiën, zegt: dit jaar gaan we die Roemernorm niet halen, kunnen we daar toestemming voor krijgen van de Kamer? Dat zou dan moeten gelden voor alle ministeries, waarbij er dan ook echt iets gebeurt, bijvoorbeeld dat er gekort wordt, of een andere suggestie. Dus dat er wat gaat gebeuren. Want de vrijblijvende wijze waarop het nu gaat, werkt heel duidelijk niet.

Minister Heinen:

In formele zin geeft de Kamer natuurlijk toestemming, omdat de begroting wordt goedgekeurd waarin dat ook allemaal is uitgesplitst. Dus als de Kamer de begroting aanneemt, is die toestemming ook verleend. Ik denk wel dat het goed is om dit beter te monitoren en vooral om met elkaar de discussie te voeren over wat er nou achter zit. Nogmaals, sturen op percentages vind ik altijd hartstikke transparant in de ambitie die we met elkaar hebben, maar we verliezen soms wel de nuance in wat daarachter zit.

De voorzitter:

Dank. Ik kijk even naar de klok. Hoeveel vragen heeft u nog?

Minister Heinen:

Een stuk of tien, voorzitter. Ik zal het gaspedaal indrukken.

De voorzitter:

Heel kort en krachtig.

Minister Heinen:

Ja, natuurlijk. Ik zal het kort doen, maar ik wil ook recht doen aan de vragenstellers. Mevrouw De Vries had een vraag over de inzet van middelen voor de lagere kinderopvangkosten voor middengroepen. De bijna gratis kinderopvang is deels op verzoek van de sector zelf uitgesteld. De sector zegt: "Dit gaat te snel; wij kunnen dit niet aan. Zo creëer je alleen maar wachtlijsten. Doe het nou iets behoedzamer." Tegelijkertijd zijn we wel doorgegaan met het verhogen van de vergoedingspercentages, zodat middeninkomens hun kinderen tegen minder kosten op de opvang kunnen zetten. In 2025 krijgt ieder huishouden

met een inkomen tot €47.400 een vergoeding van 96%. In 2026 zal dit waarschijnlijk uitgebreid worden naar huishoudens met een inkomen tot circa €55.000 en in 2027 naar alle huishoudens met een inkomen tot €80.000. Er worden dus grote stappen gezet om de vergoedingspercentages naar die 96% te brengen. Ik denk dat dat de komende jaren goed nieuws is voor werkende middeninkomens.

Dan was er nog een vraag van mevrouw Van Dijk, die vroeg naar het UWV en de WIA. Het is natuurlijk belangrijk om daar ook aandacht voor te vragen, net als voor alles waar mijn collega Van Hijum mee bezig is. Het kabinet neemt de situatie zeer serieus; dat zeg ik ook namens minister Van Hijum van Sociale Zaken. Hij heeft 200 miljoen gereserveerd voor de WIA-herstelacties en voor maatregelen om de druk op het UWV te verlichten, voornamelijk met een vereenvoudiging van de beoordeling voor 60-plussers en het wettelijk verankeren van de kwijtschelding van WIA-voorschotten. Hierin zitten ook uitvoeringskosten die het UWV maakt om de hersteloperaties uit te voeren. De heer Van Hijum is hier dus voortvarend mee aan de slag, maar ik denk dat het goed is dat mevrouw Van Dijk ook aandacht vraagt voor dit dossier. Ik probeer in non-verbale zin te lezen of dit een interruptie uitlokt bij mevrouw Van Dijk. Dit is in ieder geval wat ik heb doorgekregen vanuit het ministerie van SZW, maar voert u dit debat vooral ook met de minister van SZW, die hier natuurlijk voor verantwoordelijk is, ook omdat mijn collega in het kabinet natuurlijk beter geïnformeerd is dan ikzelf en om te voorkomen dat ik foutieve informatie verstrek.

De heer Vijlbrief had een vraag over de verdeling van de investeringskosten voor het energienet over generaties. Ik denk dat hij in wat nettere woorden vraagt naar de amortisatievariant. Mijn collega, de minister van KGG, bereidt een kabinetsreactie voor op het ibo over elektriciteitsinfrastructuur. Die zal daar nader op ingaan. Daar zitten natuurlijk ook vraagstukken. Is het saldo relevant? Hoe zit dit over generaties? Zo kunnen we samen kijken wat het juiste besluit is om samen te nemen.

De heer Van Dijck had een vraag over de etiketten op de boodschappen. Ook hier dank voor het meedenken in oplossingen. Ik begrijp de vraag daarom zeer goed. Eigenlijk pleit de heer Van Dijck voor verdere vervolmaking van de interne Europese markt. Daarom vind ik dat hij hier een mooi punt neerzet. Ik ben blij dat ook de heer Van Dijck daar nu aandacht voor vraagt, want ik denk dat daar de sleutel zit tot economische groei. De Europese regelgeving schrijft voor dat etiketten in begrijpelijke taal geschreven moeten zijn. Daar wijst de heer Van Dijck ook op. Dat is niet zozeer een nationale kop, maar meer een doorvertaling van Europese wetgeving. Ik heb het nog even opgezocht: deze doorvertaling zit in de Warenwet, die valt onder de verantwoordelijke staatssecretaris van VWS. Ik zal toezeggen dat de minister van EZ — dat mag ik vandaag nog zijn — en de staatssecretaris van VWS met een reactie komen over wat hier mogelijk is. Dat heb ik al kortgesloten. Maar ik denk wel dat dit een spoor is dat wij verder moeten verkennen.

De heer Vermeer vraagt aandacht voor de regio's, waarvan akte. Meer specifiek vraagt hij hoe wordt voorkomen dat medeoverheden taken moeten uitvoeren zonder voldoende middelen. Daar gaan we uiteindelijk natuurlijk zelf over als Kamer. Middelen en taken moeten altijd samen opgaan. Ik denk dat we in het verleden wel taken hebben belegd zonder dat er voldoende middelen waren. Dit kabinet heeft natuurlijk een extra stap gezet als het gaat om de extra middelen voor het Gemeentefonds. Dat even in algemene zin.

Dan had de heer Vermeer in het verlengde hiervan nog een vraag, namelijk hoe we regio's kunnen betrekken bij grote infrastructurele beslissingen. Bij overleggen over infrastructurele beslissingen wordt de regio al betrokken, zoals via het Bestuurlijk Overleg Leefomgeving in het voorjaar en het Bestuurlijk Overleg MIRT in het najaar.

Dan had de heer Grinwis, die nu helaas bij een ander debat moet zijn, een vraag over de middelen die gereserveerd staan op de aanvullende post, maar in de Miljoenennota krijgt u

gewoon een net overzicht van wat nog staat gereserveerd op de aanvullende posten.

Mevrouw De Vries vroeg om een toezegging over brede heroverwegingen. Ik vind dat een goede oproep. Het gaat hier namelijk vaak over de vraag of we extra kunnen uitgeven, waarbij ik aangeef dat het ook betaald moet worden. Veel fundamenteeler ligt daar natuurlijk de vraag onder hoe we moeten hervormen en óf we kunnen hervormen, zodat de economie ook weer groeit. Ik denk dat dat een goede oproep is. Tegelijkertijd is de hele heroverwegingsoperatie, de tijdshorizon die hiervoor staat, nog te kort om die hele operatie uit te voeren, omdat het kabinet vrij plotseling is gevallen en we ook snel verkiezingen hebben. Hoewel ik het verzoek zeer omarm — ik zal het ook meenemen en er een reactie op sturen — zal ik ook aangeven hoeveel tijd het in beslag neemt en hoe we dat het beste kunnen meenemen voor de verkiezingen, zodat het ook in de verkiezingsprogramma's opgenomen kan worden. Tegelijkertijd zijn hier in het verleden ook echt projecten van een jaar op gezet. Dat gaat wel voorbij aan de horizon. Ik ben dus even aan het zoeken. Als mevrouw De Vries dit nuttige informatie zou vinden voor verkiezingsprogramma's, denk ik dat de horizon te kort is. Maar meer fundamenteel gezien — we zullen toch weer eens die heroverweging moeten starten — vind ik dit eigenlijk wel een goede oproep.

De voorzitter:

Mevrouw De Vries, uw laatste interruptie.

Mevrouw **Aukje de Vries** (VVD):

De wat meer fundamentele aanpak spreekt mij ook aan, maar het zou wel goed zijn om te kijken wat nou de mogelijkheden zijn om bijvoorbeeld met een quickscanachtig iets toch nog iets te presenteren, misschien voor de verkiezingsprogramma's, maar anders eventueel bij de start van een nieuwe formatieronde.

Minister Heinen:

Ja, dat is een goed punt. Ik neem deze mee terug en ik kijk wat er mogelijk is, want er liggen natuurlijk ook veel kansrijke studies vanuit het verleden. We zullen kijken of die te updaten vallen, maar we gaan proberen om hier zo goed mogelijk aan tegemoet te komen.

De heer Flach had vragen gesteld over het kindgebonden budget. De heer Flach vroeg eigenlijk naar de ombuiging op het kindgebonden budget en de effecten daarvan op de inkomensverdeling. Ik kan er in het algemeen over zeggen dat het kabinet natuurlijk groot belang hecht aan het ondersteunen van de positie van middeninkomens en meerdere maatregelen neemt om dat te bereiken, zoals het verhogen van de vergoedingspercentages in de kinderopvangtoeslag, waar ik net naar verwees, en het terugdraaien van het niet indexeren van de maximumuurprijs in de kinderopvang. Ook hier geldt weer dat een maatregel geïsoleerd eruit nemen geen recht doet aan het totale beeld. Ik denk dat we deze discussie moeten voeren met de MEV in de hand, de Macro Economische Verkenning, want dan weten we ook hoe de koopkrachteffecten zich in de hele inkomensverdeling voordoen, zodat we deze discussie goed kunnen voeren. Hier zie je het nadeel van koopkrachtmaatregelen in het voorjaar nemen. Eigenlijk kan je die veel beter betrekken bij de augustusbesluitvorming, omdat je, ook in dit geval, beter geïnformeerd de discussie met elkaar kan aangaan.

De heer Flach (SGP):

Dat laatste ben ik met de minister eens, maar wij moeten het er nu mee doen. Dat besluit is nu genomen door de coalitie en daarmee ligt het op tafel. We hebben onlangs een groot debat gehad over de middenklasse in Nederland. Dit raakt ook die groep. Zou de minister er inzicht in kunnen geven wat het in financiële zin zou betekenen als je dat knikpunt bij een hoger gezamenlijk inkomen zou leggen? Hoe zou dat budgetneutraal opgevangen kunnen worden?

Minister **Heinen**:

Ik kom er in de tweede termijn op terug hoe ik aan dit verzoek tegemoet kan komen, want ik vind het belangrijk dat we de totale koopkracht bezien. Ik denk dat de heer Flach ook kijkt welke aanpassingen hij kan doen, en dat hij daar hulp bij nodig heeft. Ik vermoed dat de heer Flach dan ook wil toewerken naar een amendement. Ik wil hem daar natuurlijk bij helpen vanuit mijn neutrale positie ten opzichte van het parlement. Tegelijkertijd is het heel lastig om nu voor elke individuele regeling alle dode knikpunten in kaart te brengen, want de koopkrachteffecten verschillen per euro waar je het knikpunt legt. Laat me er dus in tweede termijn even op terugkomen welk voorstel ik u kan doen, zeg ik via u, voorzitter, om de heer Flach te helpen in deze zoektocht.

De **voorzitter**:

We komen erop terug in tweede termijn.

De heer **Flach** (SGP):

Ik kom in de tweede termijn ook met een motie daaromtrent. Ik kijk wel of we dat later ook omzetten in een amendement. Dank in ieder geval voor dit antwoord.

Minister **Heinen**:

We kunnen ook kijken of het wellicht een oplossing is om in de sleuteltabellen, die wij natuurlijk ook naar het parlement sturen, wat aanvullende informatiepunten op te nemen. Dan krijgt u ook wat meer gevoel bij wat bepaalde afbouwpunten of afbouwpaden zijn. Dan hebben we het over de hellingshoek. Die hebben natuurlijk allemaal effect op de koopkrachteffecten. Maar ik vind het, nogmaals, heel lastig om dat hier in dit debat nu zo aan te geven. Ik kom er zo op terug.

Dan waren er nog twee vragen. De heer Flach heeft ook gevraagd naar de maatregelen voor het onderwijs, maar die vraag heb ik net ook beantwoord richting de heer Vijlbrief.

Dan lag er nog één vraag van de heer Dassen. Die had een vraag over de verhoging van het minimumjeugdloon. Ik kan zeggen dat in de Voorjaarsnota het minimumjeugdloon is verhoogd. Het kabinet zet daarmee een stap in het verder verbeteren van de bestaanszekerheid van jongeren. Verdere verhoging achten wij niet verstandig vanwege de gevolgen voor scholingsdeelname en voor de kans van jongeren om een baan te vinden. Die balans moeten we natuurlijk altijd met elkaar vinden.

Daarmee ben ik aan het einde gekomen van de vragen die ik heb geïnventariseerd naar aanleiding van de eerste termijn van de zijde van de Kamer.

De **voorzitter**:

Heel mooi. Dank u wel. De heer Vijlbrief heeft nog een vraag aan u.

De heer **Vijlbrief** (D66):

Ik weet dat deze minister een hoog tempo kan hanteren, maar dit was toch wel een record. Dat is knap. Ik ga helemaal hyperventileren van wat ik hoor, moet ik zeggen. Ik wil hem dus de kans geven om even een klein beetje afstand te nemen. Ik heb gewoon een vraag aan hem, een open vraag. De vraag is de volgende. Hij heeft deze Voorjaarsnota gemaakt toen de coalitie er nog zat. Hij is nu verlost van in ieder geval één partij in die coalitie. Dat ervaart hij zelf niet als een verlossing, maar wij wel. Ik heb eigenlijk een simpele vraag aan hem. Als hij de Voorjaarsnota nou nog een keer moest maken, wat zou hij dan anders hebben gedaan? Hij zei wel "ik ben de laatste die hem verdedigt", maar er zitten ongetwijfeld dingen in waar hij zelf ook niet heel enthousiast over is. Daar was ik gewoon benieuwd naar.

De **voorzitter**:

Minister, ik ga u toch uitdagen om uw antwoord kort te houden, want dit is een korte vraag, maar die kan een lang antwoord opleveren.

Minister **Heinen**:

Als u mij ertoe uitdaagt om het kort te houden, dan zal ik deze vraag naast mij neerleggen, omdat ik dat flauw zou vinden. Ik sta hier namelijk als minister van Financiën, die een hoofdlijnenakkoord heeft medeondertekend en op basis daarvan budgettaire kaders heeft afgesproken. Ik sta dat tot het laatst gewoon te verdedigen. Het zou flauw zijn om te zeggen: voor dit onderdeel sta ik niet en dat onderdeel vind ik wel mooi. Ik sta voor de gehele Voorjaarsnota. Ik ben daar medeverantwoordelijk voor. Voor die verantwoordelijkheid loop ik niet weg.

De heer **Vijlbrief** (D66):

Ik ken de minister ook niet als iemand die voor zijn verantwoordelijkheid wegloopt, dus dat siert hem alleen maar. Ik constateer wel dat het vreemd is dat er een hoofdlijnenakkoord ligt waar toch ook de vingerafdruk van de PVV op zat. De PVV loopt weg en daarna zegt een van de partijen gewoon: nou ja, we blijven gewoon dat hoofdlijnenakkoord uitvoeren. Dat verbaast me. Je vraagt je sowieso af waarom ze wegliepen, maar dat terzijde. Maar dan vraag je je ook af: vindt de VVD dan inmiddels hetzelfde als de PVV? Ik begrijp gewoon niet waarom dat hoofdlijnenakkoord nog heilig is als het kabinet geploft is.

Minister **Heinen**:

Ik snap de vragen van de heer Vijlbrief. De heer Vijlbrief snapt dat ik die beantwoord op de manier waarop ik die beantwoord.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Heel kort. Ik had nog een vraag over de bezuinigingen op het ambtenarenapparaat. Misschien doet de staatssecretaris dat. Mag ik dan rappelleren aan die vraag?

De **voorzitter**:

U mag daaraan rappelleren. U heeft sowieso nog twee interrupties over, dus daar kunnen we er ook eentje vanaf halen.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Het was geen retorische vraag.

Minister **Heinen**:

Excuus. Ik wil niet dat het u een extra interruptie kost, maar zou u dan de vraag kunnen herhalen? We hebben namelijk zojuist over fte en de bezuiniging op het apparaat gesproken.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Ja, excuus. De vraag was als volgt. Er zijn tienduizenden, heel veel ambtenaren bij gekomen in de coronaperiode. Het kabinet wil daarop bezuinigen. Dan is de vraag: hoe staat het daarmee?

Minister **Heinen**:

Dat overzicht kan ik u beter geven bij de Miljoenennota, want we staan aan het begin van 2025. We hebben het overzicht gegeven van 2024. Daarover konden we goed rapporteren in het jaarverslag, want toen hadden we natuurlijk de volledige informatie over 2024. We zitten nu midden in het jaar, eigenlijk nog niet eens halverwege. Daardoor is het lastig om te zeggen wat de effecten zijn van 2025. Ik kan u wel een tussenstand geven. Dat doe ik dan bij de Miljoenennota, als u dat goedvindt. Dan heb ik ook de informatie om u daar goed over te informeren.

De heer **Van der Lee** (GroenLinks-PvdA):

Ik heb toch nog één vraag, omdat ik nog even heb nagedacht over wat de minister heeft gezegd over het inpassen van de defensie-uitgaven. Dank ook daarvoor. Hij heeft het nu met een stapje van twee tiende procent gedaan, maar hij zegt: bij een nieuwe periode van vier jaar zou je een planning kunnen maken. Nu ben ik een beetje bang dat in het tempo waarin we werken, er straks in een formatie gewoon weer een deal wordt gesloten met zoveel tiende procent per jaar. Eigenlijk zou je inzicht willen hebben in de absorptiecapaciteit, het type investeringen, de duur ervan en het moment waarop het geld beschikbaar moet zijn. Je wil niet dat Defensie wordt opgepompt en nog verder wordt opgepompt met onderbestedingen. Je wil dat er een traject ligt dat niet gebaseerd is op een stapje van elke keer twee tiende procent per jaar, maar dat past bij een investeringspad dat ook daadwerkelijk kan worden uitgevoerd. We hebben er namelijk allemaal belang bij dat er niet te veel onderuitputtingen plaatsvinden. Ik vraag me af of de minister daar ook zo over denkt en of Defensie daar ook aan werkt, zodat er materiaal ligt om een tijdpad op te kunnen baseren wanneer er een nieuwe formatie start.

De **voorzitter**:

De minister, voor een kort antwoord.

Minister **Heinen**:

Kort. Een terecht punt. Ik heb er zelf ook al toe opgeroepen dat je moet oppassen met geld uitgeven zonder voldoende absorptiecapaciteit. We hebben het vaak over de vraagzijde van dit dossier, maar niet over de aanbodzijde. Als je dat niet goed regelt, leidt dat enkel tot prijsopdrijving. Dat moet je natuurlijk voorkomen. Ik wijs erop dat ik deze discussie ook voer met mijn collega Brekelmans. Hij geeft aan dat de absorptiecapaciteit steeds beter wordt. Het is nog niet helemaal weg, maar volgens hem lukt het steeds beter om het geld weg te zetten en zijn fabrikanten hun productielijnen aan het opschalen.

Maar dit is wel een terechte discussie. Dat is ook de reden waarom de heer Brekelmans in de brief over de 3,5 procentpunt een opmerking heeft gemaakt over absorptiecapaciteit. Ik denk dat de discussie over het ingroeipad zich daar ook toe verhoudt. Je kunt namelijk een lineair ingroeipad met elkaar afspreken, maar je kunt ook zeggen: laten we het wat exponentiëler vormgeven om ook recht te doen aan die absorptiecapaciteit. Het gaat te ver buiten mijn expertisegebied om daar nu een antwoord op te geven. Dit vraagstuk is wel bekend. Ik zal dit ook doorgeleiden naar de heer Brekelmans. Hij is hiermee bezig. Maar ik snap heel goed dat u als Kamer ook inzicht wil in wat de groeipaden zijn, niet alleen in wat dat in euro's betekent, maar ook in de vraag of je het krijgt weggezet. Ik vind dat een zeer terechte vraag.

De **voorzitter**:

Hartelijk dank. Dan bent u hierbij volgens mij aan het einde gekomen. Dan wil ik de staatssecretaris uitnodigen voor de vragen die hij heeft gekregen. Het woord is aan de staatssecretaris.

Staatssecretaris **Van Oostenbruggen**:

Voorzitter, dank u wel. Toch nog een aantal vragen. We kwamen een beetje aan het eind. Dat is hartstikke mooi. Volgens mij zijn er ook heel weinig interrupties over, waarvoor bijzonder veel dank, zeg ik tegen de collega's. Ik ga gewoon lekker snel de inhoud in.

Allereerst een vraag van de heer Grinwis, die vroeg naar de aanpassing van het kindgebonden budget in de vorm van een extra steil afbouwtraject na €60.000. Hij vroeg ook of ik het effect op de marginale druk wel voldoende heb meegewogen. Met deze maatregel wordt de inkomensondersteuning via het kindgebonden budget beter gericht op de mensen die de ondersteuning het meest nodig hebben. Dat zijn overigens de mensen onder het knikpunt van €60.000. Zoals aangegeven in de Voorjaarsnota neemt de marginale druk met

ongeveer 4% toe voor huishoudens met kinderen en een gezamenlijk inkomen van €60.000 of meer. Doordat gekozen is voor een steilere afbouw vanaf €60.000, zullen de pieken in de marginale druk juist niet toenemen, omdat die vooral vóór het punt van €60.000 liggen.

Als kabinet willen we dat werken loont en dat de marginale druk daalt. De stijging van de marginale druk voor deze groep is echter de prijs van het gerichter maken, en daarmee betaalbaar houden, van het kindgebonden budget. Het is goed om te benoemen dat er vanaf €91.000 eigenlijk geen effect meer is op de marginale druk.

De heer Flach vraagt of het kabinet extra stappen wil zetten om de kloof tussen een- en tweeverdieners te verkleinen en daarbij specifiek te kijken naar de overdraagbare heffingskorting. Het kabinet is geen voorstander van een verdere uitbreiding. Met de fiscale oplossing voor eenverdieners heeft het kabinet geprobeerd een zo gericht mogelijke oplossing te vinden voor een bepaalde groep huishoudens die door een samenloop van fiscaliteit, toeslagen en sociale zekerheid zonder aanvullende maatregelen verder onder het sociaal minimum uitkomen. Het uitbreiden van deze maatregel is niet in lijn met het streven van dit kabinet naar meer arbeidsparticipatie, vanuit de gedachte dat werken moet lonen en om de economische zelfstandigheid van beide partners te bevorderen.

Bij het indienen van het amendement vorig jaar is aangegeven dat het een complexe regeling is voor burgers die in de actualiteit de tegemoetkoming willen ontvangen, ook met de destijds voorgestelde uitbreiding. Ook voor de Belastingdienst is de regeling complex. Tot slot leidt uitbreiding ook tot een derving die gedekt moet worden.

De heer **Flach** (SGP):

Ik snap dat we daar qua inhoud misschien verschillend over denken. Overigens is dit niet per se een SGP-ding. Het is jaren geleden weleens becijferd in welke partijen die eenverdieners nou zitten. Die blijken vooral bij de VVD en de PVV te zitten. Maar dat terzijde. Je bereikt ergens een keer een ondergrens. Dan kom je uit bij mensen die wel zouden willen, maar niet kunnen werken. Die komen in toenemende mate in de knel te zitten. Het is al eerder aangetoond dat de fiscale maatregelen om werken te stimuleren allang de grens van doelmatigheid voorbij zijn. Sterker nog, die is ver overschreden. Met andere woorden: je bereikt de doelen hier niet meer mee en je raakt vooral mensen die wel zouden willen, maar niet kunnen.

Staatssecretaris **Van Oostenbruggen**:

En uw vraag is?

De heer **Flach** (SGP):

Nou, geef daar maar een reactie op, was eigenlijk mijn vraag.

Staatssecretaris **Van Oostenbruggen**:

Mijn reactie is dat bepaalde zaken uiteindelijk niet doelmatig zijn in ons totale belasting-, kortingen- en toeslagenstelsel. Dat leidt tot allerlei effecten en ook ongewenste effecten. Dat is precies de reden dat dit kabinet in het hoofdlijnenakkoord heeft afgesproken om het totale stelsel rondom belasting op inkomen te herzien en tegen het licht te houden. Dat is ons onvoldoende gegeven. Ik zal binnenkort wel met een brief komen. Daar was ook net een motie voor ingediend. Tegelijkertijd zeg ik erbij dat het heel moeilijk is om in een algemeen stelsel voor 10 miljoen belastingplichtigen iedereen helemaal goed te behalenden. Daarom hebben we ook een ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid dat specifiek toeziet op groepen die in de knel komen en daar ook beleid op maakt. Dat doen wij elk jaar in augustus.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Uw laatste interruptie.

De heer **Flach** (SGP):

Die besteed ik hier graag aan. Ik snap best dat werken moet lonen. Voor mensen die willen werken en die kunnen werken, moet dat aantrekkelijk blijven. Dat zijn we wel met elkaar eens. Ik sluit dan maar af met deze oproep. Er is nu een ondoelmatige kloof die niet bijdraagt aan de arbeidsparticipatie en die mensen die het niet kunnen, verder in de problemen brengt. Daar kom ik vooral voor op. Ik roep op om daar echt blijvend aandacht voor te hebben in de aanpassing en modernisering van het belastingstelsel.

Staatssecretaris **Van Oostenbruggen**:

Daar kan ik op reageren. Dat zie ik. Dit kabinet geeft specifiek aan dat werken moet lonen, maar dan moet je natuurlijk wel kunnen werken. Daarom hebben we ook in de Voorjaarsnota specifiek geld gereserveerd voor mensen die arbeidsongeschikt geraakt zijn. We vinden het gewoon heel belangrijk dat daar geld naartoe gaat. Als ze het niet kunnen, kun je ook niet van mensen verwachten dat ze werken. Daar zijn we het echt mee eens. In het beleid daaromheen vind ik dat we specifieke groepen moeten ondersteunen. Daar kijkt mijn collega bij het ministerie van SZW naar.

Dan vroeg de heer Dassen waarom de algemene heffingskorting en de arbeidskorting niet volledig worden geïndexeerd en waarom niet is gekeken naar fiscale regelingen voor de dekking van het terugdraaien van de btw-verhoging op sport, media en cultuur. Allereerst hebben we hier, zoals ik ook in verschillende commissiedebatten heb gezegd, een probleem gecreëerd waarbij we het zuur en het zoet niet meer in twee wetten hadden. Het draagvlak onder de btw-verhoging was weg en daarom moest die teruggedraaid worden. We hebben hier verschillende debatten over gevoerd. Uiteindelijk zijn we tot de conclusie gekomen dat het de wens van de Kamer is om dat te zoeken buiten de btw. We hebben dat grotendeels gevonden in het aanpassen van de tabelcorrectiefactor, wat feitelijk een gedeeltelijk terugdraaien van de lastenverlichting is. Nu het kabinet demissionair is, past terughoudendheid om dit op een andere manier in te vullen. Bij de voorjaarsbesluitvorming is een integrale afweging gemaakt om de btw op deze wijze te dekken. Uiteraard kunnen we natuurlijk alles nog doen om te kijken naar heffingskorting en arbeidskorting. Dat is echt iets wat gewogen wordt bij de Miljoenennota en niet bij de Voorjaarsnota.

De **voorzitter**:

Ik zie de heer Dassen naar voren komen. Aan u het woord.

De heer **Dassen** (Volt):

Ik had het er net ook al even met de minister over. In het hoofdlijnenakkoord staat dat ondoelmatige fiscale regelingen versoberd of afgebouwd moeten worden. In het hoofdlijnenakkoord staat ook dat werken moet lonen. Wat het kabinet doet, is precies het omgekeerde. Dus kan de staatssecretaris zijn redentie uitleggen aan de hand van die argumentatie?

Staatssecretaris **Van Oostenbruggen**:

Dit zijn twee verschillende dingen. Dit gaat over fiscale regelingen. Laat ik daar zo meteen wat over zeggen. Maar dit gaat — ik neem aan dat meneer Dassen daar bijzonder in geïnteresseerd is — ook over de vraag hoe wij belastingen. Dit kabinet heeft er juist voor gekozen om de belasting op arbeid te verlagen en de belasting op consumptie te verhogen. Dat kon uiteindelijk de goedkeuring van de Kamer niet wegdragen. Wij hebben, ook in samenwerking met een aantal andere partijen die geen onderdeel waren van de coalitie, gekeken naar alternatieve invulling.

Uiteindelijk is dan toch het deels terugdraaien van de lastenverlichting de alternatieve invulling geworden waarmee de btw de dekkingsbron zou worden voor de lastenverlichtingen. Dat is wat we gedaan hebben. In de fiscale regeling kun je ook dingen zoeken, maar dat zijn lastige zaken, want fiscale regelingen ombouwen is iets wat tijd kost.

En ten tweede hebben we daarvoor in het hoofdlijnenakkoord helemaal geen budgettaire dekking afgesproken. We hebben gezegd dat we kijken hoe we dat geld doelmatig kunnen besteden. Het is helemaal niet gezegd dat dit dekkingsbronnen zijn die voor geheel andere zaken kunnen worden ingezet. We hebben vooral gekeken hoe we doelmatiger geld kunnen besteden. Er wordt kritisch gekeken hoeveel Nederland stimuleert op het gebied van bijvoorbeeld innovatie en economie. Moet je eens voorstellen wat je met niet-doelmatige en niet-efficiënte fiscale regelingen zou kunnen doen in de sector waarin die regelingen ook zitten. Dat is een gesprek dat we met elkaar moeten voeren. Voor de zomer komt er nog een rapport naar de Kamer waarin u kunt lezen wat de laatste stand van denken is bij ons op het ministerie rondom die fiscale regelingen.

De voorzitter:

Dank. Gaat u verder.

Staatssecretaris Van Oostenbruggen:

Dan heb ik nog een vraag van de heer Dassen. Is een aanpassing van het rekeningforfait van de schenk- en erfbelasting de meest rechtvaardige belasting die je kunt verhogen voor toekomstige generaties? En — dat is helemaal een interessante — waarom is dit de afgelopen 45 jaar niet gebeurd? Hij dateert van 1979. Dat is een mooi jaar, moet ik zeggen, een prachtig jaar. Er zijn hele mooie dingen gebeurd in dat jaar. Wat zegt u?

De voorzitter:

De discussies graag in de microfoon en niet buiten de microfoon. Gaat u gewoon verder met uw beantwoording, staatssecretaris.

Staatssecretaris Van Oostenbruggen:

Zekers. Ik deel geheel met de heer Dassen de noodzaak tot aanpassing van de forfaits in de schenk- en erfbelasting, maar het antwoord op de vraag is het resultaat van allerlei omstandigheden over de afgelopen jaren. In 2009 is dit bijvoorbeeld nog geprobeerd, maar niet gelukt. Het is niet zo dat er 45 jaar niets is gebeurd. Het Onderzoek actualisatie rekenforfaits is 5 februari 2025 aan de Kamer gestuurd. Ik heb aangegeven dat de conclusie uit het onderzoek is dat het wenselijk is om de forfaits te actualiseren en dat ik voornemens ben de Kamer in een brief in het derde kwartaal van 2025 nader te informeren over de vervolgstappen tot actualisering, met inbegrip van een tijdpad voor aanpassing van relevante regelgeving. Het onderzoek biedt een goede basis voor actualisatie, maar heeft bijvoorbeeld geen rekening gehouden met gedragseffecten. In berekeningen van Deloitte is op lange termijn sprake van een opbrengst van 190 miljoen. Dat klinkt goed, maar in de eerste jaren na de actualisatie treedt een budgettaire derving op. Het bedrag dat Deloitte heeft genoemd, is nadrukkelijk een bovengrens. Nogmaals, de komende maanden ga ik daar verder naar kijken en zal ik met beleidsvoorstellen komen voor wat we hieraan zouden kunnen doen, want uiteraard komen we uit onszelf niet meer met heel veel beleidsvoorstellen.

Dan de brandstofaccijns. De heer Ergin vraagt wanneer het kabinet gaat stoppen met het zien van de automobilist als melkkoe en wanneer de tijdelijke accijnskorting wordt verlegd. Ik zou zeggen: on it. Dat is een onderwerp dat momenteel zeker op de agenda staat. Het kabinet komt nog voor de zomer met een contourenbrief over onze geliefde auto's. Dat schijnt in de volksmond "de autobrief" te zijn en ik weet dat hier hard aan wordt gewerkt. In deze brief staat het spanningsveld benoemd tussen de verschillende beleidsdoelen die we hierop hebben zoals betaalbaarheid, overheidsfinanciën en ook alles wat te maken heeft met klimaat.

Ik wil hier ook een beeld geven van de accijnsontwikkelingen over de tijd en de vergelijking met andere landen, met name de landen om ons heen. De ontwikkeling van de accijnstarieven weegt het kabinet in augustus als onderdeel van de integrale koopkrachtbesluitvorming. Daarbij wil ik alvast een paar details aan u meegeven. In 2022

was de benzineprijs heel hoog als gevolg van geopolitieke spanningen. Die is daarna flink teruggelopen. Ik zal u zeggen dat ik twee weken geleden zei "nou jongens, dat ziet er een stuk beter uit dan in 2022". Tegelijkertijd hebben we sinds een aantal dagen toch weer toenemende geopolitieke spanningen in een regio waar veel benzine vandaan komt. Hoe dit zich uiteindelijk in augustus zal vertalen tot wat wij aan beleidsopties hebben, zal ik u tijdig laten weten.

De voorzitter:

Ik zie dat u een interruptie heeft van de heer Ergin.

De heer Ergin (DENK):

Ik begrijp de staatssecretaris. Althans, ik begrijp hem niet, want de staatssecretaris verwijst naar een brief. Ik heb eigenlijk niks aan een loze verwijzing naar een brief. Ik heb het kabinet gevraagd om een reactie te geven. Wat vindt het kabinet van het feit dat bijvoorbeeld benzine, brandstof, in Zwitserland veel goedkoper is dan in Nederland? De staatssecretaris zegt dat hij wil kijken naar omringende landen, maar als je naar de top 50 kijkt, staat Nederland op nummer 3. Dat moet toch op z'n minst leiden tot zorgen bij het kabinet? Of is het antwoord alleen: er komt een brief aan en ik verwijs u naar de brief?

Staatssecretaris Van Oostenbruggen:

Zoals ik u zei: het punt rondom de prijs van benzine heeft alles te maken met betaalbaarheid en met de overheidsfinanciën, maar ook met de manier waarop wij over klimaat denken. Daarin vergelijken wij ons met landen die in de Europese Unie zitten, en dan vooral de landen dichtbij. We zien ook veel grenseffecten, zoals mensen die over de grens gaan tanken. Ik ken trouwens weinig mensen die naar Zwitserland gaan om te tanken. Het is zeker niet het beleid van Nederland om het allergeodkoopste land ter wereld te zijn op het gebied van fossiele brandstoffen. U vraagt hoe ik dat vergelijk met Zwitserland. Ik kijk op dit moment vooral naar België en Duitsland. Dat zijn naast goede partners ook buurlanden, maar vooral landen waar de benzine op dit moment goedkoper is. En ja, ik zie dat er verschillen zitten in hoe je omgaat met accijns. Niet in de laatste plaats hebben wij in Nederland een systeem waarbij we de accijns ook nog eens elk jaar indexeren. Zelfs als wij vandaag zorgen voor een goed prijsniveau, zullen we volgend jaar weer indexeren, en Duitsland en België niet. Hier is veel over te zeggen. Dat is precies waarom ik een autobrief toezeg waarin ik dat allemaal netjes bespreek en onderbouw.

De heer Ergin (DENK):

Ik vind het fijn dat de staatssecretaris veel woorden gebruikt om zijn standpunt toe te lichten. Dat vind ik oprecht fijn. Dat is echt een compliment. Minister Heinen is karig met centjes, maar soms ook karig met woorden.

De voorzitter:

Dat vindt de voorzitter heel fijn, kan ik u vertellen.

De heer Ergin (DENK):

Sorry, voorzitter?

De voorzitter:

De voorzitter vindt het heel fijn dat er ook spaarzaam met tijd wordt omgegaan.

De heer Ergin (DENK):

Oké. Dan gaan we snel door. Betekent dit dat de optie voor de verlenging van een tijdelijke verlaging serieus op tafel ligt?

Staatssecretaris Van Oostenbruggen:

Laat ik daar twee dingen over zeggen. Allereerst hebben wij allebei evenveel spreektijd. Hij

heeft veel vragen en heeft daar weinig woorden voor nodig. Ik heb weinig vragen, maar heb daar veel woorden voor nodig.

De voorzitter:

Ik ga u als voorzitter ook vragen om spaarzaam met de tijd om te gaan.

Staatssecretaris Van Oostenbruggen:

Met betrekking tot uw vraag: alles ligt uiteraard op tafel. Goedbeschouwd moet de Miljoenennota gesteund worden door de Tweede Kamer. Uiteraard zal er ook nagedacht worden over hoe de Kamer dit weegt, met alle andere beleidsprioriteiten die genoemd worden. Daar hebben wij afspraken over gemaakt, de zogeheten begrotingsregels. Die beheert mijn collega. Als het specifiek gaat over accijns: ja, die voelen we, maar we voelen nog wel meer. Dit heeft onze aandacht. U vraagt of dat dan ook kan. Ja, alles kan.

De voorzitter:

De heer Ergin is tevreden.

De heer Eerdmans (JA21):

Ik nog niet. Het is trouwens een zeldzame combinatie van succes tussen DENK en JA21, want wij zijn het hier een-op-een over eens. Wij hebben in Europa een accijns van €0,53 op een liter benzine. In Nederland is dat €0,79. Dat is bijna het dubbele. Het is echt killing voor de automobilist aan de pomp die nog op benzine rijdt. Ik vind dit toch wat hoop geven. Ik zou graag willen weten wanneer die autobrief komt. Minister Madlener zei: nou ja, sorry, dat gaan we gewoon niet meer redden. Hij was daar heel negatief over. Toen zag ik voor miljoenen automobilisten de hoop wegzakken, maar nu zie ik toch nog een kans dat wij met de autobrief in de hand zicht krijgen om de accijnsverhoging te keren. Wanneer krijgen we die brief? Dan kunnen we er op tijd mee aan de slag.

Staatssecretaris Van Oostenbruggen:

Voor de zomer.

De voorzitter:

Voor de zomer.

De heer Eerdmans (JA21):

De zomer? Maar die begint over drie dagen.

Staatssecretaris Van Oostenbruggen:

De zomer in parlementaire termen begint volgens mij op 3 juli.

De heer Eerdmans (JA21):

De parlementaire zomer?

Staatssecretaris Van Oostenbruggen:

Nee, in parlementaire termen.

De voorzitter:

Ik hoor dat de staatssecretaris aangeeft dat we voor het zomerreces — dat is over twee weken — een autobrief kunnen verwachten.

De heer Eerdmans (JA21):

Dat is goed. Dan houden we het tempo erin.

De voorzitter:

Ik zie veel interrupties. Hoeveel vragen heeft u nog, staatssecretaris?

Staatssecretaris **Van Oostenbruggen**:
Ik heb er nog drie, denk ik.

De **voorzitter**:

Dan ga ik u even vragen om daar spoedig doorheen te gaan.

Staatssecretaris **Van Oostenbruggen**:
Dat zullen we doen.

De **voorzitter**:

Want we gaan hierna gelijk door naar de tweede termijn.

Staatssecretaris **Van Oostenbruggen**:

De heer Dassen vraagt of de werkkostenregeling kan worden uitgebreid voor kleine ondernemers, zodat ook zij fiscaal vriendelijk de studieschuld van hun medewerkers zouden kunnen aflossen. De WKR heeft als doel te borgen dat er geen loonbelasting verschuldigd is wanneer een werkgever zakelijke kosten vergoedt aan diens werknemer. Om dat te bereiken, kent de WKR een aantal gerichte vrijstellingen, zoals voor reiskosten, studiekosten of de bekostiging van ICT-middelen. Er is daarnaast een algemene vrijstelling — de zogenoemde vrije ruimte — die extra groot is voor kleine werkgevers. Daarbinnen kunnen allerlei zaken onbelast vergoed worden. Ook een studieschuld zou eventueel uit deze vrije ruimte kunnen worden vergoed. Ik ben geen voorstander van het introduceren van een nieuwe, gerichte vrijstelling buiten de vrije ruimte. Bovendien is de WKR al een complexe regeling. Er wordt op dit moment onderzoek uitgevoerd om de WKR beter te richten. We kijken hoe we die regeling kunnen verbeteren, ook op het gebied van administratieve lasten en de doelen die we willen behalen. Ik zou graag die evaluatie afwachten voordat we besluiten nemen over een uitbreiding van de gerichte vrijstellingen.

De heer Flach vroeg waarom de opbrengst van de constructiebestrijding in de verbruiksbelasting van dranken — het spreekwoordelijke vleugje zuivel — niet wordt ingezet om de verbruiksbelasting om te zetten naar een suikerbelasting. Het kabinet heeft een stelpost afgesproken om constructies te beperken. De constructie "het vleugje zuivel" is ongeveer de meest zuivere vorm van een constructie. Sommige dranken worden alleen verkocht met een klein beetje zuivel, puur om de verbruiksbelasting te vermijden. Dit is niet geraamd, er is niet op geanticipeerd en we zijn dit nu aan het repareren. Als de omzetting naar een suikerbelasting plaatsvindt, zal dit budgetneutraal gebeuren. Het kabinet zal de Kamer hierover nog voor het zomerreces informeren, zoals eerder toegezegd. Overigens, als we deze constructiebestrijding al hadden ingezet bij de verbruiksbelasting, dan hadden we dat moeten dekken met de tabelcorrectiefactor. Dat zou hebben geleid tot minder lastenverlichting.

Dan de laatste vraag. Die was van het lid Kostić. Kan de staatssecretaris toezeggen dat het rapport van Oxfam Novib wordt meegenomen in de hervorming van het belasting- en toeslagenstelsel, de zogenoemde Groene Belastinggids? De focus van de hervorming ligt bij de inkomstenbelasting en de toeslagen, want daar is het probleem het grootst. We moeten echt toe naar een eenvoudiger stelsel. Zoals de Kamer met de motie-Kouwenhoven heeft gevraagd, stuurt het kabinet nog voor het zomerreces een brief hierover. Onderdeel van de belastinghervorming is de belastingmix. Daarover zal dit kabinet geen voorstel doen, want dat is aan een volgend kabinet. Daar kan ook gekeken worden naar het rapport van Oxfam Novib. Ook de verkiezingsprogramma's kunnen daar gebruik van maken; wellicht zijn er partijen die daar grote voorstanders van zijn. Ik moet wel zeggen dat er ook een aantal voorstellen in het rapport staan, zoals een vermogensbelasting gebaseerd op CO₂-uitstoot, die dan 49 miljard zou moeten opbrengen. Dat is fors. Maar het is uitvoeringstechnisch heel ingewikkeld, omdat voor het te belasten vermogen moet worden vastgesteld hoeveel CO₂-uitstoot daarmee gepaard gaat. We hebben net een hele discussie gehad over box 3, die nu

een opbrengst kent van ongeveer zes miljard. Als er draagvlak is in de Kamer om 49 miljard uit vermogen te halen, dan kunnen we daar natuurlijk altijd met elkaar over spreken.

De heer **Dassen** (Volt):

Ik had nog enkele vragen over nationale parken.

De **voorzitter**:

Nationale parken. De staatssecretaris kijkt wat twijfelachtig.

De heer **Dassen** (Volt):

Ik zal de vraag kort herhalen. Op 14 april heeft het ministerie van LNV een manifest ondertekend met de nationale parken om te zorgen dat de beleidsagenda verder wordt uitgevoerd. Een week later besluit het kabinet om eigenlijk alle steun aan de nationale parken weg te bezuinigen. Het gaat om 5 miljoen per jaar. Die 5 miljoen heeft een hele grote impact op de manier waarop we kunnen recreëren in Nederland en op de economische mogelijkheden. Het levert tenslotte tot 75 miljoen per jaar op. Dus ik vroeg mij af wat de achterliggende gedachte hiervan is. Is het niet een goed idee om deze bezuiniging terug te draaien? Wij hebben daar ook een amendement voor ingediend.

Staatssecretaris **Van Oostenbruggen**:

Dit heeft echt te maken met uitgaven. Dat is het taakgebied van mijn collega, die al aan het woord is geweest. Ik kan u geruststellen: wij gaan in ieder geval de nationale parken niet belasten.

De **voorzitter**:

Er is een amendement voor ingediend, begrijp ik. Ik kan me zo voorstellen dat hier in tweede termijn een reactie op komt. We moeten het even op die manier doen, want de minister is al aan het woord geweest.

De heer **Dassen** (Volt):

Het zou heel fijn zijn als daar dan een uitgebreide reactie op komt. Er wordt wel degelijk tot 2030 in totaal 25 miljoen euro aan subsidie weggehaald bij de parken.

De **voorzitter**:

Laten we hierop terugkomen in de tweede termijn.

Dan wil ik u hierbij hartelijk danken. We zijn aan het einde gekomen van de eerste termijn. We zijn al een flinke tijd met elkaar aan het debatteren. Er is ook uitvoerig met elkaar gesproken, zeker in de eerste termijn. Toen heb ik veel interrupties genoteerd. Dus mijn voorstel is het volgende. Ik verzoek de leden om zich in de tweede termijn te beperken tot de moties. Ik wil ook vragen of de interrupties uitsluitend over de moties kunnen gaan.

De heer **Vijlbrief** (D66):

Ik wil hier een punt van orde maken. De leden hebben zich allemaal keurig gedragen qua tijden. De reden dat we uitlopen is dat er een tweeminutendebat was dat echt veel langer dan twee minuten duurde. Ik vind het prima om mij te beperken. Ik zal me beperken in de tijd, maar dat het alleen maar over een motie mag gaan ... Ik heb namelijk geen motie, maar ik wil nog wel iets zeggen.

De **voorzitter**:

Het staat u vrij om wat te zeggen, maar ik zou u vriendelijk willen verzoeken ...

De heer **Vijlbrief** (D66):

Om dat kort te houden?

De **voorzitter**:

... om dat kort te houden. Zeer kort.

De heer **Vijlbrief** (D66):

Dat doen we sowieso.

De **voorzitter**:

En de leden die wel moties hebben, verzoek ik om zich te beperken tot de moties. De heer Van der Lee als eerste, namens GroenLinks-PvdA.

De heer **Van der Lee** (GroenLinks-PvdA):

Dank, voorzitter. Ik zal me beperken. Laat ik maar beginnen met de motie.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat de coalitiepartijen huurders een huurbevriezing hebben beloofd, maar dat weer hebben ingetrokken;

overwegende dat veel huurders nog steeds last hebben van torenhoge rekeningen;

overwegende dat veel huurders door de eerdere beloften rekenden op een lagere huurrekening;

verzoekt de regering om huurders alsnog tijdelijk te compenseren voor de hoge woonlasten via de huurtoeslag en hiervoor dekking te vinden in het beperken van de landbouwwijziging,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:

Deze motie is voorgesteld door het lid Van der Lee.

Zij krijgt nr. 6 (36725).

De heer **Van der Lee** (GroenLinks-PvdA):

Er is veel gesproken over onderwijs. Er ligt een amendement van ons om de hele bezuiniging op dat terrein van tafel te halen. Dat gaat specifiek om de onderwijskansengereguleerder. Die schrappen is echt een heel verkeerde maatregel. Ik heb ook andere voorstellen gezien. De dekking is nog niet goed rond, denk ik. Ik hoop wel dat we daar nog uitkomen. Misschien kan het kabinet een gebaar maken op dat terrein. Anders moeten we kijken wat we daar nog aan kunnen doen.

Tot slot nog iets over defensie. We gaan het er nog heel vaak over hebben. Maar ervoor kiezen om de zwakste schouders de zwaarste lasten op te leggen, via het niet verlagen van het eigen risico, via het ingrijpen in de bijstand en via het nog meer weghalen bij ontwikkelingssamenwerking: dat is echt een totaal asociale keuze. We hebben volop reden om flink campagne te gaan voeren met elkaar. Dan komen we na de zomer op Prinsjesdag bijeen en gaan we hopelijk een aantal zaken rechtevenen.

Dank u wel, voorzitter.

Nog één opmerking, een puntje van orde. Ik moet om 19.00 uur naar een ander debat. Als ik dus eerder weg ben, heeft dat daarmee te maken.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Dan wil ik het woord geven aan de heer Van Dijck, namens de PVV.

De heer **Tony van Dijck** (PVV):

Voorzitter, dank je wel. De PVV heeft één amendement ingediend. Dat vraagt om de boodschappenbonus toch door te laten gaan en dat te dekken met het feit dat woningcorporaties niet hoeven te worden gecompenseerd voor een huurbevriezing die niet doorgaat. Dat is een amendement, want drie van de vier coalitiepartijen kunnen zich inderdaad helemaal niet herinneren dat er een verband was tussen huurbevriezing en de boodschappenbonus. Kennelijk verzint de minister dat verband er nu bij. Vandaar dat amendement. Daar komt bij dat het gaat om een tijdelijke dekking. Structureel is het nog steeds niet gedekt. Vandaar de volgende motie.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat de huren in de afgelopen vijf jaar cumulatief met bijna 15% zijn gestegen;

constaterende dat de minister van VRO het wetsvoorstel voor de huurbevriezing niet heeft ingediend en dat hiermee structureel een dekkingsopgave moet worden gevonden van 492 miljoen euro;

overwegende dat veel mensen hun rekeningen niet meer kunnen betalen;

verzoekt de regering de sociale huren alsnog te bevriezen,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:

Deze motie is voorgesteld door de leden Tony van Dijck en Mooiman.

Zij krijgt nr. 7 (36725).

De heer **Tony van Dijck** (PVV):

Zo heeft deze minister van Financiën 492 miljoen euro verdiend.

De tweede motie gaat over de etikettering. Bedankt voor de toezegging. Het zou goed zijn als we dat snel konden regelen, want feit is dat heel Nederland in Duitsland boodschappen doet. Dat zou de minister van Financiën toch een doorn in het oog moeten zijn. Alles lekt naar Duitsland, al onze belastingcenten. Het is gewoon te gek voor woorden dat we niet interveniëren. Vandaar de volgende motie.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat de prijzen in Nederlandse supermarkten vaak veel hoger zijn dan in omringende landen;

constaterende dat Nederland het verplicht heeft gesteld om etiketten op levensmiddelen in de Nederlandse taal af te drukken, terwijl dit volgens de EU slechts in een "taal die gemakkelijk te begrijpen is voor de consumenten van de lidstaten" hoeft;

verzoekt de regering ervoor te zorgen dat deze nationale kop ten aanzien van etikettering uit

het Warenwetbesluit informatie levensmiddelen, artikel 3, wordt geschrapt,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:

Deze motie is voorgesteld door het lid Tony van Dijck.

Zij krijgt nr. 8 (36725).

Dank u wel.

De heer **Tony van Dijck** (PVV):

Nog één motie.

De **voorzitter**:

Nog een motie? Dan moet u heel snel zijn.

De heer **Tony van Dijck** (PVV):

Ja, ik ben heel snel.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat de btw-verhoging op cultuur, media en sport wordt geschrapt;

constaterende dat dit wordt gedekt met het verhogen van de inkomstenbelasting via het beperkt toepassen van de tabelcorrectiefactor;

overwegende dat hierdoor meer burgers worden geraakt dan met de btw-verhoging;

verzoekt de regering de btw-verhoging op cultuur, media en sport alsnog door te laten gaan en de inkomstenbelasting niet te verhogen via het beperkt toepassen van de tabelcorrectiefactor,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:

Deze motie is voorgesteld door het lid Tony van Dijck.

Zij krijgt nr. 9 (36725).

Dank u wel. Dan is nu het woord aan de heer Vijlbrief.

De heer **Vijlbrief** (D66):

Voorzitter. Ik begon mijn bijdrage met het belang van luisteren naar mensen, omdat ze vooruit moeten kunnen in hun leven en met de zoektocht naar een woning, goede zorg, een betaalbare energierekening en het beste onderwijs. Ik heb vooral veel gesproken over onderwijs, omdat daar een bezuiniging ligt die voor ons een graat in de keel is. Ik merk in de Kamer dat dat breder het geval is. Sommige mensen verdedigen nog oude en slechte afspraken, maar je voelt dat er in de Kamer een heleboel partijen zijn die hier niet blij mee zijn, ook partijen die nu nog niet onder het amendement staan. Ik hoop dus dat we vanuit het midden, met NSC — de heer IJssing gaf een opening — en anderen, want ik hoop ook op de VVD, kunnen samenwerken om deze bezuiniging die funest is voor het onderwijs, te voorkomen. Tegen de coalitie, of wat daar nog van over is, zou ik willen zeggen: een ezel

stoot zich in het gemeen niet twee keer aan dezelfde steen. We hebben al een keer meegemaakt dat er op een blinde muur werd afgereden in de Kamer. In dit geval was dat de Eerste Kamer. Laten we deze oliedomme bezuiniging van tafel proberen te halen.

Dank u wel, voorzitter.

De voorzitter:

Dank u wel. Het woord is aan mevrouw De Vries van de VVD.

Mevrouw Aukje de Vries (VVD):

Dank u wel, voorzitter. Dank ook aan de bewindspersonen voor de antwoorden en de toezeggingen. Ik heb geen moties. Dat scheelt weer. Ik denk dat het belangrijk is dat we aangeven waar wij op inzetten. Dat heeft de VVD ook gedaan. We willen investeren in veiligheid en we willen zorgen voor de portemonnee van de Nederlanders. We hebben daarbij concreet aangegeven dat dat vooral om de middeninkomens moet gaan. Ook kiezen we radicaal voor groei. Dat is geen doel op zich, maar we willen gewoon de koek groter maken. We willen de verzorgingsstaat voor Nederland naar de toekomst toe groter maken en de bedrijven niet weggagen. Ik denk dat dat heel belangrijk is, omdat we die nodig hebben.

Ik moet zeggen dat het debat af en toe wel wat hallucinant was. Laat ik het zo maar zeggen. Er worden allerlei moties en amendementen ingediend die óf niet gedekt zijn, óf waarvan de dekkingen wat discutabel zijn. Ik zou echt willen pleiten voor terughoudendheid en verantwoordelijkheid, ook in de voorstellen die we doen. Ik zet grote vraagtekens bij een groot aantal van deze voorstellen.

Ik zou ook nog de volgende vraag aan de minister willen stellen. We bespreken hier de Voorjaarsnota. We bespreken begrotingswijzigingen voor 2026. Ik zie heel veel voorstellen voorbijkomen voor veel verder liggende jaren. Ik ben benieuwd naar een reflectie van de minister daarop. Hoe gaat dat werken? We hebben het eigenlijk alleen over 2025. Ik zou aan degenen die niet deugdelijke dekkingen hebben meegegeven — ik kijk dan met name naar het CDA en D66 — willen vragen: kom met voorstellen voor een degelijke dekking. Dan kunnen we serieus naar voorstellen kijken.

Dank u wel.

De voorzitter:

Dank u wel. Dan wil ik graag het woord geven aan mevrouw Van Dijk namens het CDA.

Mevrouw Inge van Dijk (CDA):

Dank je wel, voorzitter. Ik heb twee moties, met twee oplossingen voor de korte termijn.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

van mening dat we niet langer kunnen wachten met investeringen in ons toekomstig verdienvermogen om te zorgen dat ons niveau van welvaart ook richting de toekomst behouden blijft;

overwegende dat in het derde kwartaal van 2025 in dit kader meerdere stukken aan de Kamer gestuurd zullen worden, waar ook budget voor nodig is, zoals het 3%-R&D-actieplan, de uitwerking van de Nationale Technologiestrategie, de voortgang halfgeleiderindustrie, ruimtevaart et cetera;

verzoekt de regering om bij Miljoenennota in kaart te brengen wat de financiële claims van

deze plannen zullen zijn, en wat de gevolgen zijn voor de economie als die middelen niet beschikbaar zijn,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door de leden Inge van Dijk en Vijlbrief.

Zij krijgt nr. 10 (36725).

Mevrouw **Inge van Dijk** (CDA):

Dan de volgende.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat de Kamer zich heeft uitgesproken voor het uit de Nederlandse wetgeving schrappen van alle bestaande nationale koppen op Europees beleid (21501-02, nr. 3151);

overwegende dat de nationale CO₂-heffing voor de industrie een nationale kop is op het Europese klimaatbeleid, waardoor de industrie in Nederland naar verwachting in 2035 per uitgestoten ton CO₂ €75 meer zal moeten betalen dan de rest van Europa;

overwegende dat de Nederlandse nationale CO₂-heffing niet tot extra CO₂-reductie leidt op Europees niveau;

constaterende dat er onvoldoende zicht is op realisatie van de randvoorwaarden voor verduurzaming van de industrie, waarmee de industrie de CO₂-heffing voor zou kunnen blijven (zoals CCS-project Aramis);

van mening dat het om een gezonde industrie te behouden voor Nederland nodig is om het oneerlijke speelveld iets minder oneerlijk te maken en de CO₂-heffing af te schaffen;

verzoekt de regering de CO₂-heffing op de industrie zo snel mogelijk af te schaffen,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door de leden Inge van Dijk, Bontenbal, Flach en Vermeer.

Zij krijgt nr. 11 (36725).

Mevrouw **Inge van Dijk** (CDA):

Dank je wel.

De voorzitter:

Dank u wel. De heer Van der Lee.

De heer **Van der Lee** (GroenLinks-PvdA):

Ik heb hier toch even een vraag over. Ik hoorde de heer Bontenbal tijdens het debat over de val van het kabinet zeggen: we gaan geen rare dingen doen; we gaan niet zomaar ongedekte dingen voorstellen. Wat doet het CDA? Het komt met een voorstel dat een gat slaat in de begroting en het roept het kabinet op om dat te regelen. Wat is de dekking hiervoor?

Mevrouw **Inge van Dijk** (CDA):

Ik ben geen klimaatwoordvoerder, maar sommige interrupties verwacht je, dus die kun je voorbereiden. De opbrengst is nooit het doel geweest van de heffing. Deze was bedoeld als een stimulans voor verduurzaming. Opbrengsten vloeien terug naar de industrie via het Klimaatfonds. Als er geen opbrengst is, vloeit er dus niks terug, maar dan is er ten minste nog wel industrie die kan verduurzamen en kan bijdragen aan onze fiscale opbrengsten.

De **voorzitter**:

Tot slot, meneer Van der Lee.

De heer **Van der Lee** (GroenLinks-PvdA):

Ik wil alleen maar aangeven dat er wel degelijk voorzien is dat er opbrengsten zijn. Waarom wil je anders die nationale kop eraf halen? Dat is namelijk het risico dat het CDA vreest. Dan moet je het ook dekken, en dat gebeurt nu niet. Dat constateer ik maar even.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Dan is het woord aan de heer Idsinga namens Nieuw Sociaal Contract.

De heer **Idsinga** (NSC):

Dank u wel, voorzitter. Ook dank aan de bewindspersonen. We hebben het gehad over gratis bier. Wij doen daar niet aan. Waar wij vandaag wel aan doen, zijn consumptiebonnen, want ik heb hier een dekkingsvoorstel zonder wens. Dat betreft een motie die ik al een keer eerder heb ingediend. Die was toen ontraden, maar die is met een overgrote meerderheid in deze Kamer aangenomen. Ik heb deze motie destijds ingediend met mevrouw Maatoug en de heer Dijk. Die ziet op het eerlijk belasten van private-equitymanagers die gebruikmaken van de lucratiefbelangregeling. Deze motie ziet erop toe dat zij op dezelfde manier worden belast als andere hardwerkende Nederlanders.

Dan de motie.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat op 9 april 2024 de motie-Idsinga c.s. met ruime meerderheid is aangenomen in de Tweede Kamer;

overwegende dat de motie als strekking had om de lucratiefbelangregeling zodanig aan te passen dat managers die actief zijn in de private-equitysector ten aanzien van hun carried interest zwaarder worden belast dan binnen de huidige Wet inkomstenbelasting het geval is;

overwegende dat deze belastingplichtigen onder voorwaarden de keuzemogelijkheid hebben om deze voordelen in box 2 te belasten;

overwegende dat relevante wijzigingen in de regelgeving om dit te realiseren nog niet in werking zijn getreden;

verzoekt de regering om, als onderdeel van het Belastingplan 2026, een wetsvoorstel in te dienen dat voordelen zwaarder in box 2 belast en daarmee recht doet aan de strekking van de bovengenoemde motie,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:

Deze motie is voorgesteld door de leden Idsinga, Stultiens en Dijk.

Zij krijgt nr. 12 (36725).

Dank u wel. U heeft een interruptie van mevrouw De Vries.

Mevrouw **Aukje de Vries** (VVD):

Volgens mij is er recent nog een rapport verschenen. Daarin zijn een aantal zaken naar voren gekomen. Wij hebben gezegd dat deze regeling op zich goed werkt, maar afgezien daarvan loopt er volgens mij nog een consultatie naar variaties. Dus ik zou eigenlijk zeggen: dit is een ontijdig voorstel. Die consultatie is volgens mij namelijk nog niet afgelopen. Waarom houdt de heer Idsinga de motie niet aan? Want ik vind het zo toch een beetje een rare volgorde.

De **voorzitter**:

Houdt u de motie die net is ingediend aan?

De heer **Idsinga** (NSC):

Laten we even de appreciatie van onze staatssecretaris afwachten. Dan gaan we daarna beoordelen of we de motie wel of niet aanhouden.

De **voorzitter**:

We gaan door naar de volgende spreker. Dat is de heer Dijk namens de SP.

De heer **Dijk** (SP):

Voorzitter. Ik heb wat lange moties en daarom lees ik ze meteen maar voor.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat dit jaar 350 miljoen wordt bezuinigd op ouderenzorg, gehandicaptenzorg en ggz;

overwegende dat het terugdraaien van deze bezuinigingen kan worden gedekt uit meevallers binnen de zorg;

constaterende dat volgend jaar nog verder wordt bezuinigd met 500 miljoen minder voor ouderenzorg, 150 miljoen minder voor gehandicaptenzorg en ggz, en 450 miljoen minder voor jeugdzorg;

overwegende dat het terugdraaien van deze bezuinigingen kan worden gedekt uit het verhogen van de bankenbelasting en het verlagen van de aftoppingsgrens voor fiscaal gefaciliteerde aanvullende pensioenopbouw;

verzoekt de regering deze zorgbezuinigingen voor 2025 en 2026 terug te draaien en dit te betalen van de bovengenoemde dekkingsopties,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:

Deze motie is voorgesteld door het lid Dijk.

Zij krijgt nr. 13 (36725).

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat er plannen liggen om de tegemoetkoming van €220 voor arbeidsongeschikten af te schaffen;

overwegende dat chronisch zieken en gehandicapten er door de voorgenomen wijze van het verlagen van het eigen risico er financieel op achteruitgaan;

overwegende dat de externe inhuur in 2024 met 400 miljoen is toegenomen en dit meer is dan de kosten voor het behoud van deze tegemoetkoming;

verzoekt het kabinet om de tegemoetkoming voor arbeidsongeschikten in stand te houden en dit te dekken door externe inhuur ten minste terug te brengen naar het niveau van 2023,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door het lid Dijk.

Zij krijgt nr. 14 (36725).

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat Kamerleden zelf kunnen rekenen op 38 maanden WW met een totaal van €334.000 aan wachtgeld;

constaterende dat deze Kamerleden nu in meerderheid hebben besloten om de WW-duur te verkorten van 24 naar 18 maanden voor gewone mensen;

spreekt uit dat de WW-duur niet verkort moet worden;

verzoekt de regering de voorgenomen WW-verkorting terug te draaien bij het opstellen van de Miljoenennota 2026,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door het lid Dijk.

Zij krijgt nr. 15 (36725).

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat de inflatie en de prijs van boodschappen een van de grootste bedreigingen is voor de bestaanszekerheid van mensen;

constaterende dat in Frankrijk al succesvol het initiatief is genomen om de prijzen van basisboodschappen te controleren, te maximeren en indien nodig te blokkeren;

verzoekt de regering een voorstel uit te werken voor het reguleren van de prijzen van basisproducten naar Frans voorbeeld en dit met de Miljoenennota aan de Kamer te sturen, en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:

Deze motie is voorgesteld door het lid Dijk.

Zij krijgt nr. 16 (36725).

De heer **Dijk** (SP):

Dank u wel.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Ik heb doorgekregen dat de heer Vermeer, de heer Ergin, het lid Kostić, de heer Van Houwelingen en de heer Grinwis afzien van hun tweede termijn. Nee, ik zie dat dat toch foutief is. Ik vond jullie al zo netjes klaarzitten!

Dan is nu het woord aan de heer Ergin namens DENK.

De heer **Ergin** (DENK):

Voorzitter, ik begon bijna aan mezelf te twijfelen. Ik heb vier moties en één mededeling.

De eerste motie.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat de eerder aangekondigde huurbevriezing per 2025 is geschrapt;

overwegende dat hiermee ook de verhoging van de huurtoeslag ("boodschappenbonus") is ingetrokken en dat huurders tweemaal worden benadeeld;

overwegende dat deze groep vaak de minste financiële ruimte heeft;

verzoekt de regering om bij de augustusraming of op Prinsjesdag te komen met een voorstel voor een gerichte koopkrachtmaatregel voor huurders met lage en middeninkomens,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:

Deze motie is voorgesteld door het lid Ergin.

Zij krijgt nr. 17 (36725).

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat het mkb relatief hard wordt geraakt door de maatregelen in de Voorjaarsnota, terwijl het grootbedrijf grotendeels buiten schot blijft;

overwegende dat het mkb wordt geconfronteerd met een stapeling van lastenverzwaringen, waaronder een verhoging van de arbeidsongeschiktheidspremie en het schrappen van de

jaarlijkse verhogingen van belastingkortingen;

overwegende voorts dat het grootbedrijf in deze Voorjaarsnota nauwelijks bijdraagt aan de dekking van de begroting;

verzoekt de regering zich in te spannen om een voorstel uit te werken voor een meer evenwichtige verdeling van de lasten, waarbij het grootbedrijf naar draagkracht bijdraagt en een lastenverlichting voor het mkb mogelijk wordt gemaakt,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:

Deze motie is voorgesteld door het lid Ergin.

Zij krijgt nr. 18 (36725).

De heer **Ergin** (DENK):

Voorzitter. De volgende motie.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat het kabinet in de Voorjaarsnota voorstelt om de bijdrage aan de VN-organisatie UNRWA te verlagen;

constaterende dat een paar miljoen euro een druppel op een groeiende plaat is als je het vergelijkt met de miljarden die opgaan aan het dichten van tegenvallers op asiel, zorg en de huursector;

verzoekt het kabinet om niet te bezuinigen op noodhulp aan Palestijnen en alles in het werk te stellen om te zorgen voor structureel meer financiering aan noodhulp voor Palestijnen,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:

Deze motie is voorgesteld door het lid Ergin.

Zij krijgt nr. 19 (36725).

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat tot en met 31 december 2025 een verlaging van de accijns op brandstof geldt om huishoudens en ondernemers tegemoet te komen in de hoge kosten van levensonderhoud;

overwegende dat met het aflopen van deze maatregel brandstofkosten in 2026 opnieuw fors zullen stijgen, wat vooral lage en middeninkomens extra zal raken;

verzoekt het kabinet om bij de Voorjaarsnota met een voorstel te komen tot verlenging van de accijnsverlaging op brandstof tot en met 31 december 2026,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:

Deze motie is voorgesteld door de leden Ergin en Eerdmans.

Zij krijgt nr. 20 (36725).

De heer **Ergin** (DENK):

Voorzitter. Ik had ook een amendement ingediend. Dat lijkt heel veel op een amendement dat door het lid Bamenga is ingediend. Twee identieke amendementen lijkt me onzinnig. Daarom trek ik mijn amendement bij dezen in.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Dat is bij dezen genoteerd. U trekt uw amendement in. Dank u wel.

Het amendement-Ergin/Kostić (stuk nr. 10) is ingetrokken.

Dan is nu het woord aan het lid Kostić.

Kamerlid **Kostić** (PvdD):

Dank, voorzitter. Burgers willen actie voor klimaat en natuur, maar dit kabinet schuift de rekening door naar onze kinderen en weigert verantwoordelijkheid te nemen voor onze toekomst, ook in deze Voorjaarsnota. Dat is voor ons echt onacceptabel. Investeren in klimaat en natuur is niet alleen noodzakelijk voor onze veiligheid, maar is ook gewoon slim beleid. Het levert uiteindelijk gewoon geld op. Niet kiezen voor groen kost ons juist bakken vol met geld en onze veiligheid. Daarom hebben wij een motie.

Hierbij trek ik ook ons amendement over UNRWA in. Er liggen vergelijkbare amendementen; mijn collega van DENK had het er al over. We bundelen graag onze krachten op dit belangrijke onderwerp.

Dan de motie.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat de val van het kabinet ruimte biedt om tot een toekomstbestendiger en rechtvaardiger belastingstelsel te komen;

overwegende dat Oxfam Novib en Milieudefensie op 3 juni de Groene Belastinggids hebben gepubliceerd, met zes fiscale maatregelen die bijdragen aan eerlijker en effectiever klimaatbeleid, en die volgens CE Delft jaarlijks 84 miljard kunnen opleveren en de CO₂-uitstoot met 8,3 megaton kunnen verminderen;

overwegende dat het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) een belangrijke rol speelt in het doorrekenen van beleidsmaatregelen op het gebied van klimaat en energie, onder andere in de Klimaat- en Energieverkenning (KEV);

verzoekt de regering:

- bij het vormgeven van de belastinghervormingen gebruik te maken van de inzichten uit de Groene Belastinggids;
- het PBL te verzoeken om de zes fiscale maatregelen uit de Groene Belastinggids te betrekken bij de doorrekening in de Klimaat- en Energieverkenning 2025, zodat de Kamer inzicht krijgt in de potentiële effecten op klimaat, overheidsinkomsten en verdeling,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:

Deze motie is voorgesteld door de leden Kostić, Teunissen en Dassen.

Zij krijgt nr. 21 (36725).

Kamerlid **Kostić** (PvdD):

Dank u wel.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Dan geef ik hierbij aan dat het lid Kostić haar amendement intrekt over de UNRWA.

Het amendement-Kostić/Teunissen (stuk nr. 7) is ingetrokken.

Dan is het woord aan de heer Flach namens de SGP.

De heer **Flach** (SGP):

Dank, voorzitter. Dank ook aan de beide bewindslieden voor het debat, hoewel ik een deel van hun beantwoording later zal moeten terugkijken.

Het is denk ik wel gebleken dat voor de SGP investeren in het gezin belangrijk is. In het bijzonder geldt dat wat betreft eenverdieners, maar ook voor de mensen met de middeninkomens zetten we ons graag blijvend in. Daarom twee moties.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat de inrichting van het huidige belastingstelsel in sommige gevallen leidt tot onrechtvaardige uitkomsten, waaronder tot een grote belastingkloof tussen een- en tweeverdieners;

constaterende dat vorig jaar de eerste stappen zijn gezet om die kloof te verkleinen, mede als gevolg van het aangenomen amendement-Stoffer c.s. (36602, nr. 99), waardoor de overdraagbaarheid van de algemene heffingskorting ook voor werkende eenverdieners heringevoerd wordt;

overwegende dat het wenselijk is dat deze zo snel mogelijk wordt heringevoerd, dat de doelgroep uitgebreid wordt en de overdraagbaarheid structureel gemaakt wordt;

verzoekt de regering in het Belastingplan 2026 voorstellen te doen om de kloof tussen een- en tweeverdieners te verkleinen, daarbij een uitbreiding van de overdraagbaarheid van de algemene heffingskorting op te nemen door de doelgroep uit te breiden en de regeling structureel te maken, en daarvoor in ieder geval de structurele overdekking in het genoemde amendement als dekking in te zetten,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:

Deze motie is voorgesteld door de leden Flach, Grinwis en Inge van Dijk.

Zij krijgt nr. 22 (36725).

De heer **Flach** (SGP):
Voorzitter. De tweede motie is wat korter.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat het kabinet in de Voorjaarsnota 2025 voorgesteld heeft om per 2026 het afbouwpercentage in het kindgebonden budget vanaf een inkomen van €60.000 te verhogen;

overwegende dat hiermee ook gezinnen met hogere middeninkomens geraakt worden;

overwegende dat het de voorkeur verdient om een eventuele bezuiniging op het kindgebonden budget niet of zo min mogelijk neer te laten slaan bij middeninkomens;

verzoekt de regering in de SZW-begroting 2026 het oorspronkelijke voorstel aan te passen door het extra knikpunt hoger te leggen en/of de vermogensgrenzen te verlagen,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:

Deze motie is voorgesteld door de leden Flach en Van der Lee.

Zij krijgt nr. 23 (36725).

Dank u wel. Ik kijk even of de heer Grinwis nog deel wil nemen aan de tweede termijn. Ja, dat is het geval. De heer Grinwis van de ChristenUnie.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):

Voorzitter, dank u wel. Ik dank de bewindslieden voor hun beantwoording, die ik helaas grotendeels zal moeten terugluisteren vanwege de stikstofverplichting elders in dit huis. Altijd gezellig, al was het deze keer wat minder gezellig. Ik dank ook collega Tony van Dijck, die er nu niet is, voor, opnieuw, de prettige gedachtewisseling.

Volgens mij zijn er nog niet-afgeronde antwoorden gegeven op een aantal van mijn vragen door de minister. Dat komt ook doordat de amendementen volgens mij nog moeten worden geapprecieerd in de tweede termijn. Ik heb gevraagd of zaken ten aanzien van de huurbevriezing nou zodanig zijn geregeld dat ik mijn amendement veilig en wel kan intrekken — daar hoop ik zo uitsluitsel over te krijgen — en of de motie die gisteren is aangenomen over de huurtoeslag en het niet optredende inverdieneffect netjes wordt uitgevoerd door deze minister, zodat dat niet ten koste gaat van VRO en de huurtoeslag.

Dan de aanvullende post. Ik weet niet of de minister daar in zijn eerste termijn op is ingegaan. Ik was wel benieuwd naar wat er gebeurt met de gelden die op de aanvullende post staan waar mensen in het land al op rekenen en op basis waarvan ze al plannen aan het maken zijn. Hoe zal daarmee omgegaan worden? Kan de minister daar misschien op korte termijn, het liefst voor de zomer en anders uiterlijk rond de augustusbesluitvorming, duidelijkheid over geven?

Dan de onderwijskansenregeling. Er is breed in de Kamer bezorgdheid over het idee dat daarop bezuinigd wordt, dat die wegbezuinigd wordt. Wil de minister daarin met ons meedenken? De hele 400 miljoen is natuurlijk de inzet van het amendement, maar de meeste pijn zit vooral bij de onderwijskansenregeling. Daarom mijn vraag of de minister daar misschien iets meer duiding op kan geven, omdat we toch over een paar weken moeten gaan stemmen over de diverse amendementen die hier voorliggen.

Voorzitter. Tot zover in deze tweede termijn.

De voorzitter:

Hartelijk dank. Dan wil ik het woord geven aan de heer Dassen, namens Volt.

De heer Dassen (Volt):

Dank, voorzitter. Dank aan de bewindspersonen. Ik heb twee moties. Op eentje heb ik, naar aanleiding van het interruptiedebatje met de minister, mijn best gedaan.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat het kabinet in de Voorjaarsnota ervoor kiest om de tabelcorrectiefactor in de inkomstenbelasting per 2026 slechts beperkt toe te passen;

constaterende dat er in het hoofdlijnenakkoord staat dat er meer met belastingschijven wordt gewerkt in plaats van algemene heffingskorting of arbeidskorting;

constaterende dat er in het hoofdlijnenakkoord staat dat het uitgangspunt is dat negatief geëvalueerde fiscale regelingen worden afgeschaft of versoerd;

constaterende dat er in het hoofdlijnenakkoord staat dat werken moet lonen, maar het niet indexeren het tegenovergestelde effect heeft;

constaterende dat de landbouwwijziging nu meerdere keren negatief is geëvalueerd en in maart 2024 werd geconcludeerd dat afschaffing de enige logische en uitvoerbare beleidsoptie is;

overwegende dat deze motie volledig volgens de begrotingsregels is;

verzoekt de regering de arbeidskorting en algemene heffingskorting zo veel mogelijk te indexeren per 2026, en deze maatregel te dekken door het versoeren of afschaffen van de landbouwwijziging,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door de leden Dassen en Kostić.

Zij krijgt nr. 24 (36725).

De heer Dassen (Volt):

Voorzitter. Dan nog een tweede motie, naar aanleiding van het antwoord van de staatssecretaris. Ik ben even benieuwd hoe de appreciatie hierop is, om te kijken of 'm ik inderdaad indien of dat ik 'm intrek.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat werkgevers via de werkkostenregeling onbelaste vergoedingen aan werknemers kunnen geven, waaronder het aflossen van studieschulden;

overwegende dat starters met een studieschuld vaak minder aantrekkelijke voorwaarden krijgen bij start-ups en scale-ups omdat zij doorgaans minder vrije ruimte hebben dan grote werkgevers;

verzoekt de regering met een voorstel te komen waarbij het aflossen van de studieschuld door kleine werkgevers als gerichte vrijstelling kan worden gecreëerd binnen de werkkostenregeling, en de Kamer hierover te informeren voor de Miljoenennota,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:

Deze motie is voorgesteld door het lid Dassen.

Zij krijgt nr. 25 (36725).

Hartelijk dank.

De heer **Dassen** (Volt):

Dank u wel, voorzitter.

De **voorzitter**:

Dan is de laatste spreker de heer Eerdmans, namens JA21.

De heer **Eerdmans** (JA21):

Voorzitter, dank je wel. Naast de amendementen van JA21 over het gevangeniswezen, de IND en de rechtspraak, heb ik twee moties.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat in het Klimaatfonds 23 miljard gereserveerd is voor klimaatdoelen, maar dat de juridische toewijzing aan specifieke projecten nog niet volledig is vastgelegd;

overwegende dat in Nederland per 1 januari 2026 de korting op brandstofaccijns verdwijnt, waardoor de literprijs met bijna €0,26 omhooggaat;

verzoekt het kabinet te onderzoeken in hoeverre de Klimaatfondsmiddelen kunnen worden ingezet voor de verlaging van de benzineaccijnzen, en de Kamer hierover te informeren,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:

Deze motie is voorgesteld door het lid Eerdmans.

Zij krijgt nr. 26 (36725).

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat de halvering van het eigen risico jaarlijks miljarden kost en leidt tot een gemiddelde premiestijging van €200 per verzekerde;

overwegende dat deze maatregel slechts beperkt effect heeft op de koopkracht van

Nederlanders;

verzoekt het kabinet af te zien van de halvering van het eigen risico, en de vrijkomende middelen in te zetten voor brede lastenverlichting via accijnzen, btw of belastingen die alle Nederlanders ten goede komen,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door het lid Eerdmans.

Zij krijgt nr. 27 (36725).

De heer **Eerdmans** (JA21):

Dank u wel. En bedankt voor de antwoorden.

De voorzitter:

Hartelijk dank. Dat betekent dat we aan het einde zijn gekomen van de tweede termijn van de Kamer. Ik schors het debat voor iets meer dan tien minuten. Dat betekent dat we om 19.05 uur de vergadering weer heropenen voor de tweede termijn van de zijde van de regering.

De vergadering wordt van 18.52 uur tot 19.05 uur geschorst.

De voorzitter:

Hierbij heropen ik de vergadering. Aan de orde is het debat over de Voorjaarsnota. We zijn inmiddels beland bij de tweede termijn van de regering. De minister zal de appreciatie geven op bepaalde amendementen. Hij heeft aangegeven dat de amendementen die bij de vakministeries horen daarnaartoe doorgeleid worden en volgens mij per brief worden afgedaan. Hij zal beginnen met de moties.

Het is inmiddels 19.05 uur en het debat hierna had al moeten beginnen, dus ik wil de Kamerleden verzoeken om zich te beperken met de interrupties. Dat wil zeggen dat ik alleen interrupties van de indiener toesta om verduidelijking te krijgen over de appreciatie van de motie of het amendement. En dat één keer. Het woord is aan de minister.

Minister Heinen:

Als de leden vragen: zei u nu "ontraden" of niet? Die verduidelijking.

Voorzitter. Er lagen nog een paar vragen; die zal ik beantwoorden. Vervolgens zal ik naar de moties gaan; die zal ik appreciëren. En dan ligt er nog een stapel amendementen. Een deel daarvan ziet op de wijzigingen binnen de begroting zelf; die geleid ik door naar de collega's in het kabinet. Dan kunt u dat daarbij betrekken. Er zijn een aantal amendementen die zien op het verschuiven over begrotingen; die zal ik appreciëren. Gezien de tijd ga ik dat op tempo doen, maar ik zal u toezeggen dat wij nog met een verzamelbrief komen, waarin we alle amendementen onder elkaar zetten, met de appreciaties. Dat zullen we u voor de stemmingen doen toekomen, maar ik weet dat er nog veel amendementen bij kunnen komen of gewijzigd kunnen worden. Ik zal het nu dus op tempo doen, maar u hoeft niet per se mee te schrijven, want het zijn veel nummers en indieners. U krijgt nog een brief van mij. Dan kunnen we het tempo erin houden.

De voorzitter:

Dank u wel.

Minister **Heinen**:

Ik begin bij een aantal vragen die waren gesteld. De heer Flach had een vraag over het kindgebonden budget en wat nou precies de inkomenseffecten zijn als je knikpunten of afbouwpaden anders vormgeeft. Laat ik daarop zeggen dat het kabinet hier gedetailleerder op in zal gaan in de memorie van toelichting bij dit voorstel, met varianten. Dan is de Kamer ook volledig geïnformeerd op dit punt.

Ik had nog een vraag van mevrouw De Vries liggen om een reflectie op de voorstellen voor na 2025. Dank voor deze vraag. Ik denk dat het goed is dat de Kamer beseft dat we vandaag de Voorjaarsnota bespreken. Over de Voorjaarsnota wordt op zichzelf niet gestemd, maar wel over de suppletoire begrotingen. Die zien toe op het lopende jaar. Er zijn veel amendementen ingediend met wijzigingen in het lopende jaar, maar ook veel met wijzigingen in het lopende jaar met een doorwerking naar het volgende jaar, en ook amendementen die zien op het jaar erna. Dat zijn eigenlijk amendementen die bij de begroting zouden moeten worden ingediend. Dat zeg ik even voor de juridische zuiverheid. Ik geloof dat een oppositiepartij het in het verleden nog weleens "juridisch vandalisme" noemde, maar deze manier van amendementen indienen is nu cultureel erfgoed geworden. Dat maakt het overzicht wel lastig, dus ik zal proberen het ook aan te geven in de overzichtsbrief. Dat is in antwoord op mevrouw De Vries. Er worden nu veel amendementen ingediend die eigenlijk beter bij een begroting zouden kunnen worden ingediend, maar de Kamer gaat daar uiteraard zelf over.

Dan was er nog een vraag van de heer Dassen over natuurgebieden en wel of geen ombuigingen op dat punt. De minister van LNV heeft de Kamer een appreciatie gestuurd van het amendement over nationale parken. Daarin wordt de vraag ook beantwoord. Daar wil ik graag naar verwijzen, gezien de tijd.

Voorzitter. De heer Grinwis had nog de vraag of hij zijn amendementen kan intrekken. Uit zuiverheid geef ik natuurlijk aan dat hij daar zelf over gaat. Dit zag specifiek op de huurtoeslag. De heer Grinwis had geconstateerd, voordat ik de brief had gestuurd, dat de huurbevriezing een inverdieneffect heeft. Nogmaals, die inverdieneffecten gaan terug naar de compensatie van woningcorporaties voor sociale woningbouw en naar de boodschappenbonus. Aangezien de huurbevriezing niet doorgaat, vervalt ook het budget van de compensatie en de boodschappenbonus. De heer Grinwis had daar een amendement over ingediend om dat ook in die ere te herstellen; dat hadden wij ook als nota van wijziging kunnen doen, maar ik verwerk dit bij de Miljoenennota. In die zin kan de heer Grinwis zijn amendementen dan ook intrekken, omdat dat het logische gevolg is van de keuzes die in het kabinet zijn gemaakt. Dan wordt dat ook bij de Miljoenennota gezien. Mocht dat niet naar tevredenheid zijn, dan kan de heer Grinwis bij die begroting uiteraard een amendement indienen.

Als laatste verwees de heer Grinwis ook nog naar een aangenomen motie. Die zal ik uiteraard ook betrekken bij de Miljoenennota.

Voorzitter. Dan wil ik naar de moties gaan. Er zijn veel moties ingediend. Gelet op de klok zal ik ze op tempo appreciëren. Ik begin bij de motie op stuk nr. 6 van de heer Van der Lee. Die zou ik willen ontraden vanwege de scheiding van inkomsten en uitgaven, waarmee dit op gespannen voet staat. Ik hou me aan de regels voor begrotingsdiscipline, zoals we die met elkaar in het hoofdlijnenakkoord hebben afgesproken.

De **voorzitter**:

De motie op stuk nr. 6 van de heer Van der Lee is ontraden.

Minister **Heinen**:

Ook de motie-Van Dijck op stuk nr. 7 wordt ontraden. De wet is ingetrokken.

De **voorzitter**:

De motie op stuk nr. 7 van het lid Van Dijck is ontraden.

Minister **Heinen**:

Dan de motie-Van Dijck op stuk nr. 8. Ik zou willen vragen om die aan te houden, want ik heb al toegezegd dat de minister van Economische Zaken en de staatssecretaris VWS met een reactie zullen komen. Vervolgens zegt de heer Van Dijck: ga het nu regelen. Als hij de motie zo indient, zou ik zeggen: ontraden. Maar ik zou de heer Van Dijck ook kunnen vragen om de motie aan te houden en dan eerst de reactie van het kabinet af te wachten voordat er gelijk een oordeel wordt geveld. Dat is altijd al de goede volgorde.

De **voorzitter**:

De heer Van Dijck gaat het verlossende antwoord geven aan de interruptiemicrofoon.

De heer **Tony van Dijck** (PVV):

Ik wil de motie best aanhouden, maar ik wil niet dat dit op de lange baan wordt geschoven. Komt die reactie binnen een week of twee weken, nog voor het zomerreces? Ik wil wel meters maken, want zoals u weet, zijn de prijsverschillen gigantisch.

Minister **Heinen**:

Ja. Dan zal ik mijn collega's vragen om in ieder geval voor de zomer, voor de laatste stemming, met een brief te komen over wat de acties zijn. Dan kan de heer Van Dijck nog overwegen om de motie in te dienen. Ik denk wel dat zij langer nodig hebben, want de heer Van Dijck roept ook op om het te regelen. Daar is natuurlijk meer tijd voor nodig, maar ik snap dat hij wil weten of hij de motie alsnog in stemming wil brengen voordat het zomerreces ingaat. Dan zal er dus een klein procesbriefje zijn kant opkomen.

De **voorzitter**:

Helder. Dus de motie op stuk nr. 8 is ontraden.

Minister **Heinen**:

Nee, aangehouden.

De **voorzitter**:

Nee.

Minister **Heinen**:

O, excuus, voorzitter.

De **voorzitter**:

U ontraadt de motie en de heer Van Dijck geeft aan zijn motie aan te willen houden.

Op verzoek van de heer Tony van Dijck stel ik voor zijn motie (36725, nr. 8) aan te houden.

Daartoe wordt besloten.

Minister **Heinen**:

Dank u wel, voorzitter. Ik ga ook helemaal niet over de orde; daar gaat u over.

Dan de motie op stuk nr. 9 over het in beeld brengen van de gevolgen van het economische beleid. Dat kan. Alleen zijn de beleidsvoorstellen waarvan naar de effecten wordt gevraagd, waar mevrouw Van Dijk en de heer Vijlbrief op wijzen, er pas in het derde kwartaal en de Miljoenennota komt eerder. Ik kan 'm oordeel Kamer geven, maar dan wil ik 'm wel zo kunnen uitleggen dat de minister van EZ dit zal doen als hij zijn plannen presenteert. Om dat in de Miljoenennota te doen, is gewoon te vroeg; dan hebben wij de beleidsplannen niet, dus

dan kan ik de effecten ook niet in kaart brengen. Ik kijk even de indieners aan. Mag ik 'm zo lezen?

De heer **Vijlbrief** (D66):

Ik speel even mevrouw Van Dijk, die de opsteller is; ik heb mij daarbij aangesloten. Die plannen zouden allemaal bekend worden in het derde kwartaal. Blijft dat schema gewoon zo? Sorry, het is een lange dag geweest.

Minister **Heinen**:

Dat is het voor ons allemaal. Uiteraard kunnen wij in kaart brengen wat de gevolgen zijn van de financiële claims. Dat vraagt de motie. Alleen vroeg de motie ook om dat bij de Miljoenennota te doen, maar de Miljoenennota is er eerder dan die plannen, waardoor ik er in de Miljoenennota niet op in kan gaan. Het verzoek in de motie om wel in te gaan op de effecten kunnen we uiteraard uitvoeren, maar, nogmaals, dan wordt het wat later. Dan is dus even de vraag of u het in de Miljoenennota wil, want dan moet ik hem ontraden.

De heer **Vijlbrief** (D66):

Ik moet even overleggen. Laten we hem maar even aanhouden. Ik moet even overleggen met mevrouw Van Dijk.

De **voorzitter**:

Dat gaan we doen. Dan moet ik toch opschrijven dat hij dan ontraden is, omdat ik niet bij mevrouw Van Dijk kan controleren of zij akkoord gaat met deze interpretatie. De motie op stuk nr. 10 van mevrouw Van Dijk is daarmee ontraden. Dat nemen we mee.

Minister **Heinen**:

Ik zeg er gelijk bij: we kunnen dit gewoon in kaart brengen, maar dat komt wat later in de tijd.

De **voorzitter**:

Ik mis de motie op stuk nr. 9 van de heer Tony van Dijk. O, die is voor de staatssecretaris. U heeft helemaal gelijk. De motie op stuk nr. 11.

Minister **Heinen**:

Ik heb de motie wel in mijn set. Heb jij 'm ook in je set, geachte collega? Ja. Die parkeer ik dan even. Ik doe de moties niet allemaal, omdat een aantal op de fiscaliteit ziet. We proberen op het eind nog even te kijken of er iets op de zeef is blijven liggen.

Dan ga ik naar de motie op stuk nr. 13 van de heer Dijk. Die wil ik ontraden, wederom vanwege de scheiding van inkomsten en uitgaven, want de motie doet onrecht aan die regel uit de begrotingsdiscipline.

Dan de motie op stuk nr. 14 van Van Dijk. Die is ontraden, omdat ik de dekking niet degelijk acht. De uitgaven aan externe inhuur liggen vast, omdat daar natuurlijk ook beleid achter zit.

De **voorzitter**:

Hartstikke goed. De moties op de stukken nrs. 13 en 14, beiden van Dijk, zijn ontraden. Ja, dat is verwarrend.

Minister **Heinen**:

Dijk, sorry. Ik had Van Dijk opgeschreven, maar het is Dijk. We hebben twee Van Dijks: een chique variant van de PVV, met "ck", en een gewone variant met de "k", van het CDA. En we hebben Dijk, die de zaal heeft verlaten, van de SP.

De **voorzitter**:

We zouden zo kunnen polderen met z'n allen.

Minister **Heinen**:

Ik vond het mooi om te benadrukken dat de PVV de chique variant heeft.

Dan was er nog de motie van de SP, van Dijk, op stuk nr. 15. Die heeft ook geen dekking, dus die ontraad ik.

De **voorzitter**:

De motie op stuk nr. 15: ontraden.

Minister **Heinen**:

Dan de motie op stuk nr. 16, de motie van de heer Dijk. Die ontraad ik. Die verzoekt de regering in te grijpen in prijsmechanismes. Dat gaan we niet doen. Daarin wordt het Franse voorbeeld genoemd en ik zou Frankrijk niet als economisch voorbeeld willen nemen.

De **voorzitter**:

De motie op stuk nr. 16: ontraden.

Minister **Heinen**:

Dan de motie op stuk nr. 17. Die zou ik willen ontraden, want die is ook ongedekt.

De **voorzitter**:

De motie op stuk nr. 17 van de heer Ergin: ontraden.

Minister **Heinen**:

De motie op stuk nr. 18 zou ik ook ontraden, omdat het kabinet simpelweg andere keuzes maakt.

De **voorzitter**:

De motie op stuk nr. 18 van de heer Ergin: ontraden.

Minister **Heinen**:

De motie op stuk nr. 19 zou ik ook ontraden vanwege gebrek aan dekking.

De **voorzitter**:

De motie op stuk nr. 19 van de heer Ergin: ontraden.

Minister **Heinen**:

Ik heb het gevoel dat deze appreciaties niet als een verrassing komen. De motie op stuk nr. 20: ook ontraden. Hiervoor is wederom geen dekking.

De **voorzitter**:

De motie op stuk nr. 20 van de heer Ergin: ook ontraden.

Minister **Heinen**:

De motie op stuk nr. 23 van de heer Flach en de heer Van der Lee zou ik ook willen ontraden, want koopkracht doen we echt in augustus. Het zou onverstandig zijn om dat nu al te doen.

De **voorzitter**:

De motie op stuk nr. 23: ontraden.

Minister **Heinen**:

Dan de motie op stuk nr. 24 van de heer Dassen. Dank voor de uitdagende omschrijving. Ik zou hier wel willen zeggen dat het kabinet demissionair is, dus er past ook terughoudendheid bij het uitvoeren van beleid, zeker op zo'n precair onderwerp, dat natuurlijk ook in de coalitie wat gevoeliger ligt. Ik ontraad deze motie dus.

De **voorzitter**:

De motie op stuk nr. 24 van de heer Dassen is ontraden.

De heer **Dassen** (Volt):

Dat verbaast mij enigszins, want juist als het kabinet wat terughoudendheid past, zou ik zeggen: dan laten we het aan de Kamer. Dan kan de Kamer er een uitspraak over doen, dus dan hoeft de minister dat niet te doen.

Minister **Heinen**:

U vraagt mij een oordeel, en dan zou ik 'm ontraden. Uiteindelijk gaat u natuurlijk over de stemming.

Dan de motie op stuk nr. 26 van de heer Eerdmans. Die zou ik ook ontraden vanwege de scheiding van inkomsten en uitgaven. Ik hecht aan de begrotingsdiscipline.

De motie op stuk nr. 27 van de heer Eerdmans zou ik ook ontraden, want die is in strijd met de afspraken in het hoofdlijnenakkoord.

De **voorzitter**:

Dank u wel. De moties op stukken nrs. 26 en 27 van de heer Eerdmans zijn ontraden.

Minister **Heinen**:

De staatssecretaris gaat ook nog moties appreciëren. Dan kijken we even of we alles hebben gedaan. Volgens mij gaat het goed.

De **voorzitter**:

Dat vind ik een goed voorstel.

Minister **Heinen**:

Dan wil ik naar de amendementen gaan. Deze ga ik op tempo doen, met veel nummers. Nogmaals, hier komt nog een brief over, zeg ik ook tegen de heer Grinwis. Dan kunt u het ook nog nalezen.

Ik begin bij het amendement van de heren Grinwis en Ceder. Dat zou ik ontraden vanwege ondeugdelijke dekking. Dat is het amendement op stuk nr. 11 (36725-XV).

De **voorzitter**:

We pakken het er even bij. We krijgen voor de stemmingen dus nog een overzicht waarin dit allemaal netjes staat opgeschreven. Dat gaat ons enorm helpen. Het amendement op stuk nr. 11 van de heer Grinwis is dus ontraden.

Minister **Heinen**:

Ja. Voorzitter, ik hoop dat dit goed gaat, want we gaan het op tempo doen. Maar nogmaals, ik kom ook nog met een brief.

Het amendement op stuk nr. 6 (36725-XV) van de heer Van Kent zou ik ontraden vanwege ondeugdelijke dekking.

De **voorzitter**:

Het amendement van de heer Van Kent met dat nummer is ontraden.

Minister **Heinen**:

Het amendement op stuk nr. 5 (36725-XXII) van de heer Grinwis is overbodig. Volgens mij is "overbodig" tegenwoordig ook een officiële appreciatie.

De **voorzitter**:

Dat klopt. Dat is een officiële appreciatie.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):

Voorzitter, ik ga u helpen.

De **voorzitter**:

Dat is fijn.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):

Ja, voorzitter, ik ga u helpen. Dit gaat namelijk over het amendement over de huurbevriezing. Het amendement op stuk nr. 5 (36725-XXII) trek ik hierbij in, omdat dit onzalige plan inmiddels is ingetrokken. De uitvoering van mijn motie volg ik met belangstelling, maar dat heb ik de minister net horen zeggen.

De **voorzitter**:

Dank u wel.

Het amendement-Grinwis c.s. (stuk nr. 5) is ingetrokken.

Minister **Heinen**:

Het is even puzzelen. Er ligt echt nog wel een stapel amendementen, voorzitter.

De amendementen op de stukken nrs. 3 en 5 (36725) van de heer Eerdmans wil ik ontraden. De minister-president heeft bij het debat over de regeringsverklaring al toegezegd dat er geen verandering zal plaatsvinden bij de 200 miljoen waar de heer Eerdmans zijn amendement op heeft ingediend.

De amendementen op de stukken nrs. 3 en 5 (36725) van de heer Eerdmans zou ik ook willen ontraden. Ik verwijs naar dezelfde toelichting. Dat is de schuif: de plus en de min.

De heer **Van der Lee** (GroenLinks-PvdA):

...

Minister **Heinen**:

Wat zegt u? Ook nog het begrotingshoofdstuk? Ik zal het in de brief zetten. Ik probeer het ...

De **voorzitter**:

Ik herhaal bewust niet wat er buiten de microfoon wordt gezegd, omdat we op de brief wachten. Ik verwacht dat het daarin allemaal heel nauwkeurig staat.

Minister **Heinen**:

Ik kan het zorgvuldig doen, maar dan moeten we echt meer tijd nemen. Als u wilt dat ik dit in vijf minuten doe, moeten we echt even ...

De heer **Tony van Dijck** (PVV):

Ik wil daarom voorstellen om het gewoon schriftelijk te doen, want ze zijn niet compleet en het gaat te snel. We hebben ze niet allemaal voor onze neuzen. Beter schriftelijk, denk ik dan.

De **voorzitter**:

Ik kijk even naar de rest van de Kamerleden. Is iedereen ermee akkoord dat we dit verder schriftelijk afdoen? Ja? Ik zie overeenstemming.

Minister **Heinen**:

Ik heb ze hier voor me.

De **voorzitter**:

Ik vind het fantastisch dat ze allemaal voorbereid zijn en voorliggen, maar laten we het even schriftelijk afdoen.

Mevrouw **Aukje de Vries** (VVD):

De vraag is dan wel wanneer wij die brief gaan krijgen. De stemmingen zijn volgens mij dinsdag over een week. Of zijn die nog later?

Minister **Heinen**:

Ik kan u sturen wat ik hier voor me heb liggen, maar de amendementen willen ook nog weleens wijzigen. Ik heb dus voorgesteld om sowieso voor de stemmingen een eindbrief te sturen. Het is natuurlijk aan u of u nog moties wijzigt. Maar wat ik nu voor me heb liggen, kan ik u ook schriftelijk doen toekomen. Er gaat een nietje doorheen en dan kunt u het nalezen.

De **voorzitter**:

Dan hebben we ze bij dezen afgehandeld.

Minister **Heinen**:

Ja? Oké. Ik denk dat dat wel tijd scheelt, voorzitter.

De **voorzitter**:

Hartstikke mooi. Hartelijk dank. Dan wil ik graag het woord geven aan de staatssecretaris.

Staatssecretaris **Van Oostenbruggen**:

Voorzitter, dank. We beginnen met de motie op stuk nr. 9. Die verzoekt de regering om de btw-verhoging op cultuur, media en sport alsnog door te laten gaan en de inkomstenbelasting niet te verhogen via het beperkt toepassen van de tabelcorrectiefactor. Die moet ik helaas ontraden. De reden is dat wij daar na uitvoerige debatten met uw Kamer andere keuzes in hebben gemaakt.

De **voorzitter**:

De motie op stuk nr. 9 van de heer Van Dijk is ontraden.

Staatssecretaris **Van Oostenbruggen**:

De motie op stuk nr. 11 van mevrouw Van Dijk: ontraden. Die motie verzoekt de regering om de nationale CO₂-heffing voor industrie af te schaffen. De nationale Klimaatwet met het klimaatdoel voor 2030 is met brede steun aangenomen, inclusief het CDA. Dit betekent ook een opgave voor de industrie. CO₂-heffing is een belangrijk onderdeel van het klimaatbeleid. Het geeft bedrijven namelijk een prikkel om te verduurzamen. Dit is onderdeel van het totaalpakket, waarin het kabinet ook subsidies ter beschikking stelt. Het kabinet wil de industrie extra tijd geven om te verduurzamen en verplaatst daarom het heffingsdoel van CO₂-heffing van 2030 naar 2032. Het kabinet staat open voor alternatieven die de reductie borgen naast de subsidies en gaat hierover in gesprek met de industrie. Het zomaar afschaffen van deze heffing brengt de klimaatdoelen verder uit beeld. Dat is onverstandig en dat raad ik af.

De **voorzitter**:

De motie op stuk nr. 11 van mevrouw Van Dijk is ontraden.

Staatssecretaris **Van Oostenbruggen**:

De motie op stuk nr. 12 van de heer Idsinga heeft betrekking op het indienen van een wetsvoorstel inzake lucratief belang. Ik verzoek u vriendelijk om deze aan te houden. De internetconsultatie loopt nog of is net afgerond. We zijn bezig met een brief. Die sturen wij in de komende twee weken. Die kan betrokken worden bij het commissiedebat over nationale fiscaliteit.

De heer **Idsinga** (NSC):

Dank aan de staatssecretaris. Wanneer kan ik die brief verwachten?

Staatssecretaris **Van Oostenbruggen**:

Voor het commissiedebat over nationale fiscaliteit. Dat is 3 juli aanstaande.

De heer **Idsinga** (NSC):

3 juli aanstaande. Dan breng ik 'm in de laatste week voor het reces in stemming. Dan zou ik in die brief graag ook een schriftelijke appreciatie op deze motie tegemoet willen zien. Kan de staatssecretaris mij dat toezeggen?

Staatssecretaris **Van Oostenbruggen**:

Dat is een hele goede. Ik weet niet of we daar voldoende tijd voor hebben. Dan wordt het, denk ik, september, vanwege het feit dat wij hebben afgesproken dat alle kabinetsappreciaties via zowel de onderraden als de ministerraad gaan. Ik vraag me af of dat gaat lukken in een periode van twee weken.

De **voorzitter**:

We gaan hier niet de hele tijd over en weer onderhandelen over de motie. Volgens mij is de motie ontraden.

Staatssecretaris **Van Oostenbruggen**:

Correct. Nee, aanhouden is mijn advies.

De **voorzitter**:

Maar dat is geen advies dat u kan geven. U mag haar appreciëren.

Staatssecretaris **Van Oostenbruggen**:

Ontijdig wordt het dan.

De **voorzitter**:

Dan vraag ik de heer Idsinga of hij de motie wil aanhouden.

De heer **Idsinga** (NSC):

Ik hou haar aan tot de laatste stemming voor het zomerreces.

De **voorzitter**:

De motie op stuk nr. 12 heeft het oordeel ontijdig gekregen.

Op verzoek van de heer Idsinga stel ik voor zijn motie (36725, nr. 12) aan te houden.

Daartoe wordt besloten.

Staatssecretaris **Van Oostenbruggen**:

Dan maken we een sprong naar de motie op stuk nr. 21, als ik mijn administratie op orde heb, van het lid Kostić. Daarin wordt de regering verzocht bij het vormgeven van belastinghervormingen gebruik te maken van de inzichten uit de Groene Belastinggids en het PBL te verzoeken om de zes fiscale maatregelen uit de Groene Belastinggids te betrekken bij de doorrekening in de Klimaat- en Energieverkenning 2025. Die moet ik ontraden. We zijn een demissionair kabinet. Ik denk dat dit echt iets is voor het volgend kabinet. Ik weet bijvoorbeeld dat het Planbureau voor de Leefomgeving geen nieuwe toevoeging meer kan doen aan de KEV. Om die reden ontraad ik de motie.

De **voorzitter**:

De motie op stuk nr. 21 van het lid Kostić is ontraden.

Staatssecretaris **Van Oostenbruggen**:

Dan zitten wij bij de motie op stuk nr. 22 van de heer Flach. Daarin wordt de regering verzocht in het Belastingplan voorstellen te doen om de kloof tussen een- en tweeverdieners te verkleinen. Daar hebben we net een heel debat over gehad. Dit kabinet is daar geen voorstander van, onder andere vanwege het feit dat wij graag zien dat iedereen die kan werken ook bijdraagt aan de maatschappij en werken lonen moet. Eventuele groepen in de knel hebben de aandacht van het ministerie SZW om daar met gericht beleid te zorgen voor andere oplossingen voor de mensen die niet kunnen. Om die reden moet ik de motie ontraden.

De **voorzitter**:

De motie op stuk nr. 22 is ontraden.

Staatssecretaris **Van Oostenbruggen**:

Dan de motie op stuk nr. 24. Die kreeg ik net nog even.

De **voorzitter**:

De motie op stuk nr. 24 is al ontraden. Ze is dubbel ontraden. Dat is toch wel een zware appreciatie. Meneer Flach, ik denk dat u een vraag heeft over uw motie.

De heer **Flach** (SGP):

Ja. Ik moest het even op mij laten inwerken. Ik weet niet of de heer Van Oostenbruggen zich realiseerde dat hij paarse retoriek aan het voorlezen was. Ik wilde toch even gemarkeerd hebben dat bijdragen aan de samenleving niet gelijk is aan betaald werk. Er zijn talloze andere daginvullingen die ook bijdragen aan de samenleving en die niet betaald worden. Dat wil ik wel gemarkeerd hebben.

Staatssecretaris **Van Oostenbruggen**:

Als dat zo overkomt, excuus aan de heer Flach, want dat is absoluut niet het punt dat ik hier heb willen maken. Ik ben het roerend met hem eens.

De motie op stuk nr. 24 is dus dubbel ontraden.

De motie op stuk nr. 25 heb ik hier. Dat is een motie van de heer Dassen om te komen tot een gerichte vrijstelling in de WKR voor de vergoeding van studieschuld voor werknemers bij start-ups. Deze wil ik ook op ontijdig zetten, vanwege het feit dat de evaluatie naar de werkkostenregeling nog niet is afgerond en ik ook toegezegd heb dat ik naar aanleiding van die evaluatie in zal gaan op eventuele beleidsopties en die dan ook graag met de Kamer bespreek. Ik zie de heer Dassen overigens niet.

De **voorzitter**:

Nee, ik zie de heer Dassen ook niet. Dan is de motie op stuk nr. 25 ontijdig en blijft ze gewoon in stemming.

Staatssecretaris **Van Oostenbruggen**:

Helder. Dan heb ik nog een laatste motie. Dat is de motie op stuk nr. 11 (36740) uit het Verantwoordingsdebat. Die moest nog geapprecieerd worden. Dat is een motie van mevrouw De Vries. Daarin wordt de regering verzocht een verantwoording in de vorm van een jaarlijks bericht aan de belastingbetaler vorm te geven en in te voeren, gelijk aan hoe dat in het Verenigd Koninkrijk is gebeurd. Die kan ik oordeel Kamer geven. Ik snap het voorstel van mevrouw De Vries goed. Ik vind het ook sympathiek. Het is belangrijk om als overheid verantwoording af te leggen aan de belastingbetaler. Ik wil wel even goed kunnen onderzoeken hoe we dit makkelijk kunnen uitvoeren. Mocht de motie worden aangenomen, dan vraag ik wel enige lenigheid van denken in de uitvoering van deze motie. Maar als ik die lenigheid van denken krijg, dan kan ik deze oordeel Kamer geven.

De voorzitter:

U krijgt deze lenigheid van denken, zie ik door het knikje van mevrouw De Vries. Dat betekent dat de motie op stuk nr. 11 van mevrouw De Vries, die ingediend is bij het Verantwoordingsdebat, oordeel Kamer heeft gekregen. Wij zijn volgens mij aan het einde gekomen van dit debat.

Staatssecretaris Van Oostenbruggen:

De checkvraag is of de administratie nu compleet is.

De voorzitter:

Ja, de administratie is compleet. Iedereen is volgens mij gelukkig en voldaan. Dat is weer te veel van het goede, hoor ik in de zaal. Dat betekent dat we aan het einde zijn gekomen van dit debat.

De beraadslaging wordt gesloten.

De voorzitter:

Over de moties die zijn ingediend, gaan we dinsdag stemmen. Over de amendementen wordt gestemd in de laatste week voor het zomerreces, nadat de behandeling in de vaste commissies is afgerond. Een aantal van deze commissies houdt namelijk nog een wetgevingsoverleg. Dan wil ik u hartelijk danken. Ik schors de vergadering tot 20.00 uur voor de dinerpauze. Dan gaan we verder met het debat over de Europese top.